

MES – TREČIOKAI!

(Praktiniai patarimai, kaip ugdyti lietuvių kalbą III klasėje)

LITUANISTINĖS MOKYKLOS
III KLASĖS MOKYTOJO KNYGA

Pirmasis leidimas

Elektroninė versija

Čikaga – Vilnius

2019–2020

Projekto vadovė
Autorė

LAIMA APANA VIČIENĖ
ELENA MARCELIONIENĖ

Pasiūlymus teikė:

Gedimino mokyklos (Chicago) mokytoja ERIKA KUZMIN
Dr. Vinco Kudirkos lituanistinės mokyklos (New Jersey)
direktorė AUŠRA COVALESKY

Mokytojo knyga „Mes – trečiokai“ turi tą patį kaip ir pirmos bei antros klasės mokytojų knygų „Aš – pirmokas“, „Aš – antroklas“ tikslą – supažindinti pedagogą su lietuvių kalbos vadovėlio „Mes – trečiokai“ komplektu, kuriame įgyvendinta kalbos ugdymo plačiąja prasme kryptis – vidinė integracija, kai kalbos mokymuisi pasitelkiama literatūra, kai formalus gramatikos mokymasis keičiamas „gyva“ kalba – tikslingai parinktų tekstų analize, kai mokiniai, remdamiesi pavyzdžiais, taisykles atranda patys.

Šioje mokytojo knygoje aiškinama vadovėlio komplekto „Mes – trečiokai“ sandara, paskirtis, sudarymo principai, kaip dirbti su vadovėlio komplektu, atkreipiamas dėmesys į III klasėje aktualius kalbos teorijos dalykus, apžvelgiama kiekvienos kalbinės veiklos – klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir rašymo – mokymo/si sistema. Kad mokytojui būtų lengviau organizuoti ugdymo procesą, siūlomas mokomosios medžiagos teminis planas visiems mokslo metams.

Knygoje aptariami visų vadovėlio „Mes – trečiokai“ skyrių tikslai, detalios analizuojamos visos ir literatūros, ir kalbos temos. Jos parinktos atsižvelgiant į lituanistinių mokyklų programą ir susietos su I bei II klasės temomis, kad vaikai įtvirtintų tai, ką išmoko pirmaisiais ir antraisiais mokslo metais. Metodiniai paaiškinimai – nuosekliai aprašytos kiekvienos temos nagrinėjimo dalys tarsi mokymo/si proceso žingsniai. Taip pateikiant metodinius paaiškinimus, iš karto integruojamos ir aptiriamos visos kalbinės veiklos rūšys (apie jas išsamiai aiškinta I klasės mokytojo knygoje), mokytojui pakanka tik sekti tą aprašymą ir dirbti su komplekto mokomąja medžiaga, žinoma, pasirenkant, kas jo klasei aktualu, ir atmetant, praleidžiant, kas, jo manymu, nereikalinga, taip pat papildant savomis idėjomis. **Nei vadovėlio, nei pratybų sąsiuvinį medžiaga, nei mokytojo knygos patarimai nėra privalomi.**

Prie mokytojo knygos yra trys priedai: plakatai kalbos sandaros supratimui, mokinių pasiekimų lentelės ir vadovėlio komplekto literatūros šaltiniai.

Šiai mokytojo knygai pasirinkta elektroninė versija. Autorė pasilieka teisę knygą papildyti, plėsti, tobulinti. Ji būtų dėkinga, jeigu mokytojai parašytų apie pastebėtas korektūros klaidas, netikslumus, pareikštų savo nuomonę, pateiktų siūlymų, pasidalytų darbo patirtimi. Prašome rašyti adresu marcelioniene@gmail.com Šią mokytojo knygą galima rasti ir svetainėje www.saltinis.lt

TURINYS

MOKYTOJUI APIE VADOVĖLIO KOMPLEKTĄ „MES – TREČIOKAI“	5
Vadovėlio komplekto sandara	5
Vadovėlio sudarymo principai	7
VADOVĖLIO MOKOMOSIOS MEDŽIAGOS PASKIRSTYMAS.....	8
METODINIAI PATARIMAI, KAIP NAUDOTIS VADOVĖLIO KOMPLEKTU.....	22
Pirmas skyrius. JAU MOKAME! JAU GALIME!.....	23
1 tema. Kaip mokame kalbėtis, pasakoti?.....	23
2 tema. Kaip mokame skaityti?.....	25
3 tema. Kaip tariame lietuvių kalbos garsus, kaip juos skiriame?.....	28
4 tema. Kaip mokame pavadinti mus supančius daiktus?.....	30
5 tema. Kaip mokame atpažinti ir vartoti daiktų pavadinimus?.....	32
6 tema. Kaip mokame kurti pasakojimą, pavadinti veiksmus?.....	35
7 tema. Kaip atpažįstame veiksmo žodžius ir mokame juos vartoti?.....	36
8 tema. Kaip gebame kurti?.....	38
I TESTAS baigus I vadovėlio skyrių	40
Antras skyrius. PAPRASTI IR STEBUKLINGI DAIKTAI	42
1 tema. Daiktas ar nedaiktas?	42
2 tema. Kas?	45
3 tema. Kas yra daiktavardis?	47
4 tema. Daiktavardžiai rašytojų kūryboje	49
5 tema. Vienas daiktas ir daug daiktų	51
6 tema. Daiktavardžio skaičiai	53
7 tema. Daiktai rašytojų fantazijose	55
8 tema. Kuriame daiktų istorijas	57
II TESTAS baigus II vadovėlio skyrių	59
Trečias skyrius. VĖLYVO RUDENS ŠVENTĖS	60
1 tema. Ką primena krintantys medžių lapai?	60
2 tema. Kad jie visada būtų su mumis!	61
3 tema. Lietuviška Padėkos diena	62
4 tema. Pasaka apie dėkingumą	64
Ketvirtas skyrius. MIELIAUSI IR BRANGIAUSI ŽMONĖS	65
1 tema. Tėtis, mama, sūnus, dukra,	65
2 tema. Daiktavardžio giminės	66
3. tema. Mano broliukas, mano sesutė... ..	68
4. tema. Geriausia močiutė, geriausias senelis... ..	70
5 tema. Mūsų proseneliai, proproseneliai... ..	72
III TESTAS baigus IV vadovėlio skyrių	73
Penktas skyrius. BALTOS ŽIEMOS ŠVENTĖS	75
1 tema. Kalėdos jau čia pat!	75
2 tema. Kalėdų nakties pasaka	76
3 tema. Žengiam į Naujuosius metus	78
4 tema. Apie Naujuosius metus dabar ir seniau	80
Šeštas skyrius. IR MEDIS, IR PAUKŠTIS, IR ŽVĖRELIS... ..	81
1 tema. Kas ten šlama?	81
2 tema. Medis ir metų laikai	83

3	tema. Ko nėra, o ko yra?	86
4	tema. Kam katinui uodega?	89
5	tema. Ką girdžiu, ką turiu, ...?	91
6	tema. Kuo galima būti?	93
7	tema. Kur žemės vidury?	96
8	tema. Kas kur atsitinka?	98
9	tema. Kaip išmokome kelti daiktavardžių klausimus?	100
	IV TESTAS baigus VI vadovėlio skyrių	103
	Septintas skyrius. KOKIE JIE?	104
1	tema. Kūrinio veikėjo paveikslą galima piešti ir žodžiais	105
2	tema. Kaip apibūdiname?	108
3	tema. Paukščio, augalo aprašymas	111
4	tema. Žmogaus aprašymas pasakojime	113
5	tema. Kaip gražiai galima aprašyti!	115
	Aštuntas skyrius. KAS DIDŽIAUSI NENUORAMOS?	119
1	tema. Vaikai, nes... visada ką nors vaikosi!	119
2	tema. Kiek daug ir veiksmų, ir žodžių jiems pavadinti!	121
3	tema. Veiksmazodis – didžiausias nenuorama	124
4	tema. Vakar, šiandien, rytoj	126
	Devintas skyrius. KAS ĮDOMAUS VYKSTA DABAR?	129
1	tema. Pasaka apie dabartį. Ką veikia?	129
2	tema. Dabartis eilėraštyje „ Ką veikia? “ taisyklė	131
3	tema. Esamojo laiko veiksmazodžiai, jų kaitymas	134
4	tema. Pasakojimai apie dabartį	136
	V TESTAS baigus VIII ir IX vadovėlio skyrių	138
	Dešimtas skyrius. KAS VYKO ANKSČIAU?	139
1	tema. Pasaka apie praeitį. Ką veikė?	139
2	tema. Būtojo kartinio laiko veiksmazodžiai. Jų kaitymas	142
3	tema. Iš Lietuvos praeities. Taisyklė „Jeigu veikė, tai veikėi...“	144
4	tema. Senos pasakos teisybė. Ką veikdavo?	146
5	tema. Iš skaudžios praeities	149
	Vienuoliktas skyrius. KAS DAR TIK BUS?	151
1	tema. Pasaka apie ateities svajones. Ką veiks?	152
2	tema. Visi svajojame!	155
3	tema. Skaitome apie išdaigas ir apibendriname, ką išmokome	158
	VI TESTAS baigus X ir XI vadovėlio skyrių	160
	Dvyliktas skyrius. ŽALIO PAVASARIO ŠVENTĖS	161
1	tema. Velykų papročiai	162
2	tema. Velykų pasaka	163
3	tema. Motinai – gražiausi žodžiai	164
4	tema. Motinos dienos pokštai	165
	Tryliktas skyrius. SAKINIAI – MŪSŲ MINTYS	166
1	tema. Įvairios mintys – įvairūs sakiniai	166
2	tema. Žaidžiame sakiniiais	170
	Keturioliktas skyrius. KO IŠMOKOME III KLASĖJE?	172
1	tema. Gražiausi žodžiai, įdomiausios mintys	173

2 tema. Lietuvių kalbos garsai, žodžiai, sakiniai...	176
2a tema. Lietuvių kalbos garsai	176
2b tema. Lietuvių kalbos žodžiai: daiktavardžiai	180
2c tema. Lietuvių kalbos žodžiai: veiksmažodžiai	184
2d tema. Lietuvių kalbos sakiniai	188
VII TESTAS baigus III klasę	190
PASKUTINĖ MOKSLO METŲ IR VADOVĖLIO TEMA – ATISISVEIKINIMAS ..	192
PRIEDAI	192
1 priedas. Lietuvių kalbos sandara	192
1 plakatas. Lietuvių kalbos garsai	194
2 plakatas. Daiktavardis	195
3 plakatas. Daiktavardžio rašybos taisyklės	196
4 plakatas. Veiksmažodis	197
5 plakatas. Veiksmažodžio rašybos taisyklės	198
2 priedas. Mokinių pasiekimų lentelės	199
1 lentelė. Kalbėjimo ir skaitymo pasiekimai	199
2 lentelė. Žodžių rašybos, sakinio, teksto sudarymo pasiekimai	200
3 lentelė. Kalbos sandaros supratimas	201
3 priedas. Vadovėlio komplekto literatūros šaltiniai	202

MOKYTOJUI APIE VADOVĖLIO KOMPLEKTĄ „MES – TREČIOKAI“

Vadovėlio komplekto sandara

Vadovėlio komplektą „Mes – trečiokai“ sudaro:

- daugkartinio naudojimo spalvota knyga,
- du pratybų dvispalviai sąsiuviniai,
- mokytojo knyga (elektroninė versija).

Vadovėlis ir pratybų sąsiuviniai sudaro vientisą sistemą, todėl neturėtų būti naudojami atskirai ar keičiami kitomis mokymo priemonėmis. Šią sistemą aiškina ir papildo mokytojo knyga.

Vadovėlis
„Mes –
trečiokai“

Daugkartinio naudojimo knygoje „Mes – trečiokai“ pateikiama visa pagrindinė lietuvių kalbos ugdymo medžiaga III klasei:

- skyrių pavadinimai ir temos mokiniams,
- temos mokytojams,
- tekstai skaitymui,
- klausimai ir užduotys literatūrinei teksto analizei,
- elementari kalbos teorijos medžiaga (paaškinimai, taisyklės),
- kalbinės (gramatikos) užduotys,
- piešiniai ir paveikslai, paveikslėlių serijos, nuotraukos sakytiniams ir rašytiniams darbams,
- medžiaga skyrių apibendrinimui, pasiekimų įsivertinimui ir įvertinimui.

Vadovėlis suskirstytas į 14 skyrių: 1. „Jau mokame! Jau galime!“ (P. 4–19), 2. „Paprasti ir stebuklingi daiktai“ (P. 20– 35), 3. „Vėlyvo rudens šventės“ (P. 36– 43), 4. „Mieliausi ir brangiausi žmonės“ (P. 44–53), 5. „Baltos žiemos šventės“ (P. 54–61), 6. „Ir medis, ir paukštis, ir žvėrelis...“ (P.

62–79), 7. „Kokie jie?“ (P. 80–89), 8. „Kas didžiausi nenuoramos?“ (P. 90–97), 9. „Kas įdomaus vyksta dabar? (P. 98–105), 10. „Kas vyko anksčiau? (P. 106–115), 11. „Kas dar tik bus?“ (P. 116–121), 12. „Žalio pavasario šventės“ (P. 122–129), 13. „Sakiniai – mūsų mintys“ (P. 130–133), 14. „Ko išmokome III klasėje?“ (P. 134–136).

Skyriai yra nevienodos apimties. Skirtieji įvairioms šventėms yra trumpesni, juos sudaro 3–5 temos. Skirtieji svarbioms kalbos temoms daug platesni – gali turėti iki 8 temų. Kadangi vadovėlio komplekte integruotas literatūrinis ir kalbinis lavinimas, viena iš sistemos integruojančių linijų yra kalbos mokymosi sistema (sisteminio literatūros kurso pradinukai dar neturi). Todėl skyriai sudaromi pagal kalbos mokymo (kalbos sandaros pažinimo) sistemą ir poreikius. Kad mokytojui būtų aišku, parodysime jų sąsajas.

Kalbos mokymosi sritis	Vadovėlio skyrius
I – II klasės kurso kartojimas	„Jau mokame! Jau galime!“
Daiktavardžio sąvoka, skaičiai	„Paprasti ir stebuklingi daiktai“ „Vėlyvo rudens šventės“
Daiktavardžio giminės	„Miliausi ir brangiausi žmonės“ „Baltos žiemos šventės“
Daiktavardžio klausimai (kaitymas)	„Ir medis, ir paukštis, ir žvėrelis...“
Požymius reiškiančių žodžių (būdvardžių) vartojimas	„Kokie jie?“
Veiksmažodžio sąvoka, reikšmė, kaitymas	„Kas didžiausi nenuoramos?“
Esamasis veiksmažodžio laikas	„Kas įdomaus vyksta dabar?“
Būtaasis kartinis ir būtaasis dažninis laikas	„Kas vyko anksčiau?“
Būsimasis laikas	„Kas dar tik bus?“ „Žalio pavasario šventės“
Sakinys, sakinių įvairovė	„Sakiniai – mūsų mintys“
III klasės kurso apibendrinimas	„Ko išmokome III klasėje?“

Į šiuos skyrius įsiterpia trys šventėms skirti skyriai: „Vėlyvo rudens šventės“, „Baltos žiemos šventės“ ir „Žalio pavasario šventės“. Kadangi švenčių kalendorius gali šiek tiek keistis, pavyzdžiui, šv. Velykų, be to, vienos mokyklos turi vienokias jų tradicijas, kitos kitokias, šventiniuose puslapiuose vengiama svarbių kalbos mokymosi klausimų, kad vaikams nekiltų sunkumų, jeigu tema dar nebūtų išeita. Dalis šių skyrių medžiagos skirta namų skaitymui ir aptarimui su tėvais (jeigu vaikas turi tokias galimybes).

Vadovėlyje skyriaus pavadinimas rašomas puslapio viršuje didžiosiomis raidėmis, vis

skirtingomis spalvomis, jo numeris žymimas romėniškais skaitmenimis. Tema rašoma po juo, jos seka žymima arabiškais skaitmenimis. Puslapio apačioje pateikiama temos formuluotė mokytojui, tėvams.

Vadovėlyje naudojami sutartiniai ženklai. Prie klausymo užduočių – ženklas „Atidžiai klausome“, prie kalbėjimo užduočių – ženklas „Kalbame, pasakojame“, prie skaitomų tekstų – „Skaitome, apmąstome tekstą“, prie sunkesnių tekstų diferencijuotam darbui – ženklas „Sunku, bet įdomu“, prie aiškinamų žodžių – „Aiškinamės žodį“, prie kalbos (gramatikos) užduočių – ženklas „Atliekame kalbos (gramatikos, rašymo) užduotis“.

Visame vadovėlyje, kiek tik galima, išnaudojamos paraštės: ten spalvotame fone pateikiami žodžių aiškinimai, kai kurios taisyklės, jeigu jas reikia tik priminti, trumpos kalbos, rašybos užduotys.

Pratybų
sąsiuviniai
„Mes –
trečiokai“
nr. 1 ir nr. 2

Prie vadovėlio parengti du pratybų sąsiuviniai skirti praplėsti ir įtvirtinti vadovėlio medžiagą. Pagrindinė jų paskirtis – mokyti rašyti žodžius, sakinius, tekstus. Žinoma, mokiniai skaitys pratimų tekstus, trumpai juos aptars, taigi sąsiuviniai pasitarnaus ir skaitymo įgūdžių tobulinimui. Paveikslėliai, paveikslėlių serijos suteiks progos kalbėti, pasakoti.

Pratybų sąsiuvinuose mokiniai ras jiems jau pažįstamus sutartinius ženklus: vadovėlio puslapius, užduoties numerį, ženklus „klausykite“, „pasakokite“, „spalvinkite, pabraukite“, „rašykite, įrašykite, nurašykite“, „aiškinkitės žodį“, „namų darbai“, „mokytojui, tėvams“. Trečioje klasėje jau mažiau spalvinimo, piešimo, žaidybinių užduočių, o daugiau rašymo, kūrybinių, įsivertinimo prastimų.

Sąsiuvinuose siūloma rašyti mažesniu šriftu, todėl linijos siauresnės. Bet vaikas pats gali rinktis raidės aukštį – rašyti per visą tarpelį ar per jo dalį. Kai kuriose užduotyse pateikiamas tik tuščias neliniuotas lapelis.

Prie pratybų sąsiuvinų įvairiems didesniems kūrybiniais darbams būtų reikalingas papildomas paprastas sąsiuvinis ar atskiri popieriaus lapai – mokytojas kartu su vaikais renkasi, kas jų klasei tinkamiausia.

Mokytojo
knyga
„Mes –
trečiokai“

Šioje mokytojo knygoje pateikiama visa mokytojui reikalinga metodinė medžiaga: išaiškinami kiekvieno skyriaus tikslai, aptariama kiekviena tema, detalai aptariami literatūriniai tekstai ir darbas su jais, nagrinėjamos kalbinės užduotys. Taigi **mokytojas į rankas gauna visą pagalbą, kurią gali priimti tiek, kiek mano esant reikalinga. Visi šie paaiškinimai nėra privalomi, juos galima koreguoti, papildyti savais sumanymais.**

Tačiau mokytojais turėtų suprasti, kad autorė visą mokomąją medžiagą vaikams ir metodinę medžiagą pedagogams labai apgalvojo. Todėl kartais gal geriau pasikliauti ja negu kurti savo versiją. Ypač tai pasakytina apie grožinio teksto analizę ir gramatikos užduotis.

Labai svarbu, kad mokytojais, ypač tie, kurių silpnos lietuvių literatūros ir kalbos (gramatikos) žinios, aiškindami mokiniams vieną ar kitą temą nedarytų dalykinių klaidų. Todėl jiems būtina atidžiai perskaityti teorinę medžiagą – į temos aprašus įterptus dalykinius paaiškinimus „Mokytojui“.

Vadovėlio sudarymo principai

Kaip I ir II klasės vadovėliai, taip ir III klasės komplektas sudarytas **vidinės integracijos principu**, t. y. jame integruotos visos lietuvių kalbos ugdymo/si sritys:

- mokymasis klausytis lietuviškos šnekos ir kalbėti;
- mokymasis skaityti tekstą ir pažinti lietuvių tautosaką bei vaikų literatūrą, etnokultūros

elementus;

- mokymasis rašyti žodžius, sakinius lietuviškais rašmenimis (spausdintinėmis raidėmis) ir kurti tekstą lietuvių kalba;
- kalbos sandaros pažinimas (fonetika, morfologija, leksikos, sintaksės elementai), teksto tipai (pasakojimas, aprašymas);
- Lietuvos kultūros, istorijos, geografijos elementai.

Ypač svarbu, kad mokytojas suprastų, jog literatūrinis lavinimas ir kalbinis ugdymas sujungti. Kalbos (gramatikos) mokomasi iš skaitytų tekstų, kurie yra tikslingai atrinkti. Mokiniai skaito grožinį kūrinį, aiškinasi nesuprantamus žodžius, aptaria jo turinį, idėjas, išsako savo mintis, emocijas, o po to tą tekstą panaudoja kalbos dalykams mokytis. Pavyzdžiui, perskaite kūrinį apie praeities įvykius randa būtojo kartinio laiko veiksmažodžius, aiškinasi jų vartojimą ir patys mėgina juos vartoti. Taip mokiniams nereikia „kalti“ gramatikos apibrėžimų, taisyklių, o jie patys jas atranda skaitydami ir analizuodami tekstą. Be to, literatūriniai tekstai yra geras pavyzdys vaiko kūrybai, saviraiškai skatinti.

Skaitymas iš dalies siejamas ir su Lietuvos gamtos, istorijos pažinimu. Žinoma, vadovėlyje nepateikiamas išsamus Lietuvos geografijos ar istorijos kursas (tokio uždavinio sau nekėlėme), tačiau siūloma skaityti gražių publicistinių tekstų, pažintinių knygų ištraukų.

Visų kalbos ugdymosi sričių integracija tituliniam vadovėlio lape išreikšta žodžiais: **„Klausome“**, **„Kalbame“**, **„Skaitome“**, **„Rašome“**. Taigi vadovėlis neapsiriboja tik šnekamosios lietuvių kalbos mokymu bendravimo, susižinojimo tikslais (kaip dažnai būna svetimos kalbos vadovėliuose), o skirtas lietuvių kalbos, tautosakos ir literatūros, kaip kultūros dalies, pažinimui, lietuviškumo puoselėjimui, rašytinės kalbos, kūrybiškumo ugdymuisi, lietuvių kalbos sandaros pažinimui.

Vadovėlio kokybę lemia ir jo tekstai. Atrenkant tekstus į „Mes – trečiokai“ buvo vadovaujamosi trimis svarbiausiais kriterijais:

- teksto tinkamumas, prieinamumas šio amžiaus tarpsnio vaikui,
- teksto meniškumas,
- teksto tinkamumas kalbos (gramatikos) mokymuisi.

Be to, dar buvo stengiamasi pateikti naujausių lietuvių vaikų rašytojų kūrinių, klasikos ir modernios literatūros, prozos ir poezijos pavyzdžių, pristatyti įvairius tautosakos žanrus.

VADOVĖLIO MOKOMOSIOS MEDŽIAGOS PASKIRSTYMAS

Jeigu I ir II klasės vadovėliuose buvo pateiktos 33 temos – kiekvienai mokslo metų savaitei po vieną, tai šiame III klasės vadovėlyje yra, kaip minėta anksčiau, 14 skyrių, kuriuos iš viso sudaro kelios dešimtys temų, nevienodų savo sudėtingumu ir svarba. Vienos pareikalaus daugiau darbo, išsamesnio aiškinimosi klasėje, kitos gali būti nagrinėjamos savarankiškai. Visa vadovėlio komplekto medžiaga plane suskirstyta į 31 temą. Tačiau jų skaičių mokytojas gali keisti: sujungti mokslo metų pradžioje kartojimui skirtas temas, praleisti kai kurias ir atvirkščiai – pridėti šventėms skirtas temas.

Šventinės temos taikomos prie jų kalendoriaus ir kiekvienoje mokykloje gali skirtis. Todėl į šį planą jos neįtrauktos – mokytojas turėtų pats numatyti, kuriai šventei kurią savaitę ir kiek pamokų skirs. Kadangi šeštadieninėje mokykloje labai ribotas laikas, gali būti, kad šventė klasėje bus tik trumpai aptariama, o jos tema plėtojama bendrame mokyklos renginyje. Trijuose šventiniuose skyriuose kiekvienai šventei po vieną temą gali būti skirta savarankiškam skaitymui namie su tėvais. Todėl šventinėse temose tikslingai nenumatyta kalbos mokymosi (gramatikos) užduočių. Savarankiškam skaitymui gali būti skirta ir daugiau temų, jeigu darbui klasėje pritrūksta laiko. Taip norima paskatinti tėvus prisijungti prie vaikų kalbos ugdymosi, daugiau bendrauti su jais.

Siūlomas planas yra tik vienas iš variantų, kurio neprivaloma laikytis. Kiekvienai savaitei

numatytos dvi pamokos. Taigi kiekvienas mokytojas turėtų atsižvelgti į savo mokinių galimybes, jų lietuvių kalbos lygį ir mokyklos tradicijas bei atitinkamai planuoti medžiagą.

Mėnuo, savaitė, pamoka	Skirius ir tema	Vadovėlio medžiaga	Vadovėlio puslapiai	Pratybų sąsiuvinio puslapiai
1 sav.	I skyrius. JAU MOKAME! JAU GALIME!	Pastaba. Pagal mokytojų pageidavimus kartojimui skirtas visas vadovėlio I skyrius – 8 temos. Tačiau stiprioje klasėje galima šį laiką trumpinti, pavyzdžiui, 1 – 3 temai skirti tik vieną savaitgalį, t. y. 2 pamokas. Labai silpnai lietuviškai kalbančių vaikų klasėje galima atsisakyti 8 temos.		
1 pam.	1 tema. Kaip mokame kalbėtis, pasakoti?	Pasakojimai apie Lietuvą, Vilnių: ką prisimena iš I – II klasės, pagal vadovėlio nuotraukas, iš asmeninės, šeimos patirties. Kokią žino lietuvių pasaką, jos sekimas.	4–5	1
2 pam.	2 tema. Kaip mokame skaityti?	Just. Marcinkevičius. Tai gražiai mane augino. Eilėraščio klausymas ir skaitymas. Analizė pagal klausimus. Pagal J. Degutytę. Šaltinėlis (Ištrauka). Kūrinio skaitymas ir aptarimas.	6–7	2 – 3 (raudonai pažymėti namų darbų puslapiai)
2 sav. 1 – 2 pam.	3 tema. Kaip tariame lietuvių kalbos garsus, kaip juos skiriame?	Pavyzdžio analizė. <i>Lietuvių kalbos garsai: balsiai, priebalsiai, dvibalsiai, ilgieji balsiai, trumpieji balsiai, kietai ir minkštai tariami priebalsiai. Priebalsių minkštumo ženklas i.</i>	8–9	4 – 5
3 sav. 1 pam.	4 tema. Kaip mokame pavadinti mus supančius daiktus?	G. Morkūnas. Mamos išradimai (ištrauka). Teksto analizė. Drabužių, valgių pavadinimai. T. Dirgėla. Staskai eidavosi... Teksto analizė. Mokinio daiktų, su mokykla susijusių dalykų pavadinimai.	10–11	6 – 7
2 pam.	5 tema. Kaip mokame atpažinti ir vartoti daiktų pavadinimus?	Pagal K. Kasparavičių. Visi daiktai svarbūs! Teksto aptarimas. <i>Daiktų pavadinimai arba vardai.</i>	12–13	8 – 9
4 sav. 1 pam.	6 tema. Kaip mokame kurti	V. Račickas. Geriausi draugai pasaulyje. Pasakojimo tema, įvykis.	14–15	_____

	pasakojimą, pavadinti veiksmus?	Pasakojimas pagal skaitytą tekstą ir paveikslėlių seriją. Pasakojimo sandara.		
2 pam.	7 tema. Kaip atpažįstame veiksmo žodžius ir mokame juos vartoti?	Vaikų pasakojimai. Veiksmo žodžiai. Laiko juosta: praeitis ← dabartis → ateitis. Veiksmo žodžių klausimai.	16–17	10 – 11
5 sav. 1 – 2 pam.	8 tema. Kaip gebame kurti?	Skyriaus apibendrinimas. Skaitykime, grožėkimės ir kurkime! Kūrybiniai darbai: pasakojimas pagal paveikslą, rašinėlis rudens tema.	18–19	12 – 13
		I TESTAS (jeigu mokytojas randa laiko, gali būti atliekamas klasėje, o jei ne – galima skirti visai savaitei kaip namų darbą).		30 60 – testo atsakymai
6sav. 1 pam.	II skyrius. PAPRASTI IR STEBUKLINGI DAIKTAI. 1 tema. Daiktas ar nedaiktas?	J. Liniauskas. Ginčas. Kūrinio skaitymas ir aptarimas. Daiktų pavadinimai. R. Černiauskas. Debesėlis Ardas. Kūrinio skaitymas ir aptarimas. Kurie žodžiai yra daiktų pavadinimai?	20–21	14–15
2 pam.	2 tema. Kas?	Kas? Lietuvių minklės. Minklių minimas, naujų kūrimas. J. Degutytė. Bitė. Eilėraščio skaitymas, aptarimas. Klausimas <i>kas?</i> eilėraštyje.	22–23	16–17
7 sav. 1 pam.	3 tema. Kas yra daiktavardis?	Daikto vardas – daiktavardis.	24–25	18–19
2 pam.	4 tema. Daiktavardžiai rašytojų kūryboje.	Pagal R. Uną. Štai kaip atrodo mano kambarys. Kambario aprašymas. Daiktavardžių radimas tekste. R. Šerelytė. Maumo namuose. Kambario ir virtuvės aprašymas. Daiktavardžių radimas tekste.	26–27	20–21

<p>8 sav. 1 pam.</p>	<p>5 tema. Vienas daiktas ir daug daiktų.</p>	<p>G. Adomaitytė. Kap kap kap. Vienas daiktas pasakojime. Pagal V. Žilinskaitę. Skėčiai, skėteliai, skėtaičiai (ištrauka). Daug daiktų pasakojime.</p>	<p>28–29</p>	<p>22–23</p>
<p>2 pam.</p>	<p>6 tema. Daiktavardžio skaičiai.</p>	<p>Daiktavardžių vienaskaita ir daugiskaita. Daiktavardžių klausimai.</p>	<p>30–31</p>	<p>24–25</p>
<p>9 sav. 1 pam.</p>	<p>7 tema. Daiktai rašytojų fantazijose.</p>	<p>Pagal K. Kasparavičių. Marsiečiai. Teksto skaitymas ir aptarimas. Daiktavardžių vienaskaita ir daugiskaita. V. Palčinskaitė. Vežimėlis. Eilėraščio klausymas, skaitymas, aptarimas. Daiktavardžių vienaskaita ir daugiskaita.</p>	<p>32–33</p>	<p>26–27</p>
<p>2 pam.</p>	<p>8 tema. Kuriame daiktų istorijas.</p> <p>III skyrius. VĒLYVO RUDENS ŠVENTĒS</p>	<p>Rašytojų pasakojimai apie daiktus. Pasirinkto daikto istorija (žodžiu ir raštu) Daiktavardžių vartojimas tekste.</p> <p>II TESTAS (jeigu mokytojas randa laiko, gali būti atliekamas klasėje, o jei ne – galima skirti visai savaitei kaip namų darbą).</p> <p>Pastaba. Šventinės temos į šį planą neįtrauktos, kadangi skirtingose mokyklose šventės rengiamos skirtingai. Vadovėlyje pateikta medžiagos – įvairių kūrinų, o kalbos (gramatikos) užduočių nenumatyta. Be to, švenčių proga atliekami įvairūs kūrybiniai darbai: rašomi sveikinimai (jū jau mokytasi I – II klasėje), aprašomi įspūdžiai, leidžiami sienlaidžiai ir kt. Mokytojas pats sprendžia, ar skirs ir kiek laiko skirs vienai ar kitai švenčių temai. O gal tik su mokiniais dalyvaus bendruose mokyklos renginiuose, o kūrinius paliks skaityti namie.</p>	<p>34–35</p>	<p>28–29</p> <p>31 60 – testo atsakymai</p>
	<p>1 tema. Ką primena krintantys medžių lapai?</p>	<p>Liniauskas. Lapai. Elėraščio klausymas, skaitymas, aptarimas. Pokalbis apie Vėlines. Mokymasis raiškiai skaityti eilėraščių. Taisyklingos tarties pratysbos</p>	<p>36–37</p>	<p>—</p>

		<p>Pagal J. Bali. Iš senovės lietuvių tikėjimo. Ką naujo sužinojome apie lietuvių papročius?</p> <p>Lietuvių sakmė. Vėlių kelias. Mokymasis sekti sakmę pagal pateiktą planą.</p>		
	2 tema. Kad jie visada būtų su mumis!	J. Baltrukonytė. Torčiukas ant debesėlio (ištraukos). Kūrinio veikėjai.	38–39	—
	3 tema. Lietuviška Padėkos diena.	<p>V. Palčinskaitė. Rudens karalystėj... Ką apie Padėkos dieną skaitėme II klasėje?</p> <p>Šventas Martynas – paskutinė rudens šventė. Šventės papročių aptarimas. Įsidėmėtinus rašybos žodžių kartojimas.</p> <p>Ar žinote, kad... Žinios apie šv. Martyną, šios šventės papročius. Žaidimo mokymasis.</p>	40–41	—
	4 tema. Pasaka apie dėkingumą.	Lietuvių pasaka. Greitutė. Savarankiškas pasakos skaitymas. Darbas dviese: atsakymai į klausimus. Pasakos veikėjai, pasakos pabaiga. Daiktavardžio skaičiai. Klausimai <i>ką? ko?</i>	42–43	—
10 sav.	IV skyrius. MIELIAUSI IR BRANGIAUSI ŽMONĖS			
1 pam.	1 tema. Tėtis, mama, sūnus, dukra...	V. Palčinskaitė. Tėtė nori būti jaunas. Pasakojimo skaitymas ir aptarimas. Svarbi pasakojimo mintis. Šeimos vyrai ir moterys.	44–45	32–33
2 pam.	2 tema. Daiktavardžio giminės.	Vyriškoji ir moteriškoji daiktavardžio giminė.	46–47	34–35
11 sav.				
1 pam.	3 tema. Mano broliukas, mano sesutė...	<p>R. Una. Aš, Tadas, mokau brolių kalbėti. Pasakojimo nuotaika. Vyriškosios giminės daiktavardžiai.</p> <p>Just. Marcinkevičius. Sesutė mokykloje. Eilėraščio aptarimas. Pasakojimas apie savo sesutę ar broliuką. Moteriškosios giminės daiktavardžiai.</p>	48–49	36–37

2 pam.	4 tema. Geriausia močiutė, geriausias senelis...	N. Kepenienė. Vaivorykštinė antis. Pasakojimo siužeto aptarimas, močiutės charakteristika. Daiktavardžių giminės ir skaičiai. Pagal V. Miliūną. Ešeriukai. Vaikų poelgio aptarimas ir vertinimas. Koks buvo senelis? Daiktavardžių giminės ir skaičiai.	50–51	38–39
12 sav. 1 pam.	5 tema. Mūsų proseneliai, proproseneliai	V. Račickas. Giminės medis. Aiškinamės, kas yra giminės medis.	52–53	40–41
2 pam.	V skyrius. BALTOS ŽIEMOS ŠVENTĖS 1 tema. Kalėdos jau čia pat!	Skyriaus apibendrinimas. Kūrybinis darbas: projektas „ Mūsų giminės medis “. Ką išmokome apie daiktavardį? III TESTAS		58 60 – testo atsakymai
	2 tema. Kalėdų nakties pasaka.	F. Strolia, J. Minelga. Kalėdų naktį. Giesmės mokymasis. Pagal B. Buračą. Iš Kūčių ir Kalėdų papročių. Pokalbis apie Kūčių ir Kalėdų papročius. Daiktavardžių giminės ir skaičiai.	54–55	_____
	3 tema. Žengiam į Naujuosius metus.	A. Ramonas. Sidabrinis stirnelės varpelis. Pasakos analizė pagal klausimus. Svarbi pasakos mintis. Jos sekimas pagal pateiktą planą. Žodžiai, kurie atsako į klausimus <i>koks? kokia? kokie? kokios?</i>	56–57	_____
	4 tema. Apie Naujuosius metus dabar ir seniau.	J. Degutytė. Naujieji metai. Eilėraščio klausymas, skaitymas. Eilėraščio spalvos, garsai, vaizdai. Vaizdingi eilėraščio žodžiai. Minklių eglutė. Pagal K. Grigą. Apie minkles. Minklių minimas, naujų kūrimas. Daiktavardžių galūnių rašyba (II kl. kurso kartojimas).	58–59	_____
		S. Poškus. Naujas Metas. Šiuolaikiška pasakaitė, jos aptarimas. Klausimai <i>ką veikė, ką veikia?</i> (II kl. kurso kartojimas). Pagal B. Buračą. Naujuosius sutinkant.	60–61	_____

<p>13 sav.</p>	<p>VI skyrius. IR MEDIS, IR PAUKŠTIS, IR ŽVĖRELIS...</p>	<p>Papročiai senajame Lietuvos kaime. Klausimai <i>ką veikė, ką veikia?</i> (II kl. kurso kartojimas).</p>		
<p>1 pam.</p>	<p>1 tema. „Kas ten šlama?“</p>	<p>A. Baranauskas. Anykščių šilelis (ištraukos). Pirmoji pažintis su poetu. Garsai rytą šilelyje. Daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą kas? Pagal R. Budrį. Ažuolas ir ažuoliukas. Pasakojimo tema. Pokalbis pagal skaitytą kūrinį. Daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą <i>kas?</i></p>	<p>62–63</p>	<p>42–43</p>
<p>2 pam.</p>	<p>2 tema. Medis ir metų laikai.</p>	<p>O. Jautakė. Klevo lapelis. Autorinė pasaka, jos aptarimas. Kaip keitėsi klevo lapelis? Daiktavardžių, kurie atsako į klausimą <i>kas?</i>, vienaskaitos ir daugiskaitos galūnių rašyba.</p>	<p>64–65</p>	<p>44–45</p>
<p>14 sav. 1 pam.</p>	<p>3 tema. Ko nėra, o ko yra?</p>	<p>Pagal G. Morkūną. Ko yra Žemėje? Savitos rašytojo mintys. Kuo jos mums įdomios? Daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą <i>ko?</i> Apie Lietuvos miškus. Plečiame ir gilineame savo žinias apie Lietuvos miškus. Daiktavardžių, kurie atsako į klausimą <i>ko?</i>, galūnių rašyba (II klasės kurso įtvirtinimas).</p>	<p>66–67</p>	<p>46–47</p>
<p>2 pam.</p>	<p>4 tema. Kam katinui uodega?</p>	<p>R. Sadauskas. Mikis vėliavnešys. Įdomūs ir juokingi klausimai. Daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą <i>kam?</i> Vaikų daina. Kai aš mažas buvau. Mokymasis žaisti arba dainuoti vaikų dainą. Daiktavardžių, kurie atsako į klausimą <i>kam?</i>, galūnių rašyba.</p>	<p>68–69</p>	<p>48–49</p>
<p>15 sav. 1 pam.</p>	<p>5 tema. Ką girdžiu, ką turiu...?</p>	<p>S. Poškus. Ar esi girdėjęs? Keistas pasakos veikėjas, keista pasakaitė. Atminties lavinimo pratimai.</p>	<p>70–71</p>	<p>50–51</p>

		Daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą <i>ką?</i> M. Marcinkevičius. Turiu. Eilėraščio klausymas, žodžių galūnių tarimas. Eilėraščio aptarimas. Daiktavardžių, kurie atsako į klausimą <i>ką?</i> , galūnių rašyba.		
2pam.	6 tema. Kuo galima būti?	N. Kepenienė. Kailiai ir širdys. Kūrinio aptarimas pagal klausimus. Svarbi kūrinio mintis. Daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą <i>kuo?</i> , jų galūnių rašyba.	72–73	52–53
16 sav. 1 pam.	7 tema. Kur žemės vidurys?	Minklės. Jų minimas. Pagal lietuvių pasaką. Žmogus ir velnias. Pasakos veikėjų apibūdinimas. Daiktavardžiai, kurie atsako į klausimus <i>kur? kame</i> , jų galūnių rašyba. Kur suklydo dailininkas? Pokalbis pagal paveikslą. Daiktavardžių, kurie atsako į klausimus <i>kur? kame?</i> vartojimas.	74–75	54–55
2 pam.	8 tema. Kas kur atsitinka?	B. Buivydatė. Šilelyje. Kūrinio vaizdų ir įvykių aptarimas. Kūrinio planavimas. Daiktavardžio klausimai <i>kur? kame?</i> Daiktavardžiai, kuriais kreipiamės.	76–77	_____
17 sav. 1–2 pam.	9 tema. Kaip išmokome kelti daiktavardžių klausimus?	Daiktavardžio klausimai (apibendrinimas) Pagal V. Račkaitį. Genio namai. Daiktavardžio klausimų kartojimas. Sunkesnių rašybos atvejų aptarimas, įtvirtinimas. Klausimų eilėraščiai. Daiktavardžių vartojimas. Kūrybiniai bandymai. Daiktavardžių galūnių rašybos įtvirtinimas. Diktantas IV TESTAS	78–79	56–57
18 sav.	VII skyrius. KOKIE JIE?			59 60 – testo atsakymai
1 pam.	1 tema. Kūrinio veikėjo paveikslą galima piešti ir	A. Vaičiulaitis. Lokys ir voverė (ištrauka) Pasakos tema, veikėjai. Voveraitės apibūdinimas. Žodžiai, kuriais <i>ką</i> nors	80–81	1

	žodžiais	apibūdiname.		
2 pam.	2 tema. Kaip apibūdiname?	Aprašymas. Susipažinimas su aprašymu, jo sandara. Žodžiai, kuriais ką nors apibūdiname. Susipažįstame su požymius nusakančiais žodžiais (būdvardžiais – be šio termino). Klausimai <i>koks? kokia? kokie? kokios?</i>	82–83	2–3
19sav. 1 pam.	3 tema. Paukščio, augalo aprašymas	Lietuvių daina. Graži pana pelėda. Dainos klausymas, aptarimas. Pelėdos aprašymas. Mokymasis dainuoti šią dainą. Daiktavardžiams priklausantys žodžiai, jų klausimai <i>koks? kokia? kokie? kokios?</i> Lietuvių daina. Bijūnėlis žalias. Augalo (bijūnėlio) aprašymas. Mokymasis dainuoti šią dainą. Daiktavardžiams priklausantys žodžiai, jų klausimai <i>koki? kokių? kokių?</i> , šių žodžių rašyba.	84–85	4–5
2 pam.	4 tema. Žmogaus aprašymas pasakojime.	N. Vaitkutė. Mes visi ir Mažosios Klampynės. Pasakojimo veikėjai. Jų aprašymai (portretai). Veikėjo aprašymo planas. Mokomės kelti klausimus žodžiams, kurie priklauso daiktavardžiams: <i>koks? kokie? kokie? kokios?</i> Istorijos tęsinio kūrimas – šturpi istorija.	86–87	6–7
20 sav. 1 pam.	5 tema. Kaip gražiai galima aprašyti!	J. Vaičiūnaitė. Sviedinys. Eilėraščio klausymas, skaitymas ir analizė. Sviedinio aprašymas eilėraštyje. Daiktavardžių ir jiems priklausančių žodžių derinimas. Kūrybinis darbas: krepšinio kamuolio aprašymas.	88–89	8–9
2 pam.		Skyriaus apibendrinimas. Pagal A. Zurbą. Voveriuoko skrydis. Komikso skaitymas ir aptarimas. Pasakojimas pagal paveikslėlių seriją (komiksą).		
21 sav.	VIII skyrius. KAS DIDŽIAUSI NENUORAMOS?			

1 pam.	1 tema. Vaikai, nes... visada ką nors vaikosi!	M. Marcinkevičius. Ypatingas būrys. Eilėraščio skaitymas ir aptarimas. Kokie tie eilėraščio vaikai? Veiksmo žodžių kartojimas. V. Račickas. Gaudynės. Savarankiškas kūrinio skaitymas, atsakymai į klausimus. Veiksmo žodžiai, kurie atsako į klausimus <i>ką veikia?</i> Kiti veiksmo žodžių klausimai.	90–91	10–11
2 pam.	2 tema. Kiek daug veiksmų ir žodžių jiems pavadinti!	Pagal G. Morkūną. Ką veikia žmonės? Ką veikė Bernardas ir muilo burbulai? Ką veiks neklaužados? Tekstų skaitymas, vaizduojamo laiko aptarimas. Veiksmo žodžių radimas tekste, jų klausimai. Kas yra veiksmožodis? Pagrindiniai veiksmožodžio klausimai <i>ką veikia? ką veikė? ką veiks?</i>	92–93	12–13
22 sav. 1 pam.	3 tema. Veiksmožodis – didžiausias nenuorama.	N. Jankutė. Pas dėdę Veiksmožodį. Susipažįstame su pasakojimu, kurio veikėjas Veiksmožodis. Giliname supratimą apie veiksmožodžius, mokomės juos atpažinti tekste. Č. Navakas. Vėjų mokykla. Fantastinis pasakojimas apie vėjus. Veiksmožodžių vartojimas.	94–95	14–15
2 pam.	4 tema. Vakar, šiandien, rytoj.	N. Kepenienė. Slapukas. Laiko supratimas. Veiksmožodžių klausimų kėlimas. Veiksmožodžio kaitymas laikais. <i>Esamasis laikas, būtasis kartinis laikas, būtasis dažninis laikas, būsimasis laikas.</i>	96–97	16–17
23sav. 1 pam.	IX skyrius. KAS IDOMAUS VYKSTA DABAR? 1 tema. Pasaka apie dabartį. Ką veikia?	Vaikų sukurtos pasakos be galo. Saulė, debesis ir vėjas. Gegutė. Futbolas. Pasakų aptarimas. Veiksmožodžių, kurie atsako į klausimą <i>ką veikia?</i> , radimas pasakų tekstuose. Kūrybinis darbas: naujų pasakų be galo kūrimas. Pagal G. Beresnevičių. Strakalas. Pasakos	98–99	18–19

2 pam.	2 tema. Dabartis eilėraštyje. „ Ką veikia? ” taisyklė	veikėjo veiksmai. Teksto atpasakojimas, veiksmažodžių, kurie atsako į klausimą <i>ką veikia?</i> , vartojimas. D. Čepauskaitė. Naktis virtuvėje. Eilėraščio klausymas, skaitymas, analizė. Esamojo laiko veiksmažodžiai, jų vartojimas. Veiksmažodžių, kurie atsako į <i>klausimą ką veikia?</i> , galūnių rašyba. Žodžiai, kurie gali pakeisti daiktavardžius : <i>jis, ji, jie, jos.</i>	100–101	20–21
24 sav. 1 pam.	3 tema. Esamojo laiko veiksmažodžiai , jų kaitymas.	Aš, tu, jis, ji... Šių žodžių vartojimas kalboje. Ir mes juokiamės (vaikų anekdotai). Ką veikiu? Ką veiki? Ką veikia? ... Mokomės kaityti esamojo laiko veiksmažodžius.	102–103	22–23
2 pam.	4 tema. Pasakojimai apie dabartį.	L. Gutauskas. Bičių duona. Pasakojimo apie nuolat vykstančius įvykius skaitymas ir aptarimas. Esamojo laiko veiksmažodžių vartojimas pasakojime. O. Jautakė. Geniuo mirtis. Pasakoja kūrinio veikėja. Veiksmažodžio klausimai <i>ką veikiu? ką veiki? ką veikiame? Ką veikiate?</i>	104–105	24–25
25sav.	X skyrius. KAS VYKO ANKSČIAU?	V TESTAS	—	42 60 testo atsakymai
1 pam.	1 tema. Pasaka apie praeitį.	Lietuvių padavimas. Akmuo su vilko pėda. Susipažįstame su padavimu apie Vilnių. Veiksmažodžiai, kurie atsako į klausimą <i>ką veikė?</i> Lietuvių saktmės. Duonos trupinėlis. Rožės saujoj. Sakmių aptarimas, mokymasis sekti patikusią saktmę. Veiksmažodžiai, kurie atsako į klausimus <i>ką veikė? ką veikdavo?</i>	106–107	26–27

2 pam.	2 tema. Būtojo kartinio laiko veiksmažodžiai , jų kaitymas.	Pasijuokime (vaikų juokavimai). Būtojo kartinio laiko veiksmažodžių vartojimas juokavimuose. Ką veikiu? Ką veiki? Ką veikė? ... Būtojo kartinio laiko veiksmažodžių kaitymas. Juokų pasaka. Vaško kumelaitė ir buroko rateliai. Juokai pasakoje, mokymasis ją sekti. Būtojo kartinio laiko veiksmažodžių kaitymas.	108–109	28– 29
26 sav. 1 pam.	3 tema. Iš Lietuvos praeities. Taisyklė „Jeigu veikė, tai veiki...“	D. Dilytė. Pasaka apie karalių Mindaugą. Pasakojimo analizė pagal klausimus. Svarbiausia teksto mintis. Pasakojimai apie šią šventę. Būtojo kartinio laiko veiksmažodžių radimas tekste, jų klausimai. Būtojo kartinio laiko veiksmažodžių, kurie atsako į klausimą <i>ką veiki?</i> , rašyba.	110–111	30–31
2 pam.	4 tema. Senos pasakos teisybė. Ką veikdavo?	Pagal A. Liobytę. Bernas ir vaivada. Užduotys ir melai pasakoje. Būtojo kartinio laiko veiksmažodžių, kurie atsako į klausimus <i>ką veikiu? ką veiki?</i> , vartojimas ir rašyba. Ką veikdavau? Ką veikdavai? Ką veikdavo? Susipažįstame su būtojo dažninio laiko veiksmažodžiais, mokomės juos kaityti.	112–113	32– 33
27 sav. 1 pam.	5 tema. Iš skaudžios praeities. XI skyrius. KAS DAR TIK BUS?	Pagal D. Dilytę. Miško brolių kalnelis. Pasakojimo tema – Lietuvos partizanai. Kokius jausmus sukėlė šis pasakojimas? Būtojo dažninio laiko veiksmažodžių vartojimas, jų kalusimai. E. Mildažytė. Nuotrauka. Pokalbis apie tremtį, vaikus tremtinius. Būtojo kartinio laiko veiksmažodžių kartojimas.	114–115	34–35
2 pam.	1 tema. Pasaka apie ateities svajones. Ką veiks?	Lietuvių pasaka. Tai bus gera. Ir juokinga, ir graudi pasaka. Mokomės sekti pasaką. Veiksmažodžiai, kurie atsako į klausimus <i>ką veiks? ką veiksiu?</i>	116–117	36– 37

28 sav. 1 pam.	2 tema. Visi svajojame!	<p>Lietuvių patarlės. Aiškinamės jų prasmę. <i>Ką veiksiu? Ką veiksi? Ką veiks?</i> Susipažįstame su būsimąjo laiko veiksmažodžiais, mokomės juos vartoti.</p> <p>L. Degėsys. Šventė (ištrauka). Eilėraščio klausymas, skaitymas, aptarimas. Mokymasis jį raiškiai skaityti. Būsimąjo laiko veiksmažodžių vartojimas eilėraštyje.</p> <p>D. Mušinskas. Šeštadienio svajonės. Pasakojimo nuotaika, vaikų svajonės. Svarbiausia pasakojimo mintis. Būsimąjo laiko veiksmažodžių vartojimas pasakojime, jų radimas.</p>	118–119	38–39
		<p>2 pam.</p> <p>3 tema. Skaitome apie išdaigas ir apibendriname, ką išmokome.</p> <p>R. Una. Išpuolis mokyklos kieme. Veikėjų elgesio vertinimas. Kaip keičiasi veikėja? Kodėl? Ką svarbaus norėjo mums pasakyti autorė? Veiksmažodžio apibendrinimas: veiksmažodžių radimas tekste – ar išmokome juos atpažinti?</p> <p>VI TESTAS</p>	120–121	40–41
		<p>XII skyrius. ŽALIO PAVASARIO ŠVENTĖS.</p> <p>1tema. Velykų papročiai.</p> <p>Pagal J. Kudirką. Velykų rytą. Teksto aptarimas. Pokalbis apie Velykas. Būtojo dažninio laiko veiksmažodžių kartojimas. Sūpuoklinė daina. Supkit meskit mane jauną. Pokalbis apie dainą. Mokomės padainuoti sūpuoklinę dainą. Žodžių, kurie atsako į klausimą kokį? kartojimas.</p>	122–123	43 60 testo atsakymai
2 tema. Velykų pasaka.	<p>J. Liniauskas. Margučių pasaka (ištrauka). Eiliuotos pasakos skaitymas, jos įvykių aptarimas. Pokalbis apie margučių marginimą. Veiksmažodžiai pasakos tekste, jų klausimai.</p> <p>J. Leikaitė. Animacinis filmas „Margučių</p>	124–125		

		rytas “. Straipsnio skaitymas ir jo turinio aptarimas. Būtojo dažninio laiko veiksmožodžių vartojimas (jeigu jau mokėsi).		
	3 tema. Motinai – gražiausi žodžiai.	V. Mykolaitis-Putinas. Motinai. Eilėraščio vaizdai, garsai. Kokius jausmus sukėlė eilėraštis? Eilėraščio kalbos vaizdingumas. Eilėraščio mokymasis atmintinai.	126–127	_____
	4 tema. Motinos dienos pokštai	K. Saja. Motinos diena. Kūrinio aptarimas pagal klausimus. Pokalbis apie Motinos dieną. Komikso skaitymas ir aptarimas. Bandome pasakoti šią istoriją arba ją parašyti.	128–129	_____
29 sav.	XIII skyrius. SAKINIAI – MŪSŲ MINTYS			
1 pam.	1 tema. Įvairios mintys – įvairūs sakiniai.	R. Černiauskas. Kažkas atsitiko. Keisti, įdomūs kūrinio veikėjai. Teksto sakinių įvairovė, jų analizė. D. Kudžmaitė. Taškas. Eilėraščio tema. Eilėraščio sakiniai. Kokie būna sakiniai? Supratimo apie sakinių gilionimas. Skyrybos ženklai sakinio gale.	130–131	44–45
2 pam.	2 tema. Žaidžiame sakiniiais.	N. Jankutė. Keista kalba. Kūrinio aptarimas, veikėjų kalbos taisymas. Žodžių derinimas sakinyje. S. Poškus. Karalius kuria įstatymus. Dramos ištraukos analizė. Bandytas ją suvaidinti. Sakinių sudarymas.	132–133	46–47
	XIV skyrius. KO IŠMOKOME III KLASĖJE?			
30 sav.	1 tema. Gražiausi	Iš kokių kūrinių? Kas jų autoriai? Kaip	134	48–49

1 pam.	žodžiai, įdomiausias mintys.	prisimename skaitytus kūrinis? Skaitymo gebėjimų įsivertinimas.		
2 pam.	2 tema. Lietuvių kalbos garsai	J. Erlickas. Upė tai ar kelias? Raiškusių eilėraščių skaitymas. Lietuvių kalbos garsų kartojimas.	135	50–51
31 sav. 1 pam.	Lietuvių kalbos žodžiai: daiktavardžiai, veiksmažodžiai.	G. Morkūnas. Po savaitės... Berniuko jausmai. Daiktavardžių, veiksmažodžių kartojimas.	135	52–53 54–55
2 pam.	Lietuvių kalbos sakiniai.	V. Račickas. Edvardukas jau ketvirtoje klasėje. Vaikiška ištraukos kalba. Sakinių įvairovė. Skyrybos ženklų kartojimas.	135	56–57
		VII TESTAS	—	58–59 60 testo atsakymai
	Atsisveikinimas su vadovėliu	M. Martynaitis. Širdis mana – šalis mana. Gražūs žodžiai apie Lietuvą, jos kalbą, raštą... Vadovėlio linkėjimai.	136	

METODINIAI PATARIMAI, KAIP NAUDOTIS VADOVĖLIO KOMPLEKTU

Šiame skyriuje pateikiami viso vadovėlio komplekto mokomojo turinio metodiniai paaiškinimai. Jie, kaip ir vadovėlio komplektas, suskirstyti skyriais, o skyriai – temomis. Labai svarbu, kad mokytojas suprastų kiekvieno skyriaus svarbiausią tikslą, kuris pateikiamas ryškiu šriftu po skyriaus pavadinimo. O toliau – to skyriaus temos ir kiekvienos temos sukonkretinti tikslai bei jiems pasiekti numatyti darbai. Temos tikslas ir numatytieji darbai pateikiami pilkame fone, kad išsiskirtų, atkreiptų mokytojų dėmesį. Konkretūs metodiniai patarimai pateikti lentelėje: siauroje skiltyje surašyti darbo su vadovėlio ir pratybų sąsiuvinio medžiaga žingsniai (I, II, III ir t. t.), plačioje skiltyje pirmiausia paaiškinami mokytojui svarbūs kalbos teorijos, literatūrinio ir kalbinio ugdymo praktikos dalykai, o toliau detalai aprašyta, kaip dirbti su vadovėlio tekstais, kaip atlikti literatūrinės ir gramatinės vadovėlio užduotis, išaiškinta, kaip naudoti pratybų sąsiuvinio medžiagą. Paaiškinimai mokytojui yra ypač svarbūs, kad jis suprastų teorinį vienos ar kitos gramatikos temos pagrindą ir nedarytų dalykinių klaidų, kad jam būtų aišku, kaip pasirinkti ir savo klasei taikyti mokomąją medžiagą. Visi konkretūs metodiniai patarimai yra rekomendacinio pobūdžio, mokytojas gali rinktis užduotis, jas keisti, tik turi atminti, kad vadovėlis ir pratybų sąsiuviniai sudaro vientisą mokinių literatūrinio lavinimo(si) ir kalbos ugdymo(si) sistemą.

Skyrių ir temų metodiniuose paaiškinimuose mokslo metų savaitės nenurodytos, kadangi kiekvienas mokytojas gali medžiagą skirstyti savaip. Savaitės nurodytos aukščiau metiniame plane, kurį mokytojas

taip pat gali koreguoti

I skyrius. JAU MOKAME! JAU GALIME!

Tikslas – atgaminti ir įtvirtinti I – II klasėje įgytus sakinės ir rašytinės kalbos gebėjimus bei elementarias žinias apie lietuvių kalbos sandarą.

1 tema. Kaip mokame kalbėtis, pasakoti?

Tikslas – džiaugtis susitikimu su draugais, mokytoja, mokykla, galimybe bendrauti lietuvių kalba, prisiminti, ką žino apie Lietuvą, vieną kitą lietuvių pasaką ar padavimą, skaitytą II klasėje, pasakoti atostogų įspūdžius.

- prisimins svarbiausias mandagaus bendravimo frazes lietuvių kalba;
- kiekvienas pagal savo galimybes pasakos vasaros įspūdžius, reikš savo emocijas;
- kalbės apie Lietuvą, prisimins, ką apie ją jau yra skaitę, žino;
- kas gebės, paseks trumpą lietuvių pasaką arba padavimą (skaitytą ankstesniais metais);
- klausysis draugų (ar mokytojo) sekamų kūrinių, stengsis juos suprasti;
- prisimins žodžių, susijusių su pamokos tema, reikšmę, išmoks naujų žodžių;
- aptars, ko sieks per lietuvių kalbos pamokas, kalbės, kodėl nori mokytis lietuvių kalbos;
- susipažins su vadovėliu „Mes – trečiokai“, pratybų sąsiuviniiu;
- namie pasirengs pasakoti vasaros atostogų įspūdžius, juos nupieš.

Priemonės: Vadovėlis „Mes – trečiokai“ (toliau bus trumpinama Vad.) P. 1–5, 1-asis pratybų sąsiuvinis (Pr. sąs.1) P. 1.

Mokytojui.

Iš Antanės Kučinskaitės knygos „Lietuvių kalbos etiketas“

Kasdien girdime arba patys tariame sveikinimo žodžius: *labas rytas, laba diena, labas vakaras*. Ar pagalvojame kada, ką jie reiškia?

Sveikindamiesi, pavyzdžiui, *labas rytas*, norime išreikšti mintį: linkiu, kad šios dienos pradžia, šis rytas būtų *labas*, kitaip sakant, – *geras, malonus, mielas*. Taigi sveikinimas yra kartu ir gero linkėjimas.

Neretai sveikinamės ir galininko linksniu: *labą rytą, labą dieną, labą vakarą*. Ką norime tokiais sveikinimais išreikšti? Tardami *labą rytą*, tarytum duodame sveikinamajam žmogui rytinę dovaną – labą žodį. Kitaip sakant, – gerą, malonų, gero linkintį žodį.

Abi formos – vardininko ir galininko – taisyklingos ir geros. Vardininko konstrukcijos kiek daugiau įsigalėjusios.

Kartais kyla abejonių dėl žodžio *labas* lietuviškumo. Tai senas baltiškąs žodis (bendras lietuviams ir latviams), būdvardžio *geras* sinonimas.

Palyginti dažnai vartojamas dar sveikinimosi žodis *sveikas*. Jis labai artimas jaustukui (panašiai kaip sveikinimosi žodis *labas*): *Sveikas, drauguži! Sveiki, vaikai!* Į tokį sveikinimą kartais atsakoma: *Sveiki, sveiki!* (Kučinskaitė A. Lietuvių kalbos etiketas. V.: Mokslo, 1990.P. 6–8)

Nuo pirmųjų okupacijos metų pradėta vartoti pagarbos forma *tamsta mokytojau*. Tokia įvardžio *tamsta* vartosena nėra girtina. Panašūs pasakymai su asmeniniu įvardžiu *tu* (ar

mandagumo forma *Jūs*)atrodytų neįprasti, keisti. Logiškai galvojant, neįprastas pagarbos žodis *tamsta* čia nereikalingas. Jau pats kreipinys *mokytojai* – mokiniams yra pagarbos žodis. Nereikia to *tamstos* prie mokytojo kreipinio. Visai gerai ir pagarbiai skamba: *mokytojai!*

Pagarbos žodžiais *ponia, panele, ponas* tinka kreiptis į visus ir visada. Kartais šie pagarbos žodžiai pridedami prie pavardės ar vardo, kartais prie specialybės ar užimamų pareigų pavadinimo, o kartais ir vieni, be pažymimojo žodžio. (Ten pat. P. 64–65)

Mandagumo žodžiams, susipažinimui buvo skirtos temos I klasėje („Sveika, mokykla!“, „Susipažįstame“) ir II klasėje („Mes vėl mokykloje“), apie bendravimą buvo kalbama ir kitose temose. Trečioje klasėje reikėtų tik prisiminti ir įsivertinti, kaip kiekvienas mokam bendrauti su draugais ir kitais žmonėmis.

Tikriausiai mokiniai jau pasisveikino ir su draugais, ir su mokytoja ar mokytoju. Pamokos pradžioje galima dar kartą prisiminti svarbiausias mandagumo frazes lietuvių kalba, susitarti, kaip sveikinsimės ir atsisveikinsime kiekvieną savaitgalį, kaip kreipsimės į draugus, į mokytoją, kitus mokyklos darbuotojus. Gal kas buvo Lietuvoje, viešėjo pas senelius, gimines, kaip ten sveikinamasi, atsisveikinama, ko linkima. Jeigu į klasę atėjo naujas mokinys ar mokinė, paprašykime jį prisistatyti, nors trumpai papasakoti apie save. Skatinkime vaikus bendrauti laisvai, drąsiai, nebijoti suklysti. Geriausiai būtų, jei šis pokalbis vyktų susėdus rateliu ar žaidžiant, vaidinant. Mokytojas taip pat turėtų pasakyti savo pageidavimus, o jeigu jis su šia klase susitinka pirmą kartą, privalėtų papasakoti apie save.

Mokytoja išdalija mokiniams vadovėlius (jeigu jie dar nebuvo išdalyti), ir visi kartu juos pavarto. Atkreipkime dėmesį į turinį, perskaitykime skyrių pavadinimus, trumpai juos paaiškinkime mokiniams. Pasakydami skyrių tikslus kartu trumpai atskleisime, ko mokysimės trečiaisiais mokslo metais: pradžioje pakartosime, ko mokėmės II klasėje, paskui susipažinsime su daiktavardžiu, skaitysime daug tekstų apie įdomius daiktus, mokysimės juos apibūdinti, po to prisiminsime veiksmo žodžius ir susipažinsime su veiksmažodžiu, jo laikais, mokysimės juos vartoti savo pasakojimuose, kartu skaitysime daug įdomių ir linksmų pasakojimų bei sužinosime apie kai kuriuos Lietuvos praeities įvykius, pabaigoje daugiau kalbėsime apie sakinius, nors, žinoma, sakinius sudaryti, tekstus rašyti mokysimės visus metus.

Atsiverskime 4 – 5 vadovėlio puslapį, perskaitykime viršuje parašytą temą JAU MOKAME! JAU GALIME! Aptarkime su vaikais šį pasakymą ir padarykime išvadą, kad šiame vadovėlio skyriuje kalbėsime ir pakartosime tuos dalykus, kurių jau mokėmės, kuriuos galbūt jau žinome. Ką žinome apie Lietuvą? Apžiūrėkime vadovėlio minėtų puslapių iliustracijas, perskaitykime vaikų mintis ar pasakymus. Kuris iš klasės mokinių galėtų pasakyti tą patį? Leiskime vaikams išsakyti. Tegul kiekvienas pasakoja ką tik gali apie Lietuvą: apie jos gamtą, miestus, istoriją, žymius žmones, dabartį ir kt. Gal kuris viešėjo Lietuvoje, tegul papasakoja, ką matė, sužinojo. Tegul mokiniai išžiūri į vadovėlyje pateiktas nuotraukas. Gal turime jų ir daugiau – parodykime. Gal vaikai atpažins jose užfiksuotus objektus, apibūdins juos.

Pratybų sąsiuvinyje (P. 1) mokiniai matys Lietuvos žemėlapi, kurį tikriausiai jau

I

*Mandagumo
žodžių
kartojimas.*

II

*Susipažinimas su
vadovėlio „Mes –
trečiokai“ komplektu.
Trumpas mokymosi
tikslų aptarimas.*

III

*I skyriaus
tikslų aptarimas.
Pokalbis apie
Lietuvą. Pavadinimų,
sakinių rašymas*

pažįsta (panašus žemėlapis gali kabėti klasėje). Dirbant kolektyviai ar poromis, o gal grupėmis atliekama pirmoji užduotis: sąsiuvinio žemėlapyje surašomi žinomi miestų ir upių pavadinimai. Kas žino, gali pažymėti savo senelių ar protėvių gimtinę (gal netoli kurio nors didesnio miesto – nebūtina tiksliai).

Pratybų sąsiuvinio antra užduotis siūlo sugalvoti gražų sakinį apie Lietuvą ar dar sudėtingesnę užduotį – sukurti posmą, skirtą Lietuvai. Pagal klasės mokinių galimybes mokytoja numato, kaip mokiniai atliks šią užduotį. Gali sakinius rašyti kiekvienas individualiai, o gali būti sukurtas ir lentoje parašytas vienas sakinytis, o mokiniai jį tik nusirašo.

Prie šios temos dera ir lietuvių pasakos. Jeigu nors vienas mokinys prisimins kurią nors lietuvišką pasaką ir ją paseks (tegu ir mokytojo padedamas), bus puiku. Pirmoje ir antroje klasėje vaikai skaitė lietuvių pasakas apie gyvūnus („Vilkas uodegą prišalo“, „Vėžys ir varna“, „Kaip vilkas užsimanė duonos išsikepti“, „Jaučio trobelė“, „Dangus griūva“, „Gužutis ir gervė“, „Žaselės su plunksnelėm“), „Melagių pasaką“, pasakų be galo, sakmių („Genys kalvis“, „Kodėl dažo kiaušinius“, „Vieversys“), padavimų („Apie Vilniaus įkūrimą“, „Platelių ežeras“, „Kaip velnias matavo ežerus“, „Puntukas“, „Kodėl pastatė pirmąjį kryžių“, „Milžinas ir artojas“, „Vilkas ir milžinas“, „Milžinas ir pelė“).

Mokiniai, kurie mokėsi iš vadovėlių „Aš – pirmokas“ ir „Aš – antroklas“ turėtų nemažai žinoti apie Lietuvos žvėris, paukščius, naminius gyvulius, miestus (Vilnių, Kauną, Palangą), piliakalnius (Šatriją), upes (Nemuną), ežerus (Platelius), gintarą, Kryžių kalną, Stelmužės ažuolą, Puntuką ir kitas įžymybes. Jie jau skaitė apie Vincą Kudirką ir Joną Basanavičių, Vasario 16-ąją, Kovo 11-ąją, Sausio 13-ąją. Nebūtina šį savaitgalį visa tai prisiminti Bet jeigu kas paminės, neapsiriks – juk viskas apie Lietuvą.

Mokytojas ne tik vadovauja mokinių pokalbiui, skatina juos, padeda, bet ir stebi vaikus: kaip kuris geba pasakoti, atsakyti į klausimus, klausytis draugų ir mokytojo. Taip pedagogas sužino, koks mokinių sakinys lietuvių kalbos lygis, kiek kuriam reikės padėti, galbūt numato kiekvieno vaiko kalbos ugdymosi perspektyvas. Ir būtinai pasidžiaugia vaikų tegul ir menkiausia gebėjimais, noru mokytis lietuvių kalbos.

IV
Lietuvių pasakos sekimas.

V
Ką dar mokėsi apie Lietuvą?

2 tema. Kaip mokame skaityti?

Tikslas – atgaminti skaitymo gebėjimus: skaitymo techniką, teksto supratimą, lavinti grožinio kūrinio suvokimą.

- klausysis J. Marcinkevičiaus eilėraščio „**Tai gražiai mane augino**“,
- J. Degutytės pasakos „**Šaltinėlis**“ ištraukos, patys skaitys šiuos tekstus, įsivertins skaitymo gebėjimus;
 - aptars skaitytą eilėraščių, pasakys regimuosius ir girdimuosius įspūdžius;
 - mokysis raiškiai skaityti eilėraščių;
 - aptars J. Degutytės pasakos ištrauką, apibūdins jos veikėjus;
 - mokysis skaityti pasakos ištrauką vaidmenimis;
 - plės savo žodyną skaitytų kūrinių ar jų ištraukų žodžiais;
 - atliks įdomiąsias skaitymo užduotis – lavins skaitymo įgūdžius;
 - kalbės apie atkaklumą, siekius, svajones (pagal mokinių galimybes);
 - namie pasirinks vieną iš užduočių: atmintinai išmolti J. Marcinkevičiaus eilėraščių arba raiškiai skaityti šaltinėlio ir gluosnio pokalbį (galima su kuriuo nors iš namiškių); atliks teksto supratimo užduotis.

Priemonės: Vad. P. 6–7, Pr. sąs. 1. P. –3.

<p><i>Mokytojui.</i></p>	<p>Pirmajai skaitymo temai vadovėlyje pateikti du kūriniai: labai populiarus, jau virtęs daina Justino Marcinkevičiaus eilėraštis „Tai gražiai mane augino“ ir Janinos Degutytės pasakos „Šaltinėlis“ ištrauka. Mokytojo knygoje aptarsime abu, tačiau mokytojas, atsižvelgdamas į savo klasės mokinių kalbinius gebėjimus bei norus, gali rinktis tik vieną iš jų, o kitą palikti savarankiškam skaitymui namie.</p>
<p>I</p> <p><i>Eilėraščio pristatymas ir pirmųjų įspūdžių išsakymas.</i></p>	<p>Manytume, kad mokytojams neturėtų būti sunku paaiškinti mokiniams vadovėlio tekstuose vartojamus žodžius. Jeigu pavyks ir mokytojai pageidaus, autorė parengs mokytojo knygos priedą – elektroninį vadovėlio žodynėlį su paaiškinimais.</p> <p>Siūlome klasėje turėti „žodžių skrynelę“. Tuomet kiekvieną nežinomą žodį vaikai rašo ant lapelio, jį visi kartu išsiaiškina ar paaiškina mokytojas. Lapelis su jau žinomu žodžiu įmetamas į skrynelę. Per visus mokslo metus kartais žaidžiama šiais žodžiais: mokytojas ar mokinys ištraukia žodį iš skrynelės ir prašo draugų pasakyti, ką jis reiškia, sugalvoti sakinį su šiuo žodžiu.</p>
<p>II</p> <p><i>Skaitymo pratybos.</i></p>	<p>Eilėraščių „Tai gražiai mane augino“ pirmiausia turėtų raiškiai perskaityti mokytojas. Jeigu jis turi šios dainos įrašą, galima pasiūlyti mokiniams jo pasiklausyti. Labai svarbu klasėje sudaryti gerą atmosferą ir nuteikti vaikus klausytis. Galima pasiūlyti vaikams užsimerkti, stengtis pagauti žodžių skambėjimą ar melodijos garsus. Nebūtina vaikams iš karto viską suprasti – pakaks, jei jie „pagaus“ nuotaiką, pasakys, ar jiems buvo gražu, gera klausytis. Skaitant eilėraščių gali skambėti rami muzika, jeigu klasėje yra jos įrašų. Pirmuosius įspūdžius mokiniai pasako labai trumpai: patiko, buvo gera klausytis ar ne, gal visai nieko nesuprato (ir taip gali nutikti!). Stipresnėje klasėje mokiniai gali pasakyti, ką regėjo, jautė, klausydamiesi šio eilėraščio.</p> <p>Kadangi šios temos tikslas – atgaminti ir įsivertinti skaitymo gebėjimus, skirkime laiko kūrinio skaitymui: pirmiausia tegul kiekvienas persiskaito tyliai, randa jam nežinomus, nesuprantamus žodžius, paprašo juos paaiškinti (gali atsargiai knygoje pasižymėti pieštuku ar užsirašyti į paprastą sąsiuvinį ar lapelį). Rečiau vartojami žodžiai nurodyti vadovėlio paraštėje, kai kurie paaiškinti greta pateikiant sinonimus (<i>atilsis – poilsis</i> ir pan.).</p>
<p>III</p> <p><i>Skaitymo įsivertinimas ir įvertinimas.</i></p>	<p>Mokiniai skaito eilėraščių garsiai po posmą ar eilutę. Toks skaitymo būdas nėra geras, bet šį kartą pateisinamas, kadangi ir mokytojas, ir draugai nori girdėti, kaip kuris skaito. Be to, tai svarbu ir pačiam mokiniui. Pirmiausia pats mokinys turėtų pasakyti, ką jis mano apie savo skaitymo gebėjimus: „Kaip manai, kaip tau sekasi skaityti?“ Jokiu būdu negalima vaiko peikti, moralizuoti. Tegul draugai pasiūlo, ką reikėtų daryti, kad sektųsi skaityti geriau (jeigu skaitantysis skaitė prastai – skiemenavo, klydo). Mokytojas pasižymi savo užrašuose ir taip pat mokiniui duoda patarimų, o gal susitaria su mokiniu, kad jis per savaitę perskaitys keletą kokios nors lietuviškos knygos puslapių.</p>
<p>IV</p> <p><i>Eilėraščio aptarimas.</i></p>	<p>Eilėraštis labai meniškasis ir gilus. Nesiekime, kad trečiokai jį suprastų labai giliai. Tegul suvokia vaikiškai. Visi kartu analizuokime pagal vadovėlyje pateiktus klausimus. Išsiaiškinkime, kad vaiką augina ne tik tėveliai, bet ir gražios pievos, laukai, miškai, kur jis laksto vasarą. Juk taip smagu vasarą!</p> <p>Poetas girdi girios gegutę (gal vaikai irgi ją yra girdėję?), mato saulutę, kuri leidžiasi ir</p>

V

Pasakos
ištraukos
skaitymas.

vakare visiems atneša poilsį. Tuos poeto išvardytus žodžius *laukas, pieva, kelias, upė* tegul keletą kartų visi pakartoja choru – jie išties skamba gražiai (nes juose daug ilgųjų balsių, dvibalsių), o tada žodį *Lietuva*, kurį vaikai jau ne kartą yra tarę ir kuris mums svarbiausias, vienas, vienintelis toks.

Eilėraščio analizę galima baigti daina – visiems kartu pasimokyti ją dainuoti.

J. Degutytės pasakos ištrauka apie šaltinėlių yra labai lyriška, jautri, manome, kad labai tinkama šio amžiaus tarpsnio vaikams. Jos skaitymą, analizę galima organizuoti labai įvairiai. Pirmiausia įsitikinkime, kad vaikai supranta žodžius *šaltinis, šaltinėlis*. Vadovėlio paraštėje jie paaiškinti sinonimais. Galime pasakyti paprastai – tai iš žemės trykštantis, bėgantis vanduo (po žeme yra daug vandens srovių, kai kada stipresnė srovė ima ir išsiveržia į paviršių, taip gali prasidėti upelis, upė. Lietuvoje daug tokių šaltinių. Žmonės iš šaltinių geria vandenį. Kai kurie tų šaltinių laikomi šventais ar gydančiais.)

Paaškindinkime mokiniams, kad pasakoje rašytoja šaltinėlių sugyvena, jis tarsi gyva būtybė, tarsi vaikas kalbasi su medžiais. Kas jam nutinka, tegul vaikai sužino patys tyliai skaitydami tekstą arba klausydamiesi mokytojo skaitymo (pasirinkite patys). Kaip visada, išsiaiškinami nežinomi žodžiai, perskaitoma tyliai individualiai, o tada skaitoma grandinėle pastraipomis ar sakiniiais, kad visi parodytų savo skaitymo gebėjimus. Vėl jie aptariami, kiekvienas mokinyš įsivertina ir įvertinamas.

VI

Pasakos
ištraukos
aptarimas.

Jeigu mokytojas turi visą pasakos tekstą, galėtų jį mokiniams perskaityti – būtų įdomesnė analizė. Ištrauka analizuojama pagal vadovėlio klausimus. Labai svarbu, kad mokiniai į juos atsakydami vis grįžtų į tekstą – perskaitytų sakinius, tinkamus atsakymams. Taip vaikai motyvuotai mokysis skaityti. Ištraukos turinys labai paprastas: eglė pakviečia šaltinėlių ir pasako, kad jam jau reikia gyventi viršuje ir tekėti į jūrą; šaltinėlis ištrykšta iš žemės, pradeda tekėti ir kalbasi su gluosniu (žinome, kad gluosniai mėgsta augti prie vandens). Ištraukos analizės esmė – suprasti, kad šaltinėlis labai atkaklus – nors nežino, kaip atrodo ir kur yra jūra, vis tiek jos ieškos:

– *Nežinau... Bet aš jos ieškosiu...*

(Labai graži šios pasakos pabaiga, kuri pateikta pratybų sąsiuvinyje namų darbams:

Staiga viena didelė žvaigždė įsižiebė virš vinguriuojančio šaltinėlio.

Buvo tylu, kad jis girdėjo, kaip pro miegus alsuoja žolės ir žvaigždės spinduliai vaikšto medžių lapais.

Šaltinėlis paklausė žvaigždės:

- Ar ilgai man reikės jos ieškoti?
- Visą gyvenimą, – atsakė žvaigždė.
- Visą gyvenimą, – tyliai pakartojo šaltinėlis ir dar greičiau suskato bėgti.

Per visą naktį pievoje aidėjo mažos nepailstančios jo krikštolinės pėdytės.

(Degutytė J. Pelėdžiuko sapnas. V.: Vaga. 1969. P. 42)

Jeigu mokinių galimybės leidžia, galime su jais pakalbėti apie šaltinėlio ryžtą, atkaklumą. Savo tikslo – jūros jis sieks visą gyvenimą. O mes? Ko mes šiandien siekiame? Ką norėtume pasiekti ateityje? Kaip to tikslo reikėtų siekti? Tegul mokiniai kalba labai paprastai, kaip kuris geba. Jau I klasėje buvo tema apie profesijas, galima šį pokalbį susieti ir su jomis.

VII

<p><i>Skaitymo užduotys pratybų sąsiuvinyje.</i></p> <p>VIII</p> <p><i>Namų darbai.</i></p>	<p>Pratybų sąsiuvinyje numatyta keletas užduočių skaitymo įgūdžiams įsivertinti ir tobulinti. Pirmo pratimo tekstas sąmoningai sudarytas labai lengvas, kad ir silpniau skaitantis mokinys galėtų save gerai įsivertinti. Antro pratimo tekstas sunkesnis, todėl jis skirtas geriau skaitantiems mokiniams. Kaip atlikti šias užduotis, detalai nurodoma pratybose. Trečias pratimas – įdomioji skaitymo užduotis: reikia užjuodinti visas nereikalingas s raides, ir tada bus nesunku perskaityti sakmės tekstą. Jeigu neliks laiko, galima šią užduotį atlikti namie.</p> <p>Namų darbui mokytojas numato skaitymo tekstą (jau užsiminėme anksčiau – pasirenka kurį) ir skiria pratybų sąsiuvinio užduotis (P. 3). Svarbiausias pirmas pratimas: mokinys turi perskaityti pasakojimą ir tekste rasti atsakymus į šone pateiktus klausimus (pabraukti atsakymui tinkantį sakinį ar žodžius). Taip paaiškės, kaip mokinys supranta skaitomą tekstą. Kiti du pratimai – tik skaitymo įgūdžiams lavinti: mokyti skaityti žodžius su priebalsių samplaikomis, perskaityti mįslę, kai į ją įterptas nereikalingas skiemuo (adverniška kalba): <i>Bėga bėga ir niekad nesustoja.</i> (Upelis)</p>
---	--

3 tema. Kaip tariame lietuvių kalbos garsus, kaip juos skiriame?

Tikslas – pakartoti, ką I ir II klasėje mokėsi apie lietuvių kalbos garsus, toliau mokytis juos taisyklingai tarti ir žymėti rašte.

- atidžiai įsiklausys į eilėraščio posmo garsus, pasitikrins, kaip juos girdi;
- prisimins lietuvių kalbos garsus: *balsius, priebalsius, dvibalsius*, pasitikrins, kaip juos skiria;
- pasitikrins, ar skiria *ilguosius ir trumpuosius balsius*, toliau mokysis juos taisyklingai tarti;
- pasitikrins, ar skiria *kietai ir minkštai tariamus priebalsius*;
- prisimins *priebalsių minkštumo ženklą i*;
- pasitikrins, kaip geba rašyti žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo taisyklingo tarimo (principas „taisyklingai tari – taisyklingai rašai“, toliau tobulins fonetinės rašybos gebėjimus.

Priemonės: Vad. P. 8–9, Pr. sąs.1. P. 4–5.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Žaidimai</i></p>	<p>Pirmoje ir antroje klasėje mokiniai susipažino su lietuvių kalbos garsais: <i>balsiais, priebalsiais, dvibalsiais, ilgaisiais ir trumpaisiais balsiais, kietai ir minkštai tariamais priebalsiais</i> (terminų <i>kietieji ir minkštieji priebalsiai nevaratojo</i>), <i>priebalsių minkštumo ženklu i</i>. Trečioje klasėje, kaip nurodoma „Lietuvių kalbos dėstymo gairėse“, jie visa tai pakartoja, įtvirtina.</p> <p>Labai svarbu, kad mokiniai kalbos garsus girdėtų šnekos sraute, žodžiuose, o ne pavienius, taip pat ir mokytųsi juos tarti žodžiuose, o ne po vieną, atskirai. Kalbos garsų pratyboms labiausiai tinka poezija, vaikų žaidimai, greitakalbės, dainos, smulkioji tautosaka.</p> <p>Kiek laiko šiai temai skirti, sprendžia pats mokytojas. Kadangi ji svarbi, mes skiriame visą savaitgalį (dvi pamokas).</p> <p>Aiškiai tariant kiekvieną garsą deklamuojamas arba skaitomas jau skaitytas Just.</p>
--	--

<p><i>su eilėraščio garsais.</i></p> <p>II <i>Pratybos balsiams, priebalsiams, dvibalsiams atpažinti.</i></p> <p>III <i>Ilgieji ir trumpieji balsiai.</i></p> <p>IV <i>Kietai ir minkštai tariami priebalsiai.</i></p> <p>V <i>Diktantas</i></p>	<p>Marcinkevičiaus eilėraščio posmas. Galime pažaisiti su mokiniais šio posmo garsais: kuris kokių garsų išgirdo (atsakymai gali būti labai labai skirtingi), koku garsu prasideda arba baigiasi kuris nors žodis, kurių eilučių pabaigos skamba panašiai, išvardyti kurio nors žodžio garsus ir pan.</p> <p>Lietuvių kalbos garsų kartojimui skirtas vadovėlio atvartas, jame yra pavyzdžių, schemų, paaiškinimų, užduočių. Būtų logiška laikytis to paties nuoseklumo, neskubant, žingsnis po žingsnio analizuoti pateiktą medžiagą.</p> <p>Mokiniai išsižiūri į margai nuspalvintą eilėraščio posmą ir baigia pasiūlytą sakinį: <i>Eilėraščio posmo raidės nuspalvintos skirtingai, nes jos žymi skirtingus kalbos garsus.</i> Išsiaiškinkime, kokių garsų raidės nuspalvintos raudonai (balsių), kokių – mėlynai (priebalsių), o kokių – žaliai (dvibalsių). Paanalizuokime nors porą žodžių ir visi įsitikinkime, kuriuos garsus tariame atvira burna, kuriuos uždara. Prisiminkime, kad pirmuosius garsus vadiname <i>balsiais</i>, o antruosius – <i>priebalsiais</i>. Tai paaiškinta vadovėlio paraštėje. Atlikime pirmą užduotį po schema. Tada prisiminkime <i>dvibalsius</i>: skiemenuokime žodžius ir raskime du balsius viename skiemenyje. Atlikime antrą užduotį.</p> <p>Išsiaiškinkime, ar mokiniai prisimena priebalsių minkštumo ženklą <i>i</i>, t. y. ar supras, kad žodžiuose <i>gražiai, kelias i</i> nežymi garso <i>i</i>.</p> <p>Apibendrinami kalbos garsus aptarkime schemą – kaip skirstome lietuvių kalbos garsus.</p> <p>Pratybų sąsiuvinio pirmą pratimą tegul kiekvienas atlieka savarankiškai (susitarkime, kiek minučių skirsime) – taip išsiaiškinsime, ar vaikai pakankamai gerai pakartojo šią temą. Greičiau atlikusieji užduotį gali išspręsti šaradą (žodžių eilė gali būti ir kitokia):</p> <p style="text-align: center;">puodas – kuodas – juodas – nuodas pienas – šienas – vienas – krienas</p> <p>Toliau kartojami ir skirstomi balsiai (P. 9). Mokiniai skaito ir aiškiai taria sakinius, žodžius (parinkti iš skaityto teksto, be dvibalsių) ir pasako, kuriuos balsius tariame ilgai (juos vaikai skiria lengviau), kuriuos – trumpai. Aptariame antrą schemą. Siūloma pažaisiti žaidimą žodžiais su <i>i</i> ir <i>y</i>, su <i>u</i> ir <i>ū</i>. Arba galima atlikti trečią pratimą pratybų sąsiuvinyje. Taisyklingo ilgųjų ir trumpųjų balsių tarimo neapleisime visus metus – juk nuo to priklausys taisyklinga rašyba.</p> <p>Jeigu reikalinga gyvesnė pertraukėlė, galima perskaityti ir pasimokyti atmintinai skaičiuotes (4 pratimas). Kartu randami dvibalsiai.</p> <p>Remdamiesi pavyzdžiais (pirma užduotis po trečia schema), prisimename kietai ir minkštai tariamus priebalsius. Reikia pasakyti, kad šių garsų skyrimas vaikams nėra lengvas, tačiau jis būtinas rašant priebalsių minkštumo ženklą <i>i</i>. Ir toliau skaitant vadovėlio tekstus, atliekant pratybų sąsiuvinio užduotis bus tie dalykai nuolat kartojami ir įtvirtinami.</p> <p>Rašybos gebėjimams patikrinti galima padiktuoti mokiniams neilgą diktantą, kurį mokiniai rašo ant lapelių, o mokytojas surenka. Iki kitos savaitės mokytojas patikrina</p>
--	---

<p>VI Namų darbai.</p>	<p>darbus ir nusprendžia, kada ir kaip juos aptars su mokiniais. Geriausia būtų pasikalbėti su kiekvienu individualiai.</p> <p style="text-align: center;"><i>Diktantas</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Drugelis</i></p> <p><i>Drugelis skraidė pievoje. Jis buvo labai gražus. Ant vieno sparno spindėjo vienas rasos lašas, ant kito – antras. Juos greitai sugėrė saulė. Liko tik mėlyni taškai. Raudona aguona palenkė galvą. Ji kvietė drugelį pabūti kartu. Bet drugelis skubėjo. Jis skrido prie upelio. Ten jo laukė gražuolės vandens lelijos.</i></p> <p>Pastaba. Skyrybos ženklus pasakome.</p> <p>Pratybų sąsiuvinio namų darbų puslapyje pirmoji užduotis skirta skaitymo įgūdžių ir teksto supratimo tobulinimui. Tekste yra trys patarlės arba posakiai, kuriuos siūloma mokiniais nurašyti (galima ir išmokti). Toliau mokiniai atlieka jau žinomus veiksmus – skirtingomis spalvomis nuspalvina bales, priebales ir dvibalsių raides. Posakiuose nėra priebalsių minkštumo ženklo, todėl visos raidės turi būti nuspalvintos. Trečias pratimas skirtas žodžių su priebalsių minkštumo ženklu <i>i</i> rašybai – kur reikia, įrašyti priebalsių minkštumo ženklą <i>i</i> šiose mįslėse: <i>Už devynių kalnų jautis baubia. (Griaustinis) Šešios ponios dirba, o septinta poilsiauja. (Savaitė).</i></p> <p>Ketvirtas pratimas moko vaikus rašyti diktantą – labai svarbu ugdyti šį gebėjimą. Reikėtų mokiniais skirti ir skaitymo pratybų, todėl mokytojas pats numato, ką siūlys skaityti. Tai gali būti jau skaityto teksto kartojimas ar kitą savaitę skaitysimas kūrinys (tada lengviau bus dirbti) arba kokia nors grožinė knyga – sprendžia mokytojas kartu su mokiniais.</p>
----------------------------	---

4 tema. Kaip mokame pavadinti mus supančius daiktus?

Tikslas – pakartoti žodžius, kuriais pavadiname daiktus, plėsti žodyną daiktų pavadinimais.

- skaitys ir stengsis suprasti tekstus apie namie, mokykloje vaiką supančius daiktus;
- atsakys į teksto klausimus;
- mokysis skirti tikra ir išgalvota, fantazuos;
- kalbės apie bendravimą klasėje ir kitur;
- plės žodyną daiktų pavadinimais;
- pasitikrins, kaip geba atpažinti daiktų pavadinimus, įvardyti daiktus;
- toliau tobulins skaitymo ir rašymo gebėjimus;
- pakartos žodžių-daiktų pavadinimų, kurie atsako į klausimus *ka?* ir *ko?*, rašybą.

Priemonės: Vad. P. 10–11. Pr. sąs.1. P. 6–7.

<i>Mokytojui.</i>	<p>Temai skirti du tekstai: G. Morkūno „Mamos išradimai“ ir T. Dirgėlos „Staskai eidavosi...“. Galima skaityti abu, galima tik vieną – kiek mokytojas tam skirs laiko. Mokytojas, atsižvelgdamas į klasės lygį, pasirenka ir skaitymo būdą: tyliai savarankiškai ar garsiai po pastraipą. Tačiau labai svarbu, kad pirmą kartą tekstas būtų perskaitytas visas nuo pradžios iki galo – tik taip vaikai supras jo esmę. Skaityti gali pats mokytojas ar iš anksto parengtas mokinys. Stiprioje klasėje gali būti perskaitoma tyliai. Siūlytume susitarti su mokiniais, kad šiais mokslo metais kiekvieno laukia labai svarbi pareiga – pasiskirstyti ir pasirengti gražiai perskaityti draugams naują vadovėlio tekstą. Tai būtų labai didelė paskata mokytis sklandžiai skaityti!</p>
<p>I</p> <p><i>Teksto skaitymas.</i></p>	<p>Pasirinktu būdu perskaičius G. Morkūno „Mamos išradimai“, išsiaiškinami nežinomi žodžiai (prisiminkime „žodžių skrynelę“). Trumpai aptariamas ištraukos turinys, kad įsitikintume, ar vaikai suprato tekstą. Gal mokiniai pasakys, ir kaip jiems patiko šis kūrinys, koks jis – linksmas, juokingas ar rimtas, liūdnas (išsakys pirmuosius įspūdžius).</p>
<p>II</p> <p><i>Kūrinio aptarimas.</i></p>	<p>Skirkime laiko pasimokyti skaityti (tegul kiekvienas skaito tyliai ar pašnibždomis, ar net pusbalsiu – nebijokime triukšmo).</p> <p>Kūrinys aptariamas pagal vadovėlio klausimus. Jie nesudėtingi, skirti turinio analizei. Galima juos paskirstyti grupelėms, pasiūlyti pasitarti ir atsakyti. Tik paskutinis klausimas yra apibendrinantis ir vertinantis. Pasikalbėkime su mokiniais apie tikrus ir pramanytus dalykus šiame kūrinyje, kaip vaikams patiko šis rašytojo sumanymas. Jis tikriausiai buvo netikėtas (vaikai ir ankstesniais metais skaitė G. Morkūno kūrybos ir žino, kad ji ypatinga, kad šis rašytojas mėgo skaitytojus stebinti).</p>
<p>III</p> <p><i>Kalbos užduotys.</i></p>	<p>G. Morkūno tekstas pasirinktas tikslingai – jame rašoma apie vaikus supančius daiktus: drabužius, valgius. Todėl tekstas panaudojamas ir kalbos sandaros kartojimui – daiktavardžio supratimui (kol kas šio termino nevartojame). Parašėje prie kalbos užduoties ženklo yra paaiškinimas ir užduotis. Vėl visi kartu grįžkime į tekstą ir aptarkime paryškintus žodžius, kieno jie yra pavadinimai. Šiuos žodžius mokiniai jau mokėsi I – II klasėje, jiems nebus nieko naujo. Taigi apibendrinkime, kad tekste radome daug drabužių, valgių pavadinimų. Palenktyniaukime, kas panašių pavadinimų pasakys dar daugiau. Juos galima surašyti pratybų sąsiuvinyje (I pratimas).</p>
	<p>Toliau mokiniais siūloma patikrinti, ar jie skiria daiktų pavadinimų reikšmes: pratybų sąsiuvinyje atlieka antrą pratimą ir „sueda“ daiktų pavadinimus į tris pintinėles:</p>
	<p><i>Drabužiai Mokinio daiktai Valgiai</i></p>
	<p>Trečią pratimą mokiniai turėtų atlikti savarankiškai, kad patikrintų, kaip kiekvienas atpažįsta žodžius, reiškiančius daiktus. Paskui patikrinama kolektyviai, aptariama. Atkreipkime vaikų dėmesį ir į žodžius, kuriais pavadinami žmonės (<i>Sofija, močiutė</i>), gyvūnai (<i>kačią, katinui, Donui</i>).</p>
	<p>Kiti pratimai skirti žodžių-daiktų pavadinimų rašybos kartojimui. Pirmiausia</p>

<p style="text-align: center;">IV</p> <p>Antro teksto skaitymas.</p>	<p>prisimename šių žodžių kaitymą skaičiais (4 pratimas): mokiniai aptaria ir sugrupuoja žodžius, kurie reiškia vieną daiktą ir kurie – daugiau negu vieną (du, tris, keturis ir t. t.) (Tuo pačiu galima pakartoti ir skaitmenų pavadinimus, paskaičiuoti lietuviškai.)</p> <p>Penktas ir šeštas pratimas padės trečiokams prisiminti jau antroje klasėje pradėtus mokytis rašybos atvejus ir klausimus kq? (vienas daiktas) ko? (daugiau negu vienas daiktas arba daug daiktų). Pratimų tekstuose pasikartoja mokiniams jau žinomi daiktų pavadinimai: valgių, mokyklinių priemonių. Mokykime vaikus nuoseklumo: perskaito sakinį, dar kartą perskaito paryškintą žodį, pasako, ką jis reiškia (valgio pavadinimas ar kt., taigi reiškia daiktą), kelia klausimą (kq? ko?) (pirmieji atvejai sunkesni, todėl klausimai parašyti), pasako taisyklę ir įrašo praleistą raidę. Nebijokime, kad bus kartojama daug kartų – taip mokiniai geriau įtvirtins šią rašybos taisyklę, geriau išmoks rašyti žodžius, kurie atsako į klausimus kq? ir ko?</p> <p>Analogiškai, kaip su pirmuoju temos tekstu, dirbama su T. Dirgėlos kūrinio „Staskai eidavosi...“. Pirmiausia reikėtų paaiškinti mokiniams vardo formą Staska. Rašytojas ją paėmė iš vaikų kalbos (žargono), mes jos pakeisti negalime. Savarankiškai ar kolektyviai skaitomas tekstas, išsiaiškinami nežinomi žodžiai, aptariamas teksto turinys – čia pagelbės klausimai po tekstu. Šiame pasakojime labai paprastai ir kartu netikėtai gvildinama tarpusavio bendravimo tema. Aptarkime ją pagal vaikų galimybes: svarbu pasiaiškinti, ką reiškia ta plytų siena. Tai Stasio atsitvėrimas nuo kitų vaikų, nuo mokytojo ir ypač nuo kritikos ir atsakomybės. Svarbiausias sakiny: <i>Staska tiesiog bijodavo atsakyti ką nors ne tą, padaryti ką nors ne taip ar tiesiog imti ir suklysti</i>. Paskutinė užduotis po tekstu prašo mokinių pamąstyti apie savo elgesį, baimes, nepasitikėjimą. Akcentuokime vaikams, kad visi klystame, kad mokomės iš klaidų, kad nereikia bijoti klysti.</p> <p>Jeigu šio teksto mokiniai neskaitys ir neaptars klasėje, galima jį pasiūlyti perskaityti namie, pamąstyti apie jį pačiam arba, jeigu yra galimybių, aptarti su tėvais. Be to, apie jį galima trumpai pakalbėti ir kitą savaitę susitikus klasėje.</p>
--	--

5 tema. Kaip mokame atpažinti ir vartoti daiktų pavadinimus?

Tikslas – patikrinti, kaip skiria daiktų pavadinimus, kaip moka rašyti šiuos žodžius.

- prisimins, kas kalbos moksle yra daiktas;
- prisimins klausimus, į kuriuos atsako daiktus reiškiantys žodžiai, toliau mokysis juos atpažinti;
- apibendrins, ką žino apie daiktų pavadinimus, ką jie reiškia;
- kartos vardų, pavardžių, miestų ir kitų pavadinimų rašymą didžiąja raide;
- plės žodyną daiktų pavadinimais;
- prisimins klausimus **kq?** **ko?** **kur?**, kaip rašomi žodžiai, kurie atsako į šiuos klausimus;
- toliau tobulins rašymo ir skaitymo gebėjimus.

Priemonės: Vad. P. 12–13. Pr. sąs.1. P. 8–9.

Mokytojui.	Antroje klasėje vaikai plėtė savo žodyną įvairiais daiktų pavadinimais, susipažino
------------	--

<p>I</p> <p><i>Temos aptarimas.</i></p>	<p>su daikto sąvoka kalboje, mokėsi daiktus reiškiantiems žodžiams, arba daiktų pavadinimams, kelti klausimus, rašyti dažniausiai vartojamas formas. Su terminu <i>daiktavardis</i> jie nebuvo supažindinti. Analizuodami 5-ą temą pakartosime tuos dalykus. Svarbiausia siekti, kad vaikai suprastų, atpažintų, kuris žodis reiškia daiktą, jį įvardija. Tuomet trečioje klasėje bus labai paprasta suvokti daiktavardį kaip kalbos dalį, nereikės kalti jo apibrėžimo, bus nesunku taikyti rašybos taisykles.</p> <p>Su mokiniais aptarkime pamokos temą „Ar mokame atpažinti ir vartoti daiktų pavadinimus?“ – tegul ją perskaito puslapio viršuje. Galime dar kartą prisiminti, kokius daiktus paminėjo G. Morkūnas linksname pasakojime „Mamos išradimai“. Padiskutuokime su trečiokais, kodėl svarbu ne tik atpažinti ir mokėti pavadinti daiktus (kuo daugiau daiktų pažįstame ir jų pavadinimų žinome, tuo lengviau kalbėtis su kitais žmonėmis, įdomiai pasakoti, išsakyti savo mintis), bet ir atpažinti daiktų pavadinimus tekste, kalboje (geriau suprantame tekstą, kitų pasakojimą) bei juos vartoti (lengviau sudarome sakinį, tekstą, rašydami taikome taisykles).</p>
<p>II</p> <p><i>Teksto paaiškinimas.</i></p>	<p>Prieš skaitant vadovėlio tekstą, pasiūlykime gerai skaitantiems mokiniams garsiai perskaityti keletą sakinių apie K. Kasparavičiaus knygas „Kvailos istorijos“ ir „Trumpos istorijos“. Ir mokytojas gali paaiškinti, kad rašytojas tekstą „Visi daiktai svarbūs!“ parašė knygos „Trumpos istorijos“ pradžioje (tai knygos pratarmė). Rašytojas fantazuoja, kaip prie jo susirenka daugybė paprasčiausių daiktų ir prašo juos aprašyti knygoje. Išties joje aprašyti patys paprasčiausi, kasdieniškiausi daiktai, jie dar ir nupiešti. Taigi tais pasakojimais apie daiktus mes galime ne tik žavėtis, stebėtis, bet ir iš jų mokytis kalbos – atpažinti ir vartoti daiktų pavadinimus.</p>
<p>III</p> <p><i>Daiktų pavadinimų atpažinimas tekste ir klausimų kėlimas.</i></p>	<p>Skaitomas tekstas „Visi daiktai svarbūs!“ Po to galima atlikti pirmą pratimą pratybų sąsiuvinyje – pasitikrinti, kaip mokiniai suprato tekstą (ši užduotis ypač naudinga, jeigu mokiniai tekstą skaitė savarankiškai). Toliau dar kartą skaitomas po sakinį ir analizuojamas visas tekstas. Vaikai turėtų pasakyti, kieno pavadinimai yra raudonai paryškinti žodžiai: vakarą (paros laiko), sofos, kėdė (baldo), šurmulys (garsų), vėjelis (gamtos reiškinio) ir t. t. Jeigu kurio nemokės įvardyti, nesvarbu. Pavyzdžiui, knyga yra spausdinys, gali būti meno dalykas, bet vaikai to tikrai nepasakys, todėl gali sakyti, kad knyga paprasčiausiai yra knyga. Konstatuokime, kad kalboje tai yra daiktas – perskaitykime paraštėje pirmą paaiškinimo dalį.</p> <p>Labai svarbu mokytis kelti teksto (sakinio) žodžiams klausimus. Atlikime antrą užduotį po tekstu – mėginkime visi kartu kelti klausimus: <i>vakarą – kada? (ką?), ant sofos – kur?, ant ko?, knygą – ką?, istorijos – kas?, šurmulys – kas?, iš kambario – iš kur?, iš ko?, krepšinio kamuolys – kas?, vėjelis – kas?, oro balionėlis – kas?, nuo lubų – nuo ko?, šviestuvai – kas? iš virtuvės – iš kur?, iš ko?, kėdė – kas?, daiktų – ko?, padarų – ko?, į knygą – į ką?, knygoje – kame? kur?, daiktas – kas?, padaras – kas? Nereikėtų vengti klausimų su prielinksniais – tegul po truputį vaikai pratinasi juos vartoti, nes jie labai svarbūs kalboje. Žinoma, duodant vaikams kokį nors vertinamąjį darbą tokių pavyzdžių neturėtų būti, kad trečiokams nebūtų per sunku.</i></p>
<p>IV</p> <p><i>Žodžių reikšmės apibendrinimas.</i></p>	<p>Tryliktame vadovėlio puslapyje pateikta schema, kurioje apibendrinami daiktų pavadinimai. Po schema siūlomas grupinis darbas. Mokytojas pats sprendžia, ar</p>

<p>V</p> <p><i>Kuriuos daiktų pavadinimus rašome didžiąja raide?</i></p>	<p>reikia jo mokiniams pasakyti lapeliuose išvardytų daiktų priklausymą kuriai nors daiktų grupei (loginės pratybos), pavyzdžiui, <i>lydeka, karšis – žuvis, mama, Joris – žmonės</i> ir t. t. Svarbiausia, kad vaikai suprastų bendrą žodžio reikšmę kalboje – tai yra daikto pavadinimas.</p> <p>Schemoje tikslingai pateikti žodžiai <i>Joris, Neris</i>. Paraštėje primenama, kuriuos žodžius rašome didžiąja raide. Tegul mokiniai pasako daugiau tokių vardų, pavadinimų.</p>
<p>V</p> <p><i>Daiktų pavadinimų klausimai. Klausimai ką? ko? kur?</i></p>	<p>Akcentuokime, kad atpažinti daiktų pavadinimus padeda klausimai <i>kas? kas tai?</i> (paaiškinimo paraštėje antra dalis). Pakartokime daiktų pavadinimų klausimus, jie ypač svarbūs rašybai. Trylikto puslapio apačioje pateikti visi daiktų pavadinimų klausimai (linksnių klausimai), tačiau jų nereikia mokyti atmintinai – juos tik mokome kelti pagal pavyzdžius. Trims klausimams tikslingai įrašyta po pavyzdį – šiuos klausimus vaikai jau mokėsi kelti antroje klasėje, dabar juos prisimena ir įtvirtina. Jų mokysis ir toliau. Pratybų sąsiuvinyje klausimų kėlimui skirtas antras pratimas. Pamėginkime jį atlikti savarankiškai, po to patikrinkime, kaip mokiniai suprato, kaip geba kelti klausimus.</p>
<p>VI</p> <p><i>Sakinių sudarymas, žodžių rašybos aptarimas.</i></p>	<p>Trečias pratimas – sakinių sudarymas iš pateiktų žodžių. Tokio pobūdžio pratimas III klasėje pirmas, todėl atlikime jį visi kartu. Tokių užduočių pratybose bus skiriama nuolat, kad mokiniai pratintųsi sudaryti taisyklingus sakinius, taisyklingai derinti žodžius sakinyje. Sudarome sakinius (žodžių tvarka gali būti ir kitokia): <i>Vilius skaito knygą. Dovilė girdo šuniuką. Darže auga daug moliūgų. Močiutė rado miške baravykų. Justas nupiešė jūrą ir daug laivų</i>. Būtinai aptarkime su mokiniais žodžių <i>darže, miške (kur?), knygą, šuniuką, jūrą (ką?), moliūgų, baravykų, laivų (ko?)</i> rašybą.</p>
<p>VII</p> <p><i>Namų darbai</i></p>	<p>Skaitymo pratyboms namie tekstą mokytojas skiria savo nuožiūra: jau minėtą „Staskai eidavosi..“ arba kitos savaitės kūrinį – V. Račicko „Geriausis draugas pasaulyje“. Svarbu, kad trečiokai pasimokytų skaityti ir suprasti skaitinį.</p> <p>Pratybų sąsiuvinyje namų darbams skirtas visas devintas puslapis. Koks jo užduočių tikslas? Įtvirtinti gebėjimą atpažinti daiktų pavadinimus ir mokyti juos vartoti kalboje (su jais sudaryti sakinius, tekstą, juos rašyti). Mokiniai skaitys ištrauką iš K. Binkio poemėlės „Dirbk ir baiki“ (1 pratimas), taigi kartu lavins ir skaitymo gebėjimus, išsiaiškins nežinomus žodžius (skaitys žodynėlio paaiškinimus), ras tekste daiktų pavadinimus. Antras ir trečias pratimas skirtas daiktų pavadinimų, kurie atsako į klausimus <i>ką? ko?</i>, rašybai. Ketvirto pratimo užduotis tarsi apibendrina tai, ką vaikai mokėsi: reikia parašyti trumpą rašinėlį (o teisingiau – tik išvardyti, ką vaikas mato per langą). Todėl reikės vartoti daiktų pavadinimų, mokėti juos rašyti. Šį pratimą verta kitą savaitgalį perskaityti klasėje – turėtų būti labai skirtingi vaikų sukurti tekstai, todėl visiems įdomūs.</p>

6 tema. Kaip mokame kurti pasakojimą, pavadinti veiksmus?

Tikslas – prisiminti pasakojimo sandarą, toliau mokytis kurti pasakojimą, prisiminti veiksmą reiškiančius žodžius.

- skaitys ir aptars pasakojimą;
- prisimins pasakojimo sandarą;
- kurs pasakojimą pagal skaitytą tekstą ir paveikslėlių seriją;
- pasakos iš asmeninės patirties;
- plės žodyną veiksmų pavadinimais;
- pasitikrins, ar atpažįsta veiksmą reiškiančius žodžius;
- toliau tobulins kalbėjimo ir rašymo gebėjimus.

Priemonės: Vad. P. 14–15. Pr. sąs. puslapių neskirta
Sąsiuvinis arba lapai rašiniams rašyti

<p><i>Mokytojui.</i></p>	<p>Su pasakojimu, elementaria jo sandara mokiniai susipažino II klasėje (tema „Rudenėlis ir aš“), skaitė įvairius pasakojimus ir patys mokėsi juos kurti ir žodžiu, ir raštu. Trečioje klasėje kartoja pasakojimą ir gilina supratimą apie jį. Drauge kartoja veiksmo žodžius. Vėliau dar daugiau analizuos pasakojimų veiksmožodžiui skirtose temose.</p>
<p>I <i>Teksto skaitymas, atsakymai į klausimus.</i></p>	<p>Mokytojas kartu su mokiniais pasirenka, kaip skaitys V. Račicko kūrinį „Geriausi draugai pasaulyje“. Jeigu mokiniai skaito savarankiškai, susitariama, kiek laiko tam skiriama. Jeigu kūrinį mokiniai jau skaitė namie, galima iškart jį aptarti. Išsiaiškinami nežinomi žodžiai (jų gali būti ir daugiau negu pateikta prie žodyno ženkle). Ar mokiniai suprato pasakojimą, pasitikrina žodžiu atsakydami į klausimus po tekstu. Būtinai pabrėžkime, kad rašytojas pasakoja įvykį, arba nuotykią, t. y. jis sukūrė mums įdomų pasakojimą. Kokį įvykį pavaizdavo? (gal mokiniai atsakys – dviračio ir katinų susidūrimą, avariją, nelaimę kelyje ar pan.)</p>
<p>II <i>Veiksmo žodžių (veiksmų pavadinimų) aptarimas.</i></p>	<p>Keturioliktame vadovėlio puslapyje yra ir gramatinė užduotis – aptarti tekste paryškintus žodžius. Tai veiksmus reiškiantys žodžiai – juos dar kartą perskaitykime. Tegul mokiniai pasako daugiau veiksmo žodžių, nusakančių, ką jie veikė stovyklaudami, žaisdami mokyklos kieme ir pan. Ši užduotis svarbi tolimesniam darbui – pasakojimo kartojimui.</p>
<p>III <i>Pasakojimo sandaros kartojimas.</i></p>	<p>Pasakojimo sandaros kartojimui skirta paveikslėlių serija pagal skaitytą V. Račicko kūrinį. Visi kartu išanalizuokime paveikslėlių turinį ir seką kartu aptardami, kur čia yra pasakojimo pradžia (I pav.), kur svarbiausia dalis arba kas toliau vyko (II ir III pav.) ir pabaiga – kaip viskas baigėsi (IV ir V pav.). Dar prisiminkime, kad pasakojime visada yra veikėjai, įvykiai, veiksmo vieta, pavaizduotas (pasakytas) arba nuspėjamas laikas (paraštės plakatyje tai</p>

<p style="text-align: center;">IV</p> <p><i>Pasakojimo kūrimas</i></p>	<p>priminama). Tegul trečiokai aptaria visas šias pasakojimo dalis, veikėjus, vietą, laiką. Jiems pagelbės ir skaitytas tekstas (galima dar kartą jį prisiminti).</p> <p>Mokomės kurti pasakojimą: žiūrėdami į paveikslėlių seriją trečiokai stengiasi gražiai papasakoti įvykį. Neturėtų būti sunku, kadangi galima pasižiūrėti į skaitytą tekstą, vartoti jo žodžius. Iš tiesų ši užduotis labiau panaši į teksto atpasakojimą pagal paveikslėlių planą. Taip pat siūloma šį pasakojimą užrašyti namie, tačiau ši užduotis nebūtina, ją gali atlikti tik stipresnieji. Mokiniai gali prisiminti ir papasakoti (kiekvienas pagal savo galimybes) savo vasarą patirtus nuotykius (ketvirta užduotis po tekstu).</p>
--	---

7 tema. Kaip atpažįstame veiksmo žodžius ir mokame juos vartoti ?

Tikslas – prisiminti veiksmą reiškiančius žodžius, jų klausimus, toliau mokytis juos vartoti

- skaitys ir aptars vaikų pasakojimus;
- prisimins veiksmo žodžius;
- kels veiksmo žodžių klausimus;
- mokysis suprasti veiksmo laiką;
- plės žodyną veiksmų pavadinimais;
- pasitikrins, kaip atpažįsta veiksmo žodžius;
- toliau tobulins kalbėjimo ir rašymo gebėjimus.

Priemonės: Vad. P. 16–17. Pr. sąs.1. P. 10–11.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p style="text-align: center;">I</p> <p><i>Temos skelbimas ir motyvavimas.</i></p>	<p>Vadovėlyje tikslingai parinkti ir šiek tiek paredaguoti trys mokinių pasakojimai: pirmajame, Miglės, tekste pasakojamas įvykis, kuris jau buvo, ir jame pavartoti veiksmo žodžiai, kurie atsako į klausimą ką veikė? Taigi reiškia praeityje vykusį veiksmą. Antrajame, Deivido, pasakojime kalbama apie dabartį, jame vartojami veiksmo žodžiai, kurie atsako į klausimą ką veikia? ir reiškia dabar vykstantį veiksmą (veiksmus). Trečiajame, Simono, pasakojime rašoma apie ateityje, rytoj, vyksiantį įvykį ir vartojami veiksmo žodžiai, kurie atsako į klausimą ką veiks? Taigi jie reiškia ateityje vyksiantį veiksmą. Kaip tai paaiškinti mokiniams? Ką jie turėtų suprasti? Svarbiausia, kad jie suprastų, kurie žodžiai reiškia veiksmą (suprastų jų reikšmę) ir mokėtų jiems kelti vieną iš klausimų: ką veikia? ką veikė? ką veiks? Jeigu mokiniai šito nesupras, o tik išmoks veiksmo žodžių (veiksmažodžio) apibrėžimą, jie negebės tų žodžių vartoti – kaityti, taikyti rašybos taisyklių. Antroki vis to jau mokėsi, dabar reikia tik pakartoti ir įtvirtinti.</p> <p>Paskelbkime temą: preitą savaitgalį mes prisiminėme žodžius, kuriais pavadiname daiktus, arba daiktų pavadinimus. Dabar prisiminsime žodžius, kurie reiškia veiksmus, arba trumpiau – veiksmo žodžius. Galime užduoti vaikams klausimą: ko negalėtume papasakoti, jeigu nežinotume veiksmus reiškiančių žodžių? Pasiūlykime kuriam nors mokiniui nesudėtingą situaciją, pavyzdžiui,</p>
---	--

<p style="text-align: center;">II</p> <p><i>Veiksmo žodžių supratimas ir žodžių klausimai. Ar daug veiksmo žodžių žinome?</i></p>	<p>pažaisti oro balionėliu. Duokime jam nepripūstą balionėlį. Ką tam vaikui reikės padaryti? Jis gali pasikviesti į talką draugų, kartu pripūsti balioną, jį užrišti, gal dar ant jo ką nors nupiešti, paskui mėtyti, žaisti. Užduotis klasės mokiniams: atidžiai stebėti, ką vaikai daro ir paskui papasakoti. (Visa tai gali demonstruoti ir mokytojas.) Pasakodami vaikai vartos daug veiksmo žodžių: <i>pūtė, pripūtė, užrišo, laikė, spalvino, piešė, mėtė, gaudė, ...</i> Be veiksmo žodžių to neįmanoma padaryti. Taigi visi kartu prisimename veiksmo žodžius, kokie jie svarbūs pasakojant veiksmus, įvykius.</p> <p style="text-align: center;">Atlikime veiksmo žodžių supratimui skirtus pratimus. Pratybų sąsiuvinio pirmas pratimas primins vaikams veiksmo žodžių klausimus, be to, supažindins su senais juokavimais, pavyzdžiui:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ką <u>veikia</u>? – Tave <u>peikia</u>. <p>Ar vaikai žino daug veiksmo žodžių, pasitiksins atlikdami antrą pratimą: pagal paveikslėlį parašyti kuo daugiau veiksmo žodžių. Ši užduotis atskleis ir vaikų kūrybiškumą, išmonę. Pavyzdžiui, pliaže gulintis berniukas ne tik <i>guli, svajoja</i>, bet ir <i>auga, kvėpuoja, prisimena ir t. t.</i></p> <p>Pagilinti mokinių supratimą apie veiksmo žodžius padės vaikų diskusija pagal trečio pratimo pokalbį. Patirtis rodo, kad ne visi vaikai gerai suvokia veiksmo žodžius, kurie neįvardija akivaizdžiai matomo veiksmo. Todėl ir išsiaiškinkime, kad ir <i>sėdėti, augti, sapnuoti</i> ir kt. panašūs žodžiai yra veiksmų pavadinimai, t. y. veiksmo žodžiai.</p>
<p style="text-align: center;">III</p> <p><i>Pavyzdžių analizė. Veiksmo žodžių reikšmė, pagrindiniai klausimai.</i></p>	<p>Vadovėlio užduotis – susiskirstyti į tris grupes, pasirinkti po vieną pasakojimą ir išmokti jį analizuoti. Pirmiausia kiekviena grupė perskaito pasirinktą pasakojimą, klausia mokytojo arba tarpusavyje aiškinasi nežinomus žodžius, aptaria, kas vaizduojama tame pasakojime. Tada pasirenkia atsakyti, ką reiškia paryškinti žodžiai ir į kokį klausimą jie atsako (kiekvienas pasakojimas sukonstruotas taip, kad klausimai neįvairuotų - vaikams nebūtų sunku). Paprašykime mokinių, kad jie savo atsakymus paremtų pavyzdžiais. Laukiami atsakymai:</p> <ol style="list-style-type: none"> <i>I.</i> Paryškinti žodžiai reiškia veiksmus. Jie atsako į klausimą <i>ką veikė?</i> <i>šoko, dainavo, žaidė.</i> <i>II.</i> Paryškinti žodžiai reiškia veiksmus. Jie atsako į klausimą <i>ką veikia?</i> <i>snaudžia, uodžia, kruta.</i> <i>III.</i> Paryškinti žodžiai reiškia veiksmus. Jie atsako į klausimą <i>ką veiks?</i> <i>atvažiuos, keps, atveš.</i>
<p style="text-align: center;">IV</p> <p><i>Veiksmo laiko supratimas.</i></p>	<p>Tuomet visi kartu atsakome į antrą klausimą: išsiaiškiname, kuris pasakojimas yra apie praeitį, kuris apie dabartį, kuris apie ateitį. Septynioliktame vadovėlio puslapyje apžiūrime apibendrinančią chemą. Tai tarsi laiko juostos, apie kurią jau kalbėta II klasėje, priminimas. Mokiniai ne tik per gimtosios kalbos pamokas, bet ir per istorijos ar pasaulio pažinimą, pagaliau kasdieniniame gyvenime žaisdami, veikdami, bendraudami su suaugusiaisiais suvokia, kas yra dabartis (tai atspirties taškas) ir kad viskas, kas buvo anksčiau,</p>

<p>V</p> <p><i>Žaidimas veiksmo žodžiais.</i></p>	<p>yra praeitis, o kas dar bus – ateitis. Taip mažais žingsneliais kartojame ir įtvirtiname veiksmo žodžių, laiko supratimą. Vėliau III klasėje jį plėsimė – susipažinsime su <i>veiksmazodžio</i> terminu, jo vartojimu (bus skirtas visas vadovėlio skyrius).</p> <p>Ar mokiniai suprato veiksmo laiką, pasitikrins atlikdami pratybose ketvirtą pratimą: reikia sugrupuoti sakinius pagal juose nusakomą laiką.</p>
<p>VI</p> <p><i>Veiksmo žodžių rašybos kartojimas.</i></p>	<p>Trečiokai dar nemokomi asmenuoti, tačiau jie savo kalboje vartoja įvairias veiksmazodžio formas. Todėl praktiškai mokomi jas vartoti. Čia didžiausias pagalbininkas yra klausimas. Pažaiskime tais klausimais. Vadovėlio užduotis – žaidimas (P. 17). Pateikti klausimai, į kuriuos atsako dažniausiai mokinių vartojami veiksmo žodžiai, ir pavyzdžiai. Vaikai sugalvoja daugiau panašių pavyzdžių. Atlieka penktą pratimą (visi klausimai pateikti šone, reikia tik pasirinkti).</p>
<p>VII</p> <p><i>Apibendrinimas ir įsivertinimas.</i></p>	<p>Pakartojamos dvi svarbiausios veiksmo žodžių rašybos taisyklės – jas vaikai ras vadovėlio paraštėje. (Šioms taisyklėms labai reikėtų pasigaminti žaismingą plakatą ir pakabinti klasėje. Jį ateityje pateiksime mokytojo knygos prieduose.) Taisyklės primenamos ir įtvirtinamos pratybų sąsiuvinyje (P. 11) – šeštas ir septintas pratimas. Jeigu jų nespės atlikti klasėje, galima skirti namų darbams.</p>
<p>VIII</p> <p><i>Namų darbai</i></p>	<p>Kaip mokiniai prisiminė ir suprato veiksmo žodžius, galima patikrinti atliekant paskutinę vadovėlio užduotį. Atlikime ją visi kartu: skaitome eilėraščių posmus, randame veiksmo žodžius ir pasakome, į kokius klausimus jie atsako.</p> <p>Namų darbus mokytojas skiria atsižvelgdamas į klasės lygį. Būtų puiku, jeigu mokiniai savarankiškai parašytų aptartą pasakojimą pagal paveikslėlius (vad. P. 15), sugalvotų naują jo pavadinimą. Kitas variantas – panašus pasakojimas apie vasarą pačių patirtą įvykį (gali į talką kviestis namiškius). Trečias variantas – nespėti atlikti pratybų sąsiuvinio pratimai (P. 11; 6 ir 7 pratimas). Svarbu, kad trečiokams būtų įdomu, nors gal ir sunkoka. Nerekomenduojama užduoti nuobodžių formalių veiksmo žodžių kaitymo pratybų (todėl jų sąsiuvinuose ir nėra).</p>

8 tema. Kaip gebame kurti ? (Kartojimo skyriaus apibendrinimas)

Tikslas – apibendrinti, ką pakartojo – kaip savo kūryboje geba vartoti žodžius, kurie pavadina daiktus, kaip vartoja veiksmo žodžius.

- skaitys poezijos ir prozos pavyzdžius (ištraukas);
- aptars, kas tuose pavyzdžiuose gražu, patinka, kodėl ;
- mokysis vaizdingų žodžių, pasakymų;
- prisimins savo kūrybą;
- pasirėngs kūrybiniam darbui pagal paveikslą;
- sukurs eilėraščių ar prozos vaizdelį (kiekvienas pagal savo galimybes);
- pratinsis džiaugtis draugų ir savo kūryba;
- toliau tobulins kalbėjimo ir rašymo gebėjimus.

Priemonės: Vad. P. 18–19. Pr. sąs.1. P. 12–13.

<p><i>Mokytojai.</i></p> <p>I <i>Ankstesnės mokinių kūrybos skaitymas, aptarimas.</i></p> <p>II <i>Pavyzdžių aptarimas.</i></p> <p>III <i>Paveikslo tyrinėjimas.</i></p> <p>IV <i>Kūrybinės dirbtuvės – visi darbo rašymo etapai:</i></p> <p><i>pasirengimas,</i></p>	<p>Skyriaus apibendrinimui vadovėlyje pasirinkta rudens gamtos tema – siūloma analizuoti meniškas kūrinių ištraukas ir kurti pagal paveikslą ir iš asmeninės patirties arba pasirinkta tema. Šiai temai skirtos dvi pamokos, t. y. visas savaitgalis. Vaikai bandė kurti ir pirmoje, ir antroje klasėje: rašė trumpus kelių sakinių pasakojimus, vieną kitą eilėraščio posmą. Daug rašė kolektyviai, mokytojo padedami. Ir trečioje klasėje nereikėtų tikėtis ilgų, išsamių, išbaigtų, vaizdingų rašinėlių, tačiau kiekvienas, nors ir mažas, bandymas yra vertingas, girtinas. Džiaukimės kad ir trumpiausiu tekstu, gražiu pasakymu, palyginimu. Vaikai gali pavartoti rašytojų pasakymų, vaizdingų žodžių, tik priminkime, kad ištiesai nurašinėti – nesąžininga, negalima.</p> <p>Paskelbkime kūrybos dieną arba savaitę. Prieš tai paprašykime mokinių, kad jie ateidami į mokyklą atsineštų savo kūrybos iš ankstesnių metų. O gal jos yra sukauptos klasėje, tuomet ją pasiruoškime paskaityti. Taigi vaikai skaito savo kūrybą arba mokytojas paskaito iš klasės rinkinių. Prisiminkime, kada tai sukurta, pasidžiaukime, pasigrožėkime. Jeigu turime, galima klasėje surengti piešinių rudens tema parodą.</p> <p>Skaitomi rašytojų kūrybos pavyzdžiai (vad. P. 18) ir analizuojami pagal klausimus. Svarbu, kad vaikai pasigrožėtų vaizdingais menininkų pasakymais, išsiaiškintų, kodėl taip pasakyta. Dirbkime visi kartu, skatinkime mokinius išsakyti savo emocijas.</p> <p>Labai svarbus darbo etapas – mokytiis įsižiūrėti į paveikslą. Mokykime vaikus pastebėti detales, nuosekliai apžiūrėti visą paveikslą. Tam pagelbės klausimai po paveikslu. Siūloma gal kiek netikėta užduotis – įsivaizduoti, kad vaikas atsidūrė tame paveiksle, t. y. toje aplinkoje (miške, parke ar pan. – žiūrint koks bus vaizdas). Tegul mokiniai žodžiu pasakoja, ką mato tame paveiksle. Ar rašysite pasakojimą, spręskite visi kartu.</p> <p>Pratybų sąsiuvinyje mokiniai kviečiami į kūrybines dirbtuves (P. 12–13) . Nuosekliai praeinami visi kūrybinio darbo etapai: pasirengimas, plano sudarymas, rašymas, tobulinimas, eksponavimas. Mokytojas turėtų nuspręsti, kokį kelią pasirinks. Jeigu nutars su mokiniais raštu kurti vaizdelį pagal vadovėlio paveikslą, gali naudotis kūrybinių dirbtuvių patarimais ir viską nuosekliai atlikti (vadovėlio ir sąsiuvinio užduočių temos suderintos).</p> <p>Tačiau kūrybinis darbas galėtų būti individualus, kad mokytojas išsiaiškintų kiekvieno vaiko galimybes, lietuvių kalbos lygį, numatytų, kokios pagalbos vaikui reikia. Tuomet nuosekliai atliekamos pratybų sąsiuvinio 12–13 puslapio užduotys. Pirmas – pasirengimo etapas: pasirenkama konkreti tema (labai plati netinka, nes tada mokiniai rašo bendromis frazėmis, neišmoksta pastebėti detalių). Kurią temą rašyti, tegul pasirenka kiekvienas mokiny (1 pratimas). Tai gali būti vaizdelis apie rudenį, pasakojimas apie rudenį patirtą ar įsivaizduotą įvykį, pasaka ir kt.</p>
---	--

<p><i>žodyninis darbas,</i></p> <p><i>plano sudarymas,</i></p> <p><i>teksto rašymas, „leidimas“ arba eksponavimas</i></p>	<p>Labai svarbus žodyninis darbas (3, 4, 5 ir 6 pratimas). Juos galima atlikti visiems kartu, net ir rašant individualių darbą. Pasiūlykime mokiniam dar pasirinkti gražių žodžių, pasakymų apie rudens gamtą, žmonių nuotaikas ir pan. Neužmirškime, kad jau mokame vartoti daiktų pavadinimų, veiksmo žodžių, prisiminkime spalvų pavadinimus. Galbūt trečiokai dar nedaug panaudos pateiktų žodžių, pasakymų, bet po truputį pratinsis kreipti dėmesį į vaizdingesnę žodį, ieškos tų žodžių (prisiminkime ir žodžių skrynelę).</p> <p>Kitas etapas – rašinio plano sudarymas. Septintame pratime pateiktas labai paprasto plano pavyzdys. Iš tiesų reikia vaikams juo pasinaudoti. Juk pakeitus keletą žodžių apie dangų, vėją, medžius galima parašyti visai kitokį vaizdelį apie rudenį, pavyzdžiui „Aukštinis rudenėlis“. Tiems, kurie renkasi kitokią temą, turėtų mokytojas padėti individualiai. Tačiau beveik kiekviename rašinyje apie rudenį galima užsiminti ir apie saulę, ir apie medžių spalvas, apie vaikų nuotaikas.</p> <p>Suprantama, kad vaikų darbai bus labai skirtingi, skirsis jų lygis. Vieni gal parašys du tris sakinius, kiti ilgesnius vaizdelius ar pasakojimus. Svarbus pats procesas. Pratybų sąsiuvinyje siūlomi įvairūs variantai. Taigi rinkimės.</p> <p>Būtinai aptarkime kiekvieną darbą, jeigu mokiniai rašė individualiai (mokytojas gali surinkti rašinėlius, ištaisyti, parašyti pastabas). Paskatinkime mokinius patobulinti rašinius (tai gali būti skirta namų darbams), gražiai juos perrašyti, iliustruoti.</p> <p>Galutinis rezultatas – klasės kūrybos knyga arba laikraštis, klasės siena, papuošta vaikų darbais.</p> <p>Šis kūrybinis darbas gali būti tęsiamas: vaikams siūloma kurti eilėraščius, vaizdelius, pasakas apie rudenį, šie darbeliai skelbiami, dedami į klasės kūrybos rinkinį. O gali būti, kad kiekvienas vaikas norės sudaryti ir turėti savos kūrybos rinkinėlį.</p>
---	---

ITESTAS – baigus I vadovėlio skyrių „JAU MOKAME! JAU GALIME!“

Tikslas – įsivertinti, kaip pakartojo II klasės kursą: kaip skaitė ir suprato kūrinius arba jų ištraukas; kaip įtvirtino svarbiausias žinias apie lietuvių kalbos garsus / raides, kaip atpažįsta daiktus, veiksmus reiškiančius žodžius ir juos rašo.

- prisimins labiausiai patikusį skyriaus kūrinį: jo autorių, pavadinimą, temą;
 - atpažins tekstuose ir pažymės balsius / balses, priebalsius / priebalses, dvibalsius / jų raides, priebalsių minkštumo ženklą *i*;
 - atpažins tekste daiktų pavadinimus, veiksmą reiškiančius žodžius;
 - atliks rašybos užduotį – įrašys praleistas raides žodžiuose, kurie atsako į klausimus: *ką? ko? kur?*
- ką veikia?**
- atliktas užduotis įsivertins balais.

Priemonės: Vad. P. 4–19, Pr. sąs.1. P. 30

<i>Mokytojui.</i>	Šiuolaikinėse mokyklose (bent jau Lietuvoje) mokiniai atlieka daug ir įvairių
-------------------	---

<p>I</p> <p><i>Testo atlikimo tvarka.</i></p>	<p>testų. Manau, kad pradinėse klasėse jų tikrai tiek nereikia, nes jie kelia daug baimės vaikui, be reikalo jaudina mokytoją. Kai kurie mokyklų vadovai pagal testų rezultatus pradeda vertinti visą mokytojo darbą, o tai tikrai neteisinga, nes vaiko ugdymas apima kur kas platesnį gebėjimų ir žinių lauką negu galima patikrinti testais. Ir blogiausia – pabūgę tokio vertinimo, kai kurie mokytojai pradeda dirbti tikrai „testams“, t. y. moko tik to, ką galima patikrinti testu. O kur literatūrinis lavinimas, kūrybiškumo ugdymas, vaiko akiračio plėtimas ir kiti labai svarbūs dalykai? Todėl šiame mokymo komplekte pateikiami testai yra skirti tik vaikui savarankiškai įvertinti save, pačiam pasitikrinti ir pasitaisyti. Jeigu vaikas nenori, gali testų neatlikti. Kiekvienas testas yra nedidelės apimties – tik vieno puslapio. Jį mokinys turėtų atlikti namie ir pats pasitikrinti: pavartyti vadovėlį, pažiūrėti atsakymus sąsiuvinio gale, pats susiskaičiuoti balus. Testai pateikiami pratybu sąsiuvinyje po kurių nors dviejų skyrių baigimo po du, t. y. vienas atverstinis, kad toliau nauja tema vėl prasidėtų lyginiame sąsiuvinio puslapyje (kai sistema įprasta, vaikams lengviau orientuotis). Šie pasitikrinamieji testai pratybu sąsiuvinyje sumanyti vietoje šventėms skirtų puslapių. Manome, kad šventėms labiau tinka įvairūs piešiniai, rašiniai, kurie piešiami arba rašomi ant atskirų lapų, paskui eksponuojami, dedami į bendrą klasės knygą.</p>
<p>II</p> <p><i>Trumpi užduočių paaiškinimai.</i></p>	<p>Baigus pirmą vadovėlio skyrių „JAU MOKAME! JAU GALIME!“ atliekamas testas, kuris yra pratybu sąsiuvinio 30-me puslapyje. Jo atsakymai – sąsiuvinio gale (kol kas juos pateikiu čia pat po paaiškinimų, kad mokytojas galėtų nukopijuoti ir išdalyti vaikams. Galima ir kitaip: vaikai testą atlieka namie, o kitą savaitgalį visi kartu pasitikrina.) Visos testo užduotys atliekamos savarankiškai, sąžiningai. Dar vienas pasiūlymas: pirmą kartą testo lape viską rašyti paprastu pieštuku, o raides spalvinti labai neryškiai. Pasitikrinus atsakymus galima pasitaisyti klaidas. Taip mokomasi, o ne tik įsivertinama.</p>
<p>III</p> <p><i>Pasitikrinimas ir įsivertinimas.</i></p>	<p>Reikia atidžiai perskaityti pirmą užduotį ir ją atlikti: parašyti labiausiai patikusio kūrinio ar jo ištraukos autorių, kūrinio pavadinimą ir temą. Jeigu kurios dalies neprisimena, nerašyti.</p> <p>Toliau skaityti antrą užduotį ir ją atlikti – parašyti, mokinio manymu, tris naujus žodžius, kurių jis nežinojo anksčiau. Kiekvieno žodžiai gali būti vis kiti.</p> <p>Atliekamos fonetikos užduotys. Jos reikalauja atidumo, ypač atidžiai reikia atlikti trečią ir ketvirtą užduotį. Priminkime mokiniams, kad garsus atpažįstame juos tardami. Dar galima pasinaudoti ir veidrodėliais.</p>
<p>IV</p> <p><i>I testo atsakymai.</i></p>	<p>Šešta užduotis skirta žodžiui (morfologijai) – mokiniui reikia atpažinti daiktų ir veiksmų pavadinimus, juos skirtingai pabraukti.</p> <p>Paskutinė užduotis – elementariems rašybos atvejams pasitikrinti. Vaikas turi mokėti taikyti klausimus <i>ką? ko? kur? ką veikia?</i> Be to, pateiktas vienas žodis, kuris atsako į klausimą <i>kokį?</i></p> <p>Atlikus visas užduotis reikia pasitikrinti atsakymus ir susiskaičiuoti teisingus. Tegul pats mokinys sprendžia, ar pakankamą balų skaičių surinko, pasitaria su mokytoju, ką dar jam reikėtų pasimokyti.</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bet kuris autorius ir jo kūrinys. Temos: apie Lietuvą, apie šaltinėlių, apie mamos išradimus, apie keistą berniuką, apie daiktus, apie draugus arba jų nuotykių žygyje (ar šiek tiek kitaip). 2. Bet kurie trys žodžiai nebūtinai iš žodynėlio. (Žodynėlyje buvo: <i>tepti, pamuilės, plyta</i> ir kt.) 3. Balsės: ė, a, a, a, a, i, i, i, i, i Priebalsės: b, g, s, p, s, k, p, r, š, m, g, g, r, t, v, s, š, s, š, s, k, r, s Dvibalsių raidės: ai, ie, ie, ei, ei 4. Ilgųjų balsių raidės: ė, y, e Trumpųjų balsių raidės: e, e, i, e, e, a, u, i, a, e, i 5. Priebalsių minkštumo ženklas: <i>kelia, verkia, tinginio</i> 6. Daiktų pavadinimai: <i>Tėvelio, cirke, drambliukas, Bambliukas, tėtis, Afrikos, gyvulių, prižiūrėtojas, Indijos, Bambliukas, ryto, cirko, arenos, kvapo, tėvynėje, oras.</i> Veiksmų pavadinimai (veiksmo žodžiai): <i>atsirado, pavadino, atgabeno, sakė, bambėdavo, nesuprantu, kvėpuojate, įtraukė.</i> 7. Praleistos raidės: <i>sode, gyvūnų, žirafą, liūtų, tigrų, žaidžia, laipioja, prausia, vaiką, mažą, drambliuką.</i>
--	---

II skyrius. PAPRASTI IR STEBUKLINGI DAIKTAI.

Tikslas – susipažinti su *daiktavardžio* sąvoka, toliau plėsti ir gilinti supratimą, kas yra daiktavardis, mokyti jį atpažinti ir vartoti kalboje; susipažinti su *daiktavardžio skaičiais*, mokyti skirti daiktavardžių *vienaskaitą* ir *daugiskaitą*, tinkamai vartoti vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžius.

1 tema. Daiktas ar nedaiktas?

Tikslas – aptarti, kokiais pojūčiais mes pažįstame daiktus, įtvirtinti daikto supratimą kalbos moksle (apie tai jau kalbėjo II klasėje bei šio vadovėlio I skyriuje) ir pasirengti suprasti daiktavardžio reikšmę.

- skaitys **J. Liniausko** tekstą „**Ginčas**“, kuris padės aptarti, kokiais pojūčiais tikrovėje pažįstame daiktus;
- skaitys **R. Černiausko** tekstą „**Debesėlis Ardas**“, aptars, kurie jame minimi gamtos reiškiniai kalbos moksle yra daiktai;
 - įtvirtins supratimą, kas yra daiktas kalbos moksle;
 - mokysis diskutuoti lietuvių kalba, pasakoti (kiekvienas pagal savo galimybes);
 - toliau ugdytis teksto skaitymo ir supratimo gebėjimus;
 - turtins žodyną skaitytų tekstų žodžiais, daiktų, reiškinių pavadinimais, žais žodžiais;
 - pateiktuose tekstuose ras daiktų pavadinimus;
 - iš pateiktų žodžių sudarys sakinius, juos rašys.

<p><i>Mokytojui.</i></p>	<p>Kad trečiokai tikrai suprastų, o ne „kaltų“ daiktavardžio apibrėžimą, pirmiausia jie turi suvokti, ką kalbos moksle (gramatikoje) vadiname daiktu. To pradėjo mokytis II klasėje – susipažino su daiktų pavadinimais, turėjo suprasti, kad gramatikoje daiktas yra ne tik tai, ką galima pačiuo pinėti, pamatyti, bet ir vėjas, ir mintis, ir kt. Trečioje klasėje šį supratimą įtvirtiname (o kas nesuprato, dar kartą išsiaiškims). Būtų puiku, jeigu mokytojas daiktavardžio supratimą susietų su anglų (ar kitos) kalbos pamokose įgytomis žiniomis.</p> <p>Pagrindinis temos tekstas – J. Liniausko „Ginčas“. Jis paimtas iš šio rašytojo knygos „Suvyniota diena, arba Kokio dydžio būna didelė meilė?“ (V.: Alma littera, 2011. P. 88). Ši knyga yra iš rašytojo knygų apie bebriuką Bartą ir jo draugus serijos. Vaikai jau pažįsta šį veikėją, kadangi skaitė apie jį II klasėje.</p> <p>Antrasis temos tekstas – R. Černiausko „Debesėlis Ardas“. Jį aptarsime vėliau. Tačiau jis temai ne toks svarbus, kaip pirmasis. Jį galima praleisti arba skirti namų skaitymui.</p>
<p>I</p> <p><i>I teksto skaitymas.</i></p>	<p>J. Liniausko tekstą „Ginčas“ pirmą kartą skaito mokytojas arba gerai skaitantis iš anksto parengtas vaikas. Išsiaiškiname vaikams nesuprantamus žodžius – patys svarbiausi paaiškinti parašėte prie žodyno ženkle. Įsitikinkime, ar vaikai suprato teksto turinį. Tam tiktų paklausti labai paprastų klausimų: <i>Apie kokius veikėjus išgirdote? Ką aiškina ežiukas Petriukas? Ką atsako voverytė Emilija? ar pan.</i> Toliau galime skirti kelias minutes laiko, kad kiekvienas mokinys perskaitytų tekstą savarankiškai pusbalsiu ar tyliai – kaip kuriam patogiau. Skaitymą galima diferencijuoti: geriau skaitantieji perskaito visą tekstą, prasčiau – tik jo dalį, o prastai – gal tik pirmą pastraipą. Tai kartu būtų kaip ir skaitymo pratybos, o visą tekstą jie jau girdėjo ir žino, apie ką eina kalba, t. y. supranta jo turinį.</p>
<p>II</p> <p><i>Teksto aptarimas.</i></p>	<p>Tekstas pasirinktas tikslingai – jo veikėjai diskutuoja apie daiktus, kas jie yra. Vaikams turėtų būti įdomu perskaityti ir pritarti arba nepritarti ežiuko Petriuko ir voverytės Emilijos žodžiams apie morkas – tai tik laisvam pokalbiui, prie jo nereikėtų ilgai gaišti. Analizuojant tekstą svarbiausia aptarti Ežiuko Petriuko žodžius: <i>Arba daiktas yra, arba daikto nėra. Jeigu jį gali pauostyti, palaižyti, pačiuo pinėti, tai daiktas yra...</i> Taigi ežiukas vardija pojūčius, su kuriais ir mes atpažįstame daiktus. Atkreipkime mokinių dėmesį į ežiuko iliustraciją apačioje: matyti tai, su kuo pažįstamas pasaulis: akys mato, ausys girdi, burna, liežuvis jaučia skonį, kūnas prisilietimą, letenos – apčiuopia. Panašiai ir žmogus savo pojūčiais – regi, girdi, uodžia, ragauja, junta, čiuopia – pažįsta jį supančius daiktus ir juos pavadina, įvardija. Tai ir yra daiktus reiškiantys žodžiai, apie kuriuos kalbėjo II klasėje. Taigi vaikai aptaria žodžio daiktas reikšmę. Pažaiskime su trečiokais – atlikime užduotį parašėte – tegul randa tekste penkis daiktų pavadinimus, pavyzdžiui: <i>ežiukas, pasaulio, prasmę, morkas debesėliai</i> ar kt. Taigi įsitikinkime, kad mokiniai skiria daiktų pavadinimus iš kitų žodžių – supranta jų reikšmę.</p> <p>Toliau pokalbiui galima panaudoti tų pačių veikėjų mintis apie vėją, vandenį, debesėlius ir išsiaiškinti, kad dujos, kvapai, saldumas, sūrumas, rūgštumas gramatikoje irgi yra daiktai.</p>

<p><i>II teksto skaitymas.</i></p> <p>IV</p> <p><i>Aptariame, kaip atpažįstame daiktus:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>gyvūno pavyzdys,</i> - <i>žmogaus pavyzdys.</i> 	<p>R. Černiausio tekstas – fantastinis, kiek keistokas. Veikėja Ievutė mokiniams taip pat jau pažįstama – II klasėje skaitė ištrauką iš šio rašytojo knygos „Slieko pasaka“ (V.: Versus aureus, 2007. P 45). Jeigu skaitysime kįlasėje, galime priminti vaikams, kas ta Ievutė ir Poška, ir pasiūlykime perskaityti savarankiškai. Daiktų gramatikoe supratimui čia padėtų pokalbis apie debesėlį – <i>debesis, vėjas, rytas</i> gramatikoje suprantami kaip daiktai. O kūrinys įdomus kalbiniu požiūriu: žaidžiama aidu. Ir debesėlio vardas yra žodis <i>vardas</i>, tik be pirmo garso/raidės: <i>vardas – ardas – Ardas</i>. Mergaitei kiti žodžiai girdisi irgi kaip iškreipti aidu: <i>neskubėki – bėki</i>. Todėl ir vejasi ji debesėlį, kol ją nuramina mokyta Poška.</p> <p>Pažaiskime su trečiokais aidą (paskutinė 21 puslapis užduotis), galima ir daugiau žodžių pasakyti, nebūtinai tie aidu žodžiai privalo turėti prasmę, pavyzdžiui: <i>namas – amas, lūpos – ūpas, saulė – aulė, kraštas – raštas, lapas – apas ir t. t.</i></p> <p>Pratybose šiai temai skirti du puslapiai. Pirmajame, 14-ame, atliekami pratimai pojūčiams, kuriais pažįstame daiktus, dar kartą išsiaiškinti. Galbūt mokiniai juos žino iš valstybinės mokyklos kurso, tačiau daiktų pažinimo aptarimas lietuvių kalba dar labiau pagilins tą dalyką, praplės vaikų žodyną. 1 pratimą tegul mokiniai atlieka savarankiškai – atsako į du teksto „Ginčas“ klausimus: 1. <i>Šiuos žodžius pasakė ežiukas Petriukas. 2. Ežys blogai mato.</i> (Į antrą klausimą vaikai gali teisingai neatsakyti, jeigu nežino šios ežio savybės. Kai perskaitys 2 pratimo tekstą, galės pasitaisyti.) 2 pratimas supažindina mokinius su ežio išvaizda, ypatybėmis. Jeigu mokytojas turi ežio nuotraukų, gali parodyti jas mokiniams. Šiame tekste mokiniai randa ir pabraukia daiktų pavadinimus: <i>ežys, padarėlis, šepetį, spygliais, priešų, kojoms, centimetrų, uodega, ūsai, ausys, sraigė, ragėlius, kiauto, nosis, gale, lašelis, žvėrelis, sloga, lašas, uoslės, stiprintuvas, nosimi, ežys, šunį, ežiui, akys</i>. Kaip matome, tekste daug gyvūno kūno dalių pavadinimų, akcentuokime, kad kalbos moksle jie irgi yra daiktai. O svarbiausia – aptarkime su mokiniams, kaip ežys pažįsta pasaulį, t. y. aplinkos daiktus, reiškinius. Tegul vaikai surašo aplink ežio piešinį (3 pratimas) jo kūno dalis ir visi kartu aptaria, kaip jos tarnauja ežiui orientuojantis aplinkoje. Turėtų būti nesunku, nes apie tai skaitė tekste. Nosimi ežys užuodžia kvapus, ausimis girdi garsus, snukučiu – liežuviu junta skonį, dantimis – kietumą, minkštumą, letenėlėmis čiupia, junta paviršius, spygliais ne tik ginasi nuo priešų, bet taip pat junta aplinką, akimis, nors ir prastai, mato ir kt. Nebūtinai trečiokai viską išvardys, svarbu, kad jie suprastų, jog gyvūnai daiktus atpažįsta įvairiais pojūčiais: klausa, rega, uosle, lytėjimu, skoniu.</p> <p>Kitas, 15 puslapis, skirtas žmogaus pažinimo pojūčiams aptarti – išsiaiškinti, kuo mes, žmonės, atpažįstame pasaulį, t. y. aplinkos daiktus ir reiškinius. Visi kartu atlikime 4 pratimą. Vaikai skaito ir pasitardami įrašo tinkamus žodžius, pavyzdžiui: <i>Aplink mus esančius daiktus matome akimis, liečiame pirštais. Draugiškumą, meilę, liūdesį jaučiame širdimi. Uždavinį, klausimą suprantame protu.</i> Ir t. t. Paskutiniai du pavyzdžiai praplečia vaikų supratimą apie tai, kaip jie pažįsta daiktus – mums padeda jausmai ir protas, mąstymas. Kad įsitikintume, atlikime 5 pratimą: jo tekste mokiniai ras žodį <i>baimė</i>. Tai jausmas, o kalbos moksle – daiktas. Perskaitykime paaiškinimą plakatėlyje „Prisiminkime!“. Taigi su mokiniams apibendrinkime, kad kalbos moksle daiktu vadiname ne tik tuos daiktus, kuriuos galime matyti, čiupinėti, bet ir jausmus, įvairius pojūčius, reiškinius, kuriuos tik žinome esant, kuriuos tik suvokiame protu, pavyzdžiui: <i>gerumas, pyktis, artumas, gyvenimas, taupumas ir pan.</i> Šiuos daiktų</p>
---	--

<p style="text-align: center;">V</p> <p><i>Sakinių sudarymas.</i></p>	<p>pavadinimus dar mokysimės atpažinti.</p> <p>Šeštas pratimas skirtas sakinių sudarymui. Jeigu mokiniams sunkiai sekasi, mokykime pasitelkdami klausimus (galime juos parašyti lentoje): kas? ką veikia? kur? ką? ko? kada? kokius? ir kt. (ne visų klausimų kiekvienam sakiniui reikės):</p> <p style="padding-left: 40px;">kas? ką veikia? ko?</p> <p><i>Živilė nebijo tamsos.</i></p> <p style="padding-left: 40px;">kas? ką veikia? kokius?(kieno?) ką? ką veikia? kur?</p> <p><i>Rokas mato audros debesis ir skuba namo.</i></p> <p style="padding-left: 40px;">kas? ką veikia? ką?</p> <p><i>Gerumas puošia žmogų.</i></p> <p>Vienas sunkesnis sakiny, kurį sudarome nuosekliai keldami klausimus:</p> <p style="padding-left: 40px;">kieno? (kokiose?) kur? kiek? ko yra?</p> <p><i>Miesto gatvėse daug mašinų ir triukšmo.</i></p>
---	--

2 tema. Kas?

Tikslas – susipažinti su pluoštelio lietuviškų minklių, mokyti jas suprasti ir įminti, mėginti patiems kurti minkles; skaityti eilėraštį, kuriame yra minklė; mokyti kelti sakinio žodžiams klausimą *kas?*, plėsti supratimą apie daiktų pavadinimus.

- skaitys **minkles**, jas aptars ir įmins;
- kurs naujas minkles apie daiktus, reiškinius;
- savarankiškai perskaitys **J. Degutytės eilėraštį „Bitė“**, jį apmąstys arba aptars pagal klausimus;
- mokysis raiškiai skaityti eilėraštį, kas nori, jį išmoks atmintinai;
- mokysis kelti sakinio žodžiams klausimą ***kas?*** ir rasti tekste žodžius, kurie atsako į klausimą ***kas?***, t. y. atpažins tekste daiktų pavadinimus;
- turtins žodyną daiktų, reiškinių pavadinimais, priešingos reikšmės žodžiais;
- spręs kryžiažodį.

Priemonės: Vad. P. 22–23. Pr. sąs.1. P. 16–17.

<p><i>Mokytojui</i></p> <p style="text-align: center;">I</p> <p><i>Minklių skaitymas ir jų įminimai</i></p>	<p>Antrasis daiktus įvardijančių (pavadinančių) žodžių požymis – jiems tinka klausimas <i>kas?</i> arba <i>kas tai?</i> Juk apie kiekvieną daiktą ar reiškinį galime paklausti <i>Kas čia yra? Kas jis? Kas čia buvo?</i> ir pan. Tautosakoje tai taikoma minklėse. Jose vyrauja klausimas <i>kas?</i>, jeigu atsakymas yra daikto vardas (arba pavadinimas). Vadovėlyje šia minklių ypatybe ir pasinaudota.</p> <p>Mokytojas gali pradėti pamoką nuo vienos kitos minklės, kurios nėra vadovėlyje: <i>Kas nepalieka jokio pėdsako? Kas nemiega naktį? Kas yra tuščioje kišenėje?</i> (Lietuvių tautosaka. T. 5. V.: Mintis, 1968. P. 682, 683, 676) Atsakymai: <i>laivas, laikrodis, nieko</i>. Tegul trečiokai įmena jas. O tada pasiūlykime savarankiškai perskaityti vadovėlyje surašytas minkles. Kad skaitymas būtų įdomesnis, minkles</p>
---	--

<p>II <i>Klausimo kas? aptarimas.</i></p> <p>III <i>Naujų minklių kūrimas.</i></p> <p>IV <i>Eilėraščio skaitymas.</i></p> <p>V</p>	<p>reikėtų skaityti nesukant knygos (įdomioji skaitymo užduotis). Visi minklių atsakymai yra paveikslėliuose, tačiau jie sumaišyti, todėl mokiniams reikės įminti minkles, o paveikslėliai tik padės, „pasufleruos“ atsakymą. Pasiūlykime pirma persiskaityti minkles, paskui tegul vaikai skaito garsiai jas po vieną ir aptaria, įmena. Būtų puiku, jei trečiokai paaiškintų, kaip įminė kiekvieną minklę, kas jiems padėjo ją įminti, iš kokio požymio suprato atsakymą.</p> <p>Minklių įminimai: Kas bėga be kojų? – vanduo Kas save suėda? – žvakė Kas lekia be sparnų? – debesis (dar gali būti vėjas) Kas balta neskalbta? – gulbė Kas be kojų, o visur vaikšto? – pinigai Kas pirmas eina į mokyklą? – raktas Kas margas nerašytas? – genys) Kas su barzda gimė? – ožys Kas kalba be liežuvio? – knyga</p> <p>Kai mokiniai įmins minkles ir paaiškins jų įminimus, aptarkime klausimą kas? Paaiškinkime trečiokams, kad klausimas <i>kas?</i> visada mums padeda atpažinti daiktą o tuo pačiu ir daikto pavadinimą, arba vardą. Tegul mokiniai apsižvalgo klasėje ir vienas kito klausia daiktų pavadinimų, pavyzdžiui: <i>Kas guli ant stalo? Kas kaba (kabo) ant sienos? Kas sėdi prie lango?</i> ir pan. Mokytojas gali papildyti: <i>Kas girdėti už durų? – triukšmas, žingsniai, balsai</i> ir kt.; <i>Kas pučia už lango? – vėjas; Kas tuoj baigsis? – pamoka, diena, šeštadienis; Kas bus rytoj? – sekmadienis, diena, rytas, šventė</i> ir kt. Visi šie žodžiai kalbos moksle (gramatikoje) yra daiktų vardai arba pavadinimai. Taigi daiktų pavadinimus mums padeda atpažinti ne tik žodžio reikšmė, bet ir klausimas kas? Kad jį įtvirtintų, gali atlikti vadovėlio paraštės užduotį – nurašyti patikusią minklę, nuspalvinti klausimą ir įminimą.</p> <p>Jeigu lieka laiko, galima klasėje suskirstyti vaikus į grupes ir palenktyniauti, kuri grupė sugalvos daugiau minklių, kuri jų daugiau įmins. Paprastai mokinius reikia užvesti „ant kelio“ – jiems padėti. Pavyzdžiui: apie aidą galima pasakyti, kad jo niekada nematome, o girdime. Arba kad jis ne papūga, o moka mus pamėgdžioti. Sukurti minklių galima ir apie čia pat esančius daiktus: <i>Kas daug žino? – kompiuteris, Kas lubas laiko? – sienos; Kas ...</i></p> <p>Jeigu yra laiko, galima skaityti J. Degutytės eilėraščių „Bitė“ (iš rinkinio „Saulėtos dainelės“ (V.: Vaga, 1972. P. 14). Jeigu laiko trūksta, eilėraščių mokiniai gali skaityti namie, jį aptarti su namiškiais arba tiesiog jį apmąstyti pagal vadovėlyje pateiktus klausimus. Pirmas ir antras eilėraščio posmas irgi yra tarsi minklė – juose klausama <i>kas?</i> Nors atsakymas jau yra pavadinime, vis tiek reikėtų atkreipti dėmesį į požymius, kurie padeda atpažinti bitę (pailsėt negali – labai darbšti, dryžuotas sijaonėlis, ploni sparneliai). Antrame posme dar daugiau tų požymių: kalba su dobilo žiedu, iš kurio bitės renka medų, saulės spindulėliai – bitės kyla į darbą kartu su saule). Jeigu visa tai mokiniui per sunku, pakaks išmokti raiškiai arba nors sklandžiai skaityti eilėraščių, įsiminti vieną kitą naują žodį, pavyzdžiui: <i>dryžuotas, triūsti, dobilas</i> ir pan.</p>
--	--

<p><i>Pratybos – toliau mokomės kelti klausimą kas?</i></p> <p>VI</p> <p><i>Namų darbai</i></p>	<p>Kelti klausimą kas? ir kitus klausimus mokomės atlikdami 1 pratimą sąsiuvinyje: parinktas eilėraščio tekstas apie gamtos reiškinius – aidą, žaibą, kad mokiniai toliau pratintų šiuos reiškinius suprasti kalboje kaip daiktus. Skaitomas tekstas ir pabrauktų žodžių viršuje parašomi klausimai: <i>kas? ką? kuo?</i> 2 pratimas – laiškas vaikui. Mokiniai jį perskaito ir turi pasakyti ir parašyti, kas to laiško autorius. Atkreipkime mokinių akis į tą „mįslę“ išduodančius žodžius: tinklas, musės, lengvas siūlas. Aišku, kad tai voras. Ir jo tinklas greta nupieštas. Dar kartą pakalbėkime apie daiktus, kurie paminėti laiške ir kurių negalima paliesti, pačiupinėti: linkėjimus, pavydo, ore, vasara, rudens (3 pratimas).</p> <p>Ši savaitgalį namų darbams – 17 puslapis. Užduotys nesudėtingos, nes panašias atliko klasėje. Galime mokiniams trumpai paaiškinti pratimus. Pirmame pratime reikia ne tik perskaityti ir pagalvoti apie patarlių reikšmę (galima jas aptarti su namiškiais), bet ir rasti jausmus, žmogaus ypatybes pavadinančius žodžius: <i>juokas, sveikata, baimė, laimė, drąsa meilė, vienybė, galybė, tiesa, pažadai, kantrybė, gėda</i>.</p> <p>2 pratimas sunkesnis – suporuoti priešingos reikšmės žodžius: <i>džiaugsmas – liūdesys, giedra – lietus, meilė – neapykanta, saldumas – kartumas</i> ir pan. Trečiokams siūloma perskaityti pasakėčią (3 pratimas) ir parašyti pabrauktų žodžių klausimus – taip pasitikrins, ar išmoko kelti klausimus daiktų pavadinimams. Klausimai nesudėtingi, be prielinksnių (<i>kas? ką? ko? ką? kur? ką? kas? kur? kas? kas?</i>) Vaikai mėgsta kryžiažodžius, todėl 4 pratimas, sudarytas iš minklių ir jų atsakymų, turėtų patikti. Minklių atsakymai: MINTIS, MIEGAS, ŠALTIS, TAMSA, MĖNULIS.</p> <p>Be kalbos užduočių, pasiūlykme trečiokams namie išmokti raiškiai skaityti Janinos Degutytės eilėraštį „Bitė“. Būtų puiku, jeigu jį mokiniai išmoktų atmintinai – pasimokyti ir gražios kalbos, ir palavintų tarti.</p>
---	---

3 tema. Kas yra daiktavardis?

Tikslas – susipažinti su *daiktavardžiu* – kalbos mokslo terminu, mokyti atpažinti daiktavardžius ir juos vartoti kalboje.

- skaitys dalykinį straipsnį, susipažins su *daiktavardžio* terminu;
- apibendrins, kieno pavadinimai gali būti daiktavardžiai;
- turtins savo kalbą daiktavardžiais, mokysis juos skirstyti pagal reikšmę;
- pakartos vardų, pavadinimų rašymą didžiąja raide;
- mokysis kelti sakinio žodžiams klausimą *kas?* ir rasti tekste daiktavardžius;
- supras, kodėl atsiranda vis naujų daiktavardžių;
- rašys daiktavardžius.

Priemonės: Vad. P. 24–25. Pr. sąs.1. P. 18–19.

<p><i>Mokytojui.</i></p>	<p>Ši tema skirta grynai gramatikai: trečiokai susipažįsta su <i>daiktavardžio</i> sąvoka, t. y. susipažįsta su kalbos mokslo terminu, kas numatyta programoje. Vadovėlyje nepateikiama tradicinio daiktavardžio apibrėžimo, nes jis mokiniams nereikalingas. Svarbiausia – išmokti atpažinti daiktavardžius kalboje, kad juos būtų galima tinkamai vartoti kalbant, rašant (nepažindamas daiktavardžio mokinytis negalės tinkamai derinti žodžių sakinyje, taikyti rašybos</p>
--------------------------	--

I

Žodžio *daiktavardis* reikšmės aiškinimasis.

taisyklių). Iš tiesų daiktavardžio supratimui mokiniai jau rengėsi II klasėje – mokėsi atpažinti ir vartoti žodžius, reiškiančius daiktų pavadinimus. Todėl III klasėje jiems tereikės susipažinti su *daiktavardžio* terminu, t. y. kalbos dalies pavadinimu (*kalbos dalies* termino III klasėje dar nevartojame) ir gilinti, plėsti supratimą apie daiktavardį.

Žodis „daiktavardis“ paaiškintas vadovėlio dalykiniame straipsnyje. Nereikia mokytojui jį atpasakoti (deja mokytojai taip dažnai daro), šį straipsnį tereikia lėtai skaityti klasėje ir visiems drauge aiškintis kiekvieno sakinio prasmę. Straipsnį gali skaityti mokytojas arba geriau skaitantys mokiniai grandinėle. Tik po kiekvieno sakinio reikia jį pasiaiškinti! Mėginsime šio pirmo tokio pobūdžio straipsnio skaitymą paaiškinti detaliau.

Galime pradėti nuo temoje suformuluoto klausimo: **Kas yra daiktavardis?** Atsakymą randame straipsnio pavadinime: **Daikto vardas – daiktavardis.** Perskaitome ir bandome sudominti vaikus tuo ilgu žodžiu, t. y. motyvuoti straipsnio skaitymą: sužinosime, iš kur tas žodis. Po pirmojo sakinio skaitymo prašykime, kad mokiniai pasakytų žodžių, kuriais įvardijame daiktus pavyzdžių: tai gali būti bet kokie žodžiai: *kamuolys, miegas, sportas, puodelis, pieštukas, minklė* ir t. t. Toliau skaitome, kad šie žodžiai ir yra daiktavardžiai, ir „uždavinį“: iš kokių dviejų žodžių sudėtas žodis *daiktavardis*:

daiktas + vardas = daiktavardis

Panašių žodžių, sudėtų iš dviejų, lietuvių kalboje yra daugiau. Atlikime 1 pratimą pratybų sąsiuvinyje (P. 18). Iš dviejų žodžių sudarome vieną žodį (apie gramatikos terminą *sudurtiniai žodžiai* su trečiokais dar nekalbame).

Galbūt trečiokai jau žino anglišką daiktavardžio terminą, mokėsi apie daiktavardį – pasiremškime jų žiniomis. Ir po to visi kartu darome išvadą – baigiame sakinį: *Daiktavardis yra daikto vardas.* Taigi sužinojome naują žodį, o jo reikšmę jau žinojome anksčiau.

Toliau skaitome daiktavardžių grupes pagal jų reikšmę ir pasakome nupieštų daiktų pavadinimus. Atlikime paraštės užduotį: tegul grupelės palenktyniauja, kas daugiau sugalvos daiktavardžių, kuriais pavadiname daiktus, augalus, gyvūnus, žmones. Pratybų sąsiuvinyje (2 pratimas) į kiaulę-taupyklę trečiokai „sueda“ kuo daugiau daiktavardžių, kuriais vaikai pavadina jiems patinkančius daiktus (pavyzdžiui: riedučiai, dviratis, telefonas, ledai, ...), reiškinius (vasara, kelionės, ...), jausmus (gerumas, meilė, užuojauta, ...), žaidimus (krepšinis, šachmatai, ...). 3 pratimas siūlo surengti gražiausio daiktavardžio rinkimus. Ties tuo galima ir baigti daiktavardžio sąvokos aiškinimąsi.

Pratybų sąsiuvinyje kartojamas vardų, pavadinimų rašymas didžiąja raide. Visa tai mokiniams jau žinoma, belieka tik prisiminti (4 pratimas).

Vadovėlyje antra straipsnio dalis (P. 25) skirta stipresniesiems arba stipresnei klasei. Mokytojas pats sprendžia, ar skaityti ją ir analizuoti. Skaitoma tik

II

Ką reiškia daiktavardžiai?

III

Vardų, pavadinimų rašymas.

IV

Sunkesnės straipsnio dalies skaitymas,

<p><i>daiktavardžio supratimo plėtimas.</i></p> <p>V</p> <p><i>Pasitikrinama, kaip išmoko atpažinti daiktavardžius, juos rašyti.</i></p> <p>VI</p> <p><i>Nauji daiktavardžiai.</i></p>	<p>kolektyviai. Šios dalies tikslas – praplėsti daiktavardžio supratimą, kuris toliau ir aiškinamas straipsnyje. Esmė – suprasti, kad daiktavardžiui priskiriami ir žodžiai, kurie tikrovėje nereiškia daiktų, o reiškia jausmus, nuotaiką ir kitus įvairiausių dalykus (apie tai jau kalbėta ir anksčiau). Daug jų grupių išvardyta saulutės lapeliuose. Vienas lapelis paliktas tuščias. Mėginkime pasitarti ir dar vieną grupę daiktavardžių įrašyti, pavyzdžiui: kosmoso kūnų pavadinimai, valgių pavadinimai ir pan. Vaikams gerai suprantami daiktavardžių grupių pavadinimai surašyti ant tamsesnių lapelių, gal kiek sunkiau suprantami ar mažiau žinomi – ant šviesesnių lapelių – tegul grupėse sugalvoja jų pavyzdžių.</p> <p>Dar vienas, 19-as, pratybų sąsiuvinio puslapis skirtas pasitikrinti, kaip mokiniai atpažįsta daiktavardžius. Parinkti tekstai įdomūs šiandieniniams vaikams. Atlikdami 5 pratimą trečiokai turės rasti 15 daiktavardžių – taip tarsi atliks pasitikrinamąjį testą. Plakatėlyje primenami daiktavardžių klausimai. Daiktavardžiai: <i>žvaigždės, Dominyką, Mėnulis, žvilgsniu, debes, žvaigždutėms, dangaus, akycių, žvaigždės, Žemę, pievoje, arklį, Dominyką, dangaus, sagutės.</i></p> <p>6 pratimas praplės mokinių žinias apie didžiųjų raidžių rašymą žodžio pradžioje – susipažins su planetų pavadinimų rašymu.</p> <p>Mes žinome, kad kalba nuolat kinta, tegul apie tai sužino ir susimąsto mokiniai. Būtent jie dažnai yra naujo žodžio kūrėjai (tik ne visada tie žodžiai puošia mūsų kalbą). Šiai temai skirtas 7 ir 8 pratimas. Ypač svarbus aštuntas pratimas: išsiaiškinkime, kokių naujų žodžių vartoja jūsų mokiniai, aptarkime, ar visi jie yra taisyklingi, tinkami lietuvių kalbai, gal yra nereikalingų anglicizmų (kiekvienas mokytojas su savo klase aptaria jo klasės mokinių vartojamus naujadarus).</p>
--	--

4 tema. Daiktavardžiai rašytojų kūryboje

Tikslas – susipažinti su šiuolaikinių lietuvių vaikų rašytojų kūrybos pavyzdžiais, mokyti reikšti savo nuomonę apie perskaitytą kūrinį; įtvirtinti daiktavardžio sąvoką, mokyti atpažinti daiktavardžius tekste ir vartoti kalboje.

- skaitys tekstus, kuriuose daug daiktavardžių: **R. Unos „Mano kambarys“** arba **R. Šerelytės „Maumo namuose“**;
- kartos jau žinomus daiktų pavadinimus (baldu, indų ir kt.), turtins savo kalbą daiktavardžiais, iš rašytojų mokysis vaizdingos kalbos;
- mokysis kelti sakinio žodžiams klausimą *kas?* ir rasti tekste daiktavardžius;
- rašys žodžius, sakinius;
- pieš savo kambario planą.

Priemonės: Vad. P. 26–27. Pr. sąs.1. P. 20–21.

<i>Mokytojui</i>	Kad trečiokai geriau suprastų daiktavardį ir mokytųsi jį vartoti kalboje, reikalinga daugiau praktinių užsiėmimų, pratimų. Todėl vadovėlyje yra tikslingai parinktų
------------------	---

<p>I</p> <p><i>I teksto skaiytymas, jo pabaigos prikūrimas.</i></p>	<p>tekstų – R. Unos „Mano kambarys“ ir R. Šerelytės „Maumo namuose“.</p> <p>Mokytojas gali rinktis, kurį tekstą skirs pamokai, o kurį – namų skaitymui, nes abu lygiaverčiai, tinka įtvirtinti daiktavardžio supratimą, mokytis daiktavardžius atpažinti ir vartoti savo kalboje.</p> <p>Pagal Rebeką Uną „Štai kaip atrodo mano kambarys“ (iš knygos „Kieno seklys (ir Valius kartais). V.: 2017. „Švieskime vaikus“. P. 16–21). Pasakotojas – berniukas Tomas, kuris įsivaizduoja save sekliu ir gyvena tame kambaryje, apie kurį pasakoja. Mokytojas kartu su vaikais pasirenka pirmo skaitymo – susipažinimo su tekstu – būdą. Pirmą kartą visą tekstą gali perskaityti mokytojas, išaiškinti mokiniams nežinomus žodžius. Antrą kartą tekstą reikėtų skaityti dalimis: vienas vaikas skaito apie lovą, kitas – apie lentynas, trečias apie modeliukų kolekciją, ketvirtas – apie stalą, penktas – apie spintą, šeštas – apie pianiną, septintas – užbaigti tekstą. Iš tiesų tekstas nebaigtas – vaikams reikės įsivaizduoti, kas berniukui nutiko. Jiems padės ir vadovėlyje dailininko nupiešta iliustracija. Tikriausiai ne vienas yra patyręs, kas atsitinka, kai atsistoji ant netvirtai padėtos kėdės ar kokio akmens, kelmo ir pan. Pagal klasės galimybes vaikai gali papasakoti plačiau ar pasakyti tik vieną sakinį, pavyzdžiui, kėdė pasviro ir berniukas nukrito.</p>
<p>II</p> <p><i>Daiktavardžių radimas tekste, sakinių su darymas.</i></p>	<p>Po mokinių spėjimų, mokytojas gali perskaityti, kaip iš tiesų baigėsi Tomo nuotykis. „Užkėliau kėdę ant lovos ir užlipau, nors kėdė drebėjo kaip šapelis. Ant lempos gaubto, ten, kur nutūpė lėktuvėlis, pamačiau pasibjaurėtiną dalyką. Gaubtas buvo nusėtas dulkėmis – tirštai tarsi sniegu. Pirštu netgi parašiau raidę „A“, ji išėjo labai stora. Visi mūsų bute turbūt pamiršta nuvalyti lempos gaubtą, nieko nepadarysi.“ (Ten pat. P. P. 21)</p> <p>Textą analizuokime pagal po juo pateiktus klausimus. Pirmą užduotį nukreipia mokinius į pratybų sąsiuvinį (P. 20). Visi kartu išanalizuokime kambario planą ir surašykime baldų pavadinimus (1 pratimas). Jau savarankiškai mokiniai surašys greta nupieštame lapelyje savo kambario baldus.</p> <p>Apibendrinami teksto skaitymą, pastebėkime, kad jame daugiausia pasakojama apie vaiko kambario baldus, taigi vartojami baldus, žaislus ir kitus kambario daiktus pavadinantys daiktavardžiai. Reikia juos rasti tekste ir dar kartą perskaityti: <i>lovos, lentyna, knygos, kolekcija, modeliukai, automobiliukas, mašinėlė, stalas, spinta, pianinas, lėktuvėliai, kėdė</i>. Tada mokiniai nesunkiai atliks parašėje nurodytą užduotį – suskirstys daiktavardžius pagal jų reikšmę – baldai, žaislai. Gali ir daugiau pavyzdžių parašyti.</p>
<p>III</p> <p><i>II teksto skaiytymas.</i></p>	<p>R. Šerelytė „Maumo namuose“ (iš knygos „Trenktukė – liūno vaikas“. V.: Alma littera, 2009. P. 13–15) Įdomus ir linksmas pasakojimas apie nepaprastą veikėją Trenktukę (koks vardas!). Ji su savo naujomis pažįstamomis Kike ir Mike ateina į pelkės gyventojų maumo namus. Autorė vaizdžiai ir išraiškingai pasakoja, ką jos visos pamato ir kokių įspūdžių patiria tuose namuose. Šį tekstą galima skaityti suskirsčius į tris dalis: I dalis – pasakojimo pradžia, kaip veikėjos atėjo prie maumo būsto durų, kokias jas pamatė ir kaip Mikė bijojo eiti į vidų. II dalis – maumo kambario aprašymas, kuriame mokiniai ras nemažai naujų daiktavardžių; III dalis – virtuvės aprašymas, kuris pats vaizdingiausias ir įdomiausias. Mokiniai gali nupiešti žodinių virtuvės paveikslą – atpasakoti, kaip atrodė ši patalpa (Jeigu perskaitytų visą knygą, sužinotų, kad virtuvė buvo skirta Trenktukei –jos mamaitė ją pažadėjo</p>
<p>IV</p> <p><i>Daiktavardžių</i></p>	

<p><i>radimas tekste, sakinių sudarymas.</i></p> <p>V</p> <p><i>Kaip mokiniai atpažįsta daiktavardžius?</i></p> <p>VI</p> <p><i>Namų darbas</i></p>	<p>maumui kaip indų plovėją).</p> <p>Šiame tekste paryškinti kai kurie daiktavardžiai, juos siūloma nurašyti ir pasakyti, kieno jie yra pavadinimai (namo dalis – durys, kambarys, jo daiktai – užuolaidos, židinytis, pagalvėlės, kilimėlis, baldai – krėslas, spintelės, indai – puodai, lėkštės. Mokinių prašoma tekste rasti du daiktavardžius, kurie yra pasakiškų būtybių pavadinimai. Tai <i>maumas</i> ir <i>baubai</i>. Sugalvokime su šiais žodžiais po sakinių ir parašykime.</p> <p>Kaip trečiokai geba atpažinti daiktavardžius, kelti jiems klausimus, pasitikrins atlikdami 2 ir 3 pratimą. 2 pratimo tekstas yra apie fantastines būtybes iš R. Šerelytės knygos „Kratukų pievelė“ (V.: Alma littera, 2007. P. 6–8) Paaškinime trečiokams situaciją: Raudonojo Molio trobelė – vieta, kur gyvena labai geras veikėjas Birbidonas, panašus į senelį, o kiti visiškai iš fantastikos srities: maumas – nepaaškinama būtybė didelėmis ausimis ir stora nosimi, tešlius, panašus į tešlos gabalą, ir Buntė – panaši į musę. (Jeigu mokytojas turėtų knygą, galėtų parodyti iliustracijas.) Mokiniai savarankiškai randa ir pabraukia daiktavardžius, veikėjus pavadinančius daiktavardžius dar ir nuspalvina. Tai turėtų būti vaikams nesunki užduotis, nes jau daug mokytasi. Galėtų kilti abejonių dėl daiktavardžių: <i>vidury, būtybė, paluby</i>.</p> <p>Panaši užduotis ir namų darbams. Mokiniai savarankiškai skaitys tekstą, išsiaiškina nežinomus žodžius, pabraukia daiktavardžius (P. 21, 1 pratimas). Paskui juos suskirstys į grupes pagal reikšmę (2 pratimas). Taigi trečiokai tarsi apibendrins, ką reiškia daiktavardžiai, įtvirtins naujus žodžius. Dar viena užduotis – kūrybinė (3 pratimas): nupiešti savo kambario planą (su kambario planu susipažino klasėje) ir plane surašyti visus kambario baldus, kitus matomus didesnius daiktus, pavyzdžiui, akvariumą, pianiną ar kt. Jeigu mokytas nenori piešti savo kambario plano, gali sukurti įsivaizduojamo kambario planą.</p> <p>Nepamirškime pasiūlyti paskaityti namie kurį nors vadovėlio tekstą.</p>
---	--

5 tema. Vienas daiktas ir daug daiktų

Tikslas – suprasti, kada kalbama apie vieną daiktą, kada – apie daugiau negu vieną ir daug daiktų, pasirengti daiktavardžio skaičių supratimui.

- skaitys tekstą, kuriame rašoma apie vieną daiktą (G. Adomaitytės „Kap kap kap“), ir tekstą, kuriame rašoma apie daug daiktų (V. Žilinskaitės „Skėčiai, skėteliai, skėtaičiai“);
- išsiaiškina, kada kalbama apie vieną daiktą, o kada apie daugiau negu vieną – du, tris ir daugiau;
- mokysis skaityti tekstą vaidmenimis;
- kurs pasakojimo apie skėtį tęsinį, pieš, pasakos apie savo skėtį (žodžiu), fantazuos;
- mokysis rasti tekste daiktavardžius, juos skirstyti pagal pavadinamų daiktų skaičių;
- turtins žodyną skaitytų tekstų žodžiais;
- rašys žodžius, sakinius.

Priemonės: Vad. P. 28–29. Pr. sąs.1. P. 22–23. Skėčiai (vaikai atsineša į klasę savo skėčius).

<p><i>Mokytojui.</i></p>	<p>Pagal programą trečiokai turi susipažinti su daiktavardžių vienaskaita ir daugiaskaita. Ši tema pateikta skyriuje „Paprasti ir stebuklingi daiktai“ neatsitiktinai –</p>
--------------------------	---

<p>I I teksto skaitymas.</p> <p>II Kūrinio aptarimas, pabaigos prikūrimas.</p> <p>III Pasakojimas apie savo skėtį.</p> <p>IV Kurie daiktai yra po vieną?</p> <p>V II teksto skaitymas ir analizė.</p>	<p>daiktus mes galime skaičiuoti, todėl ir su daiktavardžio skaičiais supažindiname skaičiuodami daiktus. Kadangi literatūrinėje lietuvių kalboje jau nepripažįstama dviskaita (ji išlikusi tik tarmėse, pavyzdžiui: <i>du namu, du medžiu, du vaiku</i> ir t. t.), todėl gramatikoje, supažindinant su daiktavardžio skaičiais, kalbama</p> <p style="text-align: center;">apie vieną daiktą ir daugiau negu vieną daiktą.</p> <p>Trečiokams galime formuluoti paprasčiau: vienas daiktas ir daug daiktų. Jeigu pasitaiko kalbėti apie du daiktus, galime pasakyti vaikams, kad tada vis tiek vartojame daugiskaitą.</p> <p style="text-align: center;">G. Adomaitytės kūrinys „Kap kap kap“ („Debesėlis ieško vardo“. V.: „Švieskime vaikus“, 2017. P. 19) labai netikėtas – pasakotoja kalbasi su savo skėčiu ir tam skėčiui nutinka nepaprastų dalykų. Stipresnėje klasėje tekstą mokiniai gali perskaityti savarankiškai. Jeigu mokytojas žino, kad jo vaikams tai bus per sunku, pirmą kartą tekstą perskaito mokytojas. Kaip visada išsiaiškinami vaikams nežinomi žodžiai. Būtinai apžiūrėkime ir įvertinkime dailininko iliustraciją. Šis kūrinys tinka skaityti vaidmenimis. Suskirstykime mokinius po du, kiekvienoje grupelėje pasirenkama, kas skaitys pasakotojo (autorės) žodžius, kas – skėčio. Pasakotojos teksto daug daugiau, todėl tegul jį skaito geriau skaitantis vaikas. Kiekviena pora neturėtų skaityti viso teksto – paskirstykime, kuri skaito pirmą dialogą, o kuri antrą. Skiriama laiko vaikams pasimokyti skaityti, tada mokiniai skaito vaidmenimis garsiai.</p> <p>Kūrinys aptariamas pagal klausimus po tekstu. Į pirmą klausimą vaikai gali atsakyti ir vienu dviem žodžiais: skėtis keistas, skėtis įdomus, jis tarsi žmogus kalba ir pan. Sunkiau atlikti trečią užduotį – pratęsti šį pasakojimą. Ką sugalvos trečiokai – viskas tiks. Svarbu, kad jie kalbėtų. (Toliau autorė pasakoja, kaip ji išėjo su skėčiu pasivaikščioti, nors lietus nelijo. Ant skėčio pražydo dar viena gėlė – šį kartą raudona raudona. Po to skėtis užsimanė pamatyti sniegą. Po pasivaikščiojimo sningant ant skėčio atsirado balta gėlė. Ko dar užsimanys skėtis? Pasakotoja nežino ir neramiai laukia.)</p> <p>Ketvirtoji užduotis – papasakoti apie savo skėtį. Kad vaikams būtų lengviau pasakoti, jie gali atsinešti į klasę savo skėtį ir pasakoti apie jį kaip moka, kaip gali.</p> <p>Aptariame, kurie pasakojime paminėti daiktai yra po vieną. Pirmiausia – skėtis. Randame ir daugiau daiktų, kurie minimi po vieną: <i>lietus, naktis, spinta, balutė, širdis, gėlė, saulė</i>. Su vienu iš jų mokiniai sugalvoja po sakinį (galima žodžiu arba raštu).</p> <p>Antrasis tekstas – V. Žilinskaitės „Skėčiai, skėteliai, skėtaičiai“ („Nebijokė“. V.: Vaga, 2000. P. 35–39). Šio teksto kalba sudėtingesnė, todėl jį visą pirmiausia perskaito mokytojas ir paaiškina vaikams aprašytą situaciją: mergaitė Vainora ėjo per pievą ir ją užklupo lietus. Ji išskleidė savo skėtį. Skėtis atrodė kaip milžiniška (labai didelė) gėlė. Pievos gyventojai – sraigė, žiogai, visokie kitokie vabalai – susižavėjo Vainoros skėčiu ir kiekvienas užsimanė tokį turėti.</p> <p>Svarbiausia yra paskutinė teksto pastraipa, todėl antrą kartą skaityti ir analizuoti galima tik ją. Vaikams reikia perskaityti ir suprasti, iš ko pievos gyventojai pasiga-</p>
---	--

<p>VI <i>Kurių daiktų yra daug?</i></p> <p>VII <i>Pratybos daiktų skaičiui suvokti.</i></p>	<p>mino skėčius. Jeigu per sunku viską suprasti, paprasčiausiai galime sakyti, kad tie skėčiai buvo iš įvairiausių žiedų lapelių, plunksnelių. Suprasti padės ir dailininko iliustracijos.</p> <p>Vadovėlyje siūloma kūrybinė užduotis – nupiešti labai gražų iš ko nors pasigamintą skėtį. Šią užduotį skirkime namų darbams. O kitą savaitę surenkime vaikų piešinių parodą. Ir V. Žilinskaitės tekstą vaikai tegul pasimoko skaityti namie.</p> <p>Iš antro teksto mokiniams svarbu suprasti vieną dalyką – skėčių buvo daug. Raskime daiktavardžius, kurie pavadina daug daiktų: <i>skėčių, skėtelių, skėtaičių, našlaičių, erškėtrožių, aguonų, žiedlapių, pūkų, plunksnelių.</i></p> <p>Pratybų sąsiuvinyje (P. 22–23) tęsiame temą. Trečiokai toliau mokosi suprasti sąvokas <i>vienas daiktas</i> ir <i>daug daiktų</i>. Atlikdami 1 pratimą baigia sakinius – įrašo tinkamus žodžius, pavyzdžiui: <i>Katinas Mikis laiko vieną skėtį. Ant jo nupiešta daug pelyčių.</i> 2 pratimo užduotis prašo rasti daiktavardžius ir suskirstyti juos pagal skaičių: <i>vienas daiktas</i> ir <i>daug daiktų</i>. Atkreipkime mokinių dėmesį į žodį <i>vartai</i>. Jis turi tik daugiskaitą. 3 pratimą mokiniams pasiūlykime atlikti savarankiškai – matysime, kaip jie geba skirti daiktavardžius, kurie reiškia vieną daiktą (<i>Sofijos, broliui, mamos, pagalbos, mokyklą</i> ir t. t.) ir kurie reiškia daug daiktų (<i>metų, rytais, batų, pirštinių</i> ir t. t.). Baigę pratimą būtinai visi kartu pasitikrinkime. 4 pratime reikės ne tik surašyti daiktus, bet ir prisiminti kalbos kultūros dalykus: kad palta, striukę mes velkamės, kepurę, kuprinę dedamės, batus aunamės.</p> <p>Toliau mokykimės daiktavardžiams kelti klausimus (5 pratimas): spintoje (<i>kur?</i>), kuprinę (<i>ką?</i>), sumuštinių (<i>ko?</i>) ir t. t. Pabaigoje trečiokai surašys, ką jie dedasi į kuprinę, kai eina į žygį (6 pratimas).</p>
---	--

6 tema. Daiktavardžio skaičiai

Tikslas – susipažinti su daiktavardžio skaičiais, mokytis atpažinti vienaskaitos daiktavardžius ir daugiskaitos daiktavardžius tekste ir vartoti kalboje.

- skaitys dalykinį tekstą „**Daiktavardžių vienaskaita ir daugiskaita**“, aiškinsis jo turinį;
- lygins vieną ir du, daug daiktų įvardijančius daiktavardžius;
- susipažins su sąvokomis *vienaskaita* ir *daugiskaita*, kaip trumpinami šie žodžiai;
- mokysis atpažinti vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžius, juos vartoti;
- prisimins daiktavardžio klausimus;
- kartos daiktavardžių, kurie atsako į klausimus *ką? ko?*, rašybą;
- sudarys ir rašys sakinius;
- taisys bendraamžių padarytas daiktavardžių rašybos klaidas.

Priemonės: Vad. P. 30–31. Pr. sąs.1. P. 24–25.

<p><i>Mokytojui</i></p>	<p>Praeitoje temoje lyginome daiktavardžius, kurie pavadina vieną daiktą ir daug daiktų <i>skėtis – skėčiai</i>, ieškojome kitų panašių žodžių. Šešta tema skirta susipažinti su vienu iš daiktavardžio požymių – kaitymu skaičiais ir kalbos mokslo terminais – daiktavardžio vienaskaita ir daugiskaita. Mokiniams visa tai aiškiname labai paprastai ir, jeigu galime, susiejame su jų anglų kalbos žiniomis apie daiktavardžių</p>
-------------------------	---

<p>I</p> <p><i>Dalykinio teksto skaitymas ir aiškinimasis: pavyzdžių aptarimas,</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>pavyzdžių vartojimas kalboje – sakinių sudarymas,</i> - <i>susipažinimas su daiktavardžių skaičiais: vienaskaita ir daugiskaita,</i> - <i>daiktavardžių vienaskaitos ir daugiskaitos klausimai.</i> 	<p>kaitymą skaičiais.</p> <p>Daiktavardžio ypatybę – kaitymą skaičiais – su trečiokais aiškinamės aptardami pavyzdžius. Vadovėlio 30 puslapyje nupieštos paveikslėlių poros: pirmajame yra vienas daiktas (skėtis, modeliukas, knyga, pieštukas) ir po juo parašytas daikto pavadinimas, antrajame piešinyje daiktų daugėja: du skėčiai, trys modeliukai, keturios knygos, penki pieštukai, po jais yra atitinkami daiktavardžiai. Visas piešinių poras iš eilės ir aptariame su vaikais atkreipdami dėmesį į daiktavardžių galūnes:</p> <p><i>skėtis – skėčiai, modeliukas – modeliukai, knyga – knygos, pieštukas – pieštukai.</i> Galime ir paskaičiuoti, pavyzdžiui: ... <i>devyni pieštukai, dešimt pieštukų, vienuolika pieštukų ... daug pieštukų.</i> Paraštėje siūloma baigti sakinius. Tegul mokiniai juos skaito ir papildo žodžiu – mokysis praktiškai vartoti daiktavardžio vienaskaitą ir daugiskaitą:</p> <p><i>Nuo lietaus mane išgelbėjo skėtis. Mano ir sesutės skėčiai jau sausi. Man patinka raudonas modeliukas. Ant lentynos stovi trys labai gražūs modeliukai. Kokia įdomi knyga! Naujausios knygos guli ant stalo. Kur dingo mano pieštukas? Kai piešiu spalvoti pieštukai man labai reikalingi. Vaikai ant stalo padėjo daug knygų, pieštukų, modeliukų. Ant stalo nėra tik skėčių. Jie yra pintinėje.</i></p> <p>Po šių pratybų mokiniams bus nesunku suprasti 31 puslapio tekstą. Perskaitome kiekvieną sakinį ir įsitikiname, kad mokiniai suprato (jie gali pasakyti, kokius žodžius vartojo). Toks daiktavardžių pabaigos (galūnės) kaitaliojimas ir yra daiktavardžių kaitymas skaičiais. Čia visai tinka supažindinti mokinius su žodžio galūne (perskaitykime paaiškinimą žodynėlyje), nors su reikšminėmis žodžio dalimis trečiokai dar nesupažindinami. Vadovėlyje yra paaiškinta, kodėl daiktavardžius galima kaityti skaičiais – todėl, kad daiktus galima skaičiuoti. Perskaitome sakinius apie vienaskaitą ir daugiskaitą, išsiaiškiname, kodėl taip vadiname – perskaitome paaiškinimą žodynėlyje: vienas skaičius – vienaskaita, daug skaičių – daugiskaita.</p> <p>Supažindinkime mokinius su santrumpomis vns., dgs., nes jų reikės atliekant pratimus t. y. raštu analizuojant daiktavardžius.</p> <p>Svarbi dar viena pastaba vadovėlyje – ne visus daiktus galima skaičiuoti, todėl juos pavadinant vartojami tik vienaskaitos daiktavardžiai, pavyzdžiui, <i>cukrus, duona.</i> Yra ir tokių daiktų, kurie pavadinami tik daugiskaitos daiktavardžiais, pavyzdžiui, <i>žirklės, miltai ir kt.</i> Reikia pastebėti, kad su terminais <i>vienaskaitiniai, daugiskaitiniai daiktavardžiai</i> pradinukai nesupažindinami, tuos daiktavardžius taisyklingai vartoti mokomi tik praktiškai (pavyzdžių bus ir kituose sąsiuvinio puslapiuose). Todėl kai mokinys juos vartodamas padaro klaidą, ją tik ištaisome.</p> <p>Diferencijuotam darbui skirtas tekstas prie ženklų „Sunku, bet įdomu“. Jame primenami daiktavardžio klausimai, apie kuriuos jau buvo užsiminta II klasėje, ir atkreipiamas mokinių dėmesys į vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžių galūnes. Ši straipsnio dalis skaitoma tik stipresnėje klasėje. Kelti daiktavardžiams klausimus ir kaityti daiktavardžius bus mokomasi šio vadovėlio kitame skyriuje.</p>
<p>II</p> <p><i>Pratybos daiktavardžių skaičiams suprasti.</i></p>	<p>Pratybų sąsiuvinyje įtvirtinama, ką mokiniai sužinojo skaitydami ir analizuodami vadovėlio straipsnį. 1 pratime pasakomi nupieštų daiktų pavadinimai ir surašomi į lentelę suskirstant pagal skaičių – vienaskaita ir daugiskaita. 2 pratimo</p>

<p style="text-align: center;">III</p> <p>Namų darbai</p>	<p>tekste trečiokai randa ir pabraukia daiktavardžius, viršuje parašo jų skaičių (vartoja santrumpas <i>vns.</i>, <i>dgs.</i>). Jeigu mokiniams nesiseka skirti daiktavardžių skaičių, pasiūlykime jiems vis klausti, pavyzdžiui: <i>kiek vazelių? kiek kompiuterių?</i> Ir pan.</p> <p>Pirmiausia mokiniams reikės atlikti 1 pratimą – suskirstyti daiktavardžius pagal jų skaičių – taigi labai panaši užduotis, kuri buvo klasėje. Iš suskirstytų daiktavardžių pasirinks po tris vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžius ir parašys su jais šešis sakinius (2 pratimas). Šią užduotį kitą savaitgalį reikėtų patikrinti, pataisyti sakinio sudarymo klaidas. 3 pratimas patiks mokiniams, nes reikės ištaisyti mokinio padarytas klaidas. O tos klaidos – neteisingai pavartota daiktavardžių vienaskaita arba daugiskaita. Pavyzdžiui: <i>Ant mano stalo guli spalvoti pieštukas (pieštukai). Du berniukas (berniukai) žaidžia kieme.</i> Ir t. t.</p>
---	---

7 tema. Daiktai rašytojų fantazijose

Tikslas – mokyti suprasti rašytojo fantaziją, ja žavėtis ir patiems lavinti savo vaizduotę; įtvirtinti mokinių supratimą apie daiktavardžių kaitymą skaičiais, mokyti atpažinti vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžius tekste ir vartoti kalboje.

- skaitys **K. Kasparavičiaus** kūrinį „**Marsiečiai**“, mokysis skirti, kas tikra ir pramanyta;
- perskaitys **V. Palčinskaitės** eilėrašį „**Vežimėlis**“, mokysis suprasti jo vaizdus, pajauti nuotaiką;
- mokysis atsakyti į teksto klausimus, atpasakoti prozos tekstą, raiškiai skaityti eilėrašį;
- kurs istorijos tęsinį, fantazuos;
- mokysis atpažinti vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžius tekste, juos vartoti;
- prisimins daiktavardžio klausimus;
- kartos daiktavardžių, kurie atsako į klausimus *ka? ko?*, rašybą;
- sudarys ir rašys sakinius.

Priemonės: Vad. P. 32–33. Pr. sąs.1. P. 26–27.

<p>Mokytojai</p> <p style="text-align: center;">I</p> <p><i>I teksto skaitymas, aptarimas.</i></p>	<p>Šiai temai pasirinkti du kūriniai: K. Kasparavičiaus „Marsiečiai“ (Trumpos istorijos. V.: Niekio rimto, 2006. P. 23) ir V. Palčinskaitės „Vežimėlis“ (Skersgatvio palangės. V.: Alma littera, 2003. P. 231). Pirmajame kalbama apie fantastines būtybes – marsiečius, antrajame – apie vaikų vežimėlį, kuris irgi tarsi atgyja. Taigi mokiniai turi puikius pavyzdžius, kaip galima įdomiai fantazuoti. Šie tekstai naudojami ir supratimui apie daiktavardžių vienaskaitą ir daugiskaitą įtvirtinti. Pasirinkime, kurį mokiniai skaitys klasėje, o kurį namie.</p> <p>Mokytojas kartu su mokiniais pasirenka K. Kasparavičiaus kūrinio „Marsiečiai“ skaitymo būdą. Tekstą trumpinant ir norint sudominti vaikus, įterptas piešinys. Jis skaitomas taip: <i>Marsiečiai keletą kartų apsuko aplink Marsą. Paskui pasuko Žemės link.</i></p> <p>Perskaičius tekstą paprašykime mokinių pasakyti savo nuomonę apie jį: kaip patiko, kas buvo įdomu, o gal juokinga. Aptarkime temą – ji pasakyta pavadinime, kaip galime šį pasakojimą pavadinti – tikrovišku ar fantastišku. Ką vaikai žino ir mano apie įvairius</p>
--	--

<p style="text-align: center;">II</p> <p><i>Gramatinė užduotis</i></p>	<p>ateivius? Būtinai raskime ir dar kartą perskaitykime marsiečių išorės aprašymą. Įsižiūrėkime į autoriaus piešinį – iliustraciją piešė pats K. Kasparavičius, nes jis yra ir dailininkas. Siūloma atpasakoti tekstą. Mokinių atpasakojimai gali labai skirtis – nuo vieno dviejų sakinių (pavyzdžiui: Į Žemę atskrido marsiečiai. Jie išėjo į miestą pasivaikščioti. Jiems nepatiko žmonės. Jie vėl išskrido.) iki smulkaus teksto atpasakojimo. Tai priklauso nuo kiekvieno vaiko lietuvių kalbos lygio.</p> <p>Atliekama kalbinė užduotis – rasti tekste vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžių. Paprašykime mokinių paaiškinti, kaip jie skiria, kur yra vienaskaita, o kur daugiskaita. Jei negali paaiškinti, išsiaiškinkime visi kartu. Vienaskaitos pavyzdžiai: <i>lėkštę – vns., nes buvo tik viena lėkštė; Žemė – vns., nes yra tik viena Žemės planeta; miestą – vns., nes tik vienas miestas paminėtas, ir pan.</i> Daugiskaitos pavyzdžiai: <i>dūmus – dgs., nes buvo daug dūmų, marsiečiai – dgs., nes pasakyta, kad jų buvo du; krūmus – dgs, nes buvo krūmai, o ne vienas krūmas ir pan.</i> Mokiniai gali žodžius užrašyti, o aiškinimų, žinoma, nereikia.</p> <p>Apibendrinami darbą su šiuo tekstu galime su mokiniais padaryti išvadą, kad rašytojas kalbėdamas apie vieną daiktą vartoja vienaskaitos daiktavardžius, o kalbėdamas apie du ir daugiau – daugiskaitos daiktavardžius.</p>
<p style="text-align: center;">III</p> <p><i>Eilėraščio Skaitymas.</i></p>	<p>Jeigu namų skaitymui skirsime V. Palčinskaitės eilėraštį „Vežimėlis“, reikėtų, kad jį nors vieną kartą mokytojas perskaitytų klasėje garsiai ir išsiaiškintų su mokiniais, ar jie suprato jo turinį. Aptarkime, kad eilėraštyje minimi visai paprasti, mums pažįstami daiktai: vežimėlis, kiaulė-taupyklė, sieninis laikrodis, adata. Bet juos poetė sugyvena – jie tarsi atgyja: vežimėlis svajoja būti garvežiu, kiaulė-taupyklė iš pavydo nukrenta nuo spintos ir sudūžta, dėl to supyksta laikrodis (lyg žmogus), o adatai suskausta širdį. Taigi poetės eilėraštyje atgyja daiktai. Ir tai labai įdomu, netgi gal juokinga. Vaikai namie turėtų ne tik išmokti raiškiai skaityti šį eilėraštį, bet ir apmąstyti po juo esančius klausimus bei atlikti gramatikos užduotį, kurią perskaitys paraštėje. Ji įdomi tuo, kad reikia rasti tik vieną daiktavardį, pavartotą daugiskaitos forma (<i>skatikų</i>), visi kiti eilėraščio daiktavardžiai pavartoti vienaskaitoje.</p>
<p style="text-align: center;">IV</p> <p><i>Pratybos mokytis vartoti daiktavardžių vienaskaitą ir daugiskaitą.</i></p>	<p>Trečiojų supratimą apie vienaskaitą ir daugiskaitą, jų vartojimą kalboje toliau įtvirtiname atlikdami pratybų sąsiuvinio užduotis (P. 26–27). 1 pratimo tekstas tęsia vadovėlio fantastikos temą. Mokiniai perskaitys K. Kasparavičiaus kūrinio ištrauką, ją aptars, paskui sugalvos ir užrašys pavadinimą. Tekstas panaudotas daiktavardžių vienaskaitai ir daugiskaitai mokytis: reikia skirtingomis spalvomis nuspalvinti vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžius. Šią užduotį mokiniai gali atlikti savarankiškai, o paskui visi kartu pasitikrinti. 3 pratimas sunkesnis: perskaityti tekstą, rasti vienaskaitos daiktavardžius, o paskui tą tekstą perrašyti daiktavardžių vienaskaitą pakeičiant į daugiskaitą. Šiai užduočiai tekstas labai tinkamas, nes jame rašoma apie šviestuvą ir šeimnininką, o juk šviestuvų ir jų šeimnininkų yra labai daug, todėl taip galima keisti tą pasakojimą. Yra tik vienas žodis, kurio vienaskaitą netinka keisti į daugiskaitą – antrajame sakinyje <i>saulė</i>, nes rašytojas čia kalba apie „tikrąją saulę“, ji viena ir ta pati visiems šviestuvams ir visiems šeimnininkams. Žinoma, pirmame sakinyje šviestuvai gali būti panašūs į mažas <i>saules</i>, todėl pavyzdyje pakeitėme šio daiktavardžio skaičių. 4 pratimas – kūrybinis darbas: mokiniai žodžiu kuria šviestuvo istorijos tęsinį – kaip jis įsigudrino kartu su šeimnininku skaityti knygą. (Turime pasakyti, kad šviestuvui nepavyko, nes jo gaubtas buvo platus ir jis užstojo knygos puslapius. Jam padėjo</p>

<p>V</p> <p><i>Mokomės fantazuoti ir vartoti daiktavardžius.</i></p>	<p>šeimininkas – pradėjo knygą skaityti garsiai.)</p> <p>Du pratimai susieti su V. Palčinskaitės eilėraščiu „Vežimėlis“. Jeigu jis bus skaitomas klasėje, galima klasėje atlikti ir 5 bei 6 pratimą, o jeigu namie – tegul šiuos pratimus mokiniai taip pat atlieka namie. Pratimai nesunkūs, vaikai pasitiks, ar atidžiai skaitė eilėraščių. 7 ir 8 pratimas skatina mokinius fantazuoti – sugalvoti smagių neįtikėtinų dalykų, sudaryti sakinius iš pateiktų žodžių. Yra ir pavyzdys: pagal K. Kasparavičiaus kūrinį apie automobilį: <i>Automobilis deda kiaušinius</i>. (Ir išperi daug mažų automobiliukų.) (Kasparavičius K. Trumpos istorijos. V.: Nieko rimto, 2006. P. 14) Mokiniai gali sugalvoti labai netikėtų dalykų apie traktorių, laivą. 8 pratime pateiktos keturios žodžių grupės, iš jų reikia sudaryti taip pat fantastinius sakinius, pavyzdžiui: <i>Mėnulis jūroje plaukia ant delfino nugaros. Banginis teatre šoka baletą</i>. Ir pan.</p>
--	--

8 tema. Kuriame daiktų istorijas

Tikslas – mokyti iš rašytojų išmonės, ja žavėtis ir patiems mokyti kurti; apibendrinti mokinių žinias apie daiktavardį, įtvirtinti supratimą apie daiktavardžių kaitumą skaičiais, pasitikrinti, kaip, išmoko atpažinti vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžius tekste ir vartoti kalboje.

- skaitys rašytojų sukurtas istorijas apie daiktus, jas pratęs ir lygins rašytojų ir pačių sukurtas pabaigas;
- patys mokysis iš rašytojų kurti istorijas apie pasirinktus daiktus;
- mokysis tobulinti savo sukurtą tekstą (mokytojui padedant);
- pasitiks, kaip atpažįsta vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžius tekste, ir kaip geba juos vartoti kurdami tekstą;
- daugiau sužinos apie daiktavardžius, kurie turi tik vienaskaitą arba daugiskaitą;
- plės savo žodyną daiktus apibūdinančiais žodžiais;
- mokysis atsakyti į klausimus, sudaryti ir rašyti sakinius;
- mokysis pasitikrinti parašytą tekstą.

Priemonės: Vad. P. 34–35. Pr. sąs.1. P. 28–29.

<p>Mokytojui</p> <p>I</p> <p><i>I istorijos skaitymas, aptarimas ir pabaigos prikūrimas (žodžiu).</i></p>	<p>Vadovėlyje pateikti trys daiktų istorijų pavyzdžiai. Galima jas skaityti visas kartu, o galima skirti trimis grupėms. Tada kiekviena grupė pristato visiems, apie kokį daiktą skaitė ir kas jiems patiko, buvo įdomu. Labai silpnoje klasėje gali visas arba tik vieną istoriją perskaityti mokytojas. Pasirinkus kurį nors skaitymo variantą ir perskaičius daikto istoriją, ji aptariama. Prie istorijų pridėti trumpučiai paaiškinimai ir provokuojantys klausimai tęsti tą istoriją. Vaikai, išsiaiškinę nežinomus žodžius, aptaria, kas jiems buvo įdomu, ir mėgina žodžiu kurti jų pabaigas. Kiekvienas pasakojimas kitoks.</p> <p>I istorija. V. Žilinskaitės tekstas – apie daikčiuką, kurį rado mergaitė Vaidonė ant laiptų. Iš jo aprašymo trečiokai turėtų atspėti, jog tai paprasčiausia saga. Jeigu mokiniai neatspės, kad tai saga, tegul atlieka 1 pratimą pratybų sąsiuvinyje (aptaria nuotraukas ir po jomis parašo žodžius <i>saga, sagos</i>). Po to mokiniai sugalvoja daikto istorijos tęsinį – kas su ta saga buvo toliau. Gali mokytojas padėti klausimais: <i>Kur mergaitė padėjo sagą? Kas pasigedo sagos? Ką Vaidonė padarė?</i> Istorijų gali būti labai įvairių, reikia išklausti visus. Tada pasiūlykime mokiniams perskaityti 2 pratimo tekstą ir sužinoti, kaip tą istoriją užbaigė rašytoja.</p>
---	--

	<p>Rašytojos kūrinys sagos istorija ilga ir įdomi: Vaidonė nupiešia daiktą, panašų į rastąjį, ir pakabina skelbimų lentoje, kad rastas toks daikčiukas. Pagal skelbimą ateina paršiukas ieškoti savo pamestos šnirplės, cirko pajacas pamesto skydo, bet nė vienam tas daikčiukas netinka. Pagaliau atbėga berniukas, kurio striukėje kaip tik trūksta šios sagos.</p> <p>Pabaigoje atliekama ir gramatikos užduotis – skirtingomis spalvomis nuspalvinami vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžiai.</p>
<p>II <i>II istorijos skaitymas, aptarimas ir pabaigos prikūrimas (žodžiu).</i></p>	<p>II istorija. Skaitant Vytauto Kandrotos sukurtą akinių istoriją, reikėtų atkreipti mokinių dėmesį į akinių aprašymą – jis labai gyvas, įdomus. Akiniai turi tik akis ir kojas, o visai neturi kaklo! Apžiūrėkime nors vienus akinius, kaip jie atrodo, pasimokykime jų dalių pavadinimų. Ir dar – akiniai šioje istorijoje lyg žmonės yra gudurūs ir moka pasislėpti. Tegul mokiniai sugalvoja, kas nutiko akiniams, kai jie nukrito nuo palangės į darželį. Gal juos nusinešė pelės? Ar varlytės, o gal ežys? Gal šuniukas juos rado ir atnešė Tomukui? O gal jie dingo ir reikėjo Tomukui pirkti naujus akinius? Taigi akinių istorijos tęsinių gali būti labai daug.</p> <p>Tada perskaitykime rašytojos sukurtą versiją – 3 pratimas. Pasirodo akiniai nukentėjo – suskilo vienas jų stiklas (kaip tai atsitiko, ilga istorija, kurią galima vėl kurti arba praleisti). Močiutė juos atidavė kaimynui, tas nuvežė į miestą, kur akiniams įdėjo naują stiklą, ir Tomukas vėl galėjo nešioti akinius.</p> <p>Pabaigoje atliekama kalbos užduotis. Būtinai perskaitykime plakatėlius: tekste yra žodis <i>akiniai</i>, kuris vartojamas tik daugiskaita, ir žodis <i>pienas</i>, kuris vartojamas tik vienaskaita.</p>
<p>III <i>III istorijos skaitymas, aptarimas ir pabaigos prikūrimas (žodžiu).</i></p>	<p>III istorija. Dailininkas ir rašytojas K. Kasparavičius aprašo mums visiems labai gerai pažįstamą daiktą – vandens čiaupą. Tačiau labai įdomiai – čiaupas tarsi žmogus turi akis, jo nuotaika gali keistis, jis peršalo ir susirgo. Jo sveikata susirūpino pasakotojo sesutė. Kas buvo toliau? Tegul trečiokai sugalvoja. Gal sesutė čiaupui išties atnešė vaistų nuo slogos, gal padavė nosinę. Ar tai padėjo čiaupui? Kas galėjo padėti jam pasveikti? Tegul vaikai paspėliuoja, o gal kuris žino, kaip „gydomi“, kitaip sakant, taisomi vandens čiaupai. Tada skaitomas 4 pratimas pratybų sąsiuvinyje ir sužinoma, kas pagydė tą čiaupą. Atliekama gramatinė užduotis.</p> <p>Taigi taip aptariame vieną kurią istoriją ar, jei pasirodė grupės, visas. Palyginkime savo sukurtas pabaigas su rašytojų istorijų pabaigomis. Gal vaikai sukūrė dar įdomiau?</p>
<p>IV <i>Kūrybinis darbas – klasės istorijos kūrimas.</i></p>	<p>Šis darbas buvo tik įžanga į pačių mokinių kūrybinį darbą – pasakojimą (istoriją) apie pasirinktą daiktą, kurių yra nupiešta arba nufotografuota 35-ame vadovėlio puslapyje. Pagal klasės lygį pasirenkamas darbo pobūdis. Jeigu klasė silpna, kuriamas kolektyvinis pasakojimas apie visų kartu pasirinktą daiktą, jeigu mokiniai gebės, gali kiekvienas pasirinkti ir kurti pasakojimą individualiai. Kad mokiniams būtų lengviau, greta pateikti klausimai arba svarbiausi žodžiai. Pirmiausia pasakojimus galima kurti žodžiu, sugalvotą istoriją papasakoti visiems.</p>
<p>V <i>Namų darbas.</i></p>	<p>Daikto istoriją galima kurti ir namie, į talką kvieštis namiškius. Pratybų sąsiuvinyje mokynys atlieka 1 pratimą – susipažįsta su pagalbinais klausimais, paskui nupiešia arba nufotografuoja pasirinktą daiktą (2 pratimas) ir, remdamasis skaitytais klausimais, parašo to daikto istoriją (3 pratimas). Užrašytus pasakojimus mokytojas</p>

	<p>kitą savaitę ištaiso, mokiniai perrašo, jeigu mokytojas patarė kaip, patobulina. Iš mokinių sukurtų daiktų istorijų siūloma sudaryti klasės knygą.</p> <p>Šie kūrybiniai darbai svarbūs kaip apibendrinantys skyriaus temą – skaitėme paprastų ir stebuklingų daiktų istorijas, dabar ir patys jų sukūrėme. O kaip mokiniai išmoko vartoti daiktavardžių vienaskaitą ir daugiskaitą? Mokytojas pateikia taisyklingai pavartotų daiktavardžių pavyzdžių, pasidžiaugia. O klaidingus vartojimo atvejus pataiso ir paaiškina.</p>
--	---

II T E S T A S – baigus II vadovėlio skyrių „PAPRASTI IR STEBUKLINGI DAIKTAI“

Tikslas – įsivertinti, kaip skaitė ir suprato II skyriaus kūrinius arba jų ištraukas; kaip įtvirtino svarbiausias žinias apie daiktavardį, jo kaitymą skaičiais, kaip atpažįsta daiktavardžius tekste ir juos vartoja savo kalboje:

- pasitikrins, ar atidžiai skaitė skyriaus kūrinius, kaip įsiminė jų autorius;
- įsivertins, kaip supranta perskaitytą tekstą.
- ras tekste vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžius, įsivertins, kaip juos atpažįsta;
- atliktas užduotis įsivertins balais.

Priemonės: Vad. P. 20–35, Pr. sąs.1. P. 31.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Kokia testo atlikimo tvarka?</i></p> <p>II</p>	<p>Apie mūsų nuostatą dėl mokinių testavimo jau rašėme I testo įžangoje. Ir antras testas skirtas tik vaikui savarankiškai įvertinti save, pačiam pasitikrinti ir pasitaisyti. Jeigu vaikas nenori, gali testo neatlikti. (Mokytojas gali pasirinkti patikrinamąjį diktantą.) Testas yra nedidelės apimties – tik vieno puslapio. Jį mokinys turėtų atlikti namie ir pats pasitikrinti: pavartyti vadovėlį, pažiūrėti atsakymus sąsiuvinio gale, pats susiskaičiuoti balus.</p> <p>Baigus antrą vadovėlio skyrių „PAPRASTI IR STEBUKLINGI DAIKTAI“, atliekamas testas, kuris yra pratybų sąsiuvinio 31-me puslapyje. Jo atsakymai – sąsiuvinio gale (kol kas juos pateikiu čia pat po paaiškinimų, kad mokytojas galėtų nukopijuoti ir išdalyti vaikams. Galima ir kitaip: vaikai testą atlieka namie, o kitą savaitgalį visi kartu pasitikrina ir susiskaičiuoja balus) Visos testo užduotys atliekamos savarankiškai, sąžiningai. Dar vienas pasiūlymas: pirmą kartą testo lape viską rašyti paprastu pieštuku. Pasitikrinus atakymus galima pasitaisyti klaidas. Taip mokomasi, o ne tik įsivertinama.</p> <p>Reikia atidžiai perskaityti pirmą užduotį ir ją atlikti: sujungti autoriaus pavardę su jo kūrinio pavadinimu.</p> <p>Toliau skaityti antrą užduotį ir ją atlikti – parašyti pateiktų ištraukų autorius ir kūrinius.</p> <p>Trečia užduotis pati sunkiausia ir svarbiausia: mokinys pasitikrins, kaip supranta perskaitytą tekstą, pažymės teisingus atsakymus.</p> <p>Ketvirta užduotis – iš skaityto teksto nurašyti 5 vienaskaitos daiktavardžius, o penkta – 5 daugiskaitos daiktavardžius.</p> <p>Atlikus visas užduotis reikia pasitikrinti atsakymus ir susiskaičiuoti teisingus. Tegul pats mokinys sprendžia, ar pakankamą balų skaičių surinko, pasitaria su</p>
--	---

<p><i>II testo atsakymai.</i></p>	<p>mokytoju, ką dar jam reikėtų pasimokyti.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rimantas Černiauskas „Debesėlis Ardas“, Janina Degutytė „Bitė“, Violeta Palčinskaitė „Vežimėlis“, Renata Šerelytė „Maumo namuose“, Gintarė Adomaitytė „Kap kap kap“, Jonas Liniauskas „Ginčas“. 2. Jonas Liniauskas „Ginčas“, Kęstutis Kasparavičius. „Marsiečiai“ 3. urvai, milžinai, drakonai, žuvis, iš ledo 4. <i>šviesai, dienos, ugnimi, žiemą, ežero</i>; 5. <i>langų, namų, urvai, milžinai, kalvose</i>
-----------------------------------	--

III skyrius. VĖLYVO RUDENS ŠVENTĖS

Tikslas – skaityti kūrinis apie rudenį Lietuvoje švenčiamas šventes, daugiau sužinoti apie jų papročius, suprasti tų švenčių prasmę.

1 tema. Ką primena krintantys medžių lapai?

Tikslas – prisiminti Vėlinių papročius, plėsti žinias apie Vėlines, susipažinti su vienu kitu kūrinium, kurie, galima sakyti, tinka šios šventės nuotaikai perteikti:

- prisimins, ką kalbėjo apie Vėlines II klasėje;
- kiekvienas pagal savo galimybes pasakos, kaip jų šeimoje minimos Vėlinės;
- skaitys **J. Liniausko eilėraštį „Lapai“**, aptars jo nuotaiką;
- susipažins su lietuvių sakme „**Vėlių kelias**“, mokysis ją seksti;
- sužinos, kaip lietuviai gerbė mirusiuosius – skaitys **J. Balio tekstą „Iš senovės lietuvių tikėjimo“**;
- prisimins žodžių, susijusių su pamokos tema, reikšmę, išmoks naujų žodžių.

Priemonės: Vad. P. 36–37 Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p style="text-align: center;">I</p> <p><i>Eilėraščio skaitymas ir aptarimas.</i></p>	<p>Apie Vėlines mokiniai kalbėjo ir II klasėje, todėl rasti ką nors naujo apie šią dieną ir suprantamo šio amžiaus vaikams nelengva. Į vadovėlį parinktas J. Liniausko eilėraštis „Lapai“, kuris tiesiogiai nėra apie Vėlines, bet jame kalbama būtent apie lapkritį, lapų kritimą. Toliau pateikiamas J. Balio straipsnis „Iš senovės lietuvių tikėjimo“ apie tai, kaip senovėje lietuviai gerbdavo mirusiųjų atminimą, ir lietuvių sakmė „Vėlių kelias“. Visų tekstų skaityti nebūtina, kiekvienas mokytojas gali pasirinkti labiausiai jo klasės mokiniams tinkantį kūrinį, o kitus praleisti arba skirti namų skaitymui. Čia aptarsime darbus su visais tekstais, kad mokytojui būtų aiškiau.</p> <p>J. Liniausko eilėraštį „Lapai“ pirmiausia perskaito mokytojas arba iš anksto parengtas mokinys (prie eilėraščio – klausymo ženklas). Kad vaikai geriau suprastų eilėraščio turinį, galima prieš skaitymą išsiaiškinti rečiau vartojamų žodžių reikšmes, tačiau trečiokams jau turėtų būti žinomi eilėraštyje vartojami žodžiai, kadangi jie buvo rudeniui skirtose temose. Perskaičius eilėraštį, vaikai pasako, ką jie jautė, ką regėjo klausydami. Po to vaikai jau patys mokosi skaityti eilėraštį ir aptaria kiekvieno posmo vaizdus, kurie tikrai nesudėtingi: lapai krenta į vandenį, vandenyje jie atrodo tarsi laiveliai, o paskui sušlampa ir nugula ant</p>
--	--

<p>II</p> <p><i>Dalykinio straipsnio skaitymas ir aptarimas.</i></p> <p>III</p> <p><i>Sakmės skaitymas, mokymasis ją sekti.</i></p> <p>IV</p> <p><i>Asmeninių įspūdžių pasakojimas.</i></p>	<p>upės dugno, tampa patalu žuvims. Toks nesudėtingas eilėraščio siužetas, bet gražūs jo vaizdai.</p> <p>Kadangi eilėraštis yra apie lapkritį krintančius lapus, jis, mūsų manymu, tinka ir Vėlinių temai. Tik nereikia sudėtingų išvedžiojimų – visai paprastai galima pasakyti, kad krintantys medžių lapai simbolizuoja rudenį, lapkritį (jo ir pavadinimas toks), todėl gali simbolizuoti ir Vėlines. Gal ir liūdesys dėl krintančių lapų bei mirusių artimųjų kiek panašus.</p> <p>Jeigu bus pasirinktas dalykinis straipsnis – J. Balio „Iš senovės lietuvių tikėjimo“, jį skaityti bus sunkiau. Pirmą kartą straipsnį visą gali perskaityti mokytojas, paaiškinti vaikams nesuprantamus žodžius. Panašių dalykinių straipsnių, tik trumpesnių ir lengvesnių, mokiniai jau skaitė II klasėje, todėl galima aptarti, ką mokiniai jau žino apie Vėlines. Šį straipsnį reikėtų analizuoti pagal po juo surašytus klausimus. Nebūtina atsakyti į visus, pavyzdžiui, galima pasirinkti antrą ir trečią klausimą. Tegul mokiniai prisimena savo miesto paminklus (vieną, du), paskui garsiai perskaito antrą teksto pastraipą ir ją trumpai atpasakoja.</p> <p>Išsiaiškinkime žodžio <i>Vėlinės</i> kilmę – aišku, kad jis giminiškas su žodžiu <i>vėlė</i>. O kas yra <i>vėlė</i>, jau skaitė sakinį tekste: <i>Jie (senovės lietuviai) tikėjo, kad miręs žmogus tampa dvasia arba vėlė</i>.</p> <p>Lietuvių sakmė „Vėlių kelias“ trumpa ir paprasta. Tik reikia vaikams paaiškinti, kas ta <i>naktigonė</i>. Senovėje žmonės laikė daug arklių, nes su jais ne tik jodinėdavo, bet ir dirbdavo žemę, viską vežiodavo. Vasarą po sunkių dienos darbų arklius ganydavo pievose ir saugodavo nuo vilkų, vagių. Ganydavo jauni vaikinai. Štai vienas vaikinai ir pasakoja, kas jam atsitiko beganant arklius. Vadovėlyje po sakme yra klausimai, į kuriuos mokiniai atsako. Tai sakmės planas, pagal kurį mokosi sekti šį tautosakos kūrinį.</p> <p>Paskatinkime mokinius papasakoti, kaip jų šeimose prisimenami mirę artimieji. Tik reikėtų tai daryti subtiliai, neversti pasakoti tuos, kurie nenori, kuriems galbūt dėl kokių nors asmeninių priežasčių sunku kalbėti apie mirusius artimuosius. Galima šiam pokalbiui skirti keletą minučių pirmą savaitgalį po Vėlinių – pasiteirauti, ar lankė kapus, kur buvo, ką matė.</p>
---	--

2 tema. Kad jie visada būtų su mumis!

Tikslas – savarankiškai arba kartu su tėveliais, kitais namiškiais perskaityti kūrinį ir pasikalbėti apie netektį, apie pagarbą vyresniesiems šeimos nariams, tiek gyviesiems, tiek mirusiesiems:

- perskaityti **J. Baltrukonytės knygos „Torčiukas ant debesėlio“ ištraukas;**
- pasistengti savarankiškai išsiaiškinti nežinomus žodžius (ieškoti vadovėlio paraštėse, klausti namiškių);
- mėginti suprasti Paulos jausmus ir mintis;
- atsakyti sau į klausimus po tekstu arba aptarti juos su namiškiais;
- prisiminti vardų rašymą.

Priemonės: Vad. P. 38–39. Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I <i>Pirmųjų trijų ištraukų skaitymas ir apmąstymas.</i></p> <p>II <i>Kitų dviejų ištraukų skaitymas. Kokia yra Paula?</i></p> <p>III <i>Vardų rašymas. Gražūs žodžiai.</i></p>	<p>Šis J. Baltrukonytės kūrinys paimtas iš jaunos rašytojos knygos „Torčiukas ant debesėlio. Stebuklo namo istorijos“ (V.: Alma littera, 2013. P. 38–54). Autorė stebina savo gebėjimu taip subtiliai, šviesiai perteikti mažos mergaitės jausmus ir nuotaikas netekus mylimos močiutės. Siūlome jį savarankiškai perskaityti namie. Labai norėtusi, kad Vėlinių proga tėvai daugiau pabendrautų su vaikais, pasikalbėtų apie artimųjų netektį, prisimintų juos – taip saugotume mūsų tautos tradicijas, skiepytume pagarbą vyresniesiems. Žinoma, jeigu mokytojas nori, gali būtent šį tekstą, o ne pirmosios temos tekstus pasirinkti klasės skaitymui ir analizei. Taigi renkamės laisvai!</p> <p>Tekstas suskirstytas į trumpučius pasakojimus. Paaškindime mokiniams, kad perskaitę vieną pasakojimą, stabtelėtų ir pamąstytų, ar viską suprato. Po trečio pasakojimo yra klausimai, kuriuos reikia apmąstyti arba aptarti su namiškiais.</p> <p>Du paskutiniai pasakojimai ilgesni. Tai labai netikėtos mergaitės fantazijos. Jas perskaičius galima kalbėtis apie tai, kad mergaitei močiutė visada gyva, kad ji ją myli, o mylėdama ją įsivaizduoja ir ja rūpinasi. Ir ne tik ja, bet ir jos kate Britne. Taigi rašytoja sukuria labai gražų, jautrios mažos mergaitės paveikslą. Jeigu klasėje kitą savaitę prisimintume šį kūrinį, galėtume pakalbėti ne tik apie Paulą, bet ir apie artimo žmogaus netektį ir akcentuoti, kad jis visada išlieka mūsų atmintyje, mūsų širdyse ir todėl visada yra gyvas.</p> <p>Mokiniai turėtų nesunkiai atlikti užduotį, nurodytą paraštėje – išsiaiškinti, kad kūrinyje didžiosiomis raidėmis rašomi ne tik vardai, bet ir žodžiai <i>Močiutė, Mama</i>. Tikriausiai taip parašyta iš didelės meilės ir pagarbos. Kita užduotis – atkreipti dėmesį į malonius, gražius žodžius <i>debesėlis, močiutė, staliukas</i> ir kt.</p>
--	--

3 tema. Lietuviška Padėkos diena.

Tikslas – prisiminti, ką žino apie Padėkos dieną, susipažinti su Švento Martyno diena Lietuvoje, daugiau sužinoti apie mūsų senolių papročius:

- skaityti ir suprasti dalykinius tekstus „**Šventasis Martynas – paskutinė rudens šventė**“ ir „**Ar žinote, kad...**“, atsakyti į klausimus;
- susipažinti su senovės lietuvių papročiu švęsti Švento Martyno dieną;
- plėsti žodyną skaitytų tekstų žodžiais;
- pakartoti įsimintinos rašybos žodžius.

Priemonės: Vad. P. 40–41. Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<p><i>Mokytojui.</i></p>	<p>Apie JAV ir Kanadoje švenčiamą Padėkos dieną mokiniai jau skaitė ir kalbėjo I ir II klasėje. Trečioje tik prisimins, ką skaitė. Be to, Padėkos diena lituanistinėse mokyklose</p>
--------------------------	--

I

Pokalbis apie amerikietišką Padėkos dieną.

ir šeimose visada švenčiama, todėl galima su vaikais kalbėtis, kaip jie šventė šią dieną, rašyti rašinius, leisti laikraštį ir pan. Jeigu mokytojas numato tokus darbus, gali temą „Lietuviška Padėkos diena“ praleisti.

Pokalbį apie amerikietišką Padėkos dieną galime pradėti V. Palčinskaitės eilėraščio posmu apie daržoves. Trumpai pakalbėkime, kokias daržoves mini poetė ir kuri daržovė labai svarbi Padėkos dieną. Mokytojas gali perskaityti mokiniams visą eilėrašį:

Violeta Palčinskaitė

DARŽOVIŲ PUOTA

Rudens karalystėj – daržovių puota.
Štai Ropė atvyko – Ridiko teta.
Uždusęs įvirto dėdulė Kopūstas,
Moliūgas, tarytum balionas išpūstas.

Po gelstančiais lapais, kedenamais vėjo,
Trys Žirniai su Pupomis ginčą pradėjo,
Bet viską numaldė iš vakaro kviestas
Rinktinių Agurkų žaliasis orkestras.

Ir šoko Burokas pernakt su Morka...
Bet čia, kaip žinia, ne puotos pabaiga,
Nes Ropė, kuri paskutinė išėjo,
Su Bulve – visus iš eilės apkalbėjo.

Palčinskaitė V. Sapnų taškuota sraigė. V.: Vaga, 1997. P. 13.

O toliau kiekvienoje klasėje pokalbis gali tekėti sava vaga – kaip švenčiame, ką žinome apie Padėkos dieną (II klasėje skaitė, kaip ir kada atsirado ši šventė).

II

I dalykinio straipsnio skaitymas ir aptarimas.

Straipsnį „**Šventas Martynas – paskutinė rudens šventė**“ gali mokiniai mėginti skaityti savarankiškai tyliai. Silpnesnieji perskaito pirmąsias dvi pastraipas arba tik antrąją, stipresnieji – visą straipsnį. Išsiaiškinę mokiniams nežinomus žodžius, aptariame straipsnį pagal klausimus. Vaikams neturėtų būti sunku kalbėti, kadangi daug kas yra kaip ir JAV švenčiame šventėje – Padėkos dienoje.

III

II dalykinio straipsnio skaitymas ir aptarimas.

Antras straipsnis „**Ar žinote, kad...**“ – iš kelių atskirų pastraipų. Galima pasirinkti skaityti vieną, galima pasiskirstyti į grupes ir kiekviena grupė skaito po gabaliuką ir paskui trumpai papasakoja draugams, ką skaitė. Kiek sunkiau trečiokams suvokti tą pasakymą „*Jei Martynas su ledu, tai...*“ Visi posakiai paaiškinti prie žodyno ženklų, būtinai juos pasiaiškinkime.

Manytume, kad visai smagu turėtų būti mokiniams pažaisiti piemenukų žaidimą. Juk ir dabar vaikai laukia žiemos, kad galėtų pačiužinėti, pasimėtyti sniegu. Visi kartu choru pasimokykime piemenėlių žodžius ir pažaiskime klasėje. Nepamirškime aptarti

4 tema. Pasaka apie dėkingumą

Tikslas – susipažinti su lietuvių pasaka, kurioje mokoma gerumo, dėkingumo, mokytis šeimoje bendrauti ir kalbėti lietuviškai:

- perskaityti lietuvių pasaką „Greitutė“, suprasti, ko ji mus moko;
- kalbėtis apie gerumą, dėkingumą, pagarbą vyresniam žmogui;
- mokytis vertinti pasakos veikėjų poelgius;
- atsakyti į teksto klausimus;
- plėsti žodyną pasakos žodžiais;
- išmokti sekti pasaką.

Priemonės: Vad. P. 42–43. Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Pasakos I dalies skaitymas ir supratimas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Pasakos II dalies skaitymas ir supratimas.</i></p> <p>III</p> <p><i>Patarlė ir pagrindinė pasakos mintis. Pasakos sekimas.</i></p>	<p>Pasaka „Greitutė“ skirta savarankiškam skaitymui namie su šeima (žinoma, mokytojas gali elgtis savaip – ją numatyti darbui klasėje). Manome, kad visai tiktų, jeigu mokinys šią pasaką gražiai perskaitytų namiškiams (mokytojas turėtų paaiškinti vaikams, kad jie savarankiškai pasimokytų skaityti). Juk tėvams įdomu išgirsti, kaip vaikas skaito, kokią pažangą jis padarė.</p> <p>Jeigu pasaka bus skaitoma klasėje arba bus analizuojama kitą savaitgalį (galima skirti šiek tiek laiko ir ją trumpai aptarti), atkreipiame mokytojų dėmesį į svarbiausius dalykus.</p> <p>Perskaitę pirmą pasakos dalį, mokiniai gali pasitikrinti, kaip ją suprato, atsakydami į po tekstu pateiktus klausimus – taip mokiniai atgamins pasakos dalies turinį. Į klausimus jie gali atsakyti patys sau ar namiškiams, o jeigu skaito klasėje – draugams. Jeigu pasaką skaitysime klasėje, būtinai pasiūlykime mokiniams paspėlioti, kas toliau bus, ar ras mergytė savo karvutę.</p> <p>Perskaičius antrą dalį, pasaka analizuojama (arba apmąstoma) giliau. Mokiniai atsako į klausimus po tekstu, išvardija pasakos veikėjus ir juos apibūdina: kokia buvo Greitutė, kas buvo ta moteriškė (tegu paspėlioja). Vadovėlyje siūloma išmokti pasakos pabaigą – jos formuluotė išties pasakiška, graži: <i>...mergytei surentė tokią trobelę, kur pro vieną langą saulė žiūrėjo, pro kitą mėnulis, pro trečią – žvaigždės.</i></p> <p>Pasaka pamokanti, todėl siūloma jai pritaikyti patarlę, kurią parenka mokiniai. Turbūt tiksliausiai pagrindinę šio kūrinio mintį nusako patarlė: <i>Už gera geru atsilyginama.</i> Nors, žinoma, tinka ir kitos patarlės, surašytos lapelyje.</p> <p>Būtų puiku, jeigu mokiniai norėtų išmokti pasekti šią pasaką. Tam galima skirti po keletą minučių laiko porą savaitgalių. Mokytis sekti pagalbėtų labai išsamūs vadovėlio klausimai. Be to, ši pasaka labai tiktų stalo teatrui, su kuriuo mokiniai susipažino II klasėje, tik reikėtų pasidaryti lėles.</p>
---	---

IV skyrius. MIELIAUSI IR BRANGIAUSI ŽMONĖS

Tikslas – plėsti mokinio gebėjimą kalbėti apie šeimą, ugdyti meilę ir pagarbą šeimos nariams; susipažinti su *daiktavardžio giminėmis: vyriškoji giminė, moteriškoji giminė*, mokytis jas atpažinti, toliau plėsti ir gilinti supratimą apie daiktavardį, daiktavardžio kaitymą skaičiais, mokytis jį vartoti kalboje.

1 tema. Tėtis, mama, sūnus, dukra ...

Tikslas – skaityti tekstus apie šeimą, jos vyrus ir moteris, pasirengti suprasti daiktavardžio giminės esmę:

- skaitys V. Palčinskaitės kūrinį „Tėtė nori būti jaunas“, kalbės apie šeimos vyrus ir moteris;
- mokysis nusakyti pasakojimo nuotaiką, svarbiausią pasakojimo mintį;
- apibūdins svarbiausią pasakojimo veikėją;
- turtins žodyną skaityto teksto žodžiais, daiktų, reiškinių pavadinimais;
- aptars šeimos vyrus ir moteris – rengsis suprasti daiktavardžio giminę;
- atsakys į skaitytų tekstų klausimus;
- atpažins daiktavardžius, kuriais pavadinami vyrai ir moterys, vyrų ir moterų vardus;
- plės žodyną šeimos narius įvardijančiais maloniais (mažybiniais maloniniais) daiktavardžiais.

Priemonės: Vad. P. 44–45. Pr. sąs.1. P. 32–33.

<p><i>Mokytojai.</i></p> <p>I</p> <p><i>Kūrinio I dalies skaitymas.</i></p>	<p>Temos apie šeimą – vienos svarbiausių ir vaikams artimiausių lituanistinėje mokykloje, jos buvo ir I, ir II klasėje. Trečioje klasėje į šeimą žvelgiama šiek tiek kitu aspektu – kalbama akcentuojant šeimos „vyriškąją“ ir „moteriškąją“ pusę: tėtį, mamą, brolių, seserį, senelę, senelį. Kodėl? Nuo „vyriškosios“ ir „moteriškosios“ šeimos pusės lengva pereiti prie daiktavardžio giminės – <i>vyriškosios ir moteriškosios</i>. Todėl skyrius ir pradedamas kūriniumi, kuriame yra minimi visi šeimos nariai: tėtis, mama, brolis, sesuo.</p> <p>Linksmas V. Palčinskaitės pasakojimas „Tėtė nori būti jaunas“ yra iš mokiniams jau žinomos V. Palčinskaitės ir K. Sajos knygos „Dėmesio! Žiūrėk į mane“ (V.: Alma littera, 2013. P. 43–44). Kūrinio herojus berniukas Povilas pasakoja apie savo tėtį. Perskaitykime pirmą teksto dalį (skaitymo būdą pasirenka mokytojas kartu su mokiniais). Išsiaiškinkime, ar mokiniai suprato tekstą – tegul jie žodžiu atsako į keturis klausimus puslapio apačioje. Autorė piešia linksmą tėčio paveikslą: tėtis mėgsta šokinėti per virvutę ir tuo pat metu auklėti šeimą. Gražiai, neįprastai išvardijama šeima – čia ir slypi autorės išmonė:</p> <p><i>Tėtis liepia Julei užsirišti batų raištelius, paskui Povilui, kad jis pasakytų Julei, po to mamai, kad ta pasakytų Povilui, o šis – Julei. Gražus žaidimas! Gali ir mokiniai panašiai pažaisti.</i></p> <p>Paskutinis klausimas – apie mokinio šeimą, apie patį mokinį: kaip mankštinamasi vaikų šeimose, kaip vaikai mankštinasi. Pasakoja tie, kurie nori.</p>
---	--

<p>II Kūrinio II dalies skaitymas. Apibendrinimas.</p>	<p>Skaitoma antra dalis, sugalvojamas jos pavadinimas (mokiniai siūlo savas versijas, mokytojas gali taisyti, klausti, kodėl tokį pavadinimą pasirinko). Antroje kūrinio dalyje Julės lūpomis pasakyta labai svarbi mintis: „<i>Prie mamos niekas netinka. Mama tik viena. Visame pasaulyje</i>“.</p> <p>Ir šios dalies analizei galima naudoti vadovėlyje pateiktus klausimus. Apibendrinami pakalbėkime su mokiniais, kokia, jų manymu, ši šeima: koks tėtis, kokie vaikai, kaip jie myli mamą. Aptarkime ir patarlės prasmę (P. 45).</p>
<p>III Kalbos mokymo užduotys vadovėlyje.</p>	<p>Gramatinė užduotis ne visai „gramatiška“: mokiniams reikia išvardyti šeimos vyrus (<i>tėtis, sūnus Povilas</i>) ir moteris (<i>mama, dukra Julė</i>). Analogiška užduotis – kiekvienam mokiniui pasakyti, kiek vyrų ir kiek moterų yra kiekvieno iš jų šeimoje (reikėtų korektiškai kalbėtis su vaikais iš nepilnų šeimų).</p> <p>Dar viena panaši užduotis – išvardyti vaiko piešinyje nupieštus vyrus ir moteris: <i>mama, tėtis, močiutė, senelis, sūnus, dvi dukros</i>. Apibendrinami galime pasakyti, kad šeimą dažniausiai sudaro vyrai ir moterys arba vyriškosios ir moteriškosios lyties atstovai (nors gali būti ir kitokių šeimų). Taip priartėjame prie <i>vyriškosios ir moteriškosios daiktavardžių giminės</i> supratimo.</p>
<p>IV Tekstų šeimos tema skaitymas ir supratimas pratybų sąsiuvinyje.</p>	<p>Dar du trumpus tekstus apie šeimos vyrus (tėtį ir sūnų) ir moteris (mamą ir dukrą) trečiokai skaito pratybų sąsiuvinyje (1 ir 2 pratimas). Sugalvoja jų pavadinimus. Galima darbą diferencijuoti: berniukai skaito pirmą tekstą, mergaitės – antrą. Perskaite raštu atsako į klausimus (savarankiškai arba visi kartu).</p>
<p>V Šeimos vyrai ir moters. Jų vardai.</p>	<p>Svarbiausias – 3 pratimas: į lentelę surašyti daiktavardžius, kuriais 1 ir 2 pratime pavadinami vyrai (<i>Ryčiui, tėtis, sūnui, Rytis, tėtis Arūnas, sūnus Rytis, sūnus, tėtis, Ryčio</i>) ir kuriais pavadinamos moterys (<i>Vakarė, mama, dukrą, Vakarės mama Vaiva, Vakarę, mama</i>) (tų pačių formų galima nekartoti). 4 pratimo tekstas trumpai supažindina mokinius su lietuviškų vardų kilme, pluošteliu vardų. Tegul trečiokai atskiria vyrų ir moterų vardus ir surašo juos į lentelę. Galima aptarti, kuo skiriasi vyriški ir moteriški vardai, pavyzdžiui: vyrų vardai dažniausiai baigiasi galūnėmis -as, -us, -is, moterų galūnėmis -a, -ė. Prisiminkime gražius malonius žodžius, kuriais vadiname šeimos narius (5 ir 6 pratimas) – tai mažybiniai maloniniai daiktavardžiai, tačiau su šia sąvoka trečiokai nesupažindinami.</p>

2 tema. Daiktavardžio giminės

Tikslas – susipažinti su daiktavardžio giminėmis: vyriškoji giminė, moteriškoji giminė, mokyti atpažinti tekste vyriškosios bei moteriškosios giminės daiktavardžius ir taisyklingai juos vartoti kalboje:

- skaitys dalykinį tekstą „*Vyriškoji ir moteriškoji daiktavardžio giminė*“ ir jį analizuos;
- mokysis suprasti, kurie daiktavardžiai įvardija vyrus, o kurie – moteris;
- susipažins su sąvokomis *vyriškoji daiktavardžio giminė, moteriškoji daiktavardžio giminė*;
- pradės mokyti skirti vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžius;
- mokysis vartoti vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžius;
- prisimins gyvūnų pavadinimus.

Priemonės: Vad. P. 46–47. Pr. sąs.1. P. 34–35.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p>Dalykinio teksto skaitymas:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>ilustracijų aptarimas,</i> - <i>pavyzdžiai,</i> - <i>daiktavardžių giminės,</i> - <i>giminė skiriasi pagal lytį,</i> - <i>santrumpos,</i> - <i>žodeliai tas, ta,</i> - <i>vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžius galima</i> 	<p>Lietuvių kalbos daiktavardis turi dvi pagrindines gimines - vyriškąją ir moteriškąją. Yra dar bendroji giminė (pvz.: <i>netikša, nevaleika</i> ir kt.), bet pradinukai su ja nesupažindinami. Todėl ir kalbame su mokiniais tik apie dvi daiktavardžio gimines. Be to, mokytojas turi žinoti, kad daiktavardis giminėmis nekaitomas, o tik yra kurios nors giminės: medis, gėlė, jūra, vandenynas, moteris, vyras ir t. t. Tik profesijų pavadinimai yra tarsi poros: <i>kirpėjas, kirpėja, mokytojas, mokytoja</i> ir kt. Reikėtų mokinius pratinti taisyklingai įvardyti daiktavardžio gimines – jos yra įvardžiuotinės formos (žinoma, to vaikams nesakome): <i>vyriškoji giminė, moteriškoji giminė</i>, o ne „vyriška“, „moteriška“.</p> <p>Ši tema trečiokams yra labai svarbi, todėl būtina ją analizuoti.</p> <p>Dalykinis tekstas „Vyriškoji ir moteriškoji daiktavardžio giminė“ skaitomas kaip ir kiti tokio pobūdžio gramatikos tekstai – pamažu, nuosekliai aptariant kiekvieną pastraipą, sakinį, pavyzdį. Pirmiausia visi kartu apžiūrėkime iliustracijas: jose nupiešti vyriškos ir moteriškos lyties atstovų poros: vyriškis – dama, berniukas – mergaitė, senelis – senelė, kirpėjas – dailininkė. Tegul mokiniai įvardija nupieštus asmenis – pasako daiktavardžius:</p> <p><i>vyras, ponas, vairuotojas</i> ar pan. ----- <i>moteris, ponia, dama</i> ir pan. <i>berniukas, mokinys, Tadas, ...</i> ----- <i>mergaitė, šeiminkė, Giedrė, ...</i> <i>senelis, žvejys, meškeriotojas, ...</i> ----- <i>senelė, močiutė, grybautoja, ...</i> <i>kirpėjas, meistras, vaikas, ...</i> ----- <i>dailininkė, keramikė, teta, ...</i></p> <p>Pratybas galima pratęsti – atlikti paraštės užduotį: palenktyniauti, kuri komanda pasakys daugiau daiktavardžių, kurie įvardija vyrus, ir daiktavardžių, kurie įvardija moteris. Taip pasirengiame daiktavardžio giminės supratimui. Tarsi pratybų apibendrinimą mokiniai skaito vadovėlio 47 puslapyje išryškintą sakinį:</p> <p>Kiekvienas lietuvių kalbos daiktavardis yra kurios nors giminės – vyriškosios arba moteriškosios.</p> <p>O toliau jau mokiniams žinomi dalykai, apie kuriuos jie kalbėjo ir pirmoje temoje: jeigu daiktavardžiu pavadiname vyriškos lyties asmenį, gyvūną, toks daiktavardis turi vyriškąją giminę, jeigu pavadiname moteriškos lyties asmenį ar gyvūną, toks daiktavardis yra moteriškosios giminės.</p> <p>Supažindinkime mokinius su santrumpomis: <i>vyr. g., mot. g.</i> – jų reikės atliekant gramatikos užduotis.</p> <p>Svarbi ir paskutinė teksto pastraipa. Tai tarsi paslaptis, kurios niekas negali išsiaiškinti: kodėl vienu daiktų pavadinimai yra vyriškosios giminės, o kitų moteriškosios. Pasimokykime atpažinti tokių daiktavardžių giminę taikydami žodelius tas – vyriškajai giminei ir ta – moteriškajai giminei:</p> <p><i>tas stalas, tas dangus, tas švarkas, ...</i> <i>ta vyšnia, ta upė, ta pilis, ...</i></p> <p>Vadovėlyje gėlių žiedlapiuose surašyti vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžių pavyzdžiai. Mokiniams po truputį reikės įsiminti skirtingas giminių galūnes, tačiau negalime to reikalauti iš karto. Galime atkreipti vaikų akis į dažniausiai pasitaikančias galūnes:</p> <p>vyriškosios giminės: -as, -is, -ys, moteriškosios giminės: -a, -ė.</p>
--	---

<p><i>atpažinti ir pagal jų galūnes.</i></p> <p>II</p> <p><i>Pratimai daiktavardžių giminei suprasti.</i></p> <p>III</p> <p><i>Namų darbas.</i></p>	<p>Kai skaitydami tekstus ar atlikdami gramatikos užduotis mokiniai susidurs su kitomis daiktavardžių galūnėmis (vyriškosios giminės -us, -uo, moteriškosios -is), atkreipkite į tai trečiųjų dėmesį.</p> <p>Pratybų sąsiuvinyje trečiokai įtvirtina tai, ko mokėsi vadovėlyje. Nuosekliai atlikime 1–3 pratimą: leiskime mokiniams savarankiškai rasti ir parašyti po keturis vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžius (1 pratimas), po to visi pasitikrinkime. 2 pratimą padarykime kolektyviai, kad mokiniai išmokytų vartoti santrumpas <i>vyr. g., mot. g.</i> 3 pratimas skirtas pasitikrinti, kaip atpažįsta vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžius. Ypač atkreipkite mokinių akis į daiktavardžių galūnes – jos surašytos spalvotuose lapeliuose puslapio krašte.</p> <p>Namų darbams skirtas 35 pratybų sąsiuvinio puslapis. Vaikai prisimins gyvūnų pavadinimus ir juos reiškiančius daiktavardžius suskirstys pagal gimines. Mokytojas turėtų paaiškinti mokiniams arba priminti, kad lietuvių kalboje gyvūnų jaunikliai dažnai vadinami kitaip negu jų tėvai: <i>karvė – veršiukas, avis – ėriukas, kiaulė – paršiukas</i> ir kt. Kitą savaitę būtinai visi kartu pasitikrinkime šią užduotį. Panaši ir 2 pratimo užduotis. Čia net yra žvėrių pora: <i>lapė – lapinas</i>, o kitų gimines turėtų nustatyti pagal galūnes ir taikydami žodelius <i>tas, ta</i>.</p>
---	---

3 tema. Mano broliukas, mano sesutė...

Tikslas – skaityti apie brolius ir seseris, kalbėtis apie jų tarpusavio santykius; mokyti skirti vyriškosios bei moteriškosios giminės daiktavardžius ir taisyklingai juos vartoti kalboje:

- skaitys **R. Unos** pasakojimą „**Aš, Tadas, mokau brolių kalbėti**“, vertins brolių elgesį;
- skaitys **Just. Marcinkevičiaus** eilėraštį „**Sesutė mokykloje**“, aptars jo nuotaiką, vaizdus;
- pasakos apie savo brolius ir seseris (kas jų turi);
- toliau mokysis atpažinti vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžius skaitomuose tekstuose, juos vartoti kalboje;
- sudarys ir rašys sakinius;
- papildys tekstą apie šeimą;
- mins mįsles apie šeimą;
- turtins žodyną brolių, seserų apibūdinančiais žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 48–49. Pr. sąs. I. P. 36–37.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>I teksto skaitymas ir aptarimas.</i></p>	<p>Brolių temai pasirinktas jaunos rašytojos Rebekos Unos tekstas iš knygos „Labas, aš Tadas (V.: Alma littera, 2017. P. 12–13). Mokiniai turėtų sudominti rašytojos pasakojimas, jo pateikimo stilius. Seserų temai pasirinktas paprastas, gražus Just. Marcinkevičiaus eilėraštis. Taigi nagrinėjant brolių ir seserų temą toliau įtvirtinamas mokinių supratimas apie daiktavardžio gimines.</p> <p>R. Unos tekstas „Aš, Tadas, mokau brolių kalbėti“ nesudėtingas, jame daug pasikartojančių žodžių, todėl mokiniai jį galėtų perskaityti savarankiškai – tik skirkime tam laiko. Silpnai skaitantieji gali skaityti vieną pastraipą – supras temą. Išsiaiškinkime</p>
--	--

<p style="text-align: center;">II</p> <p><i>Gramatinė užduotis – rasti vyriškosios giminės daiktavardžius.</i></p>	<p>mokiniamis nežinomus žodžius, paskatinkime juos pakalbėti apie terminatorių ir Švarcenerį – tikriausiai trečiokai žino apie jį. Pagal klausimus aptarkime pasakojimą. Jame įdomus mažasis broliukas. Koks jis? Kaip jį įsivaizduojame? Tegul mokiniai pasakoja laisvai, kaip geba, kaip jiems atrodo. O vyresnysis brolis Tadas? Ką galime pasakyti apie jį? Ar jis myli broliuką? Jei taip, tai iš ko sprendžiame?</p> <p>Trečiokams siūloma pasikalbėti su tėveliais apie tai, kaip jie mokėsi kalbėti, kokio žodžio ar garso ilgai negalėjo išstarti. Tai mokiniams bus papildoma namų užduotis.</p> <p>Iš teksto seka ir gramatinė užduotis – rasti penkis vyriškosios giminės daiktavardžius. Su dviem sugalvoti po sakinį. Pavyzdžiai: <i>brolių (brolis), darželyje (darželis), vardas, Gabrielius, žodį (žodis), terminatorius</i> ir kt. Kaip trečiokai atpažįsta vyriškosios giminės daiktavardžius, gali pasitikrinti atlikdami 1 pratimą pratybų sąsiuvinyje. Tekstas gražus, berniukams būdinga tema, todėl turėtų būti nesunkiai suprantamas. Sunkesnė antro pratimo užduotis – perrašyti sakinį moteriškąja gimine: <i>Kad galėčiau sesutę panešioti, kol dar bus maža, o kai ji paaugs, kad apginčiau nuo mušėikų.</i></p>
<p style="text-align: center;">III</p> <p><i>II teksto skaitymas ir aptarimas</i></p>	<p>Sesučių temai skirtas Just. Marcinkevičiaus eilėraštis „Sesutė mokykloje“. Galbūt jis bus skirtas namų skaitymui, tačiau reikėtų jį nors kartą perskaityti klasėje ir išsiaiškinti mokiniams nesuprantamus žodžius bei eilėraštyje kai kurias minimas realijas. Mokiniams būtina paaiškinti poeto pasakymus: <i>saulutė laižo lango stiklą, velku lig durų jos krepšelį, raudoną penketuką.</i></p> <p>Eilėraščio analizė neturėtų būti sudėtinga, nes eilėraštis turi aiškų siužetą: jaunesnė sesutė palydi į mokyklą vyresnę sesutę, nekantriai laukia jos sugrįžtančios ir džiaugsmingai pasitinka. (Galima spėti, kad Just. Marcinkevičius šį eilėraštį skyrė dviem savo dukroms – dviem sesutėms, gal todėl jis toks paprastas, šiltas, vaikiškas.)</p> <p>Aptarkime labai gražų pavasario vaizdą eilėraščio pradžioje: dvi pirmosios eilutės kalba apie pavasarį: sulutę, tirpstantį ledą. Toliau seka sesučių gyvenimo vaizdai. Galima klausyti, ką kiekviena veikia. Paskutiniame posme – mažosios sesutės ir visos šeimos jausmai – džiaugsmas sulaukus vyresnės sesutės su geru pažymiu (šiandien pasakytume – su puikiu įvertinimu, pagyrimu).</p> <p>Vadovėlyje siūloma papasakoti iš savo patirties – kaip vaikai, turintys brolių ar seserų, jų pasiilgsta. Skatinkime mokinius kalbėti laisvai, nebijoti klysti.</p>
<p style="text-align: center;">IV</p> <p><i>Gramatinė užduotis – rasti moteriškosios giminės daiktavardžius.</i></p>	<p>Gramatinė užduotis analogiška pirmajai: rasti penkis moteriškosios giminės daiktavardžius, sugalvoti du sakinius. Pavyzdžiai: <i>saulutė, upės (upė), sesutė, knygos (knyga), lovytės (lovytė), knygų (knyga), dieną (diena)</i> ir kt. Po jos logiškai sektų 5 pratimas – perskaityti gražų tekstą „Sesutės kasos“ ir rasti moteriškosios giminės daiktavardžius.</p>
<p style="text-align: center;">V</p> <p><i>Vyr. ir mot. g. daiktavardžių vartojimas tekste. Juos apibūdinančių žodžių derinimas.</i></p>	<p>Kiti pratimai skirti žodyno turtinimui ir vyriškosios bei moteriškosios giminės daiktavardžių vartojimui (3 ir 7 pratimas). 3 pratimą atlikime visi kartu – reikia įrašyti tinkamus žodžius:</p> <p><i>Mūsų šeimą sudaro šeši žmonės (arba nariai): mano tėtis (tėvelis) Valentinas, mama (mamytė) Julija, sesuo (sesutė) Kamilė, brolis (broliukas) Tomas, senelė (močiutė) Rita ir aš – Viktorija.</i></p> <p><i>Mūsų tėtis yra gydytojas, o mama mokytoja. Brolis yra studentas, o sesutė studentė. Močiutė jau nedirba, ji pensininkė. O aš esu mokinė. Ir t. t.</i></p>

	<p>7 pratimas mokys vaikus derinti vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžius ir žodžius, kuriais apibūdiname (būdvardžius – su šiuo terminu dar nesupažindiname). Įminkime mįsles, kurios labai paprastos, bet kartais sunkiai įmenamos. Jų atsakymai: <i>aš pats, aš pati.</i></p>
--	---

4 tema. Geriausia močiutė, geriausias senelis...

Tikslas – skaityti apie senelius, kalbėtis apie jų gerumą, supratingumą, meilę vaikaičiams; mokyti skirti vyriškosios bei moteriškosios giminės daiktavardžius ir taisyklingai juos vartoti kalboje:

- skaitys pasakojimus apie močiutę, senelį: **N. Kepenienės „Vaivorykštinė antis“, V. Miliūno „Ešeriukai“;**

- apibūdins skaitytų pasakojimų veikėjus;
- kalbės apie vaikų ir senelių draugystę, gražius santykius, vaikų pagarbą vyresniesiems;
- jei norės, pasakos apie savo senelius;
- mokysis skirti daiktavardžių giminę ir skaičių, juos vartoti;
- sudarys ir rašys sakinius;
- kurs pasakojimą pagal skaitytą tekstą ir paveikslėlių seriją;
- rašys rašinį pasirinkta tema.

Priemonės: Vad. P. 50–51. Pr. sąs.1. P. 38–39.

<p><i>Mokytojai.</i></p> <div style="text-align: center; border: 1px solid black; border-radius: 50%; width: 40px; height: 40px; margin: 10px auto; display: flex; align-items: center; justify-content: center;">I</div> <p><i>Kūrinio apie močiutę skaitymas ir aptarimas.</i></p>	<p>Toliau skaitomi skyriaus temai skirti kūriniai – šį kartą apie močiutę ir senelį. Kaip įžanga gali būti klasės pokalbis apie vaikų senelius. Tegul kas nori trumpai papasakoja apie juos. Tęsimi ir kalbos ugdymosi darbai – toliau mokomasi atpažinti daiktavardžio giminę, skaičių, vartoti santrumpas, sudaryti taisyklingus sakinius, kurti tekstą.</p> <p>Močiutės gerumą atskleidžia labai gyvas Nijolės Kepenienės pasakojimas „Vaivorykštinė antis“. Pirmą kartą jį turėtų perskaityti mokytojas, nes jame daug įvairios intonacijos sakinių, netikėtų paaiškinimų. Čia atsiskleidžia ir Pupytes naivumas, ir močiutės Leokadijos gerumas.</p> <p>Galime skirti laiko pasimokyti skaityti tekstą, o paskui jį analizuoti pagal klausimus. Mokiniai turi nuolat grįžti į tekstą, o ne iš atminties atsakinėti į klausimus. Tuo pačiu gerės ir jų skaitymo įgūdžiai.</p> <p>Dėmesio vertas pasakojimo epizodas, kuriame Pupytes draugė Gertrūda paaiškina, kur gauti lėkštę. Būtinai šią pasakojimo dalį dar kartą perskaitykime garsiai, aptarkime. Reikia pasakyti, kad rašytoja N. Kepenienė mėgsta tokius netikėtus, visiškai nelauktus dalykus, mėgsta stebinti savo išmone – lėkštės auga ant medžių.</p> <p>Vertindami močiutės elgesį, kai sužinojo apie sudaužytą lėkštę, trečiokai turės pasirinkti vieną iš atsakymų, pateiktų knygoje. Klausime silpnesniųjų, kad ir jie turėtų progą parodyti, ką suprato, ir nesunkiai atsakyti į klausimą.</p> <p>Pasikalbėkime su mokiniais apie mergaitės močiutę Leokadiją. Juk nuostabu tokią turėti, kuri ne tik nebarė už sudaužytą jai brangią lėkštę, bet dar ir pamokė, kaip ją nulipdyti ir nudažyti.</p>
--	---

II

Kalbos užduotys iš skaityto teksto:

- vadovėlyje,

- pratybų sąsiuvinyje.

Toliau įtvirtiname mokinių supratimą apie daiktavardį: galime atlikti tokias užduotis: rasti tekste daiktavardžių (*antis, Pupyte, lėkštė, ...*), rasti daiktavardžių, kuriais įvardijami žmonės (*Pupyte, močiutė, Leokadija, draugė, Gertrūda, pardavėja, mergaitė, policininkas, keramikė*), pasakyti jų giminę (visi šie daiktavardžiai, išskyrus *policininkas*, yra moteriškosios giminės); rasti tris vienaskaitos daiktavardžius (*antis, lėkštė, močiutė, ...*) ir tris daugiskaitos daiktavardžius (*piršteliais, šukes, lėkštės, ...*).

Pratybų sąsiuvinyje mokiniai ras deformuotą paveikslėlių seriją pagal tekstą „Vaivorykstinė *antis*“ (1 pratimas). Reikės išžiūrėti į paveikslėlius ir sužymėti jų seką. Šią užduotį mokiniai gali atlikti individualiai – mokytojas matytų, ar visi suprato teksto turinį. Paprašykime žodžiu atpasakoti Pupytes nuotykį. 2 pratimas ne tik vers prisiminti pasakojimo turinį, bet ir sudaryti sakinius. Galima jį atlikti kolektyviai.

Diferencijuota užduotis mergaitėms – įsivaizduoti save Pupytes vietoje ir papasakoti nuotykį su lėkšte. Reikėtų mokiniams pateikti pradžią: *Kartą aš norėjau paimti lėkštę...* Pasakojimas turėtų būti laisvas, nereikia, kad pasakotojos viską perteiktų pažodžiui.

III

Kūrinio apie senelį skaitymas ir aptarimas.

Kitas šiai temai skirtas tekstas – **V. Miliūno „Ešeriukai“**. Jis, žinoma, artimesnis berniukams (todėl norint galima diferencijuoti skaitymą: pirmąjį skaito mergaitės, antrąjį – berniukai). Galima šį tekstą palikti namų skaitymui, o kitą savaitgalį trumpai aptarti. Galimi ir kiti variantai, pavyzdžiui, skaitome klasėje, bet dar kartą pakartojame namie ir kt.

Prieš skaitant tekstą būtinai paaiškinkime mokiniams situaciją, nes daugelis iš jų nežinos, kas yra šulinys. Galima parodyti jo piešinį arba nuotrauką, ypač reikia akcentuoti, kad Lietuvoje šulinius žmonės labai švariai užlaiko, juos uždengia, į juos neleidžia nešvarių kibirų, nieko nemėto, nes iš jų semia vandenį gerti, virti maistą.

Pasirenkamas skaitymo būdas, skaitoma, išsiaiškinami neaiškūs žodžiai. Tada, vis grįždami į tekstą, aptarkite pasakojimą. Svarbu, kad vaikai apibūdintų senelį – koks jis.

IV

Kalbos užduotys iš skaityto teksto:

- vadovėlyje,

- pratybų sąsiuvinyje.

Atliekamos vadovėlio paraštėje pateiktos užduotys. Tikslinga šias daiktavardžio nagrinėjimo pratybas atlikti ir lentoje, ir sąsiuvinuose, kad trečiokai išmoktų vartoti santrumpas *dgs., vns., vyr. g., mot. g.*, mokytojai apibūdinti daiktavardžius.

Pratybų sąsiuvinyje mokomasi vartoti daiktavardžius: mokiniai sužymės paveikslėlių serijos pagal pasakojimą „Ešeriukai“ seką ir žodžiu atpasakos skaitytą tekstą – taigi mokysis sudaryti sakinius, vartoti daiktavardžius (4 pratimas). Panašus ir 5 pratimas – papildyti pasakojimo sakinius.

Diferencijuota užduotis berniukams – įsivaizduoti save Evalduko vietoje ir papasakoti nuotykį su ešeriukais. Reikėtų mokiniams pateikti pradžią: *Aš nuėjau į virtuvę pas senelį. Sustojau prie durų ir tyliau...* Pasakojimas turėtų būti laisvas, nereikia, kad pasakotojas viską perteiktų pažodžiui.

<p>V</p> <p><i>Namų darbas.</i></p>	<p>Namie siūloma parašyti rašinėlį apie senelį arba senele (galima ir apie abu). Mokiniai pasirenka konkrečią temą (jų yra pratybų sąsiuvinyje) ir kuria. Gali į talką pasikviesti tėvelį ar mamytę. Iš šių rašinių, juos ištaisius, perrašius, vėliau galima sudaryti klasės rinkinį.</p> <p>Skirkime mokiniams ir skaitymo užduotį – tegul išmoksta raiškiai skaityti pasirinktą tekstą.</p>
-------------------------------------	--

5 tema. Mūsų proseneliai, proproseneliai...

Tikslas – skaityti apie prosenelius, giminės medį, mėginti sudaryti šeimos genealoginį medį; apibendrinti, ką išmoko apie daiktavardį:

- skaitys V. Račicko pasakojimą „Giminės medis“, atsakys į klausimus;
- aptars, kas yra genealoginis medis, kam jis reikalingas;
- sudarys pasakojimo veikėjo giminės grandinę;
- padedami tėvų, senelių mėgins sukurti savo šeimos genealoginį medį – dalyvaus projekte „Mūsų giminės medis“;
- nagrinės daiktavardžius: pasakys jų skaičių ir giminę;
- kartos vardų, pavardžių, šalių pavadinimų rašymą didžiąja raide.

Priemonės: Vad. P. 52–53. Pr. sąs.1. P. 40–41.

<p><i>Mokytojai.</i></p> <p style="text-align: center;">I</p> <p><i>Pasakojimo I dalies skaitymas. Jos užduotys.</i></p> <p style="text-align: center;">II</p> <p><i>Antros pasakojimo dalies skaitymas. Genealoginio medžio analizė.</i></p> <p style="text-align: center;">III</p>	<p>Skyriaus „Mieliausi ir brangiausi žmonės“ apibendrinimui pasirinkta prosenelių tema ir kūrybinis darbas – giminės medžio sudarymas. Žinoma, negalime tikėtis, kad trečiokai sukurs rimtą genealoginį medį, bet pamėginti verta, kadangi į šią kūrybą gali įsitraukti vaikų tėvai, seneliai. Mokiniai turės galimybę pasidomėti savo gimine, jos praeitimi, daugiau sužinoti apie prosenelius. Tuo pačiu bus įtvirtinamas supratimas apie daiktavardžio gimines, mokomasi taisyklingai vartoti daiktavardžius.</p> <p>Pasirinktu būdu skaitomas V. Račicko pasakojimas „Giminės medis“, kuriame autorius vykusiai pnaudoja humorą – Edvarduko tėvai supainioja sodo medį su giminės medžiu. Jeigu kuris trečiokas negirdėjo apie genealoginį, arba giminės, medį, perskaitęs tekstą tikrai supras, kas tai yra. Perskaitykime pirmą pasakojimo dalį, aptarkime pagal klausimus ir visi kartu pamėginkime atlikti antrą užduotį – pratęskime Indrės giminės sąrašą: Indrės tėtis →Indrės senelis Stasys →prosenelis Romualdas →proprosenelis Adomas.</p> <p>Antroje pasakojimo dalyje trečiokai skaitys ir sužinos apie genealoginį medį, kam jis reikalingas, kaip jį sudaryti. Galima panagrinėti prie teksto nupieštą genealoginį medį, kuriame parodyti „aš“ tėvai, seneliai, dėdės, tetos, pusbroliai, pusseserės. Namuose mokiniai kartu su tėveliais turėtų pamėginti sukurti savo šeimos genealoginį medį.</p> <p>Apibendrinkime, ką mokiniai jau žino apie daiktavardį: tegul savarankiškai</p>
--	---

<p><i>Apibendrinimas: ką išmokome apie daiktavardį.</i></p> <p>IV</p> <p><i>Pratybų sąsiuvinio teksto analizė.</i></p> <p>V</p> <p><i>Namų darbas.</i></p>	<p>atlieka vadovėlio 52 puslapio paraštės užduotį, o tada visi kartu pasitikrinkime, ar nepadarėme klaidų. Mokytojas turėtų pasižymėti, kuriam mokiniui dar reikia papildomai padirbėti, jeigu jis neskiria daiktavardžio skaičiaus, giminės. Tačiau svarbiausia – ar geba vartoti daiktavardžius (tegu ir su viena kita klaida).</p> <p>Vadovėlio 53 puslapyje yra patarlė: <i>Ne tiek sūrio trupinių, kiek yr mano gimiinių.</i> Išsiaiškinkime jos prasmę. Tikriausiai ši patarlė labai sena. Giminėje buvo daug žmonių, daugiau už sūrio trupinius (paaiškinkime, kad senovėje buvo tik varškės sūriai, kurie trupėdavo, ypač jeigu būdavo daromi iš lieso (nugriebto) pieno). Gramatinė užduotis – pažymėti daiktavardžių skaičių ir giminę.</p> <p>Pratybų sąsiuvinyje mokiniai skaitys neilgą, bet labai įdomų jauno rašytojo Tomo Dirgėlos tekstą apie berniuką Kalafiorą. Reikėtų aptarti du dalykus. Pirmas: sudaryti berniuko giminės grandinę ir kartu atlikti 4 pratimą. Jame giminės schema sudaryta pagal laiko juostą – einama atgal. Pradėkime nuo berniuko Kalafioro, paskui skaitykime į kairę – jo tėtis Burokas ir mama Bulvė, toliau surašyti visi proseneliai. Mokiniam reikės sugalvoti šiai giminei tinkančius vardus (daržovių pavadinimus). Suprantama, kad tai tik žaidimas, niekas negali tiek daug proprosenelių išvardyti, nebent yra kelių amžių giminės medis.</p> <p>Antras dalykas – Kalafioro vardo keitimas. Mokiniai turi sugalvoti, kokį vardą pasirinko berniukas (tikrai ne daržovę).</p> <p>Kiti pratimai skirti pasitikrinti, kaip kiekvienas mokinys atpažįsta daiktavardžių giminę, skaičių.</p> <p>Namuose, kaip jau buvo minėta, kiekvienas mokinys kuria savo šeimos genealoginį medį. Pratybų sąsiuvinyje (P. 41) yra schema, kad mokiniui būtų lengviau. Į talką būtina kviestis tėvelius (paaiškinkime tai vaikams). Būtų gražu, jeigu šeimoje visi kartu sukurtų gražų giminės medį ant didelio popieriaus lapo. Kitą savaitgalį galima būtų surengti šių darbų parodą.</p> <p>Dar viena užduotis – 2 pratimas: parašyti, šalių, iš kurių yra kilę mokinio seneliai, giminės, pavadinimus. Turėtų būti įdomu. Kartu prisimintų, kurie daiktavardžiai rašomi didžiąja raide.</p>
--	--

III T E S T A S – baigus IV vadovėlio skyrių „MIELIAUSI IR BRANGIAUSI ŽMONĖS“

Tikslas – įsivertinti, kaip jau geba skaityti ir suprasti kūrinį, atsakyti į teksto klausimus; kaip išmoko skirti daiktavardžio vyriškąją ir moteriškąją giminę, kaip atpažįsta daiktavardžius tekste ir juos vartoja sakinyje:

- įsivertins, kaip supranta perskaitytą tekstą;
- ras tekste vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžius;
- įsivertins, kaip geba apibūdinti daiktavardžius: jų skaičių ir giminę;
- atliks sakinių sudarymo užduotis;
- atliktas užduotis įsivertins balais.

Priemonės: Vad. P. 44–53, Pr. sąs.1. P. 58.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I <i>Kaip organizuoti testavimą.</i></p> <p>II <i>Testo atlikimo tvarka:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>teksto supratimas,</i> - <i>gramatinės užduotys,</i> - <i>rezultatų įsivertinimas.</i> <p>III <i>Testo atsakymai.</i></p>	<p>Apie mūsų nuostatą dėl mokinių testavimo jau rašėme I testo įžangoje. Ir trečias testas skirtas tik vaikui savarankiškai įvertinti save, pačiam pasitikrinti ir pasitaisyti. Jeigu vaikas nenori, gali testo neatlikti. (Mokytojas gali pasirinkti patikrinamąjį diktantą.) Testas yra nedidelės apimties – tik vieno puslapio. Jį mokinys turėtų atlikti namie ir pats pasitikrinti: pavartyti vadovėlį, pažiūrėti atsakymus sąsiuvinio gale, pats susiskaičiuoti balus.</p> <p>Baigus ketvirtą vadovėlio skyrių „MIELIAUSI IR BRANGIAUSI ŽMONĖS“, atliekamas testas, kuris yra pratybų sąsiuvinio 58-me puslapyje. Jo atsakymai – sąsiuvinio gale (kol sąsiuvinis dar neišleistas, mokytojas galėtų nukopijuoti testą ir atsakymus ir išdalyti vaikams). Galima ir kitaip: vaikai testą atlieka namie, o kitą savaitgalį visi kartu pasitikrina ir susiskaičiuoja balus. Visos testo užduotys atliekamos savarankiškai, sąžiningai. Dar vienas pasiūlymas: pirmą kartą testo lape viską rašyti paprastu pieštuku. Pasitikrinus atakymus galima pasitaisyti klaidas. Taip mokomasi, o ne tik įsivertinama.</p> <p>Skirdami testą kaip namų užduotį, paaiškinkime mokiniams jo atlikimo tvarką. Galima klasėje perskaityti tekstą „Laumės užduotis“ ir paaiškinti jame pavaizduotą situaciją: šiuolaikiška Laumė skiria vaikams – broliukui ir sesutei – užduotį be pinigų nupirkti parduotuvėje pyragėlių. Vaikai puikiai susidoroja su šia užduotimi. Teksto supratimo užduotys nesudėtingos, jas mokiniai turėtų atlikti nesunkiai. Gramatinės užduotys skirtos pasitikrinti, kaip trečiokai išmoko atpažinti daiktavardžio giminę ir skaičių, kaip moka vartoti daiktavardžius sakinyje.</p> <p>Atlikus visas užduotis reikia pasitikrinti atsakymus ir susiskaičiuoti teisingus. Tegul pats mokinys sprendžia, ar pakankamą balų skaičių surinko, pasitaria su mokytoju, ką dar jam reikėtų pasimokyti.</p> <p>III testo atsakymai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A. Laumė, vaikai, tėtis; B. be pinigų nupirkti pyragėlių; C. pasinaudojo banko kortele. 2. Vyr. g. : pirštais, ekraną, vaikus, pinigėlio, pyragėlio, vaikai, pyrago, galiojimo, vaikas, tėti, banko, tėtis, vaikų, sumanumu, vaikai Mot. g. laumės, užduotis, laumė, minučių, paniką, parduotuvėje, kortelę, kišenės, parduotuvę. 3. Virvutė – vns. mot.g., klounas – vns. vyr. g., eilėraščiai – dgs. vyr. g., rankos – dgs. mot. g., sapnai – dgs. vyr. g., diena – vns. mot. g. 4. Prie kiemo vartų auga aukštas <i>beržas</i>. Miške auga daug <i>medžių</i>. Varna medyje susisuko <i>lizdą</i>. Nukrito medžių <i>lapai</i>. Dabar matyti paukščių <i>lizdai</i>.
--	--

V skyrius. BALTOS ŽIEMOS ŠVENTĖS

Tikslas – giliau pažinti Kalėdų ir Naujųjų metų švenčių papročius, toliau mokytis bendrauti tarpusavyje, pasakoti įspūdžius, reikšti savo mintis ir jausmus.

1 tema. Kalėdos jau čia pat!

Tikslas – prisiminti, ką II klasėje skaitė apie Kūčių, Kalėdų papročius Lietuvoje, dar daugiau sužinoti apie juos, mokytis kalėdinę giesmę, plėsti žodyną:

- pasakos, ką jau žino apie Kūčių ir Kalėdų papročius;
- jeigu norės, pasakos, kaip vaiko šeimoje švenčiamos Kūčios ir Kalėdos;
- aptars Betliejau prakartėlę (nuotrauka vadovėlyje);
- skaitys tekstą pagal B. Buračą „Iš Kūčių ir Kalėdų papročių“, jį aptars;
- mokysis kalėdinę giesmę: F. Strolia, J. Minelga „Kalėdų naktį“;
- plės žodyną žodžiais švenčių, žiemos tema.

Priemonės: Vad. P. 54–55. Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<i>Mokytojui.</i>	<p>Kaip jau buvo rašyta apie rudens šventines temas, ir žiemos šventėms pateikiami tekstai ir užduotys tik vadovėlyje. Taip pat teminiame plane nenurodoma, kiek pamokų mokytojas skirs Kalėdų ir Naujųjų metų temoms. Mokytojas, atsižvelgdamas į savo klasės mokinių lietuvių kalbos lygį, su jais pasitardamas, gali rinktis tik vieną ar du kūrinius ir jiems skirti vieną pamoką, o kitą numatyti kitiems dabams, pavyzdžiui, pirmo pusmečio rezultatų aptarimui arba kūrybiniais darbams – atvirukų piešimui, sveikinimų rašymui, ko vaikai jau mokėsi I ir II klasėje. Kitus tekstus mokiniai gali skaityti namie, aptarti kartu su namiškiais. Juos galima perskaityti ir po atostogų grįžus į klasę, kartu aptarti švenčių įspūdžius, nes parinkti kūriniai labai tinka tokiam pokalbiui, ypač Antano Ramono „Sidabrinis stirnelės varpelis“.</p>
<p>I</p> <p><i>Pokalbis apie pasirengimą Kalėdoms. Betliejaus prakartėlės nuotraukos aptarimas.</i></p>	<p>Mokiniai tikriausiai yra matę daug įvairių Betliejaus prakartėlių, gal ir namuose ją turi. Įsižiūrėkime į nuotrauką vadovėlyje. <i>Ką matome? Kas guli ant šieno? Kas prie jo palinkę? Kokius dar žmones matome? Kodėl čia yra ir gyvulėlių?</i> Tokie ir panašūs paprasti klausimai gali būti užduoti vaikams. Paaiškinkime, kad Lietuvoje yra prakartėlių muziejus, kuriame sukaupta labai daug meniškai padarytų prakartėlių. Vienos iš jų nuotrauką matome vadovėlyje. Paklausinėkime mokinių, ką dar jie žino apie kūdikėlį Jėzų, Betliejų. Mokytojas gali perskaityti ir trumpą paaiškinimą iš šiai temai skirtos literatūros vaikams. Pateikiame ištrauką iš knygos „Dievas kalba savo vaikams“, kurioje yra šis tekstas iš Naujojo Testamento.</p>
<p><i>Ištrauka iš Naujojo testamento.</i></p> <p><i>ciesorius – karalius Nazaretas, Betliejus – miestų</i></p>	<p>„Anomis dienomis išėjo ciesorius Augusto įsakymas surašyti valstybės gyventojus. Visi keliavo užsirašyti, kiekvienas į savo miestą. Taip pat ir Juozapas ėjo iš Nazareto į Dovydo miestą – Betliejų, nes buvo kilęs iš Dovydo giminės. Jis turėjo užsirašyti kartu su savo sužadėtine Marija, Ten būnant, Marija pagimdė savo sūnų, suvystė jį į vystyklus ir paguldė ēdžiose, nes jiems nebuvo vietos užėjoje.</p> <p><i>Netoli Betliejaus nakvojo laukuose piemenys ir, pakaitomis budėdami, saugojo savo bandą. Jiems pasirodė Viešpaties angelas. Jie labai išsigando, bet angelas jiems tarė:</i></p>

<p>pavadinimai</p>	<p>„Nebijokite! Aš skelbiu jums ir visai tautai didį džiaugsmą. Šiandien gimė Išganytojas...“ („Dievas kalba savo vaikams“. Tekstai iš Šventojo Rašto. Tarptautinės katalikų šalpos „Bažnyčia varge“ Leidinys. EDITORIAL VERBO DIVINO Avda, de Pamplona, 41 31 200 ESTELLA (Navarra)Espana, 1991. P. 50–51)</p>
<p>II</p> <p>Giesmės teksto skaitymas ir aptarimas. Mokymasis ją giedoti.</p>	<p>Vadovėlyje pateiktoje kompozitoriaus Fausto Strolis ir poeto Jono Minelgos, kurie abu gyveno ir kūrė JAV, giesmėje „Kalėdų naktį“ (kn. Jonynienė S. Lietuvos laukai. P. 79) kaip tik ir kalbama apie tą momentą – kūdikėlio Jėzaus gimimą ir piemenėlius. Perskaitykime giesmės žodžius, aptarkime ją pagal vadovėlio klausimus. Atkreipkime vaikų akis į gražius pasakymus, išsiaiškinkime nežinomus žodžius. Būtų labai gražu, kad vaikai išmoktų pagiedoti šią giesmę. Jeigu mokytojas neturi muzikinio išsilavinimo, gali paprašyti savo muzikos mokytojo ar kito žmogaus, gebančio tai padaryti.</p>
<p>III</p> <p>Dalykinio teksto skaitymas.</p>	<p>Vadovėlyje yra dalykinis tekstas „Iš Kūčių ir Kalėdų papročių“ – tai atrinkti trumpi papročių aprašymai iš lietuvių etnografo Balio Buračo knygos „Lietuvos kaimo papročiai“: (V.: Mintis, 1993. P. 122 – 150). Juos galima skaityti pasiskirsčius į grupes (kiekviena grupelė skaito po vieną pastraipą), paskui aptarti visiems kartu pagal vadovėlio klausimus. Kai kuriuos papročius trečiokai tikriausiai jau žino. Galbūt kai kurių papročių laikomasi vaikų šeimose. Taigi vyksta paprastas nuoširdus pokalbis. Pasiūlykime mokiniams šiuos papročių aprašymus perskaityti namiškiams. O gal jiems kuris paprotys patiks, norės jo laikytis savo šeimoje.</p>
<p>IV</p> <p>Kūrybiniai darbai.</p>	<p>Mokytojas tikriausiai numatys ir kokį nors kūrybinį darbą Kalėdų tema. Jie gali būti labai įvairūs. Galbūt visi kartu prisimins, kaip rašome kalėdinius sveikinimus (jų mokėsi II klasėje). Gal kurs eilėraščius apie Kalėdas. Gal aptars, kaip aprašyti Kalėdų švenčių ir kalėdinių atostogų įspūdžius, kad po atostogų grįžę į mokyklą galėtų sudaryti klasės knygą arba išleisti sienlaikraštį. Kiekviena klasė tegul pati pasirenka kūrybinių darbų temą.</p>

2 tema. Kalėdų nakties pasaka

Tikslas – susipažinti su labai lyriška, prasminga ir gražia pasaka apie Kalėdų laukimą, padėti mokiniams pajauti Kalėdų dvasią:

- skaitys **Antano Ramono** pasaką „**Sidabrinis stirnelės varpelis**“, aiškinsis jos prasmę;
- aptars pasaką, susies ją su anksčiau skaitytu kūrinio – J. Degutytės „Šaltinėliu“;
- mėgins išsiaiškinti svarbiausią kūrinio mintį;
- visi kartu klasėje arba kartu su namiškiais pajaus šviesią, stebuklingą pasakos nuotaiką, Kalėdų nakties stebuklą;
- iš pasakos mokysis gerumo, atjautos, tikėjimo gėriu, artimo meilės;
- plės žodyną žodžiais švenčių, žiemos tema.

Priemonės: Vad. P. 56–57. Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Pasakos I dalies skaitymas. Kas joje nepaprasta?</i></p>	<p>Antano Ramono „Sidabrinis stirnelės varpelis“ viena gražiausių šiuolaikinių pasakų Kalėdų tema lietuvių vaikų literatūroje. Ją galime skaityti klasėje arba skirti perskaityti namie su šeimos nariais. Manytume, kad šios pasakos skaitymas garsiai per Kūčių vakarienę gali būti puiki vaiko dovana tėveliams, seneliams, visiems namiškiams. Paaškinsime jos analizę. Jeigu klasėje pasaka nebus skaitoma, vis tiek mokytojas turėtų trumpai paašškinti ją mokiniams.</p>
<p>II</p> <p><i>Ar norėsite išmokti sekti šią pasaką?</i></p>	<p>Nuteikime mokinius klausytis gražaus kalėdinio kūrinio: galime uždegti žvakę, pasiūlyti patogiai atsisėsti ir užsimerkti. Antano Ramono pasaką „Sidabrinis stirnelės varpelis“ (kn. „Vilniaus legendos. Pasakos“. V: Lietus, 2001. P. 77–84) pirmiausia raiškiai perskaitykime mokiniams patys. Tada padėkime vaikams išsiaiškinti nežinomus žodžius ir pasakoje pavaizduotą situaciją: Kūčių vakarą iš miško išėjo stirnelė, o ant jos kaklo suskambo mažas sidabrinis varpelis. Panagrinėkime kūrinį remdamiesi vadovėlio klausimais. Mokiniai gali pasakos šaltinėlių susieti su jų jau pažįstamu J. Degutytės šaltinėliu. Juk ir tas buvo tarsi gyvas, kalbėjo, klausinėjo. Labai gražus stirnelės aprašymas – perskaitykime jį. Pasakos stirnelė – tai tarsi gerumo angelas, kuris aplanko kiekvienus namus Kūčių vakarą, o jos varpelio skambesys – šventės dvasia, pats gerumas, ramybė; jie apsigyvena kiekvieno žmogaus širdyje. Nežinia, kiek trečiokai suvoks šiuos dalykus, bet svarbu, kad jie suprastų, jog rašytojas nori parodyti Kūčių vakaro ypatingumą, kai prie stalo susirenka visa šeima ir vienas kitam linki ramybės, laimės, sveikatos.</p>
<p>III</p> <p><i>Pasakos II dalies skaitymas. Koks stebuklas įvyksta?</i></p>	<p>Ar mokysis trečiokai sekti šią pasaką, priklausys nuo to, kur ji bus skaitoma. Vadovėlyje yra planas – veiksmų grandinė. Jeigu reikės, mokiniai galės ja remtis. Sekti pasaką vaikai gali mokytis ir kartu su namiškiais.</p>
<p>IV</p> <p><i>Kūrybiniai darbai.</i></p>	<p>Antroje pasakos dalyje pasakojama apie neturtingai gyvenančią senelę ir jos vaikaičių. Tikrai pamokanti pasakos mintis – senelė myli vaikaičių, o jis myli senelę. Įrodykime tai (kiekvienas galime įrodiuoti savaip). O koks stebuklas įvyko, tegul mokiniai dar kartą perskaitytų tekste. Čia gali vaikai ir pratęsti pasaką – įsivaizduoti ir papasakoti, kokių dovanų buvo palikę Kalėdų Senelis.</p> <p>Pabaigoje paskutinis klausimas siūlo vaikams apibendrinti ir pasakyti svarbiausią pasakos mintį. Įdomu, kaip ją supras trečiokai. Jie gali pasiūlyti įvairių variantų, svarbu, kad vaikai suprastų – Kalėdos nuostabi šventė. Ir svarbu ne tiek materialinės dovanos, o gerumas, meilė, kuriuos dovanojame vieni kitiems. Jeigu norime, galime pasiūlyti įsivaizduoti save tame kaime, į kurį atėjo stirnelė, ką mes jaučiame išgirdę tą tylų varpelio skambėjimą, ko norime palinkėti greta esantiems draugams. Ugdykime vaikuose gerumą.</p>
	<p>Stirnelės motyvą galima panaudoti kūrybiniais darbais. Pavyzdžiui, kiekvienas mokinys nusipiešia, išsikerpa varpelį (mokytojas gali paruošti trafaretą) ir užrašo kalėdinius linkėjimus klasės draugams, mokytojui. Mokytojas taip pat turėtų parašyti šventinius linkėjimus mokiniams. Paskui visus varpelius galima suklijuoti ant didelio popieriaus lapo ir pakabinti klasėje arba ant klasės durų.</p>

3 tema. Žengiam į Naujuosius metus

Tikslas – skaityti kūrinius naujametinė tema, kalbėtis apie šią šventę, aptarti, kuo ji ypatinga:

- skaitys Janinos Degutytės eilėraštį „Naujieji metai“;
- mokysis regėti eilėraščio vaizdus, girdėti jo garsus, pajauti jo nuotaiką;
- jeigu norės, išmoks eilėraštį atmintinai;
- skaitys ir mins minkles apie laiką – „Minklių eglutė“, mėgins kurti savas minkles;
- daugiau sužinos apie minkles;
- plės žodyną skaitytų kūrinių žodžiais;
- ugdysis kūrybinius gebėjimus.

Priemonės: Vad. P. 58–59. Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Eilėraščio klausymasis, skaitymas ir pirmųjų įspūdžių aptarimas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Eilėraščio analizė: vaizdai, garsai, nuotaika.</i></p>	<p>Naujųjų metų temą kiekvienas mokytojas numato ir analizuoja savaip. Vadovėlyje pateikta medžiagos – eilėraščių, minklių, pasakų, papročių – ir galima rinktis, ką skaityti klasėje, o ką palikti savarankiškam skaitymui per atostogas.</p> <p>Janinos Degutytės eilėraštis „Naujieji metai“ yra meniškas kūrinys, kuriame dominuoja vaizdai ir šviesi nuotaika. Nuteikime mokinius susikaupti ir klausytis šio eilėraščio. Jį turėtų raiškiai skaityti mokytojas arba iš anksto parengtas mokinys. Po skaitymo paklauskime vaikų, ką jie regėjo, girdėjo, jautė klausydamiesi šio eilėraščio. Svarbu, kad atsakytų nuoširdžiai, tegul ir klysdami. Mokytojas taip pat gali išsakyti savo įspūdžius pirmą kartą perskaičius šį eilėraštį.</p> <p>Aptarkime eilėraštį pagal vadovėlio klausimus – jie gana išsamūs. Nagrinėkime vaizdus: palaukių (pamiškių) eglutės apibertos snaigėmis, jos spindi saulėje arba mėnulio šviesoje tarsi žvaigždutės (sniegą mokiniai tikriausiai yra matę, jeigu ne, šį eilėraščio vaizdą bus sunkiau suprasti). Kodėl poetė kalba apie sidabro varpelius? Prisiminkime skaitytą pasaką ir sidabrinį stirmelės varpelį. Varpeliai gali būti ir kaip eglučių papuošalai, ir bažnyčioje, ir prie atrakcionuose pasivažinėjimui skirtų rogių. Pagaliau tai gali būti tik poetės sugalvotas palyginimas – Naujųjų metų rytas toks gražus, džiaugsmingas, linksmas tarsi varpelių muzika.</p> <p>Vaikams labai svarbu dovanos. Kokios čia dovanos minimos? Tegul randa ir perskaito antrame posme. Eilėraštyje raudonos uogos – saulė (tai šviesa ir šiluma), bet galima kalbėti ir apie tikras uogas – raudonus šermukšnius, putinus. Kiškiams svarbu šilti kailiniai (žinome, kad žiemai jie užsiaugina šiltus kailius, o šiaurėje netgi pakeičia kailiuo spalvą – iš pilkų tampa balti, kad prisitaikytų prie sniego ir jų nepastebėtų priešai). Graži ir vaikams skirta dovana – saldainiai ir juokas. Ypač reikėtų akcentuoti juoką, juk mes juokiamės, kai mums linksmas, gera, kai esame laimingi.</p> <p>Dar vienas ryškus vaizdas eilėraštyje – langas, „briedžio ragais išrašytas“. Gal sunku šiandien vaikams tokį langą įsivaizduoti. Paaiškinkime jiems, kad anksčiau kaimo trobos žiemos naktį atšaldavo, langų stiklai apšarmodavo nuo drėgmės, kurios būna kambaryje, ir tas šerkšnas ant stiklo sudarydavo gražiausius piešinius: paparčių lapus, gėles – tikrai vargu ar galima paaiškinti šį žiemos stebuklą. Poetei atrodo, kad šį grožį savo ragais išpaisė briedis (išraižė kaip dailininkas-grafikas). Vadovėlio</p>
---	--

III	dailininkas pamėgino nupiešti tokį langą, tačiau gal galima rasti ir didesnę iliustraciją, tuomet mokytojas ją turėtų parodyti mokiniams.
Eilėraščio analizės apibendrinimas.	Analizuodami eilėraščių atkreipkite vaikų dėmesį į kalbą – gražūs pasakymai pateikti prie kalbos ženklo. Įsiminkite vieną kitą vaizdingą posakį.
IV	Apibendrinami eilėraščių analizę galime išskirti eilėraščių vaizdus, spalvas (žalios eglutės, baltos snaigės, sidabro varpeliai, ledinis langas) – t. y. ką pamatėme; garsus (sidabro varpelių skambesys, vaikų juokas) – t. y. ką išgirdome; nuotaiką – eilėraštis labai šviesus, Naujųjų metų rytas aidi, skamba. Iš tiesų visi tikimės, kad Naujieji metai atneš mums sėkmę, laimę, to linkime ir savo artimiesiems.
Kūrybiniai darbai.	Ar mokyti šį eilėraščių atmintinai, sprendžia patys mokiniai.
V	Pats tinkamiausias kūrybinis darbas, perskaičius šį eilėraščių, mūsų manymu, būtų jo iliustravimas (žinoma, mokytojas gali sugalvoti ir kitokių darbų). Pasirinkto vaizdo piešimas padėtų vaikams geriau suprasti eilėraščių, į jį įsijausti, pajauti jo nuotaiką.
Minklių minimas.	Šiai temai skirtas dar vienas vadovėlio puslapis – „ Minklių eglutė “. Su minklėmis trečiokai jau pažįstami. Galima pasiūlyti perskaityti trumpą ištrauką iš tautosakininko Kazio Grigo straipsnio „ Apie minkles “ – mokiniai daugiausia sužinos apie šį smulkiosios tautosakos žanrą.
VI	Kaip organizuoti minklių skaitymą, tegul pasirenka mokiniai. Yra pasiūlymas ir vadovėlio užduotyse. Mokiniai gali palenktyniauti su suolu draugu ar drauge, o gali visi kartu klasėje mėginti įminti pateiktas minkles. Būtinai aptarkime kiekvieną minklę. Gal kiek sunkiau mokiniams suprasti minklę apie linus (<i>Kada padangė ant žemės?</i>), nes jie tikriausiai nematė žydinčių linų. Jeigu turime nuotrauką, parodykime. Kiekviena minklė – klausimas, susijęs su laiku, jo supratimu. Pati artimiausia temai minklė <i>Kokie metai trumpiausi? – Naujieji metai</i> (nes trunka tik vieną dieną). Toliau – <i>Kokie dvylika brolių viena juosta susijuosę? – dvylika mėnesių</i> (nes metai turi dvylika mėnesių). Dar su metais susijusi mįslė <i>Kada metai turi tiek dienų, kiek žmogus akių? – antrą sausio</i> (antrą metų dieną). Kitos mįslės apie laiką: <i>Kas vakarą miršta, o rytą gimsta? – diena; Kokios septynios sesutės vienoje lovoje guli? – savaitės dienos; Kas buvo vakar ir kas bus rytoj? – diena; Kas eina eina ir niekur nenuėina? – laikrodis; Ką visi žmonės šią valandą veikia? – eina senyn</i> . Kitos mįslės šiek tiek nutolę nuo mūsų temos, bet jose yra klausimas <i>kada? Kada žmogus ant vienos kojos stovi? – kai aunasi kelnes; Kada geriausia valgyti? – kai esi išalkęs; Kada žąsis ant vienos kojos stovi? – kai kitą pakelia; Kada padangė ant žemės? – kai žydi linai</i> (nes jų žiedai melsvi ir jų labai daug).
Naujų minklių kūrimas.	Vadovėlyje siūloma sukurti naujų minklių. Paskatinkime mokinius fantazuoti, gali į talką pasikviesti ir namiškius. Vaikų minklės gali būti apie čia pat esančius daiktus. Pavyzdžiui, tegul sugalvoja klausimų apie eglutę, apie žiemą, sniegą, ledą.

4 tema. Apie Naujuosius metus dabar ir seniau

Tikslas – skaityti meninį kūrinį ir dalykinį tekstą naujametine tema, kalbėtis apie senuosius papročius, pasakoti iš asmeninės patirties:

- skaitys **Sigito Poškos** pasakaitę „**Naujas Metas**“;
- aptars kūrinį, pasakys, kas jame nepaprasta;
- skaitys **Balio Buračo** straipsnį „**Naujuosius sutinkant**“;
- aptars dalykinį tekstą, susipažins su senolių Naujųjų metų sutikimo papročiais;
- pasakos, kaip sutinka Naujuosius metus mokykloje, šeimoje;
- plės žodyną skaitytų kūrinių žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 60–61. Pratybų sąsiuvinyje užduočių neskirta.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Pasakaitės skaitymas ir pirmųjų įspūdžių aptarimas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Pasakaitės analizė.</i></p> <p>III</p> <p><i>Dalykinio straipsnio skaitymas ir aptarimas.</i></p> <p>IV</p> <p><i>Įspūdžių pasakojimas.</i></p>	<p>Abu kūriniai gali būti skaitomi namie savarankiškai, aptariami su namiškiais. Naujųjų metų sutikimo įspūdžiais galima pasidalyti susitikus po atostogų.</p> <p>Jeigu bus pasirinkta ši tema analizuoti klasėje, pirmiausia galime prisiminti, kad rašytojo Sigito Poškaus kūrinių jau esame skaitę, pažįstame jo veikėją žiurkėną Vidą. Pasakaitę „Naujas Metas“ (Poškus S. Vieną kartą. V.: Alma littera, 2009. P. 26–27) siūloma perskaityti tyliai, o paskui pasidalyti pirmaisiais įspūdžiais. Kas buvo netikėta, įdomu? Gal juokinga? Tekstas nesudėtingas, žodžiai tikriausiai vaikams žinomi.</p> <p>Pasakaitę aptarkime remdamiesi teksto klausimais. Žinoma, įdomiausias Naujo Meto paveikslas. Jis lyg ir žmogus: sušalęs kalena dantimis, turi širdelę. Tačiau ant radiatoriaus padžiaunamas lyg koks daiktas. Išižiūrėkime į dailininko pieštą iliustraciją, pasiūlykime mokiniams pagal ją apibūdinti Naują Metą.</p> <p>Įdomi paskutinė pasakaitės pastraipa – Naujas Metas išdžiūsta ir tada lygiai dvidešimt ketvirtą arba dvyliktą valandą sugriaudėja Bum!.. Aišku, kad tai naujametinis saliuatas.</p> <p>Vadovėlyje pateiktas dar vienas straipsnis iš Balio Buračo knygos „Lietuvos kaimo papročiai“ (P. 159) – „Naujuosius sutinkant“. Šis tekstas sunkesnis, skirtas stipresniems mokiniams. Jeigu jis bus skaitomas klasėje, jį gali skaityti mokytojas, o paskui visi kartu aptarti pagal vadovėlio klausimus. Skaitydamas mokytojas turėtų paaiškinti aprašomus dalykus, pakomentuoti (tai ne meninis, o dalykinis tekstas, todėl taip galima daryti). Stabtelėkime prie veikėjų aprašymo, juos suprasti padės ir dailininko piešta iliustracija. Įdomi Naujųjų ir Senųjų metų kova, įdomu, kaip būdavo pasielgiama su Senuoju metu. Būtinai prisiminkime Užgavėnių Kanapinio ir Lašininio mūšį. Galime pasikalbėti su mokiniais, kodėl Naujieji metai visada laimi, kodėl taip pasielgiama su Senaisiais metais, kodėl jie vadinami nenaudinga daiktu.</p> <p>Po atostogų grįžus į mokyklą pasidalykime ne tik Kalėdų, bet ir Naujųjų metų sutikimo įspūdžiais. Galime klausti mokinių, kur buvo, ką matė, kas patiko, nustebino, kokia buvo nuotaika. Vaikams būna įdomiau atsakinėti į klausimus, lengviau pasakoti, kai klasėje imituojama „spaudos konferencija“ – vienas sėdi prie</p>
---	---

	„mikrofono“, kiti klausinėja (reikėtų turėti dar vieną perduodamą „mikrofoną“), paskui keičiamasi – į klausimus atsakinėja kitas mokinys.
--	---

VI skyrius. IR MEDIS, IR PAUKŠTIS, IR ŽVĖRELIS...

Tikslas – giliau pažinti Lietuvos gamtą, plėsti gebėjimą skaityti ir suprasti tekstus apie augalus, gyvūnus, vaikų santykius; susipažinti su daiktavardžio klausimais, mokyti juos kelti, toliau mokyti vartoti daiktavardžius sakinyje, juos rašyti.

1 tema. „Kas ten šlama?“

Tikslas – pradėti pažinti lietuvių klasiko Antano Baranausko kūrybą, pajauti jos grožį; toliau mokyti daiktavardžio – kelti klausimą *kas?*:

- skaitys **Antano Baranausko** poemos „Anykščių šilelis“ ištraukas;
- aptars poemos ištraukų garsus, vaizdus, minimus gyvūnus;
- skaitys **Rimanto Budrio** tekstą „Ažuolas ir ažuoliukas“;
- aptars teksto temą, atsakys į klausimus;
- prisimins anksčiau skaitytus tekstus apie Stelmužės ažuolą;
- toliau mokysis kelti daiktavardžio klausimą *kas?*, tekste atpažinti daiktavardžius, kurie atsako į šį klausimą;
- plės žodyną skaitytų kūrinių žodžiais;
- pasakos apie medelių sodinimą (jeigu sodino).

Priemonės: Vad. P. 62–63. Pr. 1. P. 42–43.

<i>Mokytojai</i>	<p>Lietuvos mokyklos tradicija – dar pradinėse klasėse išgirsti poeto ir vyskupo Antano Baranausko vardą. Žinoma, nesiekiamo, kad pradinukai giliau pažintų šio klasiko kūrybą, todėl pateikiama tik vaikams lengviau suprantamos ištraukos iš poemos „Anykščių šilelis“. Paaiškinkime trečiokams, kad poetas gimė Anykščiuose beveik prieš du šimtus metų, gyveno XIX amžiuje (1835–1902), kai Lietuva kentė rusų caro priespaudą. Tuo metu buvo niekinama lietuvių kalba, sakoma, kad lietuvių kalba tinka tik prastiems žmonėms, kad ja neįmanoma kurti poezijos. Antanas Baranauskas pasiryžo įrodyti, kad ir lietuvių kalba yra graži, kad ir ja galima kurti – jis parašė poemą apie Anykščių šilelio grožį. Ši poema yra net dainuojama (jeigu turime įrašą, leiskime vaikams pasiklausyti). Yra išleista puiki knyga, kurioje sudėtos į įvairias kalbas išverstos „Anykščių šilelio“ ištraukos, iliustruotos spalvotomis šilelio nuotraukomis; joje yra ištrauka ir anglų kalba. (Vis kitoki balseliai. A. Baranauskas: Įvairiakalbis „Anykščių šilelis“ / Sudarė Rasa Bražėnaitė, Skaidrė Račkaitytė. – V: „Savas takas“ ir ko, 2013)</p> <p>Antano Baranausko poemos „Anykščių šilelis“ (V.: Vaga, 1966. P. 14–15) ištraukas pirmiausia perskaito mokytojas. Nuteikime vaikus klausyti: labai tinka rami muzika, pavyzdžiui M. K. Čiurlionio poemos „Miške“ ištrauka.</p>
------------------	--

<p><i>klausymas.</i></p> <p style="text-align: center;">II</p> <p><i>Ištraukų aptarimas, mokymasis skaityti.</i></p> <p style="text-align: center;">III</p> <p><i>Klausimas kas? ir daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą kas?</i></p> <p style="text-align: center;">IV</p> <p><i>Gramatikos pratimai pratybų sąsiuvinyje:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>daiktavardžių, kurie atsako į klausimą kas?, radimas tekste;</i> - <i>daiktavardžių nagrinėjimas;</i> - <i>mokymasis</i> 	<p>Retesnius žodžius (jie pateikti prie žodynėlio ženkle) galima paaiškinti prieš skaitymą arba po jo. Tikriausiai mokiniai supras, apie ką poetas kalba, nes daugelis žodžių įprasti, vaikų girdėti. Būtinai aptarkime, ką vaikai jautė, išgirdo klausydamiesi ištraukų. Nebūtinai jie atsakys teisingai, išsamiai – tegul mėgina nors ir primityviai reikšti savo įspūdžius. Kai kurių mokinių gal išvis nepavyks prakalbinti.</p> <p>Aptariant ištraukas svarbiausia „girdėti“ garsus. Pamėginkime skaityti po eilutę ir juos aptarti: šlama lapelis, sujuda – paukštelis (net tokį garsą poetas išgirsta!), treška šakelės po vilko letenomis, taukši genelis, mekena perkūno oželis (jo giesmė ištis panaši į oželio mekenimą), šnibžda, šnypščia piktoji (gyvatė), teškena upelė (vanduo srovena). Taigi šilelis pilnas visokių garsų.</p> <p>Labai svarbi, susijusi su vadovėlio skyriaus pavadinimu, trečia užduotis: mokiniai turi grįžti į tekstą ir rasti visus paminėtus objektus, o paprasčiau – kas ištraukoje veikia: lapelis (medis), paukšteliai, vilkas (žvėris), gyvatė (piktoji).</p> <p>Paprastai pradinukai išmoka vieną kitą „Anykščių šilelio“ posmą atmintinai. Bet tai nebūtina – tegul pasimoko raiškiai skaityti.</p> <p>Šiose ištraukose poetas daug kartų kelia klausimą kas? Todėl jos mums labai tinka ir daiktavardžiui mokyti – aptarti pagrindinį daiktavardžio klausimą kas? Visi kartu dar kartą skaitykime ir raskime žodžius, kurie atsako į klausimą kas?: <i>lapelis, paukštelis, vilkas, genelis, oželis, piktoji</i> (čia įvardžiuotinis būdvardis virtęs daiktavardžiu, nors to vaikams aiškinti nereikia, <i>piktoji</i> lietuviai vadino gyvatę), <i>upelė Šventoji</i> (Šventoji – upė, kuri teka per Anykščius, Anykščių šilelį).</p> <p>Po ištraukų skaitymo ir analizės galime tęsti kalbos pratybas sąsiuvinyje (P. 42). Savarankiškai tyliai arba visi kartu perskaitykime pirmo pratimo tekstą „Miškas senovėje“ – jis lyg poemos tęsinys, tik parašytas ne eilėmis, o proza. Paaiškinkime mokiniams nežinomus žodžius, jeigu tokių bus. Galima trumpai aptarti, koks miškas buvo senovėje, kas rašytojo Vytauto Tamulaičio pramanyta (gražiai sugalvota: voverės su piemenukais riešutus į obuolių sėklas maino, vilkai avis perka, o ne nusineša iš ganyklų). Tada atliekama gramatinė užduotis: randami ir pabraukiami daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą kas? Stipresnėje klasėje mokiniai šią užduotį gali atlikti savarankiškai, silpnesnėje – visi kartu. Kas?: <i>miškas, medžiai, pušys, liepos, bitės, žvėrys, voverės, vilkai</i>. Šiuos daiktavardžius mokiniai pabraukia, o paskui atlieka dar vieną užduotį – juos nurašo ir išnagrinėja, t. y. parašo jų skaičių ir giminę, pavyzdys duotas, reikia tęsti toliau: <i>medžiai – dgs., vyr. g.; pušys – dgs., mot. g.; liepos – dgs., mot. g.; bitės – dgs., mot. g.; žvėrys – dgs. vyr. g. (tas žvėris); voverės – dgs., mot. g.; vilkai – dgs., vyr. g.</i> Jeigu mokiniams sunku nustatyti kurio daiktavardžio giminę, jiems plakatėlyje primenami žodeliai tas, ta.</p> <p>Analogiški ir kiti pratimai: rasti daiktavardžius, kurie atsako į klausimą kas? (3, 4, 5). Tik papildomai reikia mokiniams savarankiškai nurašyti į žodyno lapelį jiems nežinomus žodžius (3 pratimas), daugiskaitą pakeisti į vienaskaitą (5 pratimas).</p> <p>Sunkesni 6 ir 7 pratimas, juos reikėtų labai atidžiai atlikti visiems kartu.</p>
---	---

<p><i>rašyti daiktavardžių daugiskaitos galūnes.</i></p> <p>V</p> <p><i>Antro teksto skaitymas (klasėje arba namie).</i></p> <p>VI</p> <p><i>Atsakymai į klausimą kas?</i></p>	<p>Aptarkime pratybų sąsiuvinio plakatėlį Mokykitės! (P. 43): jeigu daiktavardžio vienaskaitos galūnė -is, -ys, tai daugiskaitoje bus -iai, nors tariame ir girdime -ei. Šią taisyklę įtvirtiname atlikdami šeštą pratimą: reikia parašyti daugiskaitos daiktavardžių galūnes: <i>sūnelis – sūneliai, kuolelis – kuoleliai, berniukas – berniukai</i> (čia jau nesuklys, nes taip ir tariama), <i>liemenėlis – liemenėliai, raištis – raiščiai, raištelis – raišteliai, vėjas – vėjai</i> (po j nerašome <i>e</i>), <i>kiškis – kiškiai, medis – medžiai</i>.</p> <p>Tegul mokiniai savarankiškai pabando atlikti septintą pratimą – parašyti sakinius pagal pavyzdį, paskui visi kartu pasitikrinkime. Sakiniai: <i>Skrenda paukščiai. Šlama lapai. Kurmiai rausia olas. Žydi kaštonai. Tuksena geniai. Ežiai neša lapus.</i></p> <p>Rimanto Budrio tekstas „Ažuolas ir ažuoliukas“ (kn. Budrys R. Kiekvienas turi savo taką. V.: Vaga, 1979. P. 102–103) gali būti skirtas perskaityti namie arba pasirinktas skaityti klasėje vietoje „Anykščių šilelio“ (jeigu mokytojas mano, kad pastarasis kūrinys jo mokiniams per sunkus). Pasirenkamas būdas, kaip bus skaitomas tekstas, perskaitomas, išsiaiškinami nežinomi žodžiai. Nagrinėjama pagal klausimus, o jeigu tekstas skaitomas namie, vaikai savarankiškai pamąsto ir pasirengia atsakyti žodžiu į tuos klausimus.</p> <p>Gramatinė užduotis nesudėtinga – vienu žodžiu atsakyti į parašėje pateiktus klausimus (žodžiu). Jeigu vaikai skaitys tekstą namie, pagalvos apie užduotis, tai kitą savaitę pamokos pradžioje galima skirti vieną kitą minutę laiko ir mokiniams užduoti šiuos klausimus: <i>Kas stiebiasi? – sūnelis; Kas užstoja saulę? – šakos; Kas krito? – gilė; Kas dygo? – ažuolėlis; Kas atėjo? – berniukas; Kas eiti negali? – medis.</i></p>
--	--

2 tema. Medis ir metų laikai

Tikslas – toliau gerinti skaitymo, teksto supratimo gebėjimus, plėsti žodyną gamtos temų žodžiais; toliau mokytis daiktavardžio – kelti klausimą kas?, nusakyti giminę ir skaičių:

- skaitys autorinę **Onos Jautakės** pasaką „**Klevo lapelis**“;
- aptars kūrinio vaizdus, kaip keitėsi klevo lapas keičiantis metų laikams;
- atsakys į teksto klausimus;
- kalbės apie medžio gyvenimą, plės žodyną, tobulins sakinių sudarymą;
- toliau mokysis kelti daiktavardžio klausimą **kas?**, tekste atpažinti daiktavardžius, kurie atsako į šį klausimą;
- pasakys daiktavardžių skaičių ir giminę, mokysis juos vartoti;
- mokysis rašyti daiktavardžių galūnes.

Priemonės: Vad. P. 64–65. Pr. 1. P. 44–45.

Mokytojui.	Trūkstant laiko šią temą galima praleisti, o tekstą skirti savarankiškam
------------	--

I

*Autorinės pasakos
skaitymas,
aptarimas.*

skaitymui. Tai apibendrinanti kartojimo tema, kurią mokiniai yra analizavę ir I, ir II klasėje – ji apima dvi siauresnes temas: medžius ir metų laikus. Gramatikos užduotys skirtos daiktavardžio klausimui *kas?*, ko mokėsi pirmoje šio skyriaus temoje, ir daiktavardžio galūnių rašybai, kurios dar mokysis ne kartą. Tačiau vis tiek aptarsime ir kūrinių, ir pratybų užduotis.

Siūlome susiskirstyti į keturias grupes, kiekvienai grupei pasirinkti po vieną **Onos Jautakės** pasakos „**Klevo Lapelis**“ (kn. Jautakė O. Ponia Pelargonija. V.: Kronta, 2009. P. 66 – 69) dalį, ją perskaityti ir pagal po tekstu esančius klausimus atpasakoti visai klasei. Svarbiausia, kad mokiniai suprastų, jog pasakoje tas Klevo Lapelis yra tarsi gyvas, jis – šios pasakos veikėjas, jis keičiasi keičiantis metų laikams. Šiuo požiūriu pasaka labai artima tikrovei ir baigiasi visai tikroviškai – sudžiovintas Lapelis, pabuvęs lango puošmena, virsta pelenais. Galima trumpai aptarti medžio likimą – išties medis auga (labai ilgai), bręsta, vėliau jis naudojamas kurui (malkoms) arba iš jo daromi įvairūs daiktai: statomi namai, laivai, gaminami baldai, žaislai, įrenginėjami butai ir t. t. Miškai – didelis turtas, juos reikia saugoti. Be to, medžiai gamina deguonį – sudaro sąlygas žmogui, kitiems gyviams padarams gyventi...

II

*Daiktavardžių, kurie
atsako į klausimą
kas?, radimas tekste,
jų giminė ir skaičius.*

Siūloma gramatinė užduotis – kiekviena grupė iš savo dalies išrenka daiktavardžius, kurie atsako į klausimą *kas?* Mokytojas lentoje nubraižo lentelę, o mokiniai į ją rašo daiktavardžius, suskirstydami pagal giminę, pažymi jų skaičių:

Vyr. g.	Mot. g.
<i>Lapelis – vns.</i>	<i>mama – vns.</i>
<i>pasaulis – vns.</i>	<i>vasara – vns.</i>
<i>rutulys – vns.</i>	<i>kamanė – vns.</i>
<i>vėjelis – vns.</i>	<i>gėlės – dgs.</i>
<i>drugelis – vns.</i>	<i>saulutė – vns.</i>
<i>žiogas – vns.</i>	<i>žolė – vns.</i>
<i>paukštis – vns.</i>	<i>ugnis – vns.</i>
<i>žmonės – dgs.</i>	<i>moteris – vns.</i>
<i>šuo – vns.</i>	<i>saulė – vns.</i>
<i>katinas – vns.</i>	
<i>lapai – dgs.</i>	
<i>broliai – dgs.</i>	
<i>medis – vns.</i>	
<i>tėtis – vns.</i>	
<i>maitintojas – vns.</i>	
<i>vėjas – vns.</i>	
<i>lapas – vns.</i>	

III

*Daiktavardžių
galūnių rašybos
mokymasis.*

Į lentelę rašydami daiktavardžius atkreipkime mokinių akis į jų galūnes – paprašykime paaiškinti, kodėl žodyje *broliai* gale rašoma *-iai*, nors girdime *-ei*. Mokiniai gali pasinaudoti vadovėlio paraštėje esančiu plakatėliu

<p style="text-align: center;">IV</p> <p>Pratimai</p> <p>sąsiuvinyje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pasaka apie uosį; - daiktavardžių skaičius; - daiktavardžių daugiskaitos galūnės; - sunkesni rašybos atvejai; - diktantas. 	<p>ĮSIŽIŪRĖK!: jeigu vienaskaitoje galūnė <i>-is</i> arba <i>-ys</i>, tai daugiskaitoje bus <i>-iai</i>. Galime patikrinti, ar visi klasės mokiniai geba pasakyti moteriškosios giminės daiktavardžių daugiskaitą; <i>pusnis</i> – <i>pusnys</i>, <i>moteris</i> – <i>moterys</i>, <i>ugnis</i> – <i>ugnys</i>. Žinoma, negalime norėti, kad visi trečiokai iškart gebėtų parašyti sunkesnes daiktavardžių galūnes ar kaityti daiktavardžius skaičiais, to jie mokysis ilgai ir nuolat, kai tik susidurs su panašiais atvejais.</p> <p>Pratybų sąsiuvinyje trečiokai toliau mokosi tekstuose rasti daiktavardžius, kurie atsako į klausimą <i>kas?</i>, ir rašyti sunkesnius atvejus.</p> <p>Jeigu bus dirbama su šios temos medžiaga klasėje, tegul mokiniai perskaito lietuvių pasaką „Uosis neregys“ ir ją trumpai aptaria. Mokytojas turėtų paaiškinti, kodėl atsirado tokia pasaka (o tiksliau – saktė) apie uosį (sąsiuvinyje yra jo lapų nuotrauka – gal mokiniai pažįsta šį medį). Uosiai auga Lietuvoje, juos dažnai sodina prie sodybų. Šie medžiai anksčiau už kitus medžius rudenį numeta lapus, o pavasarį vėliau išsprogsta. Todėl ir vadina uosį neregium.</p> <p>Gramatinė užduotis – vienaskaitos daiktavardžius, kurie atsako į klausimą <i>kas?</i>, pabraukti viena linija (<i>uosis, neregys, uosis, laikas, uosis, medis, uosis, uosis, laikas, uosis</i>), daugiskaitos – dviem (<i>žmonės, medžiai, medžiai, medžiai, medžiai</i>) (tegul mokiniai įsidėmi žodžių porą: <i>medis</i> – <i>medžiai</i> – ja galės remtis mokydamiesi rašyti vyriškosios giminės daugiskaitos daiktavardžius). Kaip išmoko rašyti šiuos daiktavardžius, gali pasitikrinti atlikdami antrą pratimą – parašyti daugiskaitą: <i>neregys</i> – <i>neregiai</i>, <i>melagis</i> – <i>melagiai</i>, <i>lapelis</i> – <i>lapeliai</i>, <i>pavasaris</i> – <i>pavasariai</i>, <i>medis</i> – <i>medžiai</i>, <i>tinginys</i> – <i>tinginiai</i>, <i>uosis</i> – <i>uosiai</i>, <i>spyglis</i> – <i>spygliai</i>, <i>berželis</i> – <i>berželiai</i>.</p> <p>Trečiokai pradeda mokytis rašyti sunkesnės rašybos daiktavardžius, kurie atsako į klausimą <i>kas?</i>: <i>vyšnia, dalia, elnias</i> ir pan. Atlikime trečią pratimą – nurašykime sakinius ir stabtelėkime prie daiktavardžių <i>vyšnia, Dalia, dalia, galia, kelias, elnias, velnias</i>. Jų rašyba paaiškinta plakatėlyje Mokykitės! Galime daryti labai trumpą ir aiškią išvadą: daiktavardžių, kurie atsako į klausimą <i>kas?</i>, galūnėje niekada nerašome <i>e!</i></p> <p>Mokiniam siūlomas draugiškas diktantas – jį diktuoja draugas draugui, paskui pasitiktina žiūrėdami į pratybų sąsiuvinį (4 pratimas).</p>
<p style="text-align: center;">V</p> <p>Namų darbas.</p>	<p>Pirmas 45-o puslapio pratimas skirtas O. Jautakės pasakos „Klevo lapelis“ turinio supratimui patikrinti: mokiniai pagal tekstą ir metų laikus nuspalvina klevo lapą (todėl gali prireikti dar kartą perskaityti minėtą pasaką). Antras pratimas – aprašyti Klevo Lapelį, kaip jis atrodė visais metų laikais. Sunkoka užduotis, bet ji palengvinta – mokiniams šalia pateikti žodžiai, kuriuos jie gali vartoti savo sakiniuose. Jau žinoma užduotis – rasti daiktavardžius, kurie atsako į klausimą <i>kas?</i> (3 pratimas). Šiek tiek sunkesnis tekstas – jame yra pramanų, susietų su senovės lietuvių tikėjimu: minima deivė Lazdonė, Laumė. Jeigu skirsime mokiniams šį namų darbą, trumpai paaiškinkime tuos dalykus arba priminkime, kad gali pasiieškoti informacijos internete, kurioje nors lietuviškoje enciklopedijoje, paklausinėti tėvelių, senelių.</p>

3 tema. Ko nėra, o ko yra?

Tikslas – skaityti meninius ir dalykinius (informacinius) tekstus, juos suprasti, atsakyti į klausimus, mokytis ieškoti informacijos; mokytis kelti daiktavardžio klausimą *ko?*, rašyti daiktavardžių, kurie atsako į šį klausimą, galūnes:

- skaitys Gendručio Morkūno pasakojimą „**Ko yra Žemėje?**“;
- aptars šio pasakojimo savitumą, atsakys į klausimus;
- susipažins su dalykiniu straipsniu „**Apie Lietuvos miškus**“;
- apibendrins, ką žino apie Lietuvoje augančius medžius, gyvenančius žvėris, paukščius, kitus gyvūnus;
- prisimins daiktavardžio klausimą *ko?*, toliau mokysis jį kelti, tekste atpažinti daiktavardžius, kurie atsako į šį klausimą;
- pradės mokytis kelti klausimą *kieno?*;
- toliau mokysis vartoti vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžius;
- įtvirtins daugiskaitos daiktavardžių, kurie atsako į klausimą *ko?*, rašybą;

Priemonės: Vad. P. 66–67. Pr. 1. P. 46–47.

<p><i>Mokytojai.</i></p> <p>I</p> <p><i>Pirmo teksto skaitymas ir aptarimas.</i></p>	<p>Mokiniai vėl skaitys labai savito šiuolaikinio lietuvių vaikų rašytojo Gendručio Morkūno kūrybą – knygos „Vasara su Katšuniu“ ištrauką „Ko yra Žemėje?“. Rašytojas mirė jaunas, bet vaikams paliko nepaprastai įdomių ir savitų kūrinių: juose veikia tarsi paprasti, bet kartu ir ypatingi veikėjai (pavyzdžiui, nei katė, nei šuo), atsitinka labai netikėti įvykiai... Ir vadovėlyje pateiktoje ištraukoje kalbama visai apie paprastus dalykus, bet pasakoma netikėtų minčių, kurios ir juokina, ir stebina, ir verčia rimtai pamąstyti. Šis tekstas tinka ir skyriaus temai: jame minimi ir augalai, ir gyvūnai. G. Morkūno tekstą skaitykite ir aptarkite klasėje visi kartu.</p> <p>Klausimą <i>ko?</i> jau buvo mokytasi kelti mokantis nosinių raidžių rašymo žodžiuose, kurie pavadina daiktus (taigi kalbėta nevartojant <i>daiktavardžio sąvokos</i>).</p> <p>Pasirinkite, kaip skaitysite Gendručio Morkūno pasakojimą „Ko yra Žemėje?“ (kn. Morkūnas G. Vasara su Katšuniu. V.: Tyto alba, 2005. P. 7–8): galima skaityti po pastraipą iš eilės, o galima susiskirstyti į šešias grupes ir kiekviena grupelė pasirengia skaityti vieną pastraipą:</p> <p>I grupė skaito I pastraipą ir pasiruošia atsakyti į antrą teksto klausimą;</p> <p>II grupė skaito II pastraipą ir pasiruošia atsakyti į trečią klausimą;</p> <p>III grupė skaito III pastraipą ir taip pat pasiruošia atsakyti į trečią klausimą;</p> <p>IV grupė skaito IV pastraipą ir taip pat pasiruošia atsakyti į trečią klausimą;</p> <p>V grupė skaito V pastraipą ir taip pat pasiruošia atsakyti į trečią klausimą;</p> <p>VI grupė skaito VI pastraipą ir pasiruošia atsakyti į ketvirtą klausimą.</p> <p>Kai visi pasirengia, kūrinys skaitomas garsiai. Po kiekvienos pastraipos stabtelėkime ir ją aptarkime: kaip suprato, tegul atsako į užduotus</p>
--	---

II

Vadovėlio kalbos
užduotys.

klausimus. II – V grupė atsako į tą patį klausimą, bet tie jų atsakymai turėtų būti labai skirtingi, nes Žemėje yra begalybė visokių dalykų.

Apibendrinami kūrinio analizę atsakykite į pirmą ir paskutinį teksto klausimą. Nukreipkite mokinius į tekstą, kad jie dar kartą perskaitytų, kas jiems kelia šypseną, arba keista – tegul pasako savo nuomonę. O kuri vieta Žemėje įdomiausia, kiekvienas atsakys savaip. Įdomu būtų net plakatą šia tema sukurti.

Skaitytas vadovėlio tekstas pasirinktas tikslingai ne tik dėl bendros literatūrinės temos, bet ir dėl kalbos – jame daug daugiskaitos daiktavardžių, kurie atsako į klausimą **ko?** ir kurių gale rašoma nosinė raidė. Klausimą **ko?** vaikai jau mokėsi kelti ir anksčiau, nes reikėjo mokytis rašyti nosinę raidę žodžio gale. Dabar šį klausimą tarsi „įvedame“ į daiktavardžio kaitymo sistemą: mokome atpažinti daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **ko?**, mokome kelti šį klausimą daiktavardžiams ir juos vartoti sakinyje, daugiskaitos galūnėje rašyti nosinę raidę. Tekste yra paryškinti pirmieji pastraipų daiktavardžiai, kurie yra daugiskaitos skaičiaus ir atsako į klausimą **ko?** Užduotis mokiniams – rasti daugiau tokių daiktavardžių ir juos nurašyti. Šį darbą galima atlikti ir grupėmis, pavyzdžiui, viena grupė nurašo I – III pastraipos daiktavardžius, II grupė – IV – VI pastraipos.

Daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą **ko?**:

- žmonių, driežų, tigrų, miestų, kaimų, upių, ežerų, jūrų, kalnų, dykumų, ledynų;
- vabalų, paukščių, gėlių, akmenų, spalvų, balsų, garsų, kvapų.

Vadovėlyje rasti daiktavardžiai yra daugiskaitos formos, visi kartu pakeiskime daugiskaitą į vienaskaitą:

- žmogaus, driežo, tigro, miesto, kaimo, upės, ežero, jūros, kalno, dykumos, ledyno;
- vabalo, paukščio, gėlės, akmens, spalvos, balso, garso, kvapo.

Aptarkime šių daiktavardžių rašybą: daiktavardžių, kurie atsako į klausimą **ko?**, daugiskaitoje visada rašome nosinę raidę (galime ją nuspalvinti), o vienaskaitoje nosinės raidės nėra.

III

Pratybų sąsiuvinio
užduotys:

- kiek žino lietuviškų žodžių daiktams pavadinti;
- kaip išmoko atpažinti daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **ko?**;
- kūrybinė

Galima ir daugiau sugalvoti, ko yra Žemėje – atlikime pirmą pratimą pratybų sąsiuvinyje. Ant žemėlapiu mokiniai gali surašyti kiek tik žino daiktavardžių – tiks absoliučiai visi, nes žemėje yra visko, pradedant dulke ir baigiant banginiu, pradedant urveliu ir baigiant dangoraižiu, pradedant sapnu ir baigiant ... Išties mokiniai parodys, kiek jie žino lietuviškų žodžių daiktams, augalams, gyvūnams, reiškiniams, ... pavadinti.

Ar mokiniai atpažįsta daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **ko?**, galima patikrinti atliekant antrą pratimą – iš teksto išrašyti šiuos daiktavardžius: *automobilių, žmonių, iškabų, suoliukų, gėlių, šviesoforų, žmonių, medžių, šiukšlių dėžių, šunų, katinių, jūros kiaulyčių*. Atkreipkite mokinių akis į du pavyzdžius plakatėlyje. Žodžiai *šiukšlių* ir *jūros* yra junginyje su kitais daiktavardžiais, jiems geriau tinka klausimas **kokių?**, o ne **ko?**

Kūrybinė užduotis – trečias pratimas: mokiniams reikia pasukti galvas,

užduotis;
- pratimai
pasitikrinti ir
įsivertinti.

ko negali būti miesto gatvėse. Tai nelengva sugalvoti. Tegul siūlo ir visi kartu aptaria (galima padiskutuoti).

Ketvirtas ir penktas pratimas gali būti atliekami savarankiškai, o paskui kartu pasitikrinama.

Ketvirto pratimo daiktavardžiai turėtų susiskirstyti taip:

Vienaskaitos daiktavardžiai	Daugiskaitos daiktavardžiai
<i>močiutės</i>	<i>miltų</i>
<i>stiklinės</i>	<i>šaukštų</i>
<i>kiaušinio</i>	<i>šaukštelių</i>
<i>cukraus</i>	<i>meduolių</i>
<i>medaus</i>	<i>prieskonių</i>
<i>sviesto</i>	<i>gvazdikėlių</i>
<i>pusės</i>	<i>sausainių</i>
<i>colio</i>	<i>minučių</i>
<i>storio</i>	

Pasiūlykime nuspalvinti nosines raides – mokiniai geriau įsimins šių daiktavardžių rašybą. Pakalbėkime ir apie tuos daiktavardžius, kurių vartojama tik vienaskaita (*cukraus*, *sviesto*) ir kurių vartojama tik daugiskaita (*miltų*).

Penkto pratimo daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą **ko?**:
tėčio, *tvenkinio*, *grožybių*, *vandenžolių* (*kieno?*), *akmenukų*, *buožgalvių*, *daiktų*, *daiktelių*, *skardinių*, *peilių*, *meškerių*, *maišų*.

Antras temos tekstas gali būti skirtas namų skaitymui, savarankiškam darbui. Tema – Lietuvos miškas – mokiniams jau gerai žinoma.

Jeigu tekstas bus skaitomas klasėje, į ką reikėtų atkreipti mokinių dėmesį? Tai dalykinis (informacinis) straipsnis. Vaikai turėtų įsidėmėti:

- nors du tris žodžio *miškas* sinonimus;
- nors keletą medžių, kurie auga Lietuvos miškuose;
- keletą uogų, grybų;
- keletą žvėrių, paukščių.

Paraginkime mokinius paieškoti žinių internete, enciklopedijose, knygose apie Lietuvą, jos gamtą (jeigu jų turi).

Vadovėlyje siūloma sukurti rašybos taisyklę, kurią sufleruoja“ plakatėlis **ĮSIŽIŪRĖKITE!** ir kurią mokiniai tikrai jau žino: **Jeigu daugiskaitos daiktavardis atsako į klausimą ko?, jo gale viosada rašome nosinę raidę: egl*iu*, puš*ų*, berž*ų* ir t. t.**

IV

Antro teksto
skaitymas. Kas
svarbu?

V

Patys kuriame rašybos
taisyklę.

4 tema. Kam katinui uodega?

Tikslas – suprasti rašytojo humorą, patiems juokauti, susipažinti su vaikų daina, mokyti ją dainuoti; mokyti kelti daiktavardžio klausimą *kam?*, rašyti daiktavardžių, kurie atsako į šį klausimą, galūnes:

- skaitys **Romo Sadausko** kūrinį „**Mikis vėliavnešys**“;
- ras rašytojo pajuokavimus, mokysis iš jo;
- susipažins su **lietuvių vaikų daina „Kai aš mažas buvau“**;
- mokysis dainuoti vaikų dainą, ją pratęsti;
- mokysis kelti daiktavardžio klausimą *kam?*, tekste atpažinti daiktavardžius, kurie atsako į šį klausimą;
- pradės mokyti rašyti daiktavardžių, kurie atsako į klausimą *kam?*, galūnes;
- toliau mokysis vartoti vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžius sakinyje.

Priemonės: Vad. P. 68–69. Pr. 1. P. 48–49.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I <i>I kūrinio skaitymas ir aptarimas.</i></p> <p>II <i>Žaidimas klausimais.</i></p> <p>III</p>	<p>Žurnalisto ir rašytojo Romo Sadausko kūrinys „Mikis vėliavnešys“ yra iš nuotaikingos ir linksmos knygos vaikams „Katino dienos. Ggyvenimas, žygiai, darbai“ (V.: Žuvėdra, 2018. P. 152). Tai humoristinis kūrinys su juokingais klausimais, kurie kyla senelei Irutei ir į kuriuos gražiai juokaudamas atsako senelis Romas. Galima įtarti, kad šis veikėjas yra pats rašytojas, kuris mėgsta rašyti ne tik apie vaikus (žinome daug jo apsakymų apie mažą berniuką Romuką, paaugusį Saulių), bet ir apie senelius (pavyzdžiui, knyga „Šarangė varangė“).</p> <p>Mokydami daiktavardžių, kurie atsako į klausimą <i>kam?</i>, galūnių rašybos remiamės pavyzdžiais, o taisyklių „nekalame“ – svarbu, kad mokiniai po truputį mokytųsi psitikrinti žodžio rašybą keldami jam klausimą <i>kas?</i> (<i>kiškis – kiškiam, širdis – širdžiai</i>). Iškart trečiokai tikrai neišmoks, reikės dug pratybų, kantrybės.</p> <p>Ir tema, ir žodynas Romo Sadausko kūrinio „Mikis vėliavnešys“ trečiokams tikriausiai žinomi. Todėl su kūrinium mokiniai gali susipažinti savarankiškai – skirkime laiko jį perskaityti tyliai (klasėje arba namie). Tuomet visi kartu aptarkime. Pirmiausia vaikai turėtų pasakyti, apie ką šis kūrinys, kaip jiems patiko, kas patiko, gal buvo juokinga. Kūrinio esmė – senelės klausimai ir senelio atsakymai. Tegul mokiniai juos randa ir dar kartą perskaito garsiai. Kaip mokiniams patinka šie klausimai? Kaip į juos atsakytų? Ar pritaria senelio Romo atsakymams? Galima pasimokyti senelės ir senelio dialogą skaityti vaidmenimis.</p> <p>Pažaiskime kūrybinį žaidimą: tegul mokiniai sugalvoja panašių juokingų (o gal rimtų) klausimų. Jeigu mokytojas turi, gali perskaityti Donaldo Biseto pasaką „Išvirkšti klausimai“. Sugalvokime daugiau panašių išvirkščių klausimų.</p>
---	--

Daiktavardžių, kurie atsako į klausimą **kam?**, radimas tekste, jų galūnių rašybos aptarimas.

IV

II teksto skaitymas, žaidimas.

Skaitytame tekste yra klausimų **kam?** Tegul mokiniai randa daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **kam?**, juos nurašo ir aptaria galūnių rašybą. **Kam?**: *Senelai Irutei, šarkai, lapei, zuikiui, Mikutei*. Šių žodžių rašyba nesudėtinga – galėtume teigti: ką girdime, tą ir rašome. Bet imkime sunkesnius atvejus: **Kam?**: *zukaiams, seneliams, paukščiams* ir pan. Girdime *e*, bet rašome *ia*. Čia jau reikia mokėti pasitikrinti, t. y taikyti taisyklę, kuri yra kitame vadovėlio puslapyje. Perskaitykime plakatėlį ĮSIZIŪRĖK! Taigi galime visi kartu padaryti išvadą, kurioje remiamės pavyzdžiu: jeigu **kas?** – *lapė* gale **-ė**, tai **kam?** – *lapei* gale **-ei**, jeigu **kas?** – *senelis, žaltys*, gale **-is** arba **-ys**, tai **kam?** – *seneliams, žalčiams* gale **-iams**.

Lietuvių vaikų daina „**Kai aš mažas buvau**“ (Lietuvių liaudies dainynas. T. 1. Vaikų dainos. V.: Vaga, 1980. P 404) vaikams gali būti žinoma dar iš darželio žaidimų. Pažaiskime arba padainuokime ją, kartu mokiniai išmoks jos žodžius. Tegul viena grupė klausia, kita atsako. Galima ir pratęsti žaidimą – sugalvoti daugiau klausimų: – *Kam tos žąselės? /– Plunksnoms pešti./ – Kam tos plunksnos? /– Pagalvėms kimšti./ – Kam tos Pagalvės? /– Vaikams mėtytis. / Kam tie vaikai? /– Tėveliams mylėti...* Šią dainą galima skirti ir namų skaitymui. Tegul mokiniai klausimais ir atsakymais pažaidžia su namiškiais.

Panašus yra jauno poeto Mariaus Marcinkevičiaus eilėraštis „Kam?“ pratybų sąsiuvinyje. Galime jį visi kartu perskaityti ir pratęsti žaidimą (1 ir 2 pratimas).

V

Pratimai mokyti daiktavardžių galūnių rašybą.

Vadovėlyje yra gramatikos užduotis – pagal pavyzdį parašyti daugiau vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžių, kurie atsakytų į klausimą **kam?** Tegul mokiniai pasako ir parašo kuo daugiau pavyzdžių, juo labiau, kad ši užduotis susijusi su anksčiau skaitytu tekstu apie Lietuvos miškus.

Pirmo pratimo tekste randami ir nuspalvinami daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą **kam?** (*medui, plunksnoms, šienui, morkoms, žemei, medžiams*). Vėl atkreipkime mokinių akis į plakatėlį **Mokykitės!** Aptarkime kiekvieną pavyzdį lygindami klausimus **kas?** ir **kam?** bei daiktavardžių galūnes.

Tečias pratimas sunkokas, atlikime jį visi kartu, neskubėdami: analizuokime pavyzdžius: **kas?** – *miškas*, **kam?** – *miškui, miškams*, pagal šį pavyzdį bus *vilkui, vilkams; kiškis – kiškiui, kiškiams; genys – geniui, geniams; varlė – varlei, varlėms; gėlė – gėlei, gėlėms; žąsis – žąsiai, žąsims; širdis – širdžiai, širdims*.

Ketvirtas pratimas skirtas pasitikrinti, kiek trečiokai išmoko: tegul atlieka savarankiškai, o paskui visi kartu pasitikrinkime, būtina paaiškinkime, kodėl taip rašoma: *pelei, košei, kiaulei, karvei* (nes *pelė, košė, kiaulė, karvė*); *seneliams, paukščiams, tinginiams* (nes *senelis, paukštis, tinginys*).

VI

Namų darbai.

Pratybų sąsiuvinio 49-as puslapis skirtas namų darbams, o jo užduotys – daiktavardžiams, kurie atsako į klausimą **kam?** Pirmas pratimas – pasitikrinti, ar mokinys atpažįsta daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **kam?** (*Sauliui, šuniukui, Rudžiui, katei, Murkei, vištoms, veršiukui, kumeliukui, močiutei, berniukui, seneliui*). Antrame pratime ant saulučių spindulių reikia parašyti

	<p>pavyzdžių – daiktavardžių, kurie atsako į klausimą kam?; vienų galūnėse turi būti -ei, kitų – -iams, pavyzdžiui: <i>saulei, meilei, varlei, karvei, seilei, gatvei, eglei, ...; ežiams, svečiams, keliams, dviračiams, grioviams, švyturiams, ...</i></p> <p>Dar vienas pratimas skirtas daiktavardžių vartojimui: mokiniam pateikti netaisyklingi sakiniai (nesuderinti sakiniuose žodžiai), juos reikia pavartoti taisyklingai ir parašyti sakinius: <i>Jonas priskynė mamytei gėlių. Dovilei patiko maudytis baseine. Tėtis nupirko Eglei riedučius. Martynas padėjo senelei atsisėsti. Vilė pabėrė paukšteliams trupinių.</i> (Žodžių tvarka sakiniuose gali būti ir kitokia.) Kitą savaitę būtinai patikrinkime, ar mokiniai taisyklingai suderino sakinių žodžius.</p>
--	--

5 tema. Ką girdžiu, ką turiu?

Tikslas – skaityti linksmus, kiek netikėtus kūrinius, patiems juokauti, kurti; toliau mokytis kelti daiktavardžio klausimą **ka?, rašyti daiktavardžių, kurie atsako į šį klausimą, galūnes:**

- skaitys **Sigito Poškaus** pasakaitę „Ar esi girdėjęs?“;
- aptars nepaprastus veikėjus, įsidėmės jų seką;
- klausysis **Mariaus Marcinkevičiaus** eilėraščio „**Turiu**“;
- aptars eilėraščio savitumą, nuotaiką, žais eilėraščiu;
- prisimins daiktavardžio klausimą **ka?**, toliau mokysis jį kelti, tekste atpažinti daiktavardžius, kurie atsako į šį klausimą;
- įtvirtins daiktavardžių, kurie atsako į klausimą **ka?**, rašybą, patys suformuluos rašybos taisyklę;
- toliau mokysis sudaryti sakinius, juose vartoti daiktavardžius.

Priemonės: Vad. P. 70–71. Pr. 1. P. 50–51.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Pasakaitės skaitymas.</i></p>	<p>Vaikų rašytoją Sigitą Pošką trečiokai jau pažįsta – nuo pirmos klasės skaitė jo keistokus, šmaikščius ir linksmus eilėraščius, pasakaites. Kūrinys „Ar esi girdėjęs?“ – pasakaitė iš jau žinomos knygos „Vieną kartą“ (P. 18). Kūrinys būtų labai paprastas, jeigu jame neslypėtų žaidimo elementas: vis ilginama minimų veikėjų eilė, kurią skaitytojui reikia įsiminti. O pabaigoje viskas baigiama neiginiu „ne“, nes padaras Besotis Ėdrūnas gali būti tik pasakoje, ir tai patvirtina tik „šįryt iš kiaušinio išsiritusi maža pūkuota pasakaitė“.</p> <p>Savo nuotaika ir žaismingumu šiai pasakaitėi artimas jauno poeto Mariaus Marcinkevičiaus eilėraštis „Turiu“. Eilėraštis sukonstruotas pasakos be galo principu, todėl jį galima tęsti ir tęsti, t. y. žaisti su juo.</p> <p>Klausimą ka? jau buvo mokytasi kelti mokantis nosinių raidžių rašymo žodžiuose, kurie pavadina daiktus (taigi kalbėta nevarojant <i>daiktavardžio sąvokos</i>).</p> <p>Su Sigito Poškaus tekstu „Ar esi girdėjęs“ mokiniai gali susipažinti savarankiškai, nes skaitymo požiūriu jis nesudėtingas – jame daug pasikartojimų. Retesni žodžiai paaiškinti žodynėlyje. Prisiminkime, kad Vincas yra pudelis iš minėtos knygos „Vieną kartą“, o Besotį Ėdrūną</p>
--	--

<p>II</p> <p>Vadovėlio kalbos mokymo užduotys.</p> <p>III</p> <p>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</p> <ul style="list-style-type: none"> - daiktavardžių, kurie atsako į klausimą <i>ką?</i> radimas eilėraštyje; - klausimų kėlimas daiktavardžiams; - daiktavardžių vartojimas sakinyje; - pradedame mokyti kelti daiktavardžių klausimus <i>apie ką? pas ką? per ką? ir pan.</i>; - klausimas <i>kada?</i>; 	<p>mokiniam reikia įsivaizduoti. Pasakos pabaiga atskleidžia, kad šis padaras yra tik pasakoje.</p> <p>Pasiūlykime mokiniams įsiminti visą veikėjų grandinę, kuri yra pavaizduota ir nuotraukose. Tada sekime pasaką nežiūrėdami į tekstą ir vardykite tų veikėjų eilę – bus atminties lavinimo pratimai.</p> <p>Pasakaitė labai tinka gramatikos užduočiai: nurašyti vienaskaitos daiktavardžius, kurie atsako į klausimą <i>ką?</i>: <i>dramblį, žirafą, raganosį, zebra, kiškį, pelę</i>. Supažindinkime mokinius ir su sudėtingesniu atveju – klausimu <i>apie ką?</i>: <i>apie Besotį Ėdrūną</i> (dar tiksliau būtų <i>apie ką? – apie Ėdrūną, apie kokį? apie Besotį</i>, bet galima to trečiokams dar neaiškinti).</p> <p>Pratybų sąsiuvinyje skaitome dar vieną Sigito Poškaus kūrinį – eilėrašį „Didelis darbas“, trumpai pasiaiškiname, kas tas didelis darbas (prasmė labai gili – jausti gamtą, visą aplinką ir pačius artimiausius žmones). Gramatinė užduotis nesudėtinga– rasti visus daiktavardžius, kurie atsako į klausimą <i>ką?</i>, ir nuspelvinti nosines raides. Šį pratimą mokiniai gali atlikti savarankiškai (susitarkime, kiek laiko skirsime), o paskui pasitikrinti. Klausimą <i>ką?</i>, kaip ir klausimą <i>ko?</i>, vaikai pradėjo mokytis kelti dar pirmoje klasėje, dabar įtvirtina. Ir kiti pratimai skirti daiktavardžiams, kurie atsako į klausimą <i>ką?</i>. Antro pratimo užduotis reikalauja parašyti pabrauktiems daiktavardžiams klausimus (bus visi klausimai <i>ką?</i> ir du klausimai <i>kas?</i>). Trečias pratimas prašo įrašyti tinkamus žodžius juos pakeičiant taip, kad tiktų sakiniui. Atlikime visi kartu: kelkime sakinio klausimą, ieškokime tinkamo žodžio ir jį keiskime taip, kad atsakytų į tą klausimą, pavyzdžiui: <i>Ką mes sumanėme išlieti? – čiuožyklą</i> ir t. t. Visi dešinėje surašyti žodžiai pateikti eilės tvarka, tik reikia pakeisti jų galūnes – pritaikyti sakiniui.</p> <p>Sunkesni pratybų sąsiuvinio 51-o puslapio pratimai. Juos atlikdami trečiokai mokysis vartoti klausimą <i>ką?</i> su prielinksniais (šio termino vaikams nesakome) ir atsakyti daiktavardžiu su prielinksniu. Ketvirtame pratime reikia virš pabrauktų daiktavardžių parašyti klausimus, kurių pavyzdžiai jau yra (apie ateitį – <i>apie ką?</i>, pas draugą – <i>pas ką?</i>, į upę – <i>į ką</i> arba <i>kur?</i>, per kelią? – <i>per ką?</i>, pas sesę – <i>pas ką?</i>, apie Mėnulį – <i>apie ką?</i>, alink Saulę – <i>aplink ką?</i>). Greta pratimo yra plakatėlis Mokykitės!, kuriame surašyti dažniausiai vartojami panašūs atvejai – tegul mokiniai perskaito pavyzdžius. Toliau trečiokai mokosi vartoti daiktavardžius su žodžiais <i>į, per, aplink</i> ir kt. Sugalvoja sakinius ir juos parašo (5 pratimas). Pirmiausia sugalvokime visi kartu, pasakykime, aptarkime, ar taisyklingai pasakyta, o tuomet užrašykime. Žinoma, iš karto mokiniai neišmoks taisyklingai vartoti daiktavardžių su prielinksniais, bet svarbu, kad jau bandytų, pradėtų mokyti.</p> <p>Labai svarbus dar vienas atvejis, kai daiktavardis atsako ne į klausimą <i>ką?</i>, bet į klausimą <i>kada?</i> Šiam atvejui skirtas 6 pratimas. Atrinkti tik tie daiktavardžiai, kurių mokiniams dažnai reikia pasakojant ar aprašant įspūdžius, kasdieninėje kalboje. Tai metų laikai (<i>vasarą, rudenį, žiemą, pavasarį</i>) ir paros dalys (<i>rytą, dieną, vakarą, naktį</i>). Visų šių žodžių gale,</p>
---	---

<p>- pasitikriname, ką išmokome.</p> <p>IV</p> <p>Eilėraščio skaitymas, aptarimas.</p> <p>V</p> <p>Žaidimas eilėraščiui.</p>	<p>kai jie atsako į klausimą kada? (kai kurie mokytojai kelia ne visai tinkantį šiuo atveju klausimą ką?), rašomos nosinės raidės. Visus šiuos atvejus ir dar savaitės dienų pavyzdžius mokiniai mato plakatėlyje Įsižiūrėkite!</p> <p>Pasitikrinti, ką mokiniai išmoko, siūlo septintas pratimas: įrašyti praleistas raides. Sakiniuose reikės įrašyti daiktavardžius, kurie atsako į klausimus kada? į ką? (kur?), aplink ką? per ką? ir ką?: šeštadienį, į žygį, laužą, arbatą, vakarą, aplink laužą, naktį, palapinėse, rytą, košę, per upę, parką, į vakarą.</p> <p>Mariaus Marcinkevičiaus eilėrašį „Turiu“ (kn. Marcinkevičius M. Voro koja. V.: „Švieskime vaikus“, 2016. P. 17–18) pirmiausia perskaito mokytojas arba parengtas mokinys. Eilėraštis turėtų skambėti linksmai, žaismingai. Tegul vaikai pasako pirmuosius įspūdžius: patiko ar nepatiko, kodėl (kaip geba). Jeigu yra neaiškių žodžių, išsiaiškinkime. Po to analizuokime kūrinį detaliau: raskime ir dar kartą perskaitykime, kas ką turi. Paskutiniuose trijuose posmuose poetas kreipiasi į vaiką-skaitytoją. Labai vaikiškas, šiltas kreipimasis: „Tu turi mane ir mamą, / Ir dar mėgstamą pižamą.“ Autorius paseks dar ir pasaką, tik reikia užsisėgti pižamos sagą... O ta pasaka apie tai, ką vaikas skaitė eilėraščio pradžioje. Ir vėl viskas iš pradžių – taigi eilėraštis tarsi pasaka be galo. Galima išmokti eilėrašį skaityti choru ir perskaityti keletą kartų, o gal išmokti atmintinai. Šį eilėrašį galima skirti ir namų skaitymui. Jeigu mokinys nori, jį gali išmokti atmintinai.</p> <p>Vadovėlyje siūloma pratęsti eilėrašį – sugalvoti, kas dar ką gali turėti. Kuriant ne tiek svarbu prasmė, kiek skambesys. Pavyzdžiui: <i>Jūra turi aukštą bangą, / Namai turi platų langą. / Gandras turi ilgą snapą, / O medelis – žalią lapą...</i> Jeigu eilėraštis bus skaitomas namie, gali juo žaisti visi namiškiai.</p> <p>Šiame vadovėlio puslapyje, paraštėje, yra plakatėlis ĮSIŽIŪRĖKITE! Paanalizuokime pavyzdžius: plakate lyginami vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą ką? Trečiokai turėtų įsidėmėti, kad nosinę raidę rašome tik daiktavardžių, kurie atsako į klausimą ką?, vienaskaitoje.</p>
--	---

6 tema. Kuo galima būti?

Tikslas – skaityti kūrinį apie šiek tiek neįprastus vaikų norus, suprasti svarbią to kūrinio mintį; mokyti kelti daiktavardžio klausimą **kuo?, rašyti daiktavardžių, kurie atsako į šį klausimą, galūnes:**

- skaitys Nijolės Kepenienės kūrinį „**Kailiai ir širdys**“;
- atsakys į teksto klausimus;
- aptars, kas kūrinyje tikra, o kas pramanyta;
- bandys nusakyti svarbią kūrinio mintį;
- mokysis kelti daiktavardžio klausimą **kuo?**, atpažinti daiktavardžius, kurie atsako į šį klausimą;
- mokysis rašyti daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **kuo?**, juos lygins su kitais daiktavardžiais;
- toliau mokysis sudaryti sakinius, juose vartoti daiktavardžius.

Priemonės: Vad. P. 72–73. Pr. 1. P. 52–53.

Mokytojui.

Rašytojos Nijolės Kepenienės kūrinį trečiokai jau yra skaitę. Šios autorės pasakaitės stebina savo išmone, kartais visai netikėtais dalykais. Panašus ir šis kūrinys: iš pradžių viskas lyg ir tikroviška, kasdieniška – vaikai renkasi vaidmenis ir kaukes. Autorė meistriškai panaudoja lietuvių pasakymą perkeltine prasme „įlįsti į kieno nors kailį“ arba „kieno nors kailyje pabūti“ – patekti į kieno nors padėtį, atsidurti kieno nors vietoje, kuo nors tapti. Tačiau pasakojime apie jau pažįstamos veikėjos Pupyttės norus atsiranda fantastinis elementas – Pupyttė išties atsiduria pelės kailyje. O pabaigoje pateikiamas aiškus moralas (pamokymas): „Narsi širdis gali plakti ir pilkos pelyttės krūtinėje“.

Skaitydami šį tekstą mokiniai ras pavartotų daiktavardžių, kurie atsako į lausimą **kuo?**, ir patys mokysis juos vartoti kalboje.

I

*Kūrinio I dalies
skaitymas,
atsakymai į
klausimus.*

Nijolės Kepenienės kūrinys „**Kailiai ir širdys**“ (iš mokiniams jau žinomos knygos „Pupyttė ir jūra, ir sriuba“. P. 49 – 50) vadovėlyje padalytas į dvi dalis. Pirmiausia skaitome pirmą dalį, ją aptariame pagal klausimus, paskui – antrąją. Pasirenkame skaitymo būdą ir susipažįstame su tekstu. Nežinomi žodžiai paaiškinti žodynėlyje. Nagrinėkime kūrinį pagal vadovėlio klausimus: tegul atsakydami į pirmą klausimą mokiniai grįžta į tekstą ir perskaito atsakymą. Kad atsakytų į antrą klausimą, reikia mokiniams pasiruošti: galima susirašyti, kuo norėjo būti Pupyttė: pirmiausia pantera, paskui žirafa, delfinu, dar ežiu, rojaus paukšte, drambliau. O sapne norėjo būti liūtu, drakonu, bet tapo pelyte. Jeigu mokytojas rastų išvardytų gyvūnų nuotraukų ar piešinių, galėtų juos išdėlioti ta tvarka – būtų puikus antro klausimo atsakymo planas.

Kūrinyje yra pavartota lietuvių liaudies patarlė „Rytas už vakarą protingesnis.“ Aptarkime su mokiniais, kada taip sakoma (kai nesiseka ko nors nuspręsti, dėl ko nors susitarti, atidedame vėlesniam laikui, kitai dienai, todėl taip ir sakome).

II

*Kūrinio II dalies
skaitymas, svarbi
kūrinio mintis.*

Antra kūrinio dalis irgi turėtų būti skaitoma klasėje, nes reikia išsiaiškinti svarbią jo mintį, suformuluotą pabaigoje. Galima vadovautis šiai daliai skirtais klausimais. Autorė aprašo negražią situaciją klasėje – vaikai tyčiojasi iš berniuko, įsikūnijusio į paršelį. Ir niekas jo negina, tik Pupyttė, virtusi pelyte ir jos draugė tikra pelytė. Raskime ir perskaitykime, kas atsitiko klasėje. O tada perskaitykime svarbius Pupyttės žodžius: „Narsi širdis gali plakti ir pilkos pelyttės krūtinėje. Kailis nesvarbu“. Štai kodėl autorė kūrinį pavadino „Kailiai ir širdys“. Vaikai, turėję visokių galingų žvėrių kailius, elgėsi netinkamai, skriaudė silpnesnįjį, nė vienas nedrįso jo ginti, o mažos pelyttės nepabūgo ir visus pamokė.

Padiskutuokime su mokiniais, kas šiame kūrinnyje yra kaip gyvenime, o kas kaip pasakoje.

III

*Daiktavardžių,
kurie atsako į
klausimą **kuo?**,*

Kūrinys tinka susipažinti su daiktavardžio klausimu **kuo?**, nes jame yra nemažai daiktavardžių, kurie atsako į šį klausimą. Pabūkime **kuo?**: *liūtais, kiškiais, katytėm, šuniukais, varna, gulbe, šikšnosparniu, pantera, žirafa, delfinu, rojaus paukšte, drambliau, pele, liūtu, drakonu*. Labai svarbu, kad

radimas kūrinyje.
Jų lyginimas su
kitais
daiktavardžiais.

IV

Daiktavardžių,
kurie atsako į
klausimą **kuo?**,
galūnių rašyba.

mokiniai skirtų vienodai tariamus moteriškosios giminės daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **kas?** ir kurie atsako į klausimą **kuo?** Visi kartu atlikime vadovėlio⁷² puslapio užduotį: reikia nurašyti sakinius ir parašyti skliaustuose klausimą **kas?** arba **kuo?** Padarykime su mokiniais išvadą, kad kai kurie daiktavardžiai, atsakantys į klausimą **kas?** ir **kuo?**, turi tas pačias galūnes. (formas). Tačiau yra du sunkesni atvejai – jie pateikti plakatėlyje ĮSIŽIŪRĖKITE! (P. 73) Paanalizuokime tuos atvejus – palyginkime:

Vyriškosios giminės vienaskaitos daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą **kuo?**, yra panašūs į vyriškosios giminės daugiskaitos daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **ko?**:

Vyr. g. vns. **kuo?** – *vardu, drambliu, paršiuku, namu, vaiku, ...*

Vyr. g. dgs. **ko?** – *vardų, dramblių, paršiukų, namų, vaikų, ...*

Moteriškosios giminės vienaskaitos daiktavardžiai, kurie atsako į klausimą **kuo?**, yra panašūs į moteriškosios giminės vienaskaitos daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **ką?**:

Mot. g. vns. **kuo?** – *pele, žirafa, meška, daina, egle, ...*

Mot. g. vns. **ką?** – *pelę, žirafą, mešką, dainą, eglę, ...*

Taigi su mokiniais baigiame sakinį: *Jeigu daiktavardis atsako į klausimą **kuo?**, jo gale nosinės nerašome* (dar galime pridurti: jo galūnę visada tariame trumpai).

V

Pratybų sąsiuvinio
užduotys.

Pratybų sąsiuvinio 52-as puslapis skirtas daiktavardžio klausimui **kuo?** Pirmo pratimo tekste mokiniai ras daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **kuo?**: *cukrumi, sekliu, dantimis*. Jų nedaug, bet svarbu, kad mokiniai juos pastebėtų tekste, nes kartu matys vartojimo pavyzdį. Antrame pratime reikia parašyti klausimus: *dviračiu (kuo?)*, *nuo žemės (nuo ko?)*, *žeme (kuo?)*, *upeliu (kuo?)*, *kojomis (kuo?)*, *vandenis (ką?)*, *po žeme (po kuo?)*, *vanduo (kas?)*, *dykuma (kuo?)*, *limonado(ko?)*. Dar kartą visi aptarkime plakatėlių žodžius, palyginkime pateiktų daiktavardžių galūnių rašybą. Trečias pratimas – vaikų fantazijai lavinti ir mokytis vartoti daiktavardžius (*kuo?*, *su kuo?*, *po kuo?*). Mokiniai turėtų įrašyti į sakinius labai netikėtus dalykus: *Šarka rašo su uodega. Lapė šoka su gaidžiu. Upe plaukia akmuo. Grybai auga po vandeniū. Po egle miega saulė. Ežys pasipuošė švelniu kailiuku. Žirafa džiaugiasi šiltais kailiniais*.

VI

Namų darbai.

Pratybų sąsiuvinio 53-ias puslapis skirtas namų darbams. Mokiniai įtvirtins daiktavardžių, kurie atsako į klausimus **ką?** ir **kuo?**, vartojimą: rašys juos sakinyje, ras tekste, nagrinės. Skirdami užduotis trumpai paaiškinkime jas mokiniams. Pirmame pratime reikia pastebėti dešimt daiktų ir apibraukti jų kontūrus (kad būtų aiškiau, galima pasiimti skirtingų spalvų pieštukus). Tegul vaikai patys randa tą dešimtį daiktų. Turėtų rasti ir parašyti sakinį: *Aš matau gitarą, kamuolį, teniso raketę, kastuvą, riedlentę, (sportinę) kepuraitę, voverę, žuvį, laistytuvą, automobilį*. Antro pratimo tekstas apie cirką, jam reikia sugalvoti pavadinimą ir tekste pabraukti 6 daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **ką?** (*į ką?* arba *kur?*), ir 6 daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **kuo?** (*su kuo?*).

Ką? į ką?: *Andriuką, į cirką, būgną, dūdelę, vežimėlį, šokius, vielą.*
Kuo? su kuo?: *su kelnytėmis, švarkeliu, balionais, pirštais, kojytėm, galva.*
 Trečias pratimas reikalauja atidumo ir žinių apie daiktavardį – išnagrinėti visus tekste rastus daiktavardžius. Pavyzdžiai yra.

7 tema. Kur žemės vidurys?

Tikslas – susipažinti su pluošteliu lietuvių liaudies minklių, pasaka; mokytis nusakyti vietą, kelti daiktavardžio klausimus *kur?*, *kame?* rašyti daiktavardžių, kurie atsako į šiuos klausimus, galūnes:

- skaitys ir mins **minkles**;
- susipažins su lietuvių pasaka „**Žmogus ir velnias**“;
- aptars pasakos veikėjus;
- daugiau sužinos apie lietuvių pasakų įdomias būtybes;
- aptars **paveikslą**, nusakys jame nupieštą daiktų vietą;
- prisimins daiktavardžio klausimus ***kur?***, ***kame?***, toliau mokysis juos kelti;
- mokysis rašyti daiktavardžius, kurie atsako į klausimus ***kur?***, ***kame?***;
- mokysis nusakyti vietą, sakiniuose vartoti daiktavardžius.

Priemonės: Vad. P. 74–75. Pr. 1. P. 54–55.

Mokytojui.

Šios temos pavadinimui pasirinkta lietuvių minklė *Kur žemės vidurys?*. Mokiniai skaitys keletą naujų minklių, kuriose kalbama apie vietą. Su minkle susijusi ir lietuvių pasaka „Žmogus ir velnias“. Daiktų vieta svarbi ir dailininko paveiksle – jis „suklydo“ pavaizduodamas veikėjus ne jiems būdingoje buvimo vietoje. Taigi visa šiai temai skirta literatūrinė ir vaizdinė medžiaga susijusi su vieta, nes, mokant gramatikos, atėjo eilė klausimui *kur?* (*kame?*) ir vietos nusakymui lietuvių kalboje.

Su klausimais *kur?*, *kame?* mokiniai pradėjo pažindintis jau pirmoje klasėje, juos kelti daiktų pavadinimams mokėsi antroje, o trečioje jau vartoja *daiktavardžio* sąvoką ir kalba apie daiktavardžius, kurie atsako į klausimus *kur?*, *kame?*, ir nurodo daikto, veiksmo, reiškinių ar kt. vietą. Šie klausimai labai svarbūs mokantis daiktavardžių galūnių rašybos.

I

Minklių aiškinimasis.

Keletą minučių skirkime **minklėms**: tegul vienas mokinys skaito minklę, o kiti – jos atsakymą. Bet jį reikia ne tik perskaityti, bet ir paaiškinti. Jeigu sunkiai sekasi, mokytojas gali užvesti ant kelio, pavyzdžiui, parodyti siūlų kamuolį, pasukinėti gaublį ir paaiškinti, kad kamuolyje kiekvienas taškas gali būti jo vidurys. Galima pasikalbėti, kur geriausiai kiekvienas jaučiasi (tikriausiai namie). Mūsų senoliams visada skaniausias buvo savo šulinio vanduo, todėl ir gimė tokia minklė. Žinoma, šiuolaikiniams vaikams, ypač miesto, tai neaktualu.

II

Pasakos skaitymas ir aptarimas: gudrūs klausimai, veikėjų

Lietuvių pasaką „**Žmogus ir velnias**“ (kn. Nė velnio nebijau. V.: Vyturys, 1988. P. 175–176) pirmiausia mokiniai gali perskaityti tyliai. Tada išsiaiškinami nežinomi žodžiai, aptariama, kas buvo įdomu, patiko šioje pasakoje. Būtinai dar kartą perskaitykime žmogaus klausimus velniui. Tai tarsi trys minklės, iš kurių

apibūdinimas.

III

Gramatinės užduotys vadovėlyje. Rašybos taisyklė.

paskutinė jau skaityta šioje pamokoje. Apibūdinkime pasakos veikėjus: koks yra žmogus (vargšas, bet gudrus), koks yra velnias (galingas, bet kvailas). Kaip ir dauguma pasakų, ši baigiasi žmogaus pergale – jis laimi maišą aukso.

Labai svarbios vadovėlio kalbos užduotys: mokiniai nurašo minklių daiktavardžius, kurie atsako į klausimus **kur?** arba **kame?** Šie daiktavardžiai paryškinti, todėl nesunku užduotį atlikti savarankiškai. Būtinai nuspalvinkime galūnes, kad geriau įsimintume jų rašybą. Antra užduotis – pasakoje rasti penkis daiktavardžius, kurie atsako į klausimus **kur?** arba **kame?**: *miške, pušyne, šile, pasaulyje, viduryje*. (Prie šių daiktavardžių dar galima priskirti *ant kelmo*, nes taip pat šiuo junginiu nurodoma vieta **kur?**) Praginkime mokinius sugalvoti daugiau panašių pavyzdžių: *mieste, ežere, jūroje, gatvėje, širdyje, Vilniuje, Lietuvoje, ...* Ir jau galime visi kartu suformuluoti rašybos taisyklę: **Jeigu daiktavardis atsako į klausimą kur? (kame?), jo gale visada rašome -e (net po j!)**.

IV

Paveikslo aptarimas. Vietos nusakymas.

Vadovėlio 75 puslapyje yra nupieštos juokingos situacijos. Visi kartu aptarkime paveikslą ir atsakykime į klausimus. Reikalingi žodžiai yra prie žodyno ženklų. Galima dirbti ir grupėmis: viena grupė atsako į vienus klausimus, kita – į kitus, paskui skaitoma garsiai ir aptariama, akcentuojama, kaip parašė daiktavardžius, kurie atsako į klausimą **kur?**: *Vaikas tupi lizde. Gandras maudosi vonioje. Obelis auga ant stogo. Kaminas stovi ant žemės. Triušis yra šuns būdoje. Šuo tupi triušio narvelyje. Avytė yra automobilyje. Kriaušės auga ant eglės. O turėtų būti: Vaikas maudosi vonioje. Gandras tupi lizde. Obelis auga sode (kieme). Kaminas stovi ant stogo. Triušis yra narvelyje. Šuo tupi būdoje. Avytė yra pievoje (kieme, tvarte)*.

Kaip matome, vietai nusakyti reikėjo ir daiktavardžių, kurie atsako į klausimą **ko?** ir turi sau priklausantį žodį **ant**. Prie žodyno ženklų yra daugiau pavyzdžių – daiktavardžių, kurie pasako vietą – tegul mokiniai su jais sugalvoja sakinių. Jeigu patiko šios užduotys, gali patys panašiai fantazuoti.

V

Pratybų sąsiuvinio užduotys:

- daiktavardžių, kurie atsako į klausimą **kur?** (**kame?**) radimas tekste;
- jų rašybos įtvirtinimas;
- kūrybinė užduotis;

Pratybų sąsiuvinio užduotys skirtos daiktavardžiams, kurie atsako į klausimus **kur?** arba **kame?** Perskaičius pirmo pratimo tekstą, reikėtų jį trumpai aptarti, ką naujo mokiniai sužinojo. Tada atliekama gramatinė užduotis: mokiniai turėtų rasti ir pabraukti žodžius: *pasakose, pekloje, pelkėse, jaujose, paežerėse, pievose, giriose, raistuose, sodybose, miškuose, name, svirne, kamaroje (po krosnimi)*. Antrame pratime žaidžiama su vienaskaita ir daugiskaita: *pasakose – pasakoje, pekloje – peklose, pelkėse – pelkėje, jaujose – jaujoje, paežerėse – paežerėje, pievose – pievoje, giriose – girioje, raistuose – raiste, sodybose – sodyboje, miškuose – miške, name – namuose, svirne – svirnuose, kamaroje – kamarose*. Svarbu, kad trečiokai įsižiūrėtų, įsidėmėtų, kad ir vienaskaitos, ir daugiskaitos daiktavardžių, kurie atsako į klausimą **kur?** (**kame?**), gale rašoma **e**.

Atokvėpiui – lengvesnis trečias pratimas, jį mokiniai atlieka savarankiškai, tačiau iš jo seka sunkesnė ketvirta užduotis – reikia melus pakeisti teisybe. Šią užduotį atlikime visi kartu arba poroje su suolu draugu ar drauge. Sakiniai turėtų skambėti taip: *Aš kilst meškerę – ogi žuvis užkibusi. Žiūriu – ogi danguje varna mažą paukštelį vejasi. Laimė, paukštelis pasislėpė miške*.

<ul style="list-style-type: none"> - <i>žodžių, kurie atsako į klausimą ką veikia?, rašybos kartojimas;</i> - <i>mokomės nusakyti vietą daiktavardžiais su žodeliais <i>prie, po, už</i> ir <i>pan.</i>;</i> - <i>kaip išmokome rašyti</i> - <i>daiktavardžių galūnes.</i> 	<p>Ne šiai temai skirtas penktas pratimas, bet abi mįslės susijusios su melų pasaka (pirmosios atsakymas – <i>žuvis</i>, antrosios – <i>varna</i>. Bet čia svarbu pakartoti žodžių, kurie atsako į klausimą ką veikia?, rašybą.</p> <p>Kitame (55-ame) pratybų puslapyje labai svarbus plakatėlis Mokykitės! ir septintas pratimas. Atlikime jį visi kartu: pamokykime vaikus nusakyti vietą daiktavardžiais su žodeliais <i>prie, po, už</i>, ir <i>pan.</i> (Su <i>prielinksnio</i> sąvoka trečiokai dar nesupažindinami, tik mokomi prielinksnius vartoti praktiškai.) Mokiniai turėtų parašyti sakinius: <i>Stalas yra kambaryje. Obuoliai padėti ant stalo. Batai palikti po stalu. Kibiras stovi prie stalo. Medis auga kieme. Lizdas yra medyje. Paukštis vabalus renka po medžiu. Katė paukščio tyko už medžio</i> (reikalingi žodžiai yra dešinėje už brūkšnio).</p> <p>Šeštas pratimas skirtas pasitikrinti, kaip trečiokai išmoko rašyti daugelio daiktavardžių galūnes. Rašybai pasitikrinti prireiks įvairių klausimų: kur? arba kame? ko? kas? ką? Įrašius galūnes, reikėtų pasitikrinti, ar kas nepadarė klaidų, pasiaiškinti.</p>
---	---

8 tema. Kas kur atsitinka?

Tikslas – susipažinti su lietuvių vaikų literatūros klasikės Bronės Buivydaitės pasakojimu, suprasti, kaip pasakojime nusakoma vieta; išsiaiškinti, kaip lietuviai kreipiasi, mokytis taisyklingai kreiptis; įtvirtinti daiktavardžių, kurie atsako į klausimus *kur?*, *kame?*, rašybos taisyklę:

- skaitys Bronės Buivydaitės pasakojimą „Šilelyje“;
- supras pasakojimo vietą, laiką, veikėjus, kas įvyko;
- susipažins su pasakojimo planu, pagal jį atpasakos tekstą;
- išsiaiškins, kuriais daiktavardžiais kreipiamasi, kuo jie ypatingi;
- mokysis taisyklingai kreiptis;
- prisimins daiktavardžių, kurie atsako į klausimus *kur?*, *kame?*, rašybos taisyklę;
- pasakos, mokysis vartoti daiktavardžius (ir kitus žodžius).

Priemonės: Vad. P. 76–77. Pratybų sąsiuvinyje šiai temai užduočių neskirta.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p style="text-align: center;">I</p> <p><i>Pasakojimo I dalies</i></p>	<p>Vadovėlyje trečiokai supažindinami su lietuvių vaikų literatūros klasikės Bronės Buivydaitės knygos „Auksinis batelis“ (V.: Vaga, 1984. P. 76–80) ištrauka. Kūrinys nesudėtingas, labai tikroviškas, jo centre – berniuko nuotykis miške. Jeigu trūksta laiko, kūrinį galima palikti savarankiškam skaitymui namie. Kitą savaitę galima skirti keletą minučių ir jį aptarti. Tikslinga jį išmokti atpasakoti (žodžiu) – taip trečiokai plės ir aktyvins savo žodyną, mokysis vartoti įvairius daiktavardžius ir tuos, kurie nurodo vietą bei kuriais kreipiamasi. Pratybų sąsiuvinyje šiai temai užduočių nenumatyta.</p> <p>Kadangi tikriausiai bus mokytojų, kurie norės klasėje skaityti ir analizuoti šį tekstą, aptarsime, kas svarbu dirbant su juo.</p> <p>Skaitant Bronės Buivydaitės pasakojimą „Šilelyje“, dėmesys skiriamas</p>
---	--

<p><i>skaitymas, jo tęsinio kūrimas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Kūrinio aptarimas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - veikėjai; - įvykis; - vieta, laikas. <p>III</p> <p><i>Pasakojimo II dalies skaitymas. Planas.</i></p> <p>IV</p> <p><i>Gramatikos užduotys:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - kaip kreipiamasi; - mokomės kreiptis; <ul style="list-style-type: none"> - įtvirtiname daiktavardžių (<i>kur?kame?</i>) rašybą. <p>V</p> <p><i>Namų darbai.</i></p>	<p>įvykiui ir kur tas įvykis vyksta. Tekstas padalytas į dvi dalis. Perskaičius pirmą dalį spėjama, kas bus toliau. Tegul mokiniai sugalvoja ir siūlo savo variantus (įdomu, gal šiuolaikiniai mokiniai pasinaudos šiuolaikinėmis technologijomis – mobiliuoju telefonu).</p> <p>Skaitydami stabtelėkime prie ryto šilėlyje aprašymo – tegul mokiniai dar kartą perskaito pirmą pastraipą. Aptarkime veikėjus ir įvykį – padėkime mokiniams papildomais klausimais: <i>Kas grybavo? Kur?Kada? Ką rado mama, Petriukas? Ką Petriukas išgirdo? Kur? Ką jis pamatė? Ką veikė berniukas? Ką jis suprato? Kaip Petriukas pasijuto paklydęs miške?</i></p> <p>Paspėlioje, kas buvo toliau, perskaitykime antrą dalį ir palyginkime savo ir autorės versiją. Šią dalį aptarkime pagal vadovėlio klausimus.</p> <p>Vadovėlyje siūloma mokyti planuoti tekstą: pateiktas jo planas, pagal jį reikia suskirstyti pasakojimą, t. y. kiekvienai plano daliai rasti teksto dalį. Darbas atliekamas žodžiu. Tada tekstas atpasakojamas žiūrint į planą.</p> <p>Gramatikos užduotys pateiktos prie kalbo ženklo. Tekste yra pabraukta keletas daiktavardžių. Mokiniai turi pasakyti, į kokius klausimus jie atsako: <i>šakos – kas?, senelė – ką?, takelis – kas?, mišką – ką?, motiną – ką?</i> Tačiau tekste yra daiktavardžių, kurie neatsako į joki klausimą. Perskaitykime pavyzdžius plakatėlyje ĮSIŽIŪRĖKITE! Kas? – <i>senelė</i>, bet <i>senele!</i> (stipriau tariame paryškintą skiemenį) neatsako į joki klausimą. Taip pat žodžiai <i>mama, Petriuk, voveraitė</i> ir visi kiti, kuriais į ką nors kreipiamės. Raskime tekste šių daiktavardžių pavyzdžių. Paašškinkime mokiniams, kad lietuvių kalboje taip kreipiamės arba yra speciali daiktavardžio forma, kuria kreipiamės (pasiūlykime kreiptis vienam į kitą): <i>Onute, Bernardai, katine, dėde, teta</i> ir pan. Yra kalbų, kurios tokių daiktavardžių neturi, o kreipiasi daiktavardžiu, kuris atsako į klausimą <i>kas?</i> Žinoma, apie kreipinį mokiniai dar kalbės vyresnėse klasėse, dabar tik pradėdame mokyti, kaip taisyklingai kreiptis.</p> <p>Plakatėlyje dar kartą mokiniams primenama daiktavardžių, kurie atsako į klausimą <i>kur? (kame?)</i>, rašybos taisyklė: ir vienaskaitoje, ir daugiskaitoje šių daiktavardžių gale rašoma <i>e</i>.</p> <p>Jeigu mokytojas nuspręs skirti namų darbus, gali pasiūlyti mokiniams parašyti B. Buivydaitės pasakojimo „Šilėlyje“ atpasakojimą. Planas yra, belieka tik visą įvykį perteikti trumpiau, savais žodžiais. Kur kils sunkumų, galima pasižiūrėti į tekstą.</p>
--	---

9 tema. Kaip išmokome kelti daiktavardžių klausimus?

Tikslas – apibendrinti daiktavardžių klausimus, pasitikrinti, kaip išmoko juos kelti, vartoti įvairias daiktavardžio formas, mokytis kreiptis, įtvirtinti daiktavardžių rašybos taisykles, įsivertinti, kaip moka rašyti daiktavardžių galūnes:

- skaitys Vygando Račkaičio tekstą „Genio namai“, kuriame yra daiktavardžių, atsakančių į visus aptartus klausimus;
- kiekvienam daiktavardžio klausimui ras pavyzdžių;
- skaitys eilėraščių ištrauką, kuriose yra klausimų;
- patys mėgins kurti eilėraščius su klausimais;
- prisimins išmoktas daiktavardžių galūnių rašybos taisykles;
- rašys tikrinamąjį diktantą arba atliks testą.

Priemonės: Vad. P. 78–79. Pr. 1. P. 56–57, 59.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Pamokos tikslas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Atliekamos užduotys:</i></p> <ul style="list-style-type: none">- žaidimas klausimais;- teksto skaitymas;- nustatome, į kokį klausimą atsako pabraukti daiktavardžiai;	<p>Apibendriname gramatikos mokymo požiūriu labai svarbų daiktavardžio skyrių – mokiniai susipažino su visais daiktavardžio klausimais: <i>kas? ko? kam? ką? kuo? kur?</i> arba <i>kame?</i> (su <i>linksnio</i> sąvoka trečiokai dar nesupažindinami), mokėsi juos kelti, rasti daiktavardžius, kurie atsako į tuos klausimus, pagal klausimus kaityti ir vartoti daiktavardžius sakinyje, juos rašyti. Šiai temai skiriamos dvi pamokos.</p> <p>Pirmiausia visi kartu chorų perskaitykime temą „Kaip išmokome kelti daiktavardžių klausimus?“ ir išsiaiškinkime pamokos tikslą – pasitikrinsime, kaip kiekvienas mokame tuos klausimus kelti, derinti, kitaip sakant, keisti daiktavardžių galūnes, kad jie tiktų sakinyje, juos rašyti.</p> <p>Pamokoje paraleliai atliekamos vadovėlio ir pratybų sąsiuvinio užduotys, nes jos viena kitą papildo, pastiprina. Iš eilės skaitomi ant snaigių surašyti daiktavardžių klausimai, aptariama, kad ant vienos snaigės klausimo nėra, o yra šauktukas. Kad mokiniai geriau suvoktų klausimus, atlikime pirmą pratybų sąsiuvinio pratimą (P. 56): ne tik nuspalvinkime eilėraščio klausimus, bet visi prisiminkime kuo daugiau klausimų ir juos surašykime lapelyje (mokytojas rašo lentoje).</p> <p>Tuomet geriau skaitantis mokinys arba mokytojas raiškiai perskaito Vygando Račkaičio tekstą „Genio namai“ (kn. Račkaitis V. Pavasario žvanguliai. V.: Vaga, 1984. P. 56), išsiaiškinami vaikams nežinomi žodžiai, aptariamas turinys.</p> <p>Tuomet skaitoma po sakinį ir pabrauktam žodžiui „nuleidžiama“ snaigė su klausimu, t. y. pasakoma, į kokį klausimą atsako pabrauktas daiktavardis. Dar daugiau būtų naudos, jeigu mokiniai pasakytų pilną klausimą, o ne tik klausiamąjį žodį: Kas išsirinko aukštą pušį? – <u>genelis</u>. Ką išsirinko genelis? – <u>pušį</u>; Ką mato iš jos? – <u>upę, pievą, keliuką</u>. Ir t. t. Kitų daiktavardžių klausimai: <i>uoksq, namq, namus, kiaušinėlius, vaikučius – kq?, šile, name – kur?, plaktuku, būstais – kuo?, skiedros, kepuraitė, genys, namas, voverės, širdis – kas?,</i></p>
--	--

<ul style="list-style-type: none"> - <i>daiktavardžiai, kuriais kreipiamės;</i> - <i>pratybų sąsiuvinio teksto skaitymas;</i> - <i>randami daiktavardžiai;</i> 	<p><i>zylutėms, paukščiams, geniui, genienei – kam?, genio, nuomos – ko?</i></p> <p>Snaigė su šauktuku turi nusileisti prie daiktavardžio <i>Geneli!</i> Aptarkime, kad taip kreipiamasi į genelį, daiktavardis <i>geneli</i> – į jokią klausimą neatsako. Perskaitome pavyzdžius plakatėlyje MOKYKIMĖS!</p> <p>Skaitomas antro pratimo tekstas, trumpai aptariamas pagal užduotį. (Ką Kaukučiai pamatė raganos trobelėje, kad taip išsigando, galima sugalvoti vėliau, pavyzdžiui, pamokos pabaigoje).</p> <p>Aliekama trečio pratimo užduotis: mokiniai iš eilės skaito po vieną teksto sakinį ir pasako daiktavardžius, visi pasibraukia:</p>
<ul style="list-style-type: none"> - <i>daiktavardžiai suskirstomi pagal klausimus;</i> 	<p><u>Kaukučiai</u> paėjęjo šiek tiek <u>takeliu</u> ir priėjo <u>trobelę</u>. <u>Raganos</u>?! Taip, žinoma. Tai buvo <u>raganos trobelė</u>. <u>Namelis</u> buvo dengtas <u>saldumynais</u>, didelėmis balto ir juodo, netgi žalio <u>šokolado plytelėmis</u>, įvairiausių <u>formų tešlainiais</u>, apibarstytais <u>cukraus pudra</u> ir <u>marcipanais</u>. Taip ir turi atrodyti padori <u>trobelė</u>, skirta <u>vaikų pramogoms</u>. <u>Viduje kažkas griežė ryla</u>, o prie <u>langu</u> stovėjo ir gulėjo <u>lėlės</u>, <u>meškiukai</u>, <u>kareivėliai</u> ir visokie pliušiniai <u>žvėreliai</u>. Bet geriau įsižiūrėję <u>Kaukučiai</u> paklaiko...</p>
<ul style="list-style-type: none"> - <i>daiktavardžių nagrinėjimas (gali būti patikrinamoji užduotis).</i> 	<p>Radę visus daiktavardžius, mokiniai juos suskirsto pagal klausimus. Pagal savo klasės mokinių lygį mokytojas sprendžia, ar šią užduotį skirti atlikti savarankiškai (tada numatomas laikas) ar atliks visi kartu.</p> <p>Kas? <i>Kaukučiai, trobelė, namelis, lėlės, meškiukai, kareivėliai, žvėreliai</i> Ko? (Kieno?) <i>raganos, šokolado, formų, cukraus, vaikų, langu</i> Kam? <i>pramogoms</i> Ką? <i>trobelę</i> Kuo? <i>takeliu, saldumynais, plytelėmis, tešlainiais, pudra, marcipanais, ryla</i> Kur? Kame? <i>viduje</i></p>
<p>III <i>Klausimų eilėraščiai.</i></p> <p>IV <i>Daiktavardžių rašybos taisyklės:</i></p>	<p>Paskutinis pirmos pamokos darbas – vėl grįžtama į vadovėlį ir atliekama puslapio apačioje parašyta užduotis: kiekvienam klausimui nurašyti po du pabrauktus daiktavardžius ir juos išnagrinėti pagal pavyzdį, pateiktą vadovėlyje. Šį darbą mokiniai gali atlikti ant lapelių, mokytojas surenka ir greitai peržiūri – išaiškės, ką kiekvienas moka, o ko dar reikia pasimokyti.</p> <p>Antrą pamoką skirkime kūrybai ir daiktavardžių rašybai. Pirmiausia perskaitykime vadovėlyje klausimų eilėraščius. (Jeigu trūksta laiko, galima šią medžiagą skirti namų darbams.) Tegul mokiniai atlieka puslapio apačioje nurodytas pirmas dvi užduotis. Trečiąją, kūrybinę, gali atlikti namie.</p> <p>Po to išanalizuokime vadovėlio paraščių plakatėlius AR MOKAME? Tegul trečiokai pakomentuoja juose sutrumpintai parašytas taisykles:</p> <p>Kai vienaskaitos daiktavardis atsako į klausimą <i>ka?</i>, jo gale rašome <i>nosinė raidę</i>.</p> <p>Kai daugiskaitos daiktavardis atsako į klausimą <i>ko?</i>, jo gale rašome <i>nosinė raidę</i>.</p>

- *kas?*

- *ką?*

- *ko?*

- *kur? kame?*

- *ką rašyti: e ar ia?*

Kai vienaskaitos ir daugiskaitos daiktavardžiai atsako į klausimą **kur?** arba **kame?**, gale rašome **e**.

Visi kartu analizuojame ketvirto pratimo lentelės daiktavardžius:

1. Peržiūrime daiktavardžių, kurie atsako į klausimą **kas?**, galūnes. Kurios kelia pavojų rašant suklysti? **broli*ai***, **ež*iai*** tariame **e**, bet rašome **ia**. Skaitome pirmą taisyklę ir ją pabaigiame – sugalvojame ir parašome pavyzdžių: **eln*iai***, **peil*iai***, **medel*iai***, **senel*iai***, ...

2. Peržiūrime daiktavardžių, kurie vienaskaitoje atsako į klausimą **ką?**, galūnes. Skaitome antrą taisyklę ir ją užbaigiame: ... **visada rašome nosinę raidę**, pavyzdžiui: **mamą**, **tėtį**, **klasę**, **sieną**, **medį**, ...

3. Peržiūrime daiktavardžių, kurie daugiskaitoje atsako į klausimą **ko?**, galūnes. Skaitome trečią taisyklę ir ją užbaigiame: ... **visada rašome nosinę raidę**, pavyzdžiui: **mamų**, **tėčių**, **klasių**, **sienų**, **medžių**, ...

4. Peržiūrime daiktavardžių, kurie vienaskaitoje ir daugiskaitoje atsako į klausimą **kur?** arba **kame?**, galūnes. Skaitome ketvirtą taisyklę ir ją užbaigiame: ... **paskutinė jo raidė visada e** pavyzdžiui: **mamoje**, **tėtėje**, **klasėje**, **sienoje**, **medyje**, ...

Siūlome išanalizuoti dar penktą pratimą. Tai tarsi pačių mokinių sukurtos dvi taisyklės. Iš tiesų tai supaprastinta taisyklė, kuri skambėtų taip: *Jei vienaskaitos daiktavardis atsako į klausimą **kas?** ir turi galūnę -ias, -is, -ys, -a, -i, -uo, tai kitose to daiktavardžio formose rašome **ia** arba **iai**: kelias – keliai, keliams, viltis – vilčiai, pirtis – pirčiai, sesuo – seseriai, seseria ir kt.* Tačiau trečiokams ši taisyklė dar per sunki – reikia įsiminti ne vieną galūnę. Todėl siūlome pamėginti **e** ir **ia** rašybos daiktavardžių galūnėse mokytis keliant klausimą **ko?**

Skaitome pirmą taisyklę: **ko?** – **brolio**, tai visur bus **ia**: **broli*ai***, **broli*ams***, **broli*ais***. Taigi minkštumo ženklas **i** pereina į kitas to žodžio galūnes (todėl niekaip netiks rašyti **e**).

Skaitome antrą taisyklę: **ko?** – **gėlės**, tai visur rašysime kaip girdime – **e** (nesunku atsiminti, jei pasakysime sugyvindami, kad raidė **ė** pameta tašką ir virsta **e**).

Visi kartu aiškinkimės ir įrašykime praleistas žodžių raides: **Kel*iai***, **kel*iams***, **kel*iais*** (**nes kelio**), **varl*ei***, **varl*ę***, **varl*es*** (**nes varlės**), **spygli*ai***, **spygli*ams***, **spygli*ais*** (**nes spyglio**), **kepur*ei***, **kepur*ę***, **kepur*es*** (**nes kepurės**), **medži*ai***, **medži*ams***, **medži*ais*** (**nes medžio**). Žinoma, galima tikrintis rašybą pagal klausimą **kas?**

Aptarus visas taisykles, galima rašyti tikrinamąjį diktantą arba atlikti IV testą (Prat.sąs. P. 59). Gali testą mokiniai atlikti namie ir patys įsivertinti.

Diktanto tekstas (žinoma, mokytojas gali rinktis ir kitą).

Voro tinklas

Miške voras mezga tinklą. Ant kupros turi siūlų kamuolį. Tempia siūlą nuo šakos iki šakos. Štai ir viskas! Voras tinklą baigė. Lauks musių. Voras gaudo ne tik muses. Tinkle būna ir uodų. Net drugių ir bičių. Voro tinklas nebaisus tik paukščiams. Geniai ne tik suplėšo

V

Įvertinimas arba įsivertinimas.

vorų tinklus, bet dažnai pagauna ir pačius vorus.

IV T E S T A S – baigus VI vadovėlio skyrių „**IR MEDIS, IR PAUKŠTIS, IR ŽVĖRELIS...**“

Tikslas – įsivertinti, kaip supranta įvykių seką kūrinyje, kaip geba reikšti savo nuomonę apie veikėją; kaip išmoko kelti daiktavardžių klausimus, derinti daiktavardžius sakinyje, rašyti jų galūnes:

- pasitikrins, ar geba teisingai pažymėti kūrinio įvykių seką;
- parašys savo mintis apie kūrinio veikėją;
- klausimams tekste ras daiktavardžius;
- įrašys praleistas raides – pasitikrins, kaip išmoko rašyti daiktavardžių galūnes;
- atliktas užduotis įsivertins balais.

Priemonės: Vad. P. 62–79, Pr. sąs.1. P. 59, 60.

Mokytojui.

Apie mūsų nuostatą dėl mokinių testavimo jau rašėme I testo įžangoje. Ir ketvirtas testas skirtas **tik vaikui savarankiškai įvertinti save**, pačiam pasitikrinti ir pasitaisyti. Jeigu vaikas nenori, gali testo neatlikti. (Mokytojas gali pasirinkti tikrinamąjį diktantą.) Testas yra nedidelės apimties – tik vieno puslapio. Mokiniui tikslingiausia būtų testą atlikti namie ir pačiam pasitikrinti: pavartyti vadovėlį, pažiūrėti atsakymus sąsiuvinio gale, susiskaičiuoti balus.

Baigus šeštą vadovėlio skyrių „Ir medis, ir paukštis, ir žvėrelis...“, atliekamas testas, kuris yra pratybų sąsiuvinio 59-me puslapyje. Jo atsakymai – sąsiuvinio gale – 60-ame puslapyje (kol kas juos pateikiu čia pat po paaiškinimų, kad mokytojas galėtų nukopijuoti ir išdalyti vaikams. Galima ir kitaip: vaikai testą atlieka namie, o kitą savaitgalį visi kartu pasitikrina ir susiskaičiuoja balus.) Visos testo užduotys atliekamos savarankiškai, sąžiningai. Dar vienas pasiūlymas: pirmą kartą testo lapę viską rašyti paprastu pieštuku. Pasitikrinus atakymus galima pasitaisyti klaidas. Taip mokomasi, o ne tik įsivertinama.

Skirdami šį testą trumpai paaiškinkime mokiniams jo atlikimo tvarką.

Pirma užduotis skirta pasitikrinti, kaip mokinys supranta tekstą, t. y. geba nusakyti įvykių seką. Pirmiausia reikia atidžiai perskaityti tekstą. Jeigu yra nežinomų žodžių, klausti mokytojo (jeigu skaito klasėje) arba namiškių. Be to, kai kurie žodžiai gali būti aiškūs iš konteksto.

1a užduotis. Mokinys sunumeruoja įvykius tokia seka, kaip jie buvo aprašyti pasakojime.

1b užduotis. Mokinys atsako į klausimą *Kodėl Adelei suskaudo širdį ir norėjosi verkti?* Rašo taip, kaip geba – svarbu, kad mąstyty, reikštų savo nuomonę. Pavyzdžiai: *Niekas nenorėjo šunyčio. Adelė negalėjo šunyčio parsinešti į savo namus. Adelei tėveliai neleido laikyti šuns. Šunytis buvo labai nelaimingas. Šunyčiui buvo labai blogai. Bijoj, kad šunytis žus.*

2 užduotis. Skaitytame tekste „Šunytis“ randa kiekvienam klausimui po daiktavardį.

I

*Užduočių
paaiškinimas.*

<p style="text-align: center;">II</p> <p>Testo atsakymai.</p>	<p>Pavyzdžiai: Kas? šunytis (arba šuniukas, automobilis, mokytoja) Ko? pamokų (po pamokų, sumuštinio, šuns, šuniuko) Kam? mokytojai Ką? šunytį (šuniuką, širdį, padarėlį, dureles, rankas) Kuo? balsu Kame? kuprinėje</p> <p>3 užduotis. Mokinys patikrina, kaip moka parašyti daiktavardžių galūnes – taikyti išmoktas taisykles. Įterptas ir vienas veiksmo žodis.</p> <p style="text-align: center;"><i>Smagu žiemq lauke. Imi rogutes ir bėgi ant kalno. O ten jau daug draugų. Vieni nuo kalno skrieja rogėse, kiti – ant slidžių. Su tėčiu keliauji į čiuožyklą, išbandai ledą.</i></p> <p>1a. 1. Adelė pamato šunytį. 2. Išaiškėja, kad šunytis niekieno. 3. Adelė pamaitina šunytį. 4. Mergaitė nešasi šunytį. 5. Šunytį paima mokytoja.</p> <p>1b. Bet koks atsakymas teisingas, jeigu mokinys parašė savo nuomonę, net ir su klaidomis.</p> <p>2 užduotis. Kas? šunytis, (šuniukas, automobilis, mokytoja); ko? pamokų (po pamokų), (sumuštinio, šuns, šuniuko); kam? mokytojai; ką? šunytį, (šuniuką, širdį, padarėlį, dureles, rankas); kuo? balsu; kame? kuprinėje.</p>
<p style="text-align: center;">III</p> <p>Rezultatų suvedimas, įsivertinimas.</p>	<p>3 užduotis. <i>Žiemq, lauke, rogutes, draugų, skrieja, rogėse, ant slidžių, su tėčiu, į čiuožyklą, ledą.</i></p> <p>Atlikęs visas užduotis, mokinys patikrina atsakymus pratybų sąsiuvinio 60-ame puslapyje ir susiskaičiuoja balus. Tegul pats įsivertina: pamąsto, kaip sekėsi, ką jau moka, o ko dar reikia pasimokyti. Įvertinti gali paprašyti ir tėvų ar kitų namiškių.</p>

VII skyrius. KOKIE JIE?

Tikslas – toliau pažindintis su lietuvių vaikų literatūros klasikais ir šiuolaikiniais rašytojais, lietuvių tautosaka, plėsti gebėjimą skaityti ir suprasti pasakojimus ir į juos įterptus aprašymus; susipažinti su žodžiais, kuriais apibūdiname daiktus, mokyti kelti jiems klausimus *koks? kokia? kokie? kokios?*, mokyti vartoti šiuos žodžius su daiktavardžiais sakinyje, kurti trumpus aprašymus ir juos įterpti į pasakojimus.

1 tema. Kūrinio veikėjo paveikslą galima piešti ir žodžiais

Tikslas – susipažinti su išeivijos rašytojo Antano Vaičiulaičio pasaka, pajauti jos grožį; mokytis atpažinti žodžius, kuriais apibūdinami pasakos veikėjai, kelti jiems klausimus *koks? kokia? kokie? kokios?*, vartoti šiuos žodžius kartu su daiktavardžiais:

***kokie? kokios?*, vartoti šiuos žodžius kartu su daiktavardžiais:**

- skaitys Antano Vaičiulaičio pasaką „Lokys ir voverė“;
- aptars pasakos veikėjus;
- ras tekste ir analizuos voverės ir lokio aprašymus arba jų elementus (trumpus apibūdinimus);
- aptars pasakos temą, atsakys į klausimus;
- mokysis kelti žodžiams, kuriais apibūdinami veikėjai, klausimus *koks? kokia? kokie? kokios?*;
- mokysis rasti tekste žodžius, kurie vartojami su daiktavardžiais ir kurie atsako į klausimus *koks? kokia? kokie? kokios?*;

***kokia? kokie? kokios?*;**

- trumpai apibūdins pasakos veikėją (lapę);
- plėš žodyną skaitytų kūrinio žodžiais, požymių, ypatybių pavadinimais.

Priemonės: Vad. P. 80–81. Pr. 2. P. 1.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Skyriaus pavadinimo, temos aptarimas.</i></p>	<p>Kalboje su daiktavardžiais dažnai vartojami būdvardžiai – be jų negalima apsieiti ką nors apibūdinant, vertinant. Ir vaikai savo kalboje vartoja nemažai būdvardžių, pavyzdžiui: <i>gera, geras, gražus, graži, protingas, protinga</i> ir kt. Tai būdvardžiai, bet su <i>būdvardžio</i> terminu ir jo teorija trečiokai dar nesupažindinami (ši tema numatyta IV klasėje), o tik mokomi juos vartoti praktiškai: atpažinti tekste, vartoti su daiktavardžiais sakiniuose ir tekstuose. Kadangi šio vadovėlio integruotoje kalbos ugdymo sistemoje visi kalbos reiškiniai aiškinami per tekstą, t. y. gyvą kalbą, pirmiausia trečiokai skaito aprašymus arba į pasakojimus įterptus aprašymo elementus (detales), kuriuose yra daug būdvardžių. Taip jie iškart gauna tų žodžių vartojimo pavyzdį, supranta jų reikšmę kalboje ir patys mokosi juos vartoti. Kas svarbu III klasėje kalbant apie būdvardį? Pirma, suprasti šių žodžių reikšmę ir jais plėsti vaiko žodyną: ypatybių, požymių pavadinimais (ypač spalvų, atspalvių, vidinių ypatybių). Antra, mokytis kelti šiems žodžiams klausimus: pirmiausia <i>koks? kokia? kokie? kokios?</i>, paskui pagal galimybes ir <i>kokį? kokią? kokių?</i> bei kitus. Tačiau tikrai nesiekime III klasėje išmokyti rašyti būdvardžių galūnes. Trečia, po truputį mokyti praktiškai derinti ir vartoti šiuos žodžius su daiktavardžiais. Čia reikia remtis tik pavyzdžiais, tekstu, klausimais.</p> <p>Skyrius „KOKIE JIE?“ eina po daiktavardžio skyrių (tai logiška, nes būdvardis dažniausiai vartojamas su daiktavardžiu), todėl aptarkime su mokiniais kas tie <i>jie</i>: prisiminkime prieš tai buvusio skyriaus pavadinimą „Ir medis, ir paukštis, ir žvėrelis...“; prie šio sakinio puikiausiai tinka klausimas <i>Kokie jie?</i> Taigi šiame skyriuje skaitysime kūrinis, kuriuose rasime ir medžio, ir gyvūno, ir žmogaus apibūdinimus, t. y. bus aprašyta, kaip jie atrodo, kokie jie yra. Bet kurį matomą daiktą galima nufotografuoti, nupiešti arba apibūdinti žodžiais. Taip pat ir kūrinio veikėją. Todėl skaitydami kūrinis sužinosime, kokiais žodžiais apibūdinama, jais plėsimė</p>
---	--

<p>II</p> <p><i>Pirmos užduoties skaitymas, temos numatymas.</i></p>	<p>savo žodžių skrynelę, žodyną.</p> <p>Perskaitykime užduotį virš teksto ir aptarkime Antano Vaičiulaičio pasakos pavadinimą „Lokys ir voverė“. Tegul mokiniai paspėlioja, apie ką bus ši pasaka. Jeigu turite šio autoriaus knygą „Pasakos“, galite parodyti vaikams kūrinio iliustracijas (Vaičiulaitis A. Pasakos. V.: Vyturys, 1989. P. 33–35.) Mokinių atsakymai gali būti įvairūs: apie lokį ir voverę, kaip lokys ir voverė susitiko, apie žvėris miške ir pan. – tinka visi, svarbu, kad vaikai mąsto ir kalba.</p>
<p>III</p> <p><i>Pasakos I dalies skaitymas ir aptarimas.</i></p>	<p>Pasirenkame, kaip skaitysime I pasakos dalį (80 p.). Jeigu skaitoma individualiai, susitarkime, kiek minučių tam skirsime. Skaitydami tyliai mokiniai žiūri į paraštės žodynėlį, klausia mokytojo nežinomų žodžių; skaitant garsiai taip pat pasiaiškinami vaikams nesuprantami žodžiai. Perskaite aptarkime pirmą klausimą: ar atspėjome pasakos temą iš jos pavadinimo (tikriausiai atspėjome). Tuomet aptarkime veikėjus – lokį ir voverę, kuris iš jų labiau patiko, kodėl. Lokį reikia įsivaizduoti iš jo elgesio: galingas, pasipūtęs, išdidus, piktas. Būtinai raskime pasakymus, kurie mums pasako, koks tas veikėjas: <i>didžiavosi, jog jis toks galingas, išpuikęs pakėlė šnipą aukštyn, suurkštė ir pašokęs apsidairė, kas jį taip įžūliai užkabino, mažomis akutėmis, sugriaudėjo, aš tau parodysiu riešutėlių! žinosi, kaip mane užkabinėti!</i></p> <p>Apie voverėlę šioje dalyje nedaug pasakyta, todėl mokiniai turėtų apie ją spręsti tik iš poros užuominų: <i>pridususi iš baimės, apstulbusi voverėlė pradėjo sliuogti žemyn tiesiai žvėriui į nasrus</i>. Taigi voverėlė buvo baili, išsigandusi, jautėsi kalta, kad riešutu netyčia pataikė lokiui į nosį.</p>
<p>IV</p> <p><i>Gramatinė užduotis – žodžių, kuriais apibūdinama, klausimai koks? kokio? kokie? kokios? kokios?</i></p>	<p>Aptarę I pasakos dalį kolektyviai atlikime gramatinę užduotį: išsiaiškinkime, į kokius klausimus atsako iš pasakos išrašyti pabraukti žodžiai:</p> <p><i>koks (lokys)? kokie? kokio? kokios? koks? kokie?</i> <i>galingas lokys, galingi lokiai, maža akutė, mažos akutės, kietas daiktas, kieti daiktai, kokio? kokios?</i></p> <p><i>aukšta pušis, aukštos pušys</i>. Paklauskime mokinių, ar jie atpažįsta greta esančius žodžius ir žino, į kokius klausimus tie žodžiai atsako: <i>lokys, lokiai – kas?</i> daiktavardžiai; <i>akutė, akutės – kas?</i> daiktavardžiai ir t. t.</p> <p>Taigi sužinojome, kad kalboje su daiktavardžiais gali būti vartojami žodžiai, kurie pasako, kokie tie daiktai (čia veikėjai). Apsidairykime aplink. Gal galime pasakyti, kokie daiktai mus supa: <i>juoda lenta, didelis langas, ryški saulė, geltoni plaukai, mėlynas megztinis, linksmas draugas, gražios mergaitės, mandagūs berniukai</i> ir t. t.</p>
<p>V</p> <p><i>Pasakos II dalies skaitymas ir aptarimas.</i></p>	<p>Skaitoma II pasakos dalis (81 p.), išsiaiškinami nežinomi žodžiai. Perskaite pirmiausia pakalbėkime apie voverėlės elgesį: kaip ji pasikeitė. Tai matome iš antros kūrinio pastraipos. Dar kartą ją perskaitykime ir dabar apibūdinkime šią veikėją: ji, mažutė, silpna, išdrįso nepaklusti dideliame žvėriui. Voverėlė protinga, laiku atsitokėjo, kad ji kai kuo pranašesnė už lokį: ji greitesnė, puikiai šokinėja po medžius.</p> <p>Sakytinės vaikų kalbos ugdymui, geresniam teksto supratimui padės kūrinio pabaigos atpasakojimas – tegul mokiniai savais žodžiais, trumpai papasakoja šios istorijos pabaigą: voverėlė pušų šakomis, viršūnėmis pabėgo nuo piktojo lokio ir tuo labai džiaugėsi. O išdidusis lokys liko nieko nepešęs. Taigi pasaka tarsi moko, kad ne</p>

<p>VI</p> <p><i>Veikėjo aprašymas pasakoje.</i></p>	<p>visada laimi galingesnis, stipresnis, labai svarbu protas – juo galima nugalėti stipresnįjį.</p> <p>Labai svarbus pasakoje voverėlės apibūdinimas, arba žodinis jos paveikslas. Jis tikslingai paryškintas. Skaitykime jį garsiai, pasigrožėkime, nes rašytojas Antanas Vaičiulaitis puikius aprašymo meistras (minėtoje pasakų knygoje jų rastumėte ir daugiau). Paanalizuokime, kurie voverėlės požymiai išvardyti:</p> <p><i>daili ta voverėlė</i> <i>didelės akys</i> <i>stiprūs ir ilgi dantys</i> <i>švelnus ir žvilgėte žvilgęs kailiukas</i> <i>uodegos gražumėlis, plati uodega, žilstelėjusi prieš žiemą...</i></p> <p>Pagal šiuos požymius nesunkiai nupieštume voverėlę. Kodėl tarsi matome, <i>kokia ta voverėlė, kokios jos akys, kokie dantys, koks kailiukas, kokia uodega</i>. Į šiuos klausimus atsako žodžiai <i>daili, didelės, stiprūs ir ilgi, plati...</i></p>
<p>VII</p> <p><i>Žodžiai, kurie vartojami su daiktavardžiais.</i></p>	<p>Visi kartu atlikime vadovėlio gramatinę užduotį: dabar dar kartą raskime žodžius, kurie pavartoti su daiktavardžiais <i>voverėlė, akys, dantys, kailiukas, uodega, dangus</i>. Taigi prie šių daiktavardžių pavartoti žodžiai, kurie ir apibūdina jais pavadintas gyvūno kūno dalis, kitus daiktus: <i>daili, didelės, stiprūs, ilgi, švelnus, plati, mėlynas</i>.</p>
<p>VIII</p> <p><i>Pratybų sąsiuvinio užduotys.</i></p>	<p>Pratybų sąsiuvinyje toliau aptariami žodžiai, kuriais ką nors apibūdiname. Skirkime truputį laiko nuspalvinti pirmo pratimo piešinį. Tada lapelyje surašytiems daiktavardžiams parinkime tinkamų žodžių, kurie pasakytų, kokie tie daiktai: <i>nykštukas mažas, linksmas, pasakiškas, ...</i> <i>jo nosis didelė, plati, rieta, ...</i> <i>barzda ilga, žila, ...</i> <i>kepurė raudona, smaili, ...</i> <i>batai dideli, smailūs, seni, ...</i> <i>nykštuko namelis senas, mažas, gražus, įdomus, ...</i> <i>jo stogas raudonas, skylėtas, ...</i> <i>kaminas juodas, aukštas, žemas, plytinis, ...</i> <i>langai maži, tamsūs, stikliniai, lediniai, ...</i></p> <p>Antras pratimas gali būti atliekamas savarankiškai; parašyti ant nykštuko kepurės kuo daugiau žodžių, kuriais apibūdiname nykštukus. Dalis žodžių tiks iš pirmo pratimo. Dar galime prisiminti, kad pasakų nykštukai yra <i>darbštūs, gailėstingi, protingi, paslaptingi, gudrūs...</i> Parašę perskaitykime, kokių nykštukų bruožų rado mokiniai, galima juos ir suskaičiuoti.</p> <p>Trečias pratimas – mokinių kalbos vaizdingumui lavinti. Skaitome trumpuotę ištrauką apie lapę ir randame labai gražius vaizdingus Leonardo Gutausko pasakymus; <i>išvydo (pamatė) ugninį lapės kailį, tarsi koks laužas degė, tik švyst lapės uodegos galiukas, baltas kaip sniegas, papūsk man į uodegą.</i></p> <p>Ketvirtame pratime trečiokai gali pavartoti aptartus pasakymus apie lapę – reikia apibūdinti lapę. Šią užduotį galime atlikti visi kartu.</p>

2 tema. Kaip apibūdiname?

Tikslas – susipažinti su *aprašymu*, kaip vienu iš teksto tipų, su *aprašymo sandara*; aptarti, kokie žodžiai reikalingi aprašant daiktą, mokytis juos atpažinti tekste ir vartoti savo kalboje:

- skaitys dalykinį tekstą „**Aprašymas**“;
- sužinos, kokį tekstą vadiname aprašymu;
- susipažins su elementaria aprašymo sandara;
- skaitys dalykinį tekstą „**Žodžiai, kuriais ką nors apibūdiname**“;
- mokysis kelti žodžiams klausimus *koks? kokia? kokie? kokios?*;
- mokysis rasti tekste šiuos žodžius ir juos vartoti savo kalboje;
- mokysis rašyti aprašymą pagal planą;
- plės žodyną požymių, ypatybių pavadinimais.

Priemonės: Vad. P. 82–83. Pr. 2. P. 2–3.

<p><i>Mokytojai.</i></p> <p>I</p> <p><i>Dalykinio teksto „Aprašymas“ skaitymas. Aprašymo sandara.</i></p>	<p>Mokiniai susipažįsta su antruoju teksto tipu – <i>aprašymu</i> (angl. k. description). Būtinai paklauskime mokinių, ar jie amerikietiškoje mokykloje girdėjo tokį žodį, ar mokėsi aprašyti gyvūną, augalą, daiktą ar ką kitą. Jeigu taip, remkimės jau turimomis mokinių žiniomis apie aprašymą, nes teksto dalykai bendri visoms kalboms.</p> <p>Kadangi tai svarbi tema, galima jai skirti dar vieną kitos savaitės pamoką, mažiau laiko skiriant trečiai skyriaus temai.</p> <p>Skaitome prie žodyno ženkle ir išsiaiškiname, ką reiškia lietuvių kalbos žodžiai <i>apibūdinti, aprašyti</i>. Po to neskubėdami skaitome vadovėlyje pateiktą voveraitės aprašymą ir kartu aptariame jo dalis, t. y. kas apibūdinama, arba aprašoma – viskas išvardyta prie kiekvienos aprašymo dalies spalvotuose burbuluose: įvardijamas daiktas – pasakoma, ką apibūdins (voveraitę), toliau apibūdinamos detalės (voveraitės kūno dalys): akys, dantys, kailiukas, uodega (parašyta skirtingomis spalvomis), pabaigoje apibendrinama, daroma išvada – pasakoma nuomonė, vertinimas. Taip ir sukuriamas aprašymas. Jis gali būti gyvūno, augalo, žmogaus, bet kokio daikto. Pavyzdžiui, mes pasakodami draugams gana dažnai apibūdiname savo naująjį žaislą, drabužį, savo kambarį (skaitėme vadovėlyje), kelionėje matytus vaizdus ir kt. Aptarkime paraštėje pateiktą <i>aprašymo sandarą</i>. Galime lentoje nupiešti ir tokią aprašymo schemą – namelį, bet ši schema bus sustatyta atvirkščiai: Pirmiausia dedame namelio pamatą – pasakome (įvardijame), ką aprašysime, paskui statome sienas – aprašome detales, pabaigoje dengiame stogą – įvertiname, pasakome savo nuomonę, apibendriname.</p>
---	---

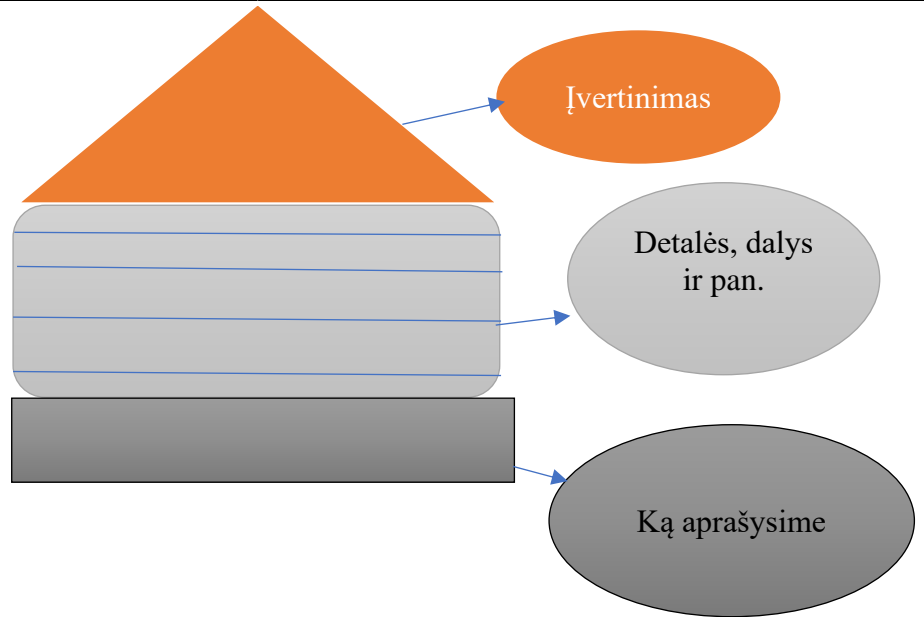
II

Dalykinis straipsnis apie voverę, jo analizė (jeigu mokytojas mano esant reikalinga).

Namo stogas

Namo sienos

Namo pamatas

Pagal aptartą aprašymo schemą mokiniai savarankiškai gali išnagrinėti dar vieną voverės aprašymą, kuriame yra daugiau detalių, žinių apie voverę. Tai jau dalykinis (informacinis) tekstas. Galime jį nukopijuoti ir išdalyti mokiniams, o jie atlieka užduotį – randa tekste atsakymus į klausimus ir juos pažymi skaičiais, spalvomis arba atsako žodžiu.

Selemonas Paltanavičius

VOVERĖ

Voveraitė nedidukė – jei sudėtum delnus, ji tikrai juose sutilptų. Mums voverė regisi itin miela: **didelės žvilgančios akys, apvalios ausys su plaukų šepetėliais, eiklios kojos.** Pūkuota uodega voverei – lyg parašutas šokant nuo šakos ant šakos ir tarsi vairas, padedantis ore daryti staigius posūkius. Miegodama voverė užsikloja uodega, nes taip šilčiau.

Voverės gyvena visuose miškuose, ypač mėgsta pušynus ir eglynus, kur gausu kankorėžių. Dažnai eglėse susisuka rutulio formos lizdus. Rutulio vidų iškloja samanomis, švelniomis žolėmis – įsirengia guolį.

Voverė maitinasi sėklomis, uogomis, vaisiais, riešutais, pumpurais, vabzdžiais.

Du kartus per metus minkštame guolyje gimsta voveriukai. Jų paprastai būna 4 – 5, bet pasitaiko ir 10. Vos gimę voveriukai būna pliki ir akli, juos šildo ir pienu maitina motina voverė. Sulaukę dviejų savaičių, jie jau būna pūkuoti, dar po dviejų savaičių – praregi. Pusantr mėnesio voveriukai jau turi aštrius dantukus ir vikriai laipioja šakomis.

(Paltanavičius S. Pažinkime Lietuvos gyvūnus. V.: Alma littera, 2013. P. 70.)

III

Užduotys pratybų sąsiuvinyje:

- skaitome straipsnį apie lokį, randame naują informaciją,
- aiškinamės lokio aprašymo planą,
- rašome aprašymą.

III

Dalykinio teksto vadovėlyje skaitymas ir analizavimas.

IV

Namų darbai.

Skaitykite ir tekste raskite atsakymus į šiuos klausimus:

1. Kokio didumo yra voverė?	7. Kokius lizdus jos susisuka?
2. Kokios jos akys?	8. Kuo maitinasi voverės?
3. Kokios ausys?	9. Kiek gimsta voveriukų?
4. Kokios kojos?	10. Kokie jie būna vos gimę?
5. Kokia voverės uodega?	11. Kokie jie būna po dviejų savaičių?
6. Kur gyvena voverės?	12. Kokie būna dar po dviejų?
	13. Kokie jie būna pusantro mėnesio?

Pratybų sąsiuvinyje skaitomas interneto straipsnis apie rudą lokį (1 pratimas). Svarbu aptarti su mokiniais jiems naują informaciją apie šį žvėrį. Kiekvienas pasibraukia, kas jam buvo nežinoma, kas nustebino. Tada visi kartu atlikime antrą pratimą. Lokio piešinį reikia nuspalvinti rudai, nes tai rudasis lokys. Jeigu turime, galime parodyti mokiniams spalvotą šio žvėries nuotrauką arba paieškoti internete. Aptarkime **aprašymo planą**: 1. Pasakysime ne tik ką aprašysime, bet ir patį bendriausią įspūdį apie lokį: *lokys – didelis žvėris*. 2 – 6. *Apibūdiname lokio kūno dalis*. 7. Aprašyme pateiksime, *kuo minta lokys*. 8. Pasakysime, *kur matėme šį žvėrį* (zoologijos sode, filme, internete, knygoje ir pan.) 9. *Pasakysime savo nuomonę apie lokį*: jis gražus, įdomus, o gal baisus, nevikrus, tokio žvėries nenorėtume sutikti ir pan. Kuriant šį aprašymą galima pasinaudoti skaitytu straipsniu (jame radome, *kuo minta lokys*). Aprašymą raštu kurkime visi kartu: sudarykime sakinius, juos aptarkime, užrašykime.

Skaitome dalykinį straipsnį „**Žodžiai, kuriais ką nors apibūdiname**“. Čia svarbiausia išsiaiškinti, kad mįsles padėjo įminti žodžiai, kuriais apibūdinti tie daiktai: *pieštukas, obuolys, peilis*. Tie apibūdinantys žodžiai pavartoti su daiktavardžiais ir atsako į klausimus **koks? kokia? kokie? kokios?** Jie tarsi tarnauja daiktavardžiams, su jais derinami sakinyje. Grįžkime prie lokio aprašymo ir raskime tuos žodžius, aptarkime su kokiais daiktavardžiais jie pavartoti, pavyzdžiui: *kailis rudas, didelė galva, smailos ausys, mažos akys, plačios, stiprios letenos, ilgi nagai, trumpa uodega...*

Namų darbams skirtas 3-ias pratybų sąsiuvinio puslapis. (Be to, tikriausiai mokytojas pasiūlys vaikams garsiai perskaityti namiškiams A. Vaičiulaičio pasaką „Lokys ir voverė“ ar kokią nors grožinę knygą, o gal bus nespėję parašyti lokio aprašymo).

Pirmiausia mokinsys įsitikins, ar atpažįsta žodžius, kuriais apibūdinami žvėreliai (1 pratimas). 2 pratimo užduotis prašo atsakyti į klausimus – parašyti žodžius, kurie atsako į klausimus **koks? kokios?** 3 pratimo tekstas – linksmas eilėraštis apie kiaulių chorą. Jame daug daiktavardžių su jiems priklausančiais žodžiais, kuriuos mokinsys pabrauks: *riestas uodegėles, akys siauros, šnyplės plačios, kojos šleivos, ausys stačios*. Mokinsys nesuklystų, jeigu pabrauktų *plonos, storos* (kiaulės). Sunkiausia užduotis – sukurti pasirinkto gyvūno aprašymą. Paaiškinkime vaikams, kad jie gali pasinaudoti sąsiuvinio plakatėlyje „**Kaip aprašyti gyvūną?**“ pateiktais patarimais (prie ketvirto pratimo).

3 tema. Paukščio, augalo aprašymas

Tikslas – mokytis lietuvių dainų, ugdyti meilę senolių kūrybai, papročiams; toliau mokytis aprašyti, kelti žodžiams klausimus *koks? kokia? kokie? kokios? ir kt.*, vartoti šiuos žodžius kalboje:

- susipažins su lietuvių dainomis „**Graži pana pelėda**“, „**Bijūnėlis žalias**“;
- mokysis dainuoti abi arba pasirinktą dainą;
- lygins dainoje ir poeto eilėraštyje sukurtą pelėdos aprašymą;
- kurs pelėdos aprašymą;
- toliau mokysis kelti žodžiams klausimus *koks? kokia? kokie? kokios?*, atpažinti ir vartoti šiuos žodžius;
- mokysis kelti žodžiams klausimus *kokį? kokią? kokių?* ir rašyti šiuos žodžius;
- plėš žodyną požymių, ypatybių pavadinimais.

Priemonės: Vad. P. 84–85. Pr. 2. P. 4–5.

<p><i>Mokytojai.</i></p> <p>I</p> <p><i>Susipažinimas su dainomis. Pirmosios dainos aptarimas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Vadovėlio gramatinė užduotis.</i></p>	<p>Ši tema tęsia prieš tai buvusią temą – taip pat mokomasi aprašymo: siūloma nagrinėti paukščio ir augalo aprašymą, žmogaus aprašymo detales. Ir žinoma, tęsiama pažintis su žodžiais, kuriais įvardijami požymiai, ypatybės (t. y. būdvardžiais, tik neminimas šis gramatikos mokslo terminas). Jeigu pritrūksta savaičių, galima šią temą labai sutrumpinti, pavyzdžiui, dainas pasiūlyti išmokti namie su tėveliais, seneliais ar kitais namiškiais arba per muzikos pamoką. Tuomet klasėje nagrinėjamos tik gramatikos užduotys. Galimas ir kitas variantas – viską atlikti, kaip numatyta, o praleisti ketvirtą temą ir žmogaus aprašymą. Taigi, mokytojas renkasi pagal klasės situaciją. Šioje temoje trečiokai pradeda mokytis rašyti žodžius, kurie atsako į klausimus <i>kokį? kokią? kokių?</i> Tai nelengva, nes reikia mokytis parašyti ne tik nosinę raidę, bet ir galūnę <i>ia</i>, pavyzdžiui: <i>žalią, gražią</i>, ir <i>žalia, gražia, žalias, gražias</i>, nors tariame ir girdime <i>e</i>. Todėl nesitikėkime ir nereikalaukime iš trečiokų, kad jie dabar išmoks rašyti būdvardžių galūnes – mes dar tik pradėdame, o tęsime ketvirtoje klasėje!</p> <p>Idealiausia būtų, jeigu klasėje turėtume dainų „Graži pana pelėda“ ir „Bijūnėlis žalias“ įrašus ir pirmiausia pakviestume mokinius jų pasiklausyti. Jeigu moka, gali padainuoti ir mokytojas. Taip vaikai susipažintų su šiomis dainomis. Jas tik skaitant, didelio įspūdžio nebus. Išklause dainą „Graži pana pelėda“, ją aptarkime. Pirmiausia tegul mokiniai pasako savo vertinimus, įspūdžius. Daina linksma, žaisminga. Visi kartu paanalizuokime, kaip dainoje apdainuojama pelėda, tegul mokiniai papasakoja, kokia ta dainos pelėda, kurios jos kūno dalys paminėtos. Nesunkiai trečiokai turėtų išmokti šią dainą ir dainuoti. Dainuokime ir jos tęsinį apie margas plunksnas, ilgas kojas, aštrias nagas. Daugiau apie šį įdomų paukštį mokiniai gali savarankiškai namie paskaityti internete, kokioje nors enciklopedijoje apie paukščius.</p> <p>Atlikime vadovėlyje nurodytą gramatikos užduotį: reikia rasti dainos tekste ir parašyti daiktavardžiams priklausančius žodžius bei jų klausimus: <i>gražus (koks?) paukštis, bukas (koks?) snapas, didžios (kokios?) akys, margos (kokios?) plunksnos</i>,</p>
--	--

III

Pelėdos aprašymas eilėraštyje, jo lyginimas su aprašymu dainoje.

IV

Mokomės kelti žodžiams klausimus koks? kokia? kokį? kokią? kokių? ir kt., rašyti šių žodžių galūnes.

V

Antros dainos aptarimas, gramatinės užduotys.

VI

Pratybų sąsiuvinio užduotys:

- *požymius, ypatybes reiškiančių žodžių radimas,*
- *šių žodžių galūnių rašybos pratybos.*

ilgos (kokios?) kojos, aštrios (kokios?) nagos.

Dar vieną pelėdos aprašymą mokiniai skaito pratybų sąsiuvinyje ir jį lygina su dainoje skaitytu. Poetas Sigitas Geda labai žaismingai, sekdamas liaudies daina, aprašo pelėdą (1 pratimas). Suraskime visus eilėraštyje išvardytus pelėdos požymius ir juos palyginkime su dainoje paminėtais. Taip plėsimė vaikų žodyną, skiepyšime supratimą, kad poetams liaudies dainos buvo vienas iš įkvėpimo šaltinių. Įdomu: dainoje pelėdos kojos ilgos, eilėraštyje – šiek tiek šleivos, akys didelės – akys kreivos ir t. t. Poetas dar pamini sparnus ir uodegą, gražiai pastarąją palygina su šluota.

Labai svarbu mokyti trečiokus atpažinti požymius, ypatybes nusakančius žodžius ir kelti jiems klausimus. Todėl visi kartu atlikime trečią pratimą. Pabrauktiems žodžiams reikės parašyti klausimus: *seną pušį– kokią pušį?, įvairių paukščių– kokių paukščių?, storą kamieną – kokį kamieną ?, margas genys – koks genys?* ir t. t. Klausimus pabrauktiems žodžiams kelkime kartu su daiktavardžiais – taip mokiniai geriau supras, tik daiktavardžių nerašykime. Pradedame mokyti rašyti žodžius, kurie atsako į klausimus *kokį? kokią? kokių?* – pratybų sąsiuvinyje mokiniai perskaito plakate „**Mokykitės!**“ surašytus pavyzdžius. Ketvirtą pratimą galima atlikti savarankiškai, o paskui visiems pasitikrinti – žodžiu paaiškinti galūnių rašybą. Čia teks prisiminti ir priebalsių minkštumo ženklų rašybą, ir daiktavardžių bei veiksmo žodžių rašybą: *žiemą, paukšteliai, badą, riebių kirmėlyčių, vabaliukų, skanių sėklyčių, įrengia lesyklėles, lesyklėles priberia visokių sėklyčių, duonos trupinių, geltoną, gabalėlį, lašinių.*

Lietuvių dainą „**Bijūnėlis žalias**“ analizuojame pagal vadovėlio klausimus. Ją mokyti galima ir namie. Gramatinės užduotys analogiškos pirmosios dainos užduotims. Svarbu, kad trečiokai atpažintų augalą apibūdinančius žodžius (*žalias, gražus, žali, raudoni*), mokyti kelti klausimus *kokį? kokią? kokių?* ir matytų, kad šių žodžių galūnėse rašomos nosinės raidės kaip ir daiktavardžių, kurie atsako į klausimus *ką? ko?*

Pratybų sąsiuvinyje (5 puslapis) visas dėmesys skiriamas žodžiams, kuriais apibūdinama, t. y. požymių, ypatybių pavadinimams: toliau mokomasi kelti jų klausimus, juos rašyti. Penkto pratimo eilėraščių posmuose tegul mokiniai savarankiškai randa ir pabraukia žodžius, kuriais apibūdinami augalai: *didžiulę, šakotą, žalią*. Svarbu, kad mokiniai suprastų, jog šie žodžiai kalboje dažniausiai vartojami su daiktavardžiais – tegul juos nurašo, nuspalvina galūnes: *agavą didžiulę, šakotą alijošiu, žalią svogūną*. Greta plakatėlyje „**Mokykitės!**“ aiškinama šių žodžių rašyba: išsiaiškinkime kartu su mokiniais, kad ir požymius, ypatybes reiškiančius žodžius rašome panašiai kaip daiktavardžius ir galime taikyti tą pačią taisyklę, kurią aptarėme daiktavardžio skyriuje – (žr. I pratybų sąsiuvinio 57 puslapį). Pritaikykime šią taisyklę ir ją papildykime: jeigu **kokio?** *žalio, šviesaus*, tai *žaliam, žalią, šviesiam, šviesiais* ir pan., jeigu **kokios?** *žalios, šviesios*, tai *žaliai, žalią, šviesiai, šviesią* – t. y. priebalsių minkštumo ženklas peršoka ir į kitas galūnes. Jeigu **kokios?** *didelės*, tai kitur *didelai è* virsta **e**. Šių žodžių rašybą dar tik pradedame mokyti, todėl nereikalaujame iš trečiokų, kad jie iškart mokėtų – palikime ir IV klasei.

Panašias pratybas tęsiame atlikdami septintą pratimą: perskaitykime O. Jautakės

	<p>pasaką, trumpai ją aptarkime, išsiaiškinkime nežinomus žodžius, jeigu jų bus, o paskui atsakykime į klausimus. Mokiniais reikės parašyti žodžius, kurie atsako į klausimus: kokioje sodyboje? – <i>apleistoje</i>, kokią žemę? – <i>purią</i>, kokia žolytė? – <i>gležna</i>, kokia vasara? – <i>žalia</i>, kokiais žiedais? – <i>baltais</i>, <i>kvapniais</i>, kokie žiedlapiai? – <i>mažyčiai</i>, <i>balti</i>, kokie lapai? – <i>rudi</i>, kokius vėjus? – <i>šaltus</i>, kokius bučinius? – <i>ledinius</i>, kokios zylės? – <i>alkanos</i>, kokia puota? – <i>tikra</i>, koks Jazminas? – <i>laimingas</i>. Atkreipkime mokinių akis į sunkesnes galūnes, mokykime pasitikrinti rašybą, pavyzdžiui: <i>apleistoje</i> – nes <i>kokioje</i>? (kaip ir <i>kur? žemėje</i>), <i>žalia</i>, nes <i>žalios</i>, <i>kvapniais</i>, nes <i>kvapnaus</i> ir pan.</p>
--	--

4 tema. Žmogaus aprašymas pasakojime

Tikslas – skaityti vieną iš naujausių vaikų literatūros kūrinių su fantastikos elementais, susipažinti su jo veikėjais, kurti fantastinio pasakojimo tęsinį; mokyti aprašyti žmogų, kūrinio veikėją, kelti žodžiams klausimus *koks? kokia? kokie? kokios? ir kt.*, vartoti šiuos žodžius kalboje:

- skaitys Neringos Vaitkutės pasakojimą su fantastikos elementais „Mes visi ir Mažosios Klampynės“;

Klampynės“;

- atsakys į teksto klausimus;
- sudarys kūrinio veikėjo aprašymo planą;
- kurs pasakojimo tęsinį (žodžiu), žmogaus, veikėjo aprašymą;
- toliau mokysis kelti žodžiams klausimus *koks? kokia? kokie? kokios?*, atpažinti ir vartoti šiuos žodžius;
- mokysis rašyti žodžius, kurie atsako į klausimus *kokį? kokią? kokių?*;
- plės žodyną požymių, ypatybių pavadinimais.

Priemonės: Vad. P. 86–87. Pr. 2. P. 6–7.

<p><i>Mokytoju.</i></p> <p>I</p> <p><i>Pirmos kūrinio dalies skaitymas.</i></p>	<p>Neringos Vaitkutės pasakojimas „Mes visi ir Mažosios Klampynės“ paimtas iš jos knygos „Klampynių kronikos“ (V.: Nieko rimto, 2018. P. 5–7, 18–19). Šioje knygoje susipina realaus vaikų gyvenimo vaizdavimas su fantastikos elementais, kurie dažnai susieti su lietuvių mitologija. Vadovėlyje pateiktoje ištraukoje veikėjai mato daugybę žalčių. O juk senovėje lietuviai labai gerbė žalčius, laikė juos naminius gyvulėlius. Pasinaudojant rašytojos sukurtu vaizdu, galima priminti mokiniams šią mūsų protėvių tradiciją, susieti su šiandienos gamtosaugos aktualijomis.</p> <p>Labai svarbūs veikėjų aprašymai. Nors nesiekiamo išmokyti trečiokus kurti žodinį portretą, bet supažindiname su žmogaus aprašymu, mokome apibūdinti žmogų – taip plečiame vaiko žodyną, gebėjimą bendrauti, pavyzdžiui, pasakyti komplimentą, pagirti.</p> <p>Toliau mokome vartoti požymių, ypatybių pavadinimus, juos derinti su daiktavardžiais, rašyti jų galūnes.</p> <p>Galima skirti laiko savarankiškai perskaityti I pasakojimo dalį. Jos turinys nesudėtingas, nes rašoma apie trijų veikėjų išvaizdą, vartojami žmogaus išorę apibūdinantys ir su šeima susiję žodžiai, o juos trečiokai jau žino, kadangi šios temos buvo nagrinėjamos nuo I klasės. Perskaičius pasiaiškinkime nežinomus žodžius, jeigu tokių pasitaikė, trumpai aptarkime tekstą: ką sužinome iš pirmos pastraipos, su kokiais</p>
--	--

<p>II</p>	<p>veikėjais susipažįstame, kas pasakoja šią istoriją (arba kieno vardu kalba autorė). (Tai Agata, nes skaitome: „<i>Mano vardas Agata, aš vyriausia.</i>“)</p>																								
<p>Veikėjų aprašymai: - planų sudarymas,</p>	<p>Suskirstykime klasės mokinius į tris grupes ir tegul kiekviena grupė randa po vieną veikėjo aprašymą, jį perskaito ir parašo trumpą savo veikėjo aprašymo planą. Ši užduotis padės mokiniams suprasti, kas sudaro žmogaus aprašymą, t. y. kokius žmogaus išorės požymius paprastai aprašome. Aprašymų planai:</p>																								
<p>- kokie žmogaus požymiai minimi, - išskirtiniai požymiai.</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="389 514 755 556"><i>Aringas</i></th> <th data-bbox="763 514 1128 556"><i>Agata</i></th> <th data-bbox="1136 514 1494 556"><i>Smiltė</i></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="389 556 755 598">1. <i>Panašus į žiemą.</i></td> <td data-bbox="763 556 1128 598">1. <i>Kitokia.</i></td> <td data-bbox="1136 556 1494 598">1. <i>Jauniausia sesutė.</i></td> </tr> <tr> <td data-bbox="389 598 755 640">2. <i>Plaukai balti.</i></td> <td data-bbox="763 598 1128 640">2. <i>Plaukai juodi.</i></td> <td data-bbox="1136 598 1494 640">2. <i>Panaši į mamą ir į tėtį.</i></td> </tr> <tr> <td data-bbox="389 640 755 703">3. <i>Antakiai ir blakstienos balti.</i></td> <td data-bbox="763 640 1128 703">3. <i>Oda strazdanota.</i></td> <td data-bbox="1136 640 1494 703">3. <i>Šviesūs plaukai.</i></td> </tr> <tr> <td data-bbox="389 703 755 745">4. <i>Akys melsvos.</i></td> <td data-bbox="763 703 1128 766">4. <i>Akys gelsvos su rudais apvadais ir labai didelės.</i></td> <td data-bbox="1136 703 1494 766">4. <i>Įkypos, tamsiai rudos akys.</i></td> </tr> <tr> <td data-bbox="389 745 755 787">5. <i>Oda blyški.</i></td> <td></td> <td data-bbox="1136 766 1494 808">5. <i>Smaili nosis.</i></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td data-bbox="1136 808 1494 850">6. <i>Duobutė smakre.</i></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td data-bbox="1136 850 1494 871">7. <i>Atlėpusios ausys.</i></td> </tr> </tbody> </table>	<i>Aringas</i>	<i>Agata</i>	<i>Smiltė</i>	1. <i>Panašus į žiemą.</i>	1. <i>Kitokia.</i>	1. <i>Jauniausia sesutė.</i>	2. <i>Plaukai balti.</i>	2. <i>Plaukai juodi.</i>	2. <i>Panaši į mamą ir į tėtį.</i>	3. <i>Antakiai ir blakstienos balti.</i>	3. <i>Oda strazdanota.</i>	3. <i>Šviesūs plaukai.</i>	4. <i>Akys melsvos.</i>	4. <i>Akys gelsvos su rudais apvadais ir labai didelės.</i>	4. <i>Įkypos, tamsiai rudos akys.</i>	5. <i>Oda blyški.</i>		5. <i>Smaili nosis.</i>			6. <i>Duobutė smakre.</i>			7. <i>Atlėpusios ausys.</i>
<i>Aringas</i>	<i>Agata</i>	<i>Smiltė</i>																							
1. <i>Panašus į žiemą.</i>	1. <i>Kitokia.</i>	1. <i>Jauniausia sesutė.</i>																							
2. <i>Plaukai balti.</i>	2. <i>Plaukai juodi.</i>	2. <i>Panaši į mamą ir į tėtį.</i>																							
3. <i>Antakiai ir blakstienos balti.</i>	3. <i>Oda strazdanota.</i>	3. <i>Šviesūs plaukai.</i>																							
4. <i>Akys melsvos.</i>	4. <i>Akys gelsvos su rudais apvadais ir labai didelės.</i>	4. <i>Įkypos, tamsiai rudos akys.</i>																							
5. <i>Oda blyški.</i>		5. <i>Smaili nosis.</i>																							
		6. <i>Duobutė smakre.</i>																							
		7. <i>Atlėpusios ausys.</i>																							
<p>III</p>	<p>Taigi perskaitę sudarytus planus, galime daryti išvadą, kad žmogaus aprašyme paprastai minimi plaukai, akys, nosis, odos spalva, ausys ir kt. Perskaitykime pratybų sąsiuvinyje trečiųjų sukurtus tų pačių veikėjų aprašymus (P. 6, 1 pratimas). Tegul mokiniai randa paminėtas žmogaus kūno dalis. Aptarkime ir atlikime antrą pratimą: surašykime, ką minime aprašydami žmogų. Atkreipkime vaikų dėmesį, kad galima apibūdinti dar daugiau žmogaus kūno dalių, kurios nepaminėtos skaitytuose aprašymuose. Paaiškinkime mokiniams, kad aprašant žmogų paprastai apibūdinami jį iš kitų išskiriantys požymiai, nebūtina apibūdinti viską. Pavyzdžiui, vienas žmogus išsiskiria aukštu ūgiu, ilgomis kojomis – jas ir minėsime pirmiausia, o kitų ypatybių gal visai nepasakysime. Skaitytuose veikėjų aprašymuose labai svarbi plaukų ir akių spalva, nes ji visų trijų labai skirtinga, todėl autorė šį bruožą pirmiausia ir pamini. Agata dar išsiskiria akių didumu, todėl jos plačiau aprašomos. O Smiltė ypatinga atlėpusiomis ausimis, dėl kurių ji visai nesijaudina (ir gerai daro!). O jeigu skaitysime trečio pratimo tekstą – jau pažįstamo veikėjo Pasaibos aprašymą, rasime paminėtas dar kitas kūno dalis, kitus šio veikėjo išorės bruožus, kurie jam būdingi: kūnelis apaugęs gaurais, plaukų kupeta, ... Aptarkime su mokiniais šį aprašymą, tegul pasako, kas jiems įdomu, kurie bruožai nepaprasti, gražūs.</p>																								
<p>Daiktavardžiams priklausančių žodžių klausimai.</p>	<p>Vadovėlio gramatinė užduotis – nurašyti pabrauktus daiktavardžius su jiems priklausančiais žodžiais ir parašyti tų žodžių klausimus. Pavyzdžiai pateikti paraštėje. Atliekant ir aptariant šią užduotį labai svarbu įsitikinti, ar trečiokai jau geba kelti klausimus <i>koks? kokia? kokie? kokios?</i>, be to bus ir klausimų <i>koki? (gražų margą mineralą), kokius? (šviesius plaukus), kokias? (rudas akis), kokią? (smailią nosį)</i>. Pasiaiškinkime nosinių raidžių rašymą šių žodžių gale.</p>																								
<p>IV</p>	<p>Antroji kūrinio dalis skirta stipresniesiems. Mokytojas ją gali skirti ir namų skaitymui. Gali pats garsiai perskaityti šį tekstą, trumpai su mokiniais aptarti pagal</p>																								

<p><i>Atsakymai į klausimus, pabaigos prikūrimas.</i></p> <p>V</p> <p><i>Vadovėlio gramatinė užduotis.</i></p> <p>VI</p> <p><i>Namų darbai.</i></p>	<p>vadovėlio klausimus. Taigi galimi įvairūs variantai. Reikėtų priminti mokiniams žalčių svarbą mūsų senolių tikėjime. Ištraukoje aprašytas vaizdas tarsi atėjęs iš gilios senovės. Tačiau dabartiniai vaikai jo išsigando. Kokią šio įvykio pabaigą sukurtų mokiniai? Tai gali būti kūrybinė užduotis klasės grupėms arba galima pasiūlyti kartu su namiškiais sugalvoti, kas toliau buvo. (Gal vaikai išsigandę pabėgo, gal jie pasikalbėjo su žalčiais, gal jie buvo pakviesti į žalčių rūmus, gal...).</p> <p>Gramatinė užduotis sudėtingesnė: nurašyti pabrauktus daiktavardžius, rasti jiems priklausančius žodžius, parašyti jų klausimus: <i>slėnį – siaurą, saulėtą (kokį?)</i> <i>žvaigždučių – baltų (kokių?)</i> <i>liežuvius – dvišakius (kokius?)</i> <i>gyvatyną – tikrą (kokį?)</i> <i>žalčių – riebių (kokių?)</i></p> <p>Namų darbų užduotis kūrybinė – nupiešti Pasaibos arba kito kurio nors patinkančio veikėjo portretą ir sukurti jo aprašymą. Pirmiausia mokinys atlieka pirmą pratimą – mokosi vartoti požymius reiškiančius žodžius. Visi jie jau skaitėti klasėje (P. 6, 3 pratimas). Toliau piešia Pasaibą (nebūtinai tiksliai, kaip aprašė rašytoja Danguolė Kandrotienė), kaip ją įsivaizduoja. Gali piešti ir kitą patinkančią veikėją, pavyzdžiui iš anglų kalba skaitytų kūrinių ar matytų filmų. Svarbiausias – trečias pratimas: pasinaudodamas turimomis žiniomis apie skaitytus veikėjus, aprašo tą veikėją: kas jis toks, kaip jis atrodo, kokie jo išskirtiniai požymiai ir t. t. Kitą savaitę mokiniai savo aprašymus turėtų perskaityti klasės draugams, juos aptarti.</p>
---	---

5 tema. Kaip gražiai galima aprašyti!

Tikslas – apibendrinti skyrių „Kokie jie?, kaip geba įsivaizduoti kūrinys aprašomą daiktą, kaip apibūdina gyvūną, kūrinių veikėją, kaip geba kurti pasakojimą su aprašymo elementais, rašyti žodžius, kurie atsako į klausimus *kokį? kokią? kokių?*:

- skaitys **Juditos Vaičiūnaitės** eilėraštį „**Svedinys**“, atsakys į klausimus;
- ras eilėraštyje svedinio apibūdinimą, įsivaizduos šį daiktą;
- pajaus eilėraščio nuotaiką, jame perteikiamus jausmus;
- mėgins kurti kamuolio aprašymą arba eilėraštį;
- skaitys komiksą ir pasakos pagal jį ir klausimus;
- rašys pasakojimą su aprašymo elementais, pasitikrins, kaip išmoko apibūdinti veikėją;
- pasitikrins, kaip moka rašyti žodžius, kurie atsako į klausimus ***kokį? kokią? kokių? ir kt.***

Priemonės: Vad. P. 88–89. Pr. 2. P. 8–9.

<p><i>Mokytojai.</i></p>	<p>Kaip jau buvo minėta šio skyriaus metodinių patarimų pradžioje, trečiokai dar tik pradeda mokytis požymius, ypatybes reiškiančius žodžius, tik ketvirtoje klasėje susipažins su <i>būdvardžio</i> sąvoka, jo kaitymu. Trečioje klasėje svarbiausia pradėti praktiškai vartoti būdvardžius: juos derinti su daiktavardžiais, po truputį mokytis</p>
--------------------------	---

<p>I Eilėraščio klausymas, pirmųjų įspūdžių aptarimas.</p>	<p>rašyti galūnes. Todėl vadovėlio skyrius „Kokie jie?“ nedidelis, jo pabaigoje nesiūloma atlikti testo, o pasirinktas pasakojimas su trumpu aprašymu. Be to, šis darbas gali būti labai skirtingo lygio: silpnesnėje klasėje gal pakaks tik žodinio pasakojimo pagal skaitytą komiksą, stipresnėje galima kolektyviai rašyti pasakojimą su aprašymo elementais, o stipriausieji šį darbą gali atlikti savarankiškai namie.</p> <p>Mokiniai klausysis labai lyriško, meniško Juditos Vaičiūnaitės eilėraščio „Sviedinys“, kuriame poetė kalba vaikiško sviedinio vardu. Nuteikime mokinius jo pasiklausyti ir raiškiai perskaitykime eilėraštį. Galima rankose turėti geltoną ar aukso spalvos sviedinį (kamuolį) ir tarsi kalbėti jo vardu. Išklaušę eilėraštį mokiniai išsako savo pirmuosius įspūdžius: buvo gražu, sujaudino, sužadino prisiminimus, vasaros, žaidimų ilgesį...</p>		
<p>II Eilėraščio analizė.</p>	<p>Eilėraštį nagrinėkime pagal vadovėlio klausimus. Į juos mokinius skatinkime atsakyti ne iš atminties, o vis grįžti į tekstą ir cituoti poetės žodžius. Štai klausimas <i>Koks jis (sviedinys)?</i> – „Aš toks apvalus, aš geltonai auksinis. / Aš riedu per kambarį kaip apelsinas...“ Labai gražūs ir kiti poetės pasakymai apie šį tokį vaikišką žaislą – sviedinį. Kamuolys „pastebi“ šviesią mergytės kasytę, išgirsta jos juoką... O paskutiniame posme jis panašus ir į saulę, ir į mažą šuniuką. Eilėraštyje toks ryškus džiaugsmas, šviesi pavasariška nuotaika (raskime, kurie žodžiai tai liudija). Išties tai vienas gražiausių lietuvių poetų eilėraščių apie tokį paprastą, kasdienišką žaislą – sviedinį. Pasiūlykime jį išmokti atmintinai, nes kūrinys to tikrai vertas – ir žodyno, ir kalbos vaizdumo požiūriu.</p>		
<p>III Kūrybinė užduotis – aprašyti krepšinio kamuolį.</p>	<p>Kaip matome, eilėraštyje trumpai, bet labai vaizdingai, gyvai aprašytas sviedinys. Pasiūlykime mokiniams aprašyti krepšinio kamuolį, kurio nuotrauka yra vadovėlyje. Kamuolys nepaprastas – ant jo krepšininukų, kurie žaidžia NBI lygoje, parašai. Galima mėginti sukurti eilėraštį apie šį kamuolį, tik jis bus kitoks nei Juditos Vaičiūnaitės. Tiesiog galime visi kartu pamėginti sukurti 4–5 eilučių posmą pagal visiems žinomą metodą:</p> <table border="1" data-bbox="418 1291 1507 1543"> <tr> <td data-bbox="418 1291 966 1543"> I eilutė – vienas žodis, II eilutė – du žodžiai suderinti su I eilutės žodžiu, III eilutė – trys žodžiai, ką veikia tas daiktas; IV ir V eilutė – kartojamos I ir II eilutė sukeičiant žodžius. </td> <td data-bbox="971 1291 1507 1543"> Kamuolys Oranžinis, auksinis. Šoka, skrenda, krenta... Kamuolys oranžinis, Auksinis. </td> </tr> </table>	I eilutė – vienas žodis, II eilutė – du žodžiai suderinti su I eilutės žodžiu, III eilutė – trys žodžiai, ką veikia tas daiktas; IV ir V eilutė – kartojamos I ir II eilutė sukeičiant žodžius.	Kamuolys Oranžinis, auksinis. Šoka, skrenda, krenta... Kamuolys oranžinis, Auksinis.
I eilutė – vienas žodis, II eilutė – du žodžiai suderinti su I eilutės žodžiu, III eilutė – trys žodžiai, ką veikia tas daiktas; IV ir V eilutė – kartojamos I ir II eilutė sukeičiant žodžius.	Kamuolys Oranžinis, auksinis. Šoka, skrenda, krenta... Kamuolys oranžinis, Auksinis.		
<p>IV Gramatinės užduotys.</p>	<p>Žinoma, trečiokai gali kurti rimuotus ketureilius, skanduotes apie kamuolį, imituoti jo šokinėjimą, bumbsėjimą į salės parketą ir t. t.</p> <p>Eilėraščio tekste yra daiktavardžių su jiems priklausančiais ir suderintais žodžiais. Raskime juos: <i>sviedinys apvalus, auksinis, kasytė šviesi, vaikišką juoką, mažas šuniukas</i>. Pratybų sąsiuvinyje analogiškos užduotys: reikia sugalvoti žodžių, kuriais apibūdinamas oro balionas, skraidyklė (1 pratimas), tuos žodžius pakeisti taip, kad jie atsakytų į klausimus <i>koki? kokių? kokių?</i> (2 pratimas), rasti eilėraštyje žodžius, kurie atsako į klausimus <i>koks? kokių? kokios?</i> (3 pratimas). Atlikdami 4 pratimą trečiokai</p>		

V

Komikso skaitymas ir pasakojimas.

prisimins kai kuriuos gyvūnus, parinks juos apibūdinančių žodžių.

Skyriaus pradžioje mokiniai skaitė Antano Vaičiulaičio pasaką, kurioje labai gražiai buvo aprašyta voveraitė. Dabar siūloma perskaityti komiksą, kuriame taip pat veikia voveraitė, ir kartu pasakoti komikse pavaizduotą įvykį įterpiančią neilgą voveraitės aprašymą. Tai pasirinkta tikslingai – vaikai jau skaitė apie voveraitę, mokėsi ją aprašyti, todėl dabar reikės tik prisiminti. Be to, į pasakojimą pakaks įterpti tik aprašymo detalių. Skaitykime ir pasakokime komiksą visi kartu. Kad mokiniams būtų lengviau, galima naudotis klausimais vadovėlio paraštėje.

Pasakojimo pabaigoje tiktų ir tokia detalė: *Antys ištempė voveriuką į krantą. Jo gražioji uodega buvo visai negraži, šlapia, ir kailiukas buvo visas šlapias...*

Mokiniai galėtų palyginti savo pasakojimus su rašytojo, jeigu mokytojas perskaitytų šią Algimanto Zurbos knygos ištrauką (silpnai klasei ją galima skaityti ir prieš komikso skaitymą).

Algimantas Zurba

VOVERIUKAI, VOVERIUKAI

Ištrauka

Kalbasi voveriukas Sukutis ir jo draugė Kara.

– Kartą sapnavau, kaip skridom virš šitų laukų. Virš ežerėlio. Tada buvo gera...

Varna įtraukia galvą – nesakysi, kad nelaiminga.

Sukutis staiga susizgrimba:

– Būtų neblogai pabandyti. Užšokčiau tau ant nugaros, gerai laikyčiausi. Ir sušildyčiau tave...

– Tikrai nori, kad paskraidinčiau?

– Kaip nenorėsi... Šokinėt neblogai, bet skristi – nepalyginsi!..

– Gerai, – sutinka varna. – Tik rytą ilgai lekiojau, pavargau. Luktelk – pailsėsiu. Tada galėsime ir kilti, – ji vėl pakraipo galvą. – Žiūrėk tu man, jis būtinai nori skraidyti. Tau reikėjo būti paukščiu, o ne voveriuku. Nors atrodai toks dailus ir toks guvus...

Sukutis nutyli – ką čia ir sakysi. Bet po valandėlės – kur buvęs, kur nebuvęs – jis vėl prie varnos.

– Pažvelk, koks šiltas mano kailiukas. Aš tau tikrai pakaitinsiu nugarą...

– Kabinkis man į plunksnas, matau, nebeišveri.

Voveriukas tučtuojau priekinėmis letenėlėmis suspaudžia varnai kaklą, užpakalinėmis – liemenį. Kara patikrina, ar nekliudys mosuoti sparnais.

Kara nuskrieja virš kviečiais apaugusio lauko, virš miškelių. Apačioje sublizga ežerėlis. Iš tikrųjų pašėlusiai gražu. Voveriukas užmiršta, kad skrenda.

– Žiūrėk, žiūrėk!.. – šaukia jis varnai. – Ten, apačioje, kažkas plauko!..

– Laukinės antys, – kvarkteli varna, vis dėlto ne taip jau lengvai mosuodama sparnais.

– O ten toliau – kas? – voveriukas viena letenėle paleidžia skraidintojos

Ž

susizgribti, susizgrimba

– susiprasti, susipranta;

luktelk – palauk, palūkėk;

guvus – greitas, vikrus;

skraidintoja – ta, kuri skraidina;

Ž

plūduriuoti, plūduriuoja

– laikytis vandens

paviršiuje;

skėtrioti, skėtrioji –

skėsčioti – mosuoti;

VI

Rašytojo tekstas, pagal kurį buvo sukurtas komiksas.

aklą, rodo į ežeriuko pakraštį, kur plūduriuoja kelios valtys.

– Ką tu darai? Ko dabar skėtrioji?! – rikteli susirūpinusi varna. – Čia pats ežero vidurys. Murktelsi, o plaukti nemoki!..

Sukučiui visas kūnas nueina pagaugais. Jaučia, kad pirmiau paleista letena slysta, nebeįsikabina į varnos plunksnas.

– Oi, krentu!.. – rikteli.

– Turėkis! – ragina Kara ir pasuka į pakrantę, kur šmėžuoja ančių pulkelis.

Voveriukas dabar skersas pakimba jai ant nugaros ir bejėgiškai kaparnojasi.

– Laikykis – bent jau iki krūmokšnių! – rėkia varna.

Apačioje sumirga karklai. Voveriuko letenėlės atsileidžia.

– Nuskęsiu! – dar spėja riktelėti ir teškiasi į vandenį; tuoj tuoj panirs – laimė, spėja užsikabinti už meldų.

– Laikykis! – šaukia varna, žemai skrisdama ratais. Ji paragina artis: – skubėkit pagalbon! Įkrito voveriukas, jis nemoka plaukti. Griebkit ir vilkit į krantą!..

– Pry, pry, pry! – viską supratusios krykauja antys. Puola į atvašną, kelios snapais griebia voveriuką, tempia į krantą.

Sukutis tik mataškuoja užpakalinėmis kojomis, tačiau tai ne ką padeda. Ir vis dėlto svarbiausia – neskęsta. Netrukus visas šlapias nuvirsta ant kranto. Netoliese nusileidžia varna, klausia, ar nesusižeidė.

Sukutis dar nelabai supranta, tik markstosi. Nusipurto. Pagaliau išgirsta arčiau plaukiojančios arties kryksėjimą:

– Kvaiša, sumanė paskraidyti... Nei galėdamas, nei mokėdamas. Būtų priburbuliavęs... Yra pasaulyje tokių neiškepėlių... Tegul džiaugiasi, kad buvom netoliese...

Skaudu voveriukui, nepaprastai skaudu. Jis norėtų nuoširdžiai paaiškinti, kaip smagu skraidyti, kaip šito trokšta, tačiau neįstengia: akis užpila ašaros. (Zurba A. Voveriukai, voveriukai. V.: Gimtasis žodis, 2014. P. 46–51.)

Jeigu mokytojas skaitys garsiai šią ištrauką, turės paaiškinti mokiniams kai kurių rečiau vartojamų žodžių reikšmę, aptarti pabaigą – pasipiktinusios arties žodžius, kurie taip įskaudino voveriuką. Reikėtų pakalbėti ir apie tai, kaip mokiniai vertiną šį voveriuko nuotyki. Nors tai ir pasaka, bet iš jos galima pasimokyti, kaip galima ar negalima elgtis.

Namuose siuloma užduotis – parašyti pasakojimą „Voveriuko skrydis“. Šį pasakojimą mokiniai kūrė klaseje žodžiu, apibūdino jo veikėjus. Todėl pratybų sąsiuvinyje pirmą pratimą – trumpai aprašyti voveriuką, varną ir artis – turėtų būti nesudėtinga.

Kur įterpti voveriuko aprašymą? Manytume, kad tiktų pasakojimo pradžioje, tačiau visų aprašymų, kuriuos sukūrė pratybose, pasakojime kartoti nebūtina – pakaks tik vienos kitos detalės, pavyzdžiui: *Viename miške gyveno dar mažas, bet jau labai smalsus vove-*

Ž

nueina pagaugais – šiurpulys pakrato;

šmėžuoti, šmėžuoja – pasirodo ir vėl dingsta;

skersas – pasisukęs šonu;

kaparnojasi, kapanojasi – spardosi, spurda;

meldai – plonas augalas, kuris auga vandens telkinių pakraščiuose;

krykauti, krykauja – antys rėkia;

atvašynas – tankumynas;

mataškuoti, mataškuoja – mosuoti;

kvaiša – žioplas;

priburbuliuoti – nuskęsti;

neiškepėlis – nesubrendęs;

netoliese – arti

riukas. Jis turėjo labai gražią purią uodegą, trumpas, bet stiprias kojytes, geras akis... Voveriukas draugavo su varna. Jos sparnai buvo platūs ir stiprūs, o snapas lenktas... Dar varna turėjo stiprų balsą ir garsiai krankdavo...

Stipresnieji mokiniai turėtų pajėgti parašyti pasakojimą. Silpnesniesiems siūloma pagalba – 2 pratimas pratybų sąsiuvinyje. Visas pasakojimas parašytas, tik sakiniai surašyti ne eilės tvarka. Mokiniui reikia labai gerai įsiskaityti, pamąstyti ir sunumeruoti sakinius iš eilės pagal įvykių seką. Paskui pasakojimą reikia tvarkingai perrašyti į svarų popieriaus lapą, nupiešti iliustraciją.

VIII skyrius. KAS DIDŽIAUSI NENUORAMOS?

Tikslas – skaityti įvairius pasakojimus, suprasti jų laiką ir įvykius, veiksmus; išsiaiškinti, iš ko suprantame, kad kalbama apie dabartį, praeitį, ateitį; susipažinti su *veiksmazodžio* sąvoka, jo kaitymu laikais, toliau mokytis kelti veiksmazodžių klausimus, vartoti veiksmazodžius, rašyti jų galūnes.

1 tema. Vaikai, nes... visada ką nors vaikosi!

Tikslas – skaityti apie vaikų gyvenimą, jų išdaigas; prisiminti veiksmo žodžius, jų klausimus, giliau suprasti veiksmo žodžių reikšmę, plėsti žodyną veiksmo žodžiais:

- skaitys du savo tema panašius kūrinius apie vaikų išdaigas – **Mariaus Marcinkevičiaus** eilėraščių „**Ypatingas būrys**“ ir **Vytauto Račicko** pasakojimą „**Gaudynės**“;
- aptars eilėraščio nuotaiką, žaismingumą, mokysis tą žaismingumą perteikti skaitant;
- aptars pasakojime pavaizduotą įvykį, atsakys į klausimus, mėgins jį suvaidinti;
- išsiaiškins, kodėl šiuose tekstuose tiek daug veiksmo žodžių;
- prisimins veiksmo žodžius, jų klausimus;
- ras tekstuose veiksmo žodžius, rašys jų klausimus, prisimins jau mokėtas rašybos taisykles.
- plės žodyną veiksmo žodžiais, mokysis gyvos, vaizdingos kalbos.

Priemonės: Vad. P. 90–91. Pr. 2. P. 10–11.

<i>Mokytojui.</i>	<p>Kalbininkas Algirdas Sabaliauskas rašo: „Ir kalbininkai, ir paprasti žmonės seniai pastebėjo, jog labai būdinga vaikų ypatybė – judrumas. Gal dėl šios ypatybės ir atsirado mūsų žodis <i>vaikas</i>, kurį kalbininkai sieja su žodžiais <i>veikus</i> „greitas, smarkus“, <i>vikrus</i> ir, žinoma, su veiksmazodžiu <i>veikti</i>.“ (Sabaliauskas A. Iš kur jie? Pasakojimai apie žodžių kilmę. V.: Lietuvių kalbos institutas, 1994. P. 363). Dar galima pridurti, kad lietuvių kalboje yra žodis <i>vaikyti</i>, kuris reiškia ką nors, varinėti, gainioti, gaudyti. O vaikai mėgsta tą daryti. Todėl ir šio skyriaus, ir temos pavadinimai susiję su vaikais, o Gilesniam veiksmazodžio supratimui taip pat skaitomi tekstai apie nenuoramas vaikus, jų žaidimus, išdykavimus. Iš tiesų veiksmai, jų įvairovę pavadinantys veiksmo žodžiai labai artimi</p>
-------------------	---

I

Skryrius ir pirmos
temos pavadinimų
aptarimas.

vaiko prigimčiai, jiems reikalingi reiškiant mintis, pasakojant įvykius, nuotykius, todėl veiksmazodis labai svarbus ugdant vaiko kalbą.

Pasikalbėkime su mokiniais apie skyriaus pavadinimą **KAS DIDŽIAUSI NENUORAMOS?** – tegul paspėlioja, kas tie nenuoramos. Jeigu nepasiseks atspėti, perskaitykime pirmos temos pavadinimą. Atsakymas – vaikai. Kodėl? Nes jie mėgsta bėgioti, lakstyti, vaikyti vienas kitą. Visiems vaikams sunku ramiai pabūti vienoje vietoje, jiems norisi ką nors veikti, kur nors bėgti. Net ir žaisdami kompiuterinius žaidimus, mėgsta tokius, kuriuose yra veiksmas, kas nors ką nors gauda ir pan. Taigi padarykime išvadą – šiame vadovėlio skyriuje bus daug skaitoma ir kalbama apie įvairius veiksmus ir mes daugiau sužinosime apie veiksmą reiškiančius, arba veiksmo, žodžius.

II

Eilėraščio
skaitymas ir
aptarimas.

Vadovėlyje siūloma patiems perskaityti eilėrašį. Tačiau silpnesnėje klasėje pirmą kartą eilėrašį gali skaityti mokytojas, o mokiniai klausytis. Eilėraštis linksmas, jame daug tarsi ir nesuderinamų, juokingų dalykų. Aptarkime kūrinį pagal vadovėlio klausimus. Tegul mokiniai išsiaiškina, ką eilėraščio vaikai (mes) priims į savo būrį. Tie veiksmai vienas kitam prieštarauja, paprasčiausiai mokiniai gali pasakyti, kad tai juokinga, o gal net „nesąmonė“: žiūri – nemato, neša – neturi, eina – sugrįžta ir kiti dar juokingesni dalykai nutinka: kelnės nuolat plyšta, nosis laša, pilve griautiniai griaudžia, visur užkliūva ir griūva, švepluoja, žvairuoja, kojom mataruoja. Taigi visi, galima sakyti, padykę. Bet tokie ir yra vaikai! O pabaigoje tas, kas prašosi į būrį, dar ir susivėlęs, nesiprausęs ir su vienu batuku. Ar reikia mokinius moralizuoti, aiškinti, kad taip negalima elgtis? Tikrai ne! Paaškindime, kad šis eilėraštis – tik juokai, linksma poeto išdaiga, žaidimas žodžiais, ir tai gražu. Tegul kiekvienas mokinyranda jam labiausiai patikusį, linksmiausią posmą. Galima pamėginti sukurti ir posmą apie save, būtinai išdykusį, kad patektų į tą ypatingą būrį. Pavyzdžiui:

Gal priimsite į būrį
Ir mane?
Aš jums tinku –
Mano nosis
Rašaluota
Ir pieštuko
Nerandu.

Gal priimsite į būrį
Ir mane?
Aš jums tinku –
Pilvą skauda
Nuo saldinių,
Ir paslėptus
Surandu.

O pasirinktas šis eilėraštis neatsitiktinai – kiek daug jame veiksmo, judesio. Todėl jis mums primins, ką žinome apie veiksmo žodžius. Raskime juos eilėraštyje: *priimsime, klauso, nežiūri, žiūri, nemato, turi, neša, neturi, eina, sugrįžta, plyšta, laša* ir t. t.

Pratybų sąsiuvinyje taip pat kartojame veiksmo žodžius – atliekame pirmą pratimą. Jo tekstas taip pat tinka mūsų temai – vaikų judrumas, veiksmai. Perskaitykime tekstą ir aptarkime jo temą. O paskui mokiniai tegul savarankiškai atlieka užduotį – randa veiksmo žodžius; žinosime, kaip jie prisimena, atpažįsta šiuos žodžius. Po to visi pasitikrinkime: *įstengia, lipa, neaušina, taupo, užsikaria, atsisėda, traukia, užsiropščia, prakaituoja, sukomanduoja, atsispiria, neria, nešaukia, šaukia, atgyja, suklega, ištempia, drumsčia, dairosi, gresia, skuodžia, leidžiasi, įsibėgėja, glosto* (iš viso 24 veiksmo

III

Gramatinės
užduotys:

- eilėraštyje pavartoti veiksmo žodžiai;
- pratybų sąsiuvinio užduotys.

<p>IV Antro teksto skaitymas ir aptarimas.</p> <p>V Veiksmo žodžių kartojimas ir įtvirtinimas.</p>	<p>žodžiai). Pakeliui prisiminkime jų rašybos taisyklę (2 pratimas) (Ji primenama plakatėlyje). 3 pratimas skirtas prisiminti svarbiausius veiksmo žodžių klausimus. Pratimo tekstas sudarytas taip, kad jame būtų veiksmo žodžių, kurie atsako į klausimus ką veikia? ką veikė? ką veiks?</p> <p>Antras temos tekstas – V. Račicko pasakojimas „Gaudynės“. Jis gali būti skirtas ir namų skaitymui. Mokinys skaito tekstą, aiškinasi nežinomus žodžius ir pasirengia atsakyti į teksto klausimus. Kitą savaitę galima trumpai aptarti šį kūrinį, suvaidinti aprašytą situaciją.</p> <p>Galbūt šis pasakojimas bus skaitomas klasėje. Kas svarbu? Šiame tekste vaizduojamas įvykis: Patricija atsinešė į klasę savo augintinį žiurkėną, o šis ėmė ir pabėgo. Ir štai mokykloje vyksta žiurkėno gaudynės. Labai daug veiksmo, vaikymosi. Graži pasakojimo pabaiga – Patricijos žodžiai žiurkėnui. Raskime ir perskaitykime juos. Pasirodo, mergaitės ketinimai buvo labai rimti, gražūs. Tik ar įgyvendinami?</p> <p>Analogiškai, kaip ir eilėraštyje, mokiniai randa veiksmo žodžius skaitytame pasakojime. O toliau atliekamos pratybų sąsiuvinio užduotys. Ketvirtame pratime reikės suskirstyti veiksmo žodžius į grupes pagal laiką, kurį jie žymi: kas vyko vakar (<i>tempė, lipo, žaidė, leido, ...</i>), kas vyksta šiandien (<i>lipa, beria, tempia, ...</i>), kas vyks rytoj (<i>lips, leis, žais, ...</i>). Toliau mokiniams reikia įsivaizduoti tuos veiksmus (5 pratimas), papasakoti (pavyzdžiui, kaip lips į kalną, pūs dūdą ir pan.) bei sugalvoti su pasirinktais veiksmo žodžiais tris sakinius ir juos parašyti. 6 pratime pavartoti veiksmo žodžiai, kurie atsako į įvairius klausimus – mokiniai juos kels ir parašys: <i>žaidžiame</i> – ką veikiamo?, <i>dėviu</i> – ką veikiu? ir kt. Dar mokiniai pasitikrina, ar gebės pakeisti veiksmo laiką – 7 pratimas: <i>šiandien</i> keičiamo į <i>vakar</i>, o kartu keičiamo ir veiksmo žodžius: <i>žaidėme, kovėmės, prisikišome, apsikaišė, darė, dėvėjau, atrodžiau</i>. Jeigu bus sunku, galima atsiremti į plakatėliuose surašytus klausimus. Taigi mokiniai pakartoja veiksmo žodžius, mokosi juos vartoti.</p>
--	---

2 tema. Kiek daug ir veiksmy, ir žodžių jiems pavadinti!

Tikslas – skaityti tekstus, kuriuose vaizduojama dabartis, praeitis, ateitis, susipažinti su **veiksmažodžio** sąvoka, daugiau sužinoti apie veiksmažodį, toliau mokytis kelti veiksmažodžių klausimus, atpažinti veiksmažodžius ir juos vartoti:

- skaitys Gendručio Morkūno tekstus „Ką veikia žmonės?“, „Ką veikė Bernardas ir muilo burbulai?“, „Ką veiks neklaužados?“;
- aptars, koks laikas vaizduojamas kiekviename tekste;
- ras tekstuose veiksmažodžius, parašys jų klausimus;
- skaitys dalykinį tekstą „Kas yra veiksmažodis?“, susipažins su **veiksmažodžio** sąvoka;
- aptars veiksmažodžių reikšmę kalboje;
- plės žodyną veiksmažodžiais, mokysis gyvos, vaizdingos kalbos.

Priemonės: Vad. P. 92–93. Pr. 2. P. 12–13.

Mokytojui.	Antroje klasėje mokiniai susipažino su veiksmo žodžiais, trečios klasės mokslo metų
------------	---

<p>I</p> <p>Skaitome ir aptariame tekstą, kuriame kalbama apie dabar atliekamus veiksmus.</p> <p>II</p> <p>Skaitome tekstą apie anksčiau, praeityje, atliktus veiksmus.</p> <p>III</p> <p>Skaitome tekstą apie ateities veiksmus.</p> <p>IV</p> <p>Apibendriname.</p> <p>V</p> <p>Aiškinamės sąvoką veiksmazodis.</p>	<p>pradžioje juos pakartojo, prisiminė klausimus, svarbiausias rašybos taisykles, šiuos žodžius nuolat vartojo kalbėdami ir rašydami. Dabar mokiniai susipažins su kalbos mokslo terminu veiksmazodis ir toliau mokysis atpažinti veiksmazodžius ir juos vartoti savo kalboje. Svarbu, kad mokiniai suprastų veiksmazodžio reikšmę, mokėtų kelti klausimus ir jį vartoti. Nereikia reikalauti išmokti tradicinio veiksmazodžio apibrėžimo (jis vadovėlyje ir nepateikiamas), nes tai nieko neduos. Daug svarbiau yra šie žingsniai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. mokiniai supranta veiksmazodžio reikšmę – tą ir išsiaiškins skaitydami dalykinį straipsnį „Kas yra veiksmazodis?“, 2. moka kelti veiksmazodžių klausimus, 3. moka juos vartoti savo kalboje – laiką, asmenį, taisyklingai rašo. <p>Pirmiausia visiems kartu siūlome dirbti su vadovėlio 92-o puslapio tekstais – iš eilės skaityti ir nagrinėti tris tekstus-pavyzdžius. Skaitome pirmą tekstą „Ką veikia žmonės?“ ir visi kartu aptariame, kad jame kalbama apie dabartį, nes visi veiksmai, kurie išvardyti, vyksta dabar: žmonės <i>kvėpuoja, barasi, verkia, žaidžia, mezga</i> ir t. t. – ir šie žodžiai atsako į klausimą ką veikia? Tų veiksmų pavadinimų, arba veiksmo žodžių skaitytame tekste labai daug – pirmoje pastraipoje jų suskaičiuojame net vienuolika. Antroje to paties teksto pastraipoje reikia rasti 18 veiksmo žodžių: <i>mezga, skuta, veja, taiso, griauņa, stato, pjausto, kepa, pietauja, papplepa, perskaito, nueina, užsiregistruoja, paskambina, suvalgo, išgeria, aplanko, nusiperka</i>. Įsitinkime, ar visi klasės mokiniai atpažino šiuos veiksmo žodžius, ar suprato, kad jie reiškia dabar vykstančius veiksmus, dabartį. Galima dar pastiprinti šį supratimą: prie tų žodžių pridėti žodį <i>dabar</i>: <i>dabar mezga, skuta, perskaito</i> ir t. t., o ne <i>anksčiau mezga, skuta...</i></p> <p>Skaitome tekstą „Ką veikė Bernardas ir muilo burbulai?“, įrodome, kad tie veiksmai jau vyko, kad kalbama apie praeitį, visi veiksmo žodžiai atsako į klausimą ką veikė?: <i>įpylė, įmetė, pasiėmė, išėjo</i>. Taigi viskas jau buvo. Mokiniai randa ir nurašo antro teksto antros pastraipos veiksmo žodžius: <i>leido, atrodė, užplūdo, kilo, leidosi, riedėjo, buvo, atsimušė, šokinėjo, susprogo</i>.</p> <p>Skaitome tekstą „Ką veiks neklaūžados?“ ir įrodome, kad viskas, apie ką kalbama, dar bus ateityje: ką veiks? <i>pasitaisys, pamirš, bus, girs</i>.</p> <p>Apibendriname visus skaitytus tekstus: pirmas apie dabartį – kas vyksta dabar, veiksmo žodžiai atsako į klausimą ką veikia?; antras apie praeitį – kas jau vyko, klausimas ką veikė?; trečias apie ateitį – kas dar tik vyks, klausimas ką veiks? Jeigu mokiniai visa tai suvokia, supranta, jie lengvai supras ir mokysis veiksmazodį.</p> <p>Svarbiausias šios temos straipsnis „Kas yra veiksmazodis?“. Jame mokiniams paaiškinamas veiksmazodžio terminas ir plečiamas supratimas apie kalbos žodžius, kuriuos vadiname <i>veiksmazodžiai</i>. Skaitykime visi kartu sakinį po sakinio ir aiškinkimės. Mokiniai turi baigti sakinį Veiksmazodis yra veiksmo žodis. Taigi iš tiesų galima sakyti, kad mokiniai jau pažįstami su veiksmazodžiu, tik kitaip tuos žodžius vadino – veiksmo žodžiai.</p> <p>Jau pažįstami ir veiksmazodžių klausimai: ką veikia? ką veikė? ką veiks?, kurių yra dar ir kitokių, pavyzdžiui: <i>ką veiki? ką veiki? ką veiksite</i> ir t. t.</p>
--	--

<p style="text-align: center;">VI</p> <p>Vadovėlio gramatinės užduotys.</p>	<p>Labai svarbu, kad mokiniai suprastų, jog veiksmažodžiai pavadina ne tik veiksmus, pavyzdžiui: <i>tyli, skauda, rūpi</i>. Galime sakyti, kad šie veiksmažodžiai pavadina būsenas, tačiau trečioje klasėje galima apsieiti ir be to – pakanka formaliai pritaikyti klausimą <i>ką veikia?</i>, nors šiems veiksmažodžiams tikslesnis klausimas būtų <i>kas vyksta?</i> (<i>myli, sapnuoja</i>).</p> <p>Svarbios vadovėlio užduotys. Pati lengviausia kūrybinė – pavaizduoti eilėraščių posmuose išvardytus veiksmus: kaip žaidžia drugelis, kaip tulpė skleidžia žiedą, kaip debesėliai stato pilį, kaip myli. Kaip laumės verpia, audžia, karmo, dėlioja taškelius, siuva... Tai tarsi pertraukėlė, žaidimas, „susiliejimas“ su veiksmažodžiais.</p> <p>Kita užduotis skirta trimis grupėms: viena galvoja veiksmažodžius, kurie atsako į klausimą <i>ką veikia?</i> (apie dabartį), kita grupė tuos veiksmažodžius pakeičia taip, kad jie atsakytų į klausimą <i>ką veikė?</i> (reikštų praeities veiksmus), trečia grupė keičia, kad atsakytų į klausimą <i>ką veiks?</i> (reikš ateities veiksmus). Vadovėlyje pateiktas ir pavyzdys.</p> <p>Tečia užduotis – padiskutuoti, ar žodžiai <i>auga, myli, žaibuoja, vėjas, gali, juokas, gelsta, neneša</i> yra veiksmažodžiai. Čia reikalinga mokytojo pagalba, nes žodžiai <i>auga, myli, gali, gelsta, neneša</i> tarsi ir nepasako jokių veiksmų, o jie tik nurodo kas vyksta, kas atsitinka, tačiau jie vis tiek yra veiksmažodžiai, jiems galime kelti klausimą <i>ką veikia? kas atsitinka?</i> ir yra vartojami su daiktavardžiais ar juos pavaduojančiais žodžiais <i>jis, ji (Medis gelsta. Vaikas auga. Jis myli.)</i> Tačiau žodžiai <i>vėjas, juokas</i> nors ir pavadina veiksmus, bet yra ne veiksmažodžiai, o daiktavardžiai, nes jie atsako į klausimą <i>kas?</i> Taigi ne visus veiksmažodžius mokiniams iš karto bus lengva pažinti. Dėl to nereikėtų jaudintis – išmoks pamažu aukštesnėse klasėse.</p>
<p style="text-align: center;">VII</p> <p>Pratybų sąsiuvinio užduotys.</p>	<p>Pratybose įtvirtiname, ką mokėmės vadovėlyje: giliname supratimą apie veiksmažodį, plečiame žodyną. 1 pratimas – žaidimas veiksmažodžiais: sugalvoti veiksmažodžių, prasidedančių žodžio VEIKSMAŽODIS atitinkamomis raidėmis. Tai užduotis, padėsianti mokiniui geriau įsiminti tą kalbos mokslo (gramatikos) terminą. 2 pratimas – iš teksto „išmesti“ visus veiksmažodžius ir tada jį skaityti. Kas atsitinka su tekstu? (Jo visai negalime suprasti.) O 3 pratimas – mįslė, sudaryta tik iš veiksmažodžių – tai tarsi dar vienas įrodymas, koks svarbus veiksmažodis kalboje. Jos įminimas – <i>saulės spinduliai</i>.</p> <p>Taigi mokiniai praplečia savo supratimą apie veiksmažodį, jo reikšmę, pradeda vartoti pačią <i>veiksmažodžio</i> sąvoką. Toliau jie susipažins su veiksmažodžio kaitymu.</p>
<p style="text-align: center;">VIII</p> <p>Namų darbai.</p>	<p>Namų darbų užduotys skirtos įtvirtinti mokinių supratimą apie veiksmažodį, patikrinti savo veiksmažodžių žodyną, jį plėsti ir prisiminti svarbią veiksmažodžių rašybos taisyklę – kaip rašomi veiksmažodžiai, kurie atsako į klausimą <i>ką veikia?</i> Trumpai paaiškinkite mokiniams namų darbų užduotis. Jeigu įprasta kitą savaitę patikrinti, kaip atliko, šie trumpi patarimai padės ir mokytojui.</p> <p>1 pratimas – paprasta užduotis – rasti ir suskaičiuoti <i>veiksmažodžius</i> (pratinamės priešio žodžio): <i>pasiliko, nėra, neteko, tupėjo, drebėjo, užmigo, miegojo, nemiegojo, girdi, loja, šaukia, matau, pagalvojo, pražuvau, pašoko, lekia, puolė (vytis), nemato, skuba, lekia, užkliūva, griūva, rodosi, stvers, praris</i>. Žodis <i>vytis</i> taip pat veiksmažodis, tik trečiokai dar nesimokė klausimo <i>ką veikti?</i>, t. y. bendraties, todėl gali jo ir neatpažinti. Svarbu, kad kiekvienas mokinyt rastų ir pažymėtų jam gražius pasakymus, kurių šiame tekste tikrai yra, nes Kazio Borutos kalba labai gyva, vaizdinga. Taip plėsis mokinio</p>

	<p>žodynas. Šį kiškelių nuotykį reikia pratęsti žodžiu – sugalvoti tęsinį ir papasakoti namiškiams arba, kitą savaitę atėjus į klasę, draugams (2 pratimas). 3 pratimas vėl skirtas mokinio veiksmažodžių atsargoms gausinti, apmąstyti: tegul kiekvienas į kiaušetaupyklę „sueda“ – surašo jam patinkančių veiksmy pavadinimus – veiksmažodžius. 4 pratimas – kryžiažodis. Mokinys pasitikrins, ar žino veiksmažodžius, kuriais įvardijami jam pažįstamų gyvūnų veiksmai. Nuspalvintos galūnės primins klausimą <i>ką veikia?</i> ir į jį atsakančių veiksmažodžių rašybą.</p> <p>Kryžiažodžio atsakymai: LAKA, KALA, GIEDA, CYPIA, PLAUKO, GAGENA, STAUGIA, KUKUOJA, ŠOKINĖJA, ŠNYPŠČIA.</p>
--	--

3 tema. Veiksmažodis – didžiausias nenuorama

Tikslas – skaityti fantastinius pasakojimus, kuriuose daug veiksmo, judesio; toliau gilintis į veiksmažodžio reikšmę, mokytis jį vartoti kalboje; mokytis nuosekliai atpasakoti tekstą, turtinti kalbą veiksmažodžiais:

- skaitys Nijolės Jankutės pasakojimą „Pas dėdę Veiksmažodį“ ir Česlovo Navakauskio „Vėjų mokykla“;
- aiškinsis, kodėl skaitomuose tekstuose tiek daug judėjimo, veiksmy, kas juos perteikia;
- aptars, ką naujo apie veiksmažodį sužinojo, suprato iš skaitytų tekstų;
- ras tekstuose įvairių veikėjų veiksmus nusakančius veiksmažodžius;
- skaitys lietuvių sakmę „Vėjas ir vaikas“ (pratybų sąsiuvinyje), lygins vėją, vaiką ir veiksmažodį;
- mokysis nuosekliai atpasakoti tekstą, pasakoti pagal paveikslėlius;
- plės žodyną veiksmažodžiais, mokysis gyvos, vaizdingos kalbos.

Priemonės: Vad. P. 94–95. Pr. 2. P. 14–15.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Fantastinio teksto apie veiksmažodį skaitymas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Kūrybinė užduotis pagal skaitytą tekstą.</i></p>	<p>Ši tema skirta mokinių fantazijai lavinti, jų kalbos žodynui veiksmažodžiais turtinti ir geriau suprasti veiksmažodžio reikšmę kalboje. Jeigu trūksta pamokų, šios temos kūriniai galima skirti savarankiškam skaitymui namie, o pratybų užduotis – savarankiškam darbui. Ir Nijolės Jankutės pasakojime „Pas dėdę Veiksmažodį“, ir Česlovo Navakauskio „Vėjų mokykloje“ atsiskleidžia veiksmažodžių reikšmė – mokiniai turėtų nesunkiai suprasti, kaip labai gyvina mūsų kalbą veiksmažodžiai. O kokia turtinga lietuvių kalba veiksmažodžių, parodo pratybų sąsiuvinyje veiksmažodžio <i>eiti</i> sinonimai (šio termino vaikams nesakome).</p> <p>Pasirinkę skaitymo būdą, mokiniai susipažįsta su JAV lietuvių rašytojos Nijolės Jankutės knygos „Kelionė į septintą stotį“ (V.: Gimtasis žodis, 2007. P. 41–42) ištrauka „Pas dėdę Veiksmažodį“. Išsiaiškinkime nežinomus žodžius ir aptarkime kūrinį pagal vadovėlio klausimus. Rašytoja veiksmažodį sugyvina – paverčia labai judriu, nenustygstančiu vietoje, visą laiką ką nors veikiančiu dėde Veiksmažodžiu. Jo elgesys ir atskleidžia veiksmažodžio esmę – reikšti veiksmus (žinome, kad veiksmažodis dar reiškia ir būsenas, bet rašytoja to nemini).</p> <p>Mokiniams skirta kūrybinė užduotis – įsivaizduoti rašytojos paminėtą Veiksmažodį.</p>
---	--

<p>III</p> <p><i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>sakmės skaitymas, jos siejimas su veiksmažodžiu,</i> - <i>mokymasis pasekti sakmę, sakinių sudarymas, daiktavardis ir veiksmažodis sakinyje.</i> 	<p>gatvę ir pasakyti, kas ką joje veikė: žmonės, automobiliai, šviesoforai, vėjai, saulė, paukščiai. Tegul mokiniai pasako kuo daugiau veiksmažodžių. O kiek veiksmažodžių galima sugalvoti atsakymui į klausimą <i>Ką veikia vaikai?</i> Suskaičiuokime, kiek jų pasakys klasės mokiniai. Taigi trečiokai įtvirtina supratimą apie veiksmažodį; tikėkime, kad jie atpažins veiksmažodžius skaitomuose tekstuose, mokės pavadinti kūrinio veikėjų ir aplink esančių žmonių veiksmus.</p> <p>Su veiksmažodžiu siejama ir pratybų sąsiuvinio užduotis (1 pratimas) – perskaityti sakmę „Vėjas ir vaikas“ ir pasakyti, kuo panašūs vėjas, vaikas ir veiksmažodis. Atsakymai gali būti labai įvairūs (visi nenuoramos, juda ir juda ir pan.). Ši sakmė skirta ir teksto mokymuisi: mokiniai, ją perskaitę ir aptarę, atlieka 2 pratimą – eilės tvarka sunumeruoja išblaškytus sakmės sakinius. Taip bus mokomasi atgaminti pasakojimo (šiuo atveju sakmės) įvykių nuoseklumą. Po to galima išmokti pasekti šį tautosakos kūrinį.</p> <p>Trečias pratimas skirtas sakinių sudarymui. Trečiokai dar nesimoko sintaksės, sakinio dalių, tačiau praktiškai sudaro sakinius. Paašškinkime mokiniams, kad sakinyje labai svarbūs du žodžiai: daiktavardis, kuris pasako kas veikia?, ir veiksmažodis, kuris pasako, ką veikia? Kiti žodžiai tik juos papildo, paašškina. Tegul mokiniai pirmiausia lapeliuose suranda daiktavardžius, kurie atsako į klausimą kas?, ir juos nuspalvina žaliai, o paskui veiksmažodžius nuspalvina raudonai ir pasako, į kokius klausimus jie atsako (ką veikia? ką veikė?). Tada sujungia lapelius – sudaro sakinius ir atsako į klausimą <i>Kas yra kiekviename sakinyje?</i> Pastebėti nesunku – daiktavardis ir veiksmažodis.</p>
<p>IV</p> <p><i>Antro teksto skaitymas, vaizduotės lavinimas, žodyno turtinimas.</i></p>	<p>Skaitomas dar vienas tekstas – Česlovo Navakausko „Vėjų mokykla“, išsiaiškinami nežinomi žodžiai, aptariamas turinys. Vaikai Tauris ir Dangė, pakviesti veikėjos Vėtrungės, atsidūrė vėjų mokykloje, kuri buvo įsikūrusi keistoje pilyje. Ką ten vaikai pamatė, ir pasakoja autorius. Tegul trečiokai skaito ir įsivaizduoja, kas „aplinkui ūžė, šlamėjo, tarškėjo, poškėjo, dundėjo, barbeno, trinksėjo, ošė, tratėjo, girgždėjo, šiureno, dunksėjo, džeržgė, švilpė, šnypštė“. Autorius išvardijo daugybę veiksmažodžių, kurie įvardija garsus. Kai kurie reiškia beveik tą patį: dundėjo – trinksėjo – dunksėjo, tarškėjo – tratėjo, šlamėjo – ošė – šiureno, girgždėjo – džeržgė. Kaip matome, panašioms garsams pavadinti lietuvių kalboje yra ne vienas žodis – turtinga mūsų kalba. Pažaiskime su mokiniais: pabandykime kiekvienas pasirinkti kurį nors veiksmą ir jį improvizuoti klasėje – atsidursime vėjų mokykloje.</p> <p>Vėjai turi daug vardų, ypač daug jų žino jūrininkai, žvejai. Tegul mokiniai pasidomi apie vėjus enciklopedijose, internete.</p>
<p>V</p> <p><i>Žodyno turtinimo pratimai:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>veiksmažodžių eina, bėga sinonimai (be šio termino),</i> 	<p>Mokinių žodyno turtinimui veiksmažodžiais skirti kiti temos pratimai pratybų sąsiuvinyje. Ketvirtame pratime išvardyta daug žodžių, kuriais lietuvių kalboje nusakoma ėjimas, bėgimas. Mokiniai turi pažymėti, kurie veiksmažodžiai tinka vietoj žodžio <i>eina</i> (paveikslėlyje nupiešta vaikas eina), kurie – vietoje žodžio <i>bėga</i> (paveikslėlyje vaikas bėga). Eina: <i>žengia</i> (eina keldamas koją į priekį), <i>žygiuoja</i> (paprastai sakoma apie einantį būrį, kariuomenę), <i>šlepsi</i> (eina vilkdamas kojas, klimpdamas), <i>šleivoja</i> (šleivai eina, šleivomis kojomis eina), <i>tipena</i> (eina smulkiais</p>

<p>- išmokyti žodžių vartojimas kalboje.</p>	<p>žingsneliais), <i>vėžlina, kėblina, pėdina, slenka</i> (lėtai nerangiai eina), <i>klampoja</i> (eina klimpdamas į sniegą, eina per purvyną), <i>stypčioja</i> (eina ant galų pirštų), <i>kulniuoja</i> (lėtai arba greitai eina), <i>žingsniuoja</i> (žingsniu eina), <i>drožia</i> (smarkiai eina), <i>bindzina</i> (tingiai eina, pvz. vilkas). Bėga: <i>lekia, dumia, mauna</i> (greitai bėga), <i>risnoja</i> (arklys bėga), <i>skrenda, kuria, šauna, skuodžia</i> (labai greitai bėga).</p> <p>Mokykime pritaikyti šiuos žodžius – atlikime penktą pratimą (pateikiame žodžius iš eilės): <i>žygiuoja, skrido, movė, klampojo, bindzino, stypčioja, risnoja, leki, slenka</i>. Šeštą pratimą mokiniai atlieka žodžiu – pasakoja nuotykį miške. Čia labai svarbu pavartoti kuo gyvesnių veiksmažodžių: <i>skriejo su slidėmis, išdygo sniego kupstas, iššoko, stryktelėjo kiškis, lenkėsi, virto, skuodė, lėkė, mojo...</i></p>
--	--

4 tema. Vakar, šiandien, rytoj

Tikslas – skaitant autorinę pasaką geriau suprasti laiko reiškimą lietuvių kalboje, susipažinti su veiksmažodžio kaitymu laikais, tų laikų pavadinimais: *esamasis laikas, būtasis kartinis laikas, būtasis dažninis laikas, būsimasis laikas*, toliau mokyti juos skirti ir vartoti kalboje:

- skaitys Nijolės Kepenienės pasakaitę „Slapukas“;
- aiškinsis, ką reiškia žodžiai *vakar, šiandien, rytoj*;
- prisimins laiko juostą;
- skaitys dalykinį straipsnį „Veiksmažodžio kaitymas laikais“;
- susipažins su gramatikos terminais: *esamasis laikas, būtasis kartinis laikas, būtasis dažninis laikas, būsimasis laikas*;
- toliau mokysis atpažinti, koks veiksmažodžio laikas pavartotas tekste, sakinyje;
- toliau mokysis vartoti įvairių laikų veiksmažodžius.

Priemonės: Vad. P. 96–97. Pr. 2. P. 16–17.

<p><i>Mokytojui</i></p>	<p>Labai svarbi užduotis mokytojui – supažindinti trečiokus su lietuvių kalbos veiksmažodžio laikais, mokyti suprasti jų vartojimą, reikšmę kalboje ir patiems tinkamai juos vartoti. Jau antroje klasėje mokiniai kėlė klausimus <i>ką veikia? ką veikė? ką veiks?</i>, mokėsi skirti dabar vykstančius veiksmus, praeityje vykusius ar ateityje vyksiančius veiksmus. Taigi praktiškai trečiokai jau skiria veiksmažodžių laikus. Dabar atėjo laikas susipažinti su jų pavadinimais ir toliau mokyti vartoti įvairių laikų veiksmažodžius.</p> <p>Vaikai pasakodami įspūdžius, matytus įvykius dažniausiai vartoja būtajį kartinį veiksmažodžio laiką, kalbėdami apie dabartį – esamojo laiko veiksmažodžius, o apie ateities įvykius, svajones – būsimąjį laiką. Todėl daugiausia dėmesio ir reikėtų skirti šioms veiksmažodžio laikams, ypač būtajam kartiniam ir esamajam laikui. Kadangi mokiniams dar sunku paaiškinti būsimąjo laiko rašybą, nes jie nesusipažinę su dusliaisiais ir skardžiais priebalsiais, priebalsių susiliejimu, šio laiko veiksmažodžių vartojimo daugiau mokomasi praktiškai, o išsamiau jų rašyba neiškinama.</p> <p>Trečiokai supažindinami su būtuju dažniniu veiksmažodžio laiku, pradedami mokyti rašyti šio laiko veiksmažodžius, juos atpažinti tekstuose, vartoti savo kalboje. Galima pasakyti vaikams, kad būtasis dažninis laikas yra tarsi mūsų kalbos turtas, nes kitos kalbos tokio laiko neturi. Žinoma, nėra prasmės leisti į plačius teorinius</p>
-------------------------	---

<p>I</p>	<p>aiškinimus, nes vaikams tai per sunku suprasti. Svarbiausia, kad trečiokai pradėtų suprasti, ką reiškia būtojo dažninio laiko veiksmažodžiai, kada jie vartojami, ir patys mokytusi juos vartoti.</p> <p>Greta veiksmažodžių lietuvių kalboje vartojami laiką reiškiantysrieveiksmiai <i>šiandien, vakar, rytoj</i> ir kt. Todėl svarbu dar kartą ir juos aptarti nevirtojantrieveiksmio termino.</p>
<p>Žaidimas laiką reiškiančiais žodžiais pasakaitėje.</p>	<p>Prieš skaitant nuotaikingą Nijolės Kepenienės pasakaitę „Slapukas“, reikėtų su mokiniais išsiaiškinti žodžio <i>slapukas</i> reikšmę – ji nurodyta žodynyje puslapio parašteje. Giminiški žodžiai: <i>slaptas, slaptai, slėptis, slėpynės, slėptuvė, slaptažodis, slapyvardis</i>. Perskaitykime pasakaitę (garsiai skaito geras skaitovas arba mokytojas, nes joje daug dialogo, įvairių intonacijų), aptarkime jos veikėjus: jie kiek nevirtoti – bitutė Zim, ir šunelis Rrr; išsiaiškinkime, ką jie veikia, apie ką jie kalbasi, ką numato veikti. Tekste išskirti žodžiai RYTOJ, ŠIANDIEN, jais rašytoja ir žaidžia. Pasakaitės veikėjai planuoja, ką veiks RYTOJ, bet kai ateina rytas, niekaip negali suprasti, kur pasideda RYTOJ, nes jie tą planuotą darbą atlieka ŠIANDIEN. Tas RYTOJ ir yra slapukas: Tą žaidimą labai svarbu suprasti mokiniam. Todėl vadovėlyje siūloma pasitarti ir baigti sakinius: ŠIANDIEN yra ŠI DIENA. Po nakties ji taps VAKAR DIENA. RYTOJ yra RYTOJAUS DIENA. Po nakties ji taps ŠIANDIEN DIENA. Taigi laikas bėga ir jam nusakyti turime skirtingus žodžius, todėl tie žodžiai ir keičiasi vietomis.</p>
<p>II</p> <p>Kartojame laiko juostą, susipažįstame su laiką reiškiančiais žodžiais.</p>	<p>Laiko supratimui įtvirtinti prisiminkime laiko juostą – atlikime 1 pratimą pratybų sąsiuvinyje. Mokiniam reikia sugalvoti, kokios iliustracijos tiktų praeičiai, dabarčiai ir ateičiai pavaizduoti, ir jas nupiešti. Galima atlikti individualiai, galima piešti pasitarus visiems kartu. Paaiškinkime trečiokams, kad galima piešti labai paprastus daiktus, pavyzdžiui, praeitį pavaizduotų lietuviškos klumpės, garvežys, senovinis automobilis, burinis laivas ar dirižablis; dabartį – šiuolaikinis lėktuvas, raketa, dangoraižis ir pan.; ateitį – namas mėnulyje, skraidantis dviratis ir pan. (mokiniai ateities fantazijų žino daugiau už mus). Labai svarbu perskaityti po laiko juosta surašytus žodžius, kad trečiokai plėstų savo žodyną. 2 pratimas moko vartoti tuos žodžius, atkreipkime akis į plakatėlį Įsižiūrėkite!</p>
<p>III</p> <p>Dalykinio straipsnio skaitymas, aiškinimasis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vakar, šiandien, rytoj; <p>- kodėl</p>	<p>Skaitome pastraipomis tekstą „Veiksmažodžio kaitymas laikais“ ir kiekvieną pastraipą, sakinį atidžiai aiškinamės. Pirmiausia trečiokai žaidžia eilėraščio posmais, kuriuose svarbiausi žodžiai <i>vakar, šiandien, rytoj</i> ir veiksmažodžiai, kurie reiškia vakar vykusį, šiandien vykstantį ir rytoj vyksiantį veiksmažodį: <i>lakė, laka, laks; gėrė, geria, gers</i>. Antrąjį posmą mokiniai turėtų papildyti žodžiais:</p> <p>Gėrė vaikai piena Vakar visą dieną. Geria vaikai piena Šiandien visą dieną. Ir rytoj dar gers, Jeigu kur nutvers.</p> <p>Toliau aptariame posmų veiksmažodžius <i>lakė, laka, laks, gėrė, geria, gers</i> ir jų</p>

<p><i>keičiasi veiksmažodžių galūnės;</i></p> <p>- <i>veiksmažodžio laikų pavadinimai.</i></p> <p>IV Pratimai veiksmažodžio laikams, jų pavadinimams įtvirtinti.</p> <p>V Namų darbai.</p>	<p>galūnės bei aiškinamės, kodėl taip yra. Pasirodo, kad veiksmažodžiai keičiasi, kai kalbame apie skirtingus laikus (čia galime palyginti su anglų kalbos veiksmažodžiais). Todėl ir sakome, kad veiksmažodis kaitomas laikais.</p> <p>Perskaitykime dar vieną, pačią svarbiausią, straipsnio pastraipą ir susipažinkime su veiksmažodžio laikų pavadinimais: esamasis laikas, būtasis kartinis laikas (pirmajame vadovėlio leidime liko neparyškintas šis pavadinimas, tikimės šį korektūros netikslumą pataisyti kituose leidimuose), būtasis dažninis laikas, būsimasis laikas. Žodynyje paaiškinta šių pavadinimų reikšmė – perskaitykime. Pasakykime mokiniams, kad apie kiekvieną veiksmažodžio laiką kalbėsime ateityje, mokysimės vartoti kiekvieno laiko veiksmažodžius.</p> <p>Ar trečiokai skiria veiksmažodžio laikus, jų pavadinimus, parodys 3 pratimas. Jis labai paprastas – reikia sujungti mįsles su atitinkamu veiksmažodžio laiko pavadinimu. Jeigu lieka laiko, galima atlikti daugiau pratybų veiksmažodžio laikams mokytis. Vadovėlio 96 puslapio gramatinėje užduotyje siūloma skaitytame tekste rasti veiksmažodžių, kurie atsako į klausimus <i>ką veikia? ką veikė? ką veiks?</i>; tegul mokiniai įvardija ir jų laiką (esamasis, būtasis kartinis, būsimasis). Kita užduotis – pasakyti veiksmažodžių klausimus: <i>sakei – ką veikei?, sakiau – ką veikiau?, laistome – ką veikiamo?</i> Vadovėlio 97 puslapyje siūloma sukurti daugiau posmų su <i>vakar, šiandien, rytoj</i>, tačiau jau su kitais veiksmažodžiais. Lengvesnė užduotis – pakaityti veiksmažodžius laikais sakinyje. Pavyzdys pateiktas.</p> <p>Namų darbams pasiūlykime mokiniams atsiversti ne tik pratybų sąsiuvinio 17-ą puslapį, bet ir vadovėlį pavartyti, perskaityti jame atspausdintas pasakas „Greitutė“, „Žmogus ir velnias“ bei pirmame pratybų sąsiuvinyje – pasaką „Uosis neregys“, Jeigu turi I ir II klasės vadovėlius, reikėtų pavartyti ir juos, nes reikės prisiminti kai kurias ankstesniais metais skaitytas pasakas (tikimės, kad mokiniai jas prisimins ir be vadovėlių). Jeigu visų pasakų neatpažins, neprisimins – ne bėda. Sakiniai paimti iš šių pasakų:</p> <p>I eilė: „Uosis neregys“, „Žmogus ir velnias“, „Saulė ir Mėnuo“;</p> <p>II eilė: „Genys kalvis“, „Jaučio trobelė“;</p> <p>III eilė: „Greitutė“, „Melagių pasaka“, „Vilkas uodegą prišalo“, „Žąselės su plunksnelėm“.</p> <p>Atliekant pirmą pratimą, svarbiausia yra suprasti ir nurodyti pasakų sakinių laiką. Jis suprantamas iš sakiniuose pavartotų veiksmažodžių: <i>esamasis – vadina, žiemoja, skrenda</i>; <i>būtasis kartinis – buvo, gyveno, užaugo, davė</i>; <i>būsimasis – iškęsi, duosiu, pasiklosiu, užsiklosiu, nereikės, neištversiu, trauksiu</i>.</p> <p>Nesudėtingas 2 pratimas – prisiminti savaitės dienų pavadinimus, jų seką, o 3 ir 4 pratime tuos pavadinimus pavartoti sakiniuose. Čia dar kartą mokins prisimins klasėje aptartus žodžius, parašytus prie laiko juostos ir juos pavartos sakiniuose: <i>vakar, užvakar, rytoj, poryt, užporyt</i>.</p> <p>Nesitikėkime, kad mokiniai, nagrinėdami šią temą, išmoks vartoti visus veiksmažodžio laikus, laiką reiškiančius žodžius. Laukia ilgas ir sunkus darbas, ypač tų, kurie silpniau kalba lietuviškai. Bet to mokysimės ir toliau, atskirai aptarsime kiekvieną veiksmažodžio laiką.</p>
--	---

IX skyrius. KAS ĮDOMAUS VYKSTA DABAR?

Tikslas – skaityti įvairius tekstus, kuriuose vaizduojama dabartis, dabar vykstantys įvykiai, veiksmai; susipažinti su asmenis reiškiančiais žodžiais, esamojo laiko veiksmažodžių kaitymu, toliau mokytis vartoti esamojo laiko veiksmažodžius.

1 tema. Pasaka apie dabartį. KĄ VEIKIA?

Tikslas – skaityti tekstus apie dabartį, patiems mėginti juos kurti arba pratęsti, įtvirtinti supratimą apie esamojo laiko veiksmažodžius, toliau mokytis kelti jų klausimus, vartoti veiksmažodžius:

- skaitys vaikų sukurtas pasakas be galo apie dabartį „Saulė, debesys ir vėjas“, „Gegutė“ ir „Futbolas“;

- aptars šias pasakas, mėgins sukurti panašių;
- skaitys **Gintaro Beresnevičiaus** pasakojimą „Strakalas“, atsakys į klausimus;
- išsiaiškins, kodėl šiuose tekstuose vartojami esamojo laiko veiksmažodžiai;
- toliau mokysis kelti veiksmažodžių klausimą *ką veikia?*;
- prisimins veiksmažodžių, kurie atsako į klausimą *ką veikia?*, rašybą;
- mokysis sudaryti sakinius;
- plės žodyną veiksmažodžiais, mokysis gyvos, vaizdingos kalbos.

Priemonės: Vad. P. 98–99. Pr. 2. P. 18–19.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Mokinių sukurtų pasakų be galo skaitymas ir aptarimas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Gramatinės užduotys vadovėlyje.</i></p>	<p>Toliau įtvirtiname mokinių supratimą apie esamojo laiko veiksmažodžius: mokome juos atpažinti tekste, suprasti, kodėl jie vartojami, prisimename klausimą <i>ką veikia?</i> ir galūnių rašybą. Iš tiesų visa tai trečiokai jau mokėsi, dabar tik įtvirtiname ir pratiname vartoti terminą esamojo laiko veiksmažodžiai.</p> <p>Vadovėlyje pateiktos trys mokinių sukurtos pasakos be galo: „Saulė, debesys ir vėjas“, „Gegutė“ ir „Futbolas“. Galima jas visas skaityti garsiai arba susiskirstyti į tris grupes, ir kiekviena grupė skaito vieną kurią pasirinktą pasaką ir pristato ją visai klasei. Šių pasakų be galo esmė – jas, kaip ir tautosakines mokiniams jau pažįstamas lietuvių pasakas be galo, galima tęsti ir tęsti. Aptarkime, kodėl: tegul mokiniai (žodžiu) baigia sakinius: <i>Pasaka apie saulę, debesį ir vėją niekada nesibaigs, nes saulė, vėjas, debesys yra amžini (nes saulė, vėjas, debesys yra visada, ...)</i> (mokiniai gali sugalvoti ir kitokią pabaigą). <i>Pasaka apie gegutę gali tęstis visą vasarą, nes gegutė kukuoja visą vasarą (arba beveik visą vasarą). Pasaka apie futbolą gali baigtis tik tada, kai baigsis futbolo varžybos (kai berniukai pavargs, ...)</i>.</p> <p>Aptarkime su mokiniais, kuri pasaka jiems labiausiai patiko, paskatinkime sukurti panašių pasakų. Pavyzdžiui, kaip vaikai vis perka ir valgo ledus, kaip katinui ant nosies vis nutupia musė, kaip...</p> <p>Gramatinė užduotis – rasti pasakose veiksmažodžius, kurie atsako į klausimą <i>ką veikia?</i>, juos nurašyti ir nuspalvinti galūnes. Taip mokiniai dar kartą prisimins šių veiksmažodžių rašybą, ją įtvirtins. Toliau mokome sudaryti sakinius – suprasti, kad juose reikalingi daiktavardžiai ir veiksmažodžiai (juos nuspalvina skirtingomis</p>
--	--

III

Antro teksto skaitymas, jo turinio aiškinimasis.

spalvomis).

Antras temos tekstas – **Gintaro Beresnevičiaus „Strakalas“**. Tai ištrauka iš rašytojo knygos „Kaukų šeimynėlė“ (V.: Nieko rimto, 2009. P. 25–26). Joje vaizduojama mitologinių būtybių kaukų šeima, kuri labai panaši į paprastą žmonių šeimą. Kaukutė iš tėvelių gauna dovanų gyvūnėlį Strakalą, kurio vardas sako, kad jis niekad negali nurimti, vis straksi, šokinėja. Šio Strakalo elgesys ir aprašytas vadovėlyje pateiktoje ištraukoje. Paašrinkime mokiniams situaciją, naujus žodžius ir pasiūlykime savarankiškai perskaityti tekstą. Tada aptarkime pagal vadovėlio I – IV klausimus. Skatinkime mokinius, kad jie atsakymų ieškotų tekste, o ne atmintyje – taip dar kartą skaitys teksto sakinius.

IV

Vadovėlio gramatinės užduotys – esamojo laiko veiksmažodžių įtvirtinimas, jų vartojimas pasakojime.

Toliau tekstas panaudojamas kalbos užduotims. I užduotis – rasti pirmosios pastraipos esamojo laiko veiksmažodžius, juos nurašyti ir nuspalvinti galūnes: *pavyksta, pasiraivo, prasimerkia, pažvelgia, strykteli, užšoka, prisiglaudžia, sukniurkia, kniaukia, kniurkia*. Atkreipkime mokinių akis į esamojo laiko veiksmažodžių galūnes: jos gali būti **-a, -ia, -i, -o**. Kita užduotis – nurašyti pabrauktus trečios pastraipos veiksmažodžius ir juos pakeisti pagal klausimą ir pavyzdį (būtajį kartinį laiką pakeisti į esamąjį): *sujaukė – sujaukia, išvertė – išverčia, suvertė – suverčia, išoko – išoka, išbarstė – išbarsto*. Taip trečiokai pasirengia sunkiai, bet labai reikalingai penktajai vadovėlio užduočiai: atpasakoti arba perskaityti III teksto pastraipą būtajį kartinį laiką pakeičiant esamuoju, kitaip sakant, ištrauką pasakoti taip, lyg veiksmas vyktų dabar.

V

Pratimai pratybų sąsiuvinyje:

- žaidimas su daiktavardžiais ir veiksmažodžiais, sakinių sudarymas;
- pasitikriname, kaip atpažįstame esamojo laiko veiksmažodžius;

Pratybų sąsiuvinyje visi pratimai skirti esamojo laiko veiksmažodžių įtvirtinimui. Reikėtų pasirinkti, kuriuos pratimus atlikti. 1 pratimui mokytojas turi paruošti iš anksto daug nedidelių dviejų spalvų lapelių. Kiekvienam mokiniui išdalykime po du vienos spalvos ir po du kitos spalvos lapelius. Susitariame, kad ant vienos spalvos lapelių kiekvienas trečiokas parašys po du daiktavardžius, o ant kitos – po du esamojo laiko veiksmažodžius, kurie atsako į klausimą *ką veikia?* Tada, kaip parašyta instrukcijoje, visus daiktavardžių lapelius sudedame į vieną maišelį (pintinėlę, dėžutę), o visus veiksmažodžių – į kitą. Tada traukiame po lapelį iš abiejų maišelių ir skaitome – sudarome sakinį. Pavyzdys parodytas pratybų sąsiuvinyje. Tai linksmas žaidimas, nes atsitiktinai ištrauktuose lapeliuose surašyti žodžiai gali sudaryti labai netikėtus sakinius. Pratimą galima atlikti žodžiu, nebūtinai sakinius užrašyti. Panašus 2 pratimas: rodyti veiksmus ir juos atspėti. Galima užrašyti keletą sakinių.

Trečią pratimą paprašykime mokinių atlikti savarankiškai: pasakos ištraukoje rasti visus esamojo laiko veiksmažodžius, o paskui visiems kartu pasitikrinti. Taip išsiaiškinsime, ar visi klasės mokiniai atpažįsta esamojo laiko veiksmažodžius. Be to, šio pratimo tekstą verta aptarti – kodėl pasaką, iš kurios paimta ištrauka, galima vadinti šiuolaikine. Į šį klausimą turėtų nesunkiai atsakyti mergaitės, nes jos tikriausiai domisi papuošalais, kitais moteriškais niekučiais. Dar svarbi šiuolaikinė informacija – Rokiškio sūris, Žemaičių skilandis – jų dabar gaunama ir JAV lietuviškose parduotuvėse. Šią pasakos ištrauką siūloma pratęsti (žodžiu, 4 pratimas). Tegul trečiokai bando įsivaizduoti, iš kur parvyko pelė Liukė. (Gal iš Lietuvos, gal iš kokio nors lietuvių namo, iš parduotuvės ir t. t.).

Labai svarbus 5 pratimas: į pasakojimą įrašyti tinkamus esamojo laiko

<p>- <i>esamojo laiko veiksmazodžių vartojimas, rašyba.</i></p>	<p>veiksmazodžius. Jie pateikti šalia esančiame lapelyje, tačiau greta jų parašyta ir kita veiksmazodžio forma. Kuris veiksmazodis tinka? <i>tupėti</i>, ar <i>tupi</i>, <i>tykoti</i> ar <i>tyko</i> ir t. t. Aišku, kad tiks tik esamojo laiko veiksmazodžiai.</p> <p>O 6 pratimas dar kartą primena trečiokams esamojo laiko veiksmazodžių, kurie atsako į klausimą <i>ką veikia?</i>, galūnių rašybą.</p>
---	---

2 tema. Dabartis eilėraštyje. „KĄ VEIKIA?“ taisyklė

Tikslas – skaityti eilėraštį, kuriame kalbama apie dabar vykstančius įvykius, išsakyti savo įspūdžius apie kūrinį; apibendrinti esamojo laiko veiksmazodžių rašybą ir patiems mėginti suformuluoti taisyklę, toliau mokytis vartoti esamojo laiko veiksmazodžius:

- skaitys Daivos Čepkauskaitės eilėraštį „Naktis virtuvėje“;
- analizuos eilėraštį, išsakys savo įspūdžius;
- ras esamojo laiko veiksmazodžius, aptars jų rašybą;
- suformuluos esamojo laiko veiksmazodžių rašybos taisyklę;
- mokysis daiktavardžius pakeisti įvardžiais (be šio termino);
- rašys diktantą;
- mokysis sudaryti sakinius;
- plės žodyną valgių pavadinimais, veiksmazodžiais, mokysis gyvos, vaizdingos kalbos.

Priemonės: Vad. P. 100–101. Pr. 2. P. 20–21.

<p><i>Mokytojai.</i></p> <p>I</p> <p><i>Eilėraščio klausymas, pirmųjų įspūdžių aptarimas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Išsami eilėraščio</i></p>	<p>Svarbiausias šios temos tikslas – apibendrinti tai, kas jau buvo mokytasi apie esamojo laiko veiksmazodžių rašybą ir patiems suformuluoti pagrindinę taisyklę, kurią mes pavadinome „Ką veikia?“. Tai ne mokslinis, o žaismingas, vaikiškas taisyklės pavadinimas, kad ji būtų trumpesnė ir lengviau įsimenama. Temai atitinkamai parinktas irgi labai žaismingas jaunos poetės Daivos Čepkauskaitės eilėraštis „Naktis virtuvėje“, kuriame aprašomas virtuvės vaizdas, minimi valgiai, prieskoniai ir sekama pasaka apie naktį virtuvėje, apie joje dūkstančias peles. Kūrinys labai netikėtas, poetės sukurtas vaizdas labai gyvas, nes čia kiekvienas daiktas ką nors veikia, kiekvienas tarsi atgyja, todėl vartojama labai daug veiksmazodžių.</p> <p>Šioje temoje pradedama ruošti veiksmazodžių asmenavimui – mokiniai praktiškai susipažįsta su asmeniniais įvardžiais, nors šio termino jie neišgirsta ir nesimoko vartoti. Jiems tik pavyzdžiais paaiškinama, kaip žodžiai <i>jis</i>, <i>ji</i>, <i>jie</i>, <i>jos</i> gali pakeisti daiktavardžius. Kitoje temoje trečiokai susipažins ir su kitais įvardžiais.</p> <p>Nuteikime mokinius klausyti: užsimerkti ir įsivaizduoti, ką girdi; ir raiškiai perskaitykime poetės Daivos Čepkauskaitės eilėraščio „Naktis virtuvėje“ pirmą dalį (vad. P. 100). Tegul mokiniai išklauso ir pasako savo pirmuosius įspūdžius apie eilėraštį (kas kaip geba). Kokį vaizdą įsidėmėjo kiekvienas? Tada pasiūlykime mokiniams tyliai perskaityti eilėraštį ir pasakyti, kurių žodžių nesupranta, ko nežino. Išaiškinkime.</p> <p>Išnagrinėkime eilėraštį pagal vadovėlio klausimus. Jie yra gana išsamūs, todėl</p>
---	--

<p><i>analizė pagal vadovėlio klausimus.</i></p>	<p>nerieketų išgalvoti kokių nors papildomų. Svarbu, kad mokiniai vis grįžtų į eilėraščio tekstą ir atsakytų eilėraščio žodžiais – tiesiog skaitytų atsakymui tinkančias eilutes. Pavyzdžiui, į pirmą klausimą atsakys žodžiais: „burbuliuoja čia verdantys puodai,/ pūpso kruopų ir miltų aruodai.“ (jeigu mokiniai nežino žodžio <i>aruodai</i>, paaiškinkime – <i>užtvaras, aptverta vieta grūdams, miltams supilti</i>). Kas vaikams labiausiai patinka toje virtuvės karalystėje, tegul atsako kiekvienas (gal burbuliuojantys puodai, gal kad tarp samčių gali pasiklysti, tiek jų daug, o gal kas nors iš kitų posmų). Į trečią klausimą atsakyti paprasta: šios karalystės karalius yra virėjas, ką jis veikia, atsako trečias eilėraščio posmas. Labai gražus nakties vaizdas ketvirtame posme – perskaitykime jį. Kaip gražiai pasakyta „žvaigždė ropinėja po stalą“! Ir kokia paslaptinga ta naktis: visi užmiega, o virtuvėje vis dar kažkas tvarkosi!</p> <p>Kaip įrodyti, kad eilėraštyje kalbama apie dabar vykstančius veiksmus? Čia jau reikia pasitelkti žinias apie veiksmažodį. Todėl į šį klausimą galima nesunkiai atsakyti atlikus pirmą gramatikos užduotį.</p> <p>Sunkiausia užduotis – savais žodžiais papasakoti, kas vyksta virtuvėje. Kiekvienas mokinys pasakos pagal savo kalbos galimybes. Vienu pasakojimai bus išsamesni, platesni, kitų gal būt labai trumpi, sudaryti tik iš dviejų trijų sakinių. Svarbu, kad mokiniai kalbėtų, pavartotų naujų žodžių.</p>
<p>III</p> <p><i>Gramatinės vadovėlio užduotys:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>esamojo laiko veiksmažodžių rašymas;</i> - <i>sakinių analizė.</i> 	<p>Gramatinė užduotis – išrinkti iš eilėraščio I dalies visus esamojo laiko veiksmažodžius. Jų čia yra 17: <i>gali, burbuliuoja, pūpso, rasoja, kvepia, girgžda, glaudžias maišo, ragauja, uosto, seka, nutinka, užgęsta, atšąla, ropinėja, užmiega, tvarkos</i>. Taigi visi šie veiksmažodžiai atsako į klausimą <i>ką veikia?</i> ir yra esamojo laiko, reiškia – pasako, kas vyksta dabar. Išvada – eilėraštyje kalbama apie dabar vykstančius veiksmus.</p> <p>Antra užduotis – nurašyti du sakinius ir skirtingomis spalvomis nuspalvinti veiksmažodžius ir daiktavardžius – taigi tęsiame anksčiau pradėtą darbą – mokome vaikus suprasti, kas sudaro sakinį, kaip jį sudaryti. Pavyzdžiai: <i>Burbuliuoja čia verdantys puodai. Palubėj lašinukai rasoja. Žvaigždė ropinėja po stalą.</i> Paklauskime mokinių, į kokius klausimus atsako daiktavardžiai (<i>kas? kur? kas? kas? po ką?</i>). Atkreipkime jų akis į tai, kad sakinyje gali būti daugiau nei vienas daiktavardis, tačiau kiekviename sakinyje yra daiktavardis, kuris atsako į klausimą <i>kas?</i> (rengiamės sakinio dalių supratimui IV klasėje).</p>
<p>IV</p> <p><i>Eilėraščio tęsinio skaitymas, žaidimas eilėraščiu.</i></p>	<p>Eilėraščio tęsinį siūloma mokiniams perskaityti savarankiškai. Padėkime išsiaiškinti nežinomus žodžius, pasakykime, kas kiekvienam juokinga šioje dalyje. Nebūtina atlikti visas užduotis. Pasirinkime labiausiai patinkančias, pavyzdžiui, dvi paskutines ir pažaiskime visi kartu – kartokime paskutinį posmą kaip pasaką be galo, po to pasiauskime kaip pelės.</p>
<p>V</p> <p><i>Veiksmažodžio rašybos taisyklės kūrimas.</i></p>	<p>Perskaitykime plakatėlio PRISIMENAME! žodžius ir visi kartu žodžiu sukurkime taisyklę, kurią jau ne kartą sakėme, taikėme rašydami veiksmažodžius: Jeigu veiksmažodis atsako į klausimą <i>ką veikia?</i>, nors jo galūnėje girdime <i>-e</i>, visada rašome <i>-ia</i>, po j <i>-a</i>.</p>
<p>VI</p> <p><i>Taisyklės taikymas:</i></p>	<p>Pratybų sąsiuvinyje dar kartą pasitikriname, ar mokame taikyti šią taisyklę.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - <i>eilėraščio skaitymas;</i> - <i>veiksmažodžių ir klausimų rašymas;</i> - <i>taisyklės užrašymas;</i> - <i>diktantas.</i> 	<p>Atlikime 1 pratimą: tegul kiekvienas mokinys pasižymi ir nurašo į žodyno lapelį jam nežinomus žodžius, paskui juos išsiaiškina. Tokių žodžių neturėtų būti daug, nes jie padaryti iš jau žinomų žodžių (<i>kepurėti – bekepuriai, raguoti – beragiai</i>) arba reiškia garsus, kurių jau „girdėjo“ tekste „Vėjų mokykla“. Visi kartu chorų pasimokykime skaityti šį eilėrašį. 2 pratimas – iš pirmo pratimo teksto išrinkti veiksmažodžius, kurie rašomi pagal mokinių sukurta taisyklę, parašyti juos ir jų klausimą (tegul jį kartoja, kad įsimintų visam laikui): <i>tilindžiuoja – ką veikia?, skaičiuoja – ką veikia?, kelia – ką veikia? siaudžia – ką veikia?, gaudžia – ką veikia?, plaukia – ką veikia?, glebėsčiuojas – ką veikia?</i> (paaiškinkime mokiniams, kad šiame žodyje pabaigoje pridėta <i>s(i)</i>, kaip žodžiuose <i>prausiasi, šukuojasi</i> ir pan., aptarkime reikšmės skirtumą: <i>glebėsčiuoja – ką nors, o glebėsčiuojasi</i> vienas su kitu, <i>šukuoja – ką nors kitą, o šukuojasi – pats save), šaukia – ką veikia?</i> Tuomet mokytojas lentoje, o mokiniai sąsiuvinyje (3 pratimas) parašo anksčiau sukurta taisyklę ir pavyzdžių: Jeigu veiksmažodis atsako į klausimą <i>ką veikia?</i>, nors jo galūnėje girdime <i>-e</i>, visada rašome <i>-ia</i>, po j <i>-a</i>: <i>kelia, šviečia, šaukia, važiuoja, skaičiuoja, dainuoja.</i></p> <p>Kaip kiekvienas mokinys išmoko taikyti šią taisyklę, išsiaiškins atlikęs 4 pratimą. Draugas draugui padiktuoja diktantą, kurį rašo į atskirą lapelį. Paskui atsiverčia sąsiuvinį ir kiekvienas pasitikrina. Jeigu mokytojas mano, kad jo klasėje netikslinga rašyti tokį diktantą – mokiniai negebės diktuoti, šiuos tekstus gali padiktuoti pats. Bet būtinai leiskime pasitikrinti patiems mokiniams. Aptarkime rezultatus, pasidžiaukime pasiekimais.</p>
<p style="text-align: center;">VII</p> <p><i>Žodžiai, kurie sakinyje gali pakeisti daiktavardžius.</i></p>	<p>Dar viena svarbi užduotis yra vadovėlio 101 puslapyje. Trūkstant laiko, ją galima skirti namų darbams. Atkreipkime mokinių dėmesį į sakinius puslapio apačioje. Klausama Ar pastebėjote? Perskaitykime sakinių poras ir išsiaiškinkime, kad daiktavardžius gali pavaduoti žodžiai <i>jis, ji, jie, jos</i> (apie tai jau buvome užsiminę ir anksčiau). Parašėte yra užduotis – mokyti keisti daiktavardžius šiais žodžiais. Namų darbuose mokiniai pratęs šias pratybas.</p>
<p style="text-align: center;">VIII</p> <p><i>Namų darbai.</i></p>	<p>Pasiūlykime mokiniams namie išmokti atmintinai eilėraščio „Naktis virtuvėje“ nors du tris labiausiai patikusius posmus.</p> <p>Kitos užduotys yra pratybų sąsiuvinyje. Mokinys perskaito Sigitos Gedos eilėraščio posmus (1 pratimas) ir pamąsto, kodėl čia neaišku, apie ką kalbama. Paslaptis – žodžiai <i>jie, jiniai, jisai, jis, ji</i>. Juos vartojame dažnai, kai kalbame apie kitus žmones, kuriuos matome ar apie kuriuos žinome, ir nenorime kartoti jų vardų ar juos įvardyti, nes ir taip aišku (<i>Mano draugas... Jis...; Milda... Ji...</i>). 2 pratime šiuos žodžius pakeičiame lapelyje surašytais daiktavardžiais. Po pavyzdžių seka šie sakiniai: <i>Jie labai seni. – Batai labai seni. Ji labai graži. – Gėlė labai graži. Jis graužia morką. – Kiškis graužia morką. Ji rengia sesutę. – Mamytė rengia sesutę. Jos piešia. – Mergaitės piešia.</i> O 3 pratime reikia atlikti atvirkščią užduotį – vietoj daiktavardžių įrašyti juos pavaduojančius žodžius: <i>Mergaitė... – Ji ... Būgnai... – Jie... Fleitos... – jos...</i> 4 pratimas jau apima daugiau žodžių, kuriais galima pakeisti daiktavardžius, čia – vaikų vardus. AŠ – mokinys įrašo savo vardą, TU – draugo ar kieno nors kito vardą, pavyzdžiui: <i>Rytis</i> arba <i>Danguolė</i>, JIS – <i>Rytis</i>, JI – <i>Danguolė</i>, MES – mokinio vardas ir draugo vardas, JŪS <i>Rytis</i> ir <i>Danguolė</i>, JIE – <i>Domas, Tomas, Juras, JOS – Danutė, Živilė, Kotryna</i>. Žinoma, mokinys rašys kitus vardus.</p>

	Svarbu, kad jis pradėtų suprasti ir vartoti tuos įvardžius (su šiuo terminu dar nesupažindiname), bet tikriausiai jis juos seniai vartoja.
--	--

3 tema. Esamojo laiko veiksmažodžiai, jų kaitymas

Tikslas – susipažinti su žodžiais, kuriais nurodome asmenis, išsiaiškinti, kas yra veiksmažodžių asmenavimas, mokytis asmenuoti esamojo laiko veiksmažodžius, toliau mokytis vartoti esamojo laiko veiksmažodžius:

- aptars priešiniuose pavaizduotas situacijas „AŠ, TU, JIS, JI...“;
- susipažins su asmenis nurodančiais žodžiais *aš, tu, jis, ji, mes, jūs, jie, jos*;
- susipažins su visais esamojo laiko veiksmažodžių klausimais;
- išsiaiškins, kas yra veiksmažodžių asmenavimas;
- mokysis asmenuoti esamojo laiko veiksmažodžius;
- mokysis vartoti įvairius veiksmažodžius sakiniuose;

Priemonės: Vad. P. 102–103. Pr. 2. P. 22–23.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Nupieštų situacijų analizė:</i></p> <p>- <i>vadovėlyje,</i></p> <p>- <i>pratybų</i></p>	<p>Labai svarbi tema, kurioje trečiokai jau supažindinami su veiksmažodžio asmenavimu, t. y. jiems aiškinama šiek tiek gramatikos. Iš tiesų mokiniai jau girdėjo ne tik klausimą <i>ką veikia?</i>, bet ir kitų klausimų, kaip antai: <i>ką veiki? ką veikiate?</i> ir pan., ir vartojo atitinkamas veiksmažodžio formas. Šioje temoje išsiaiškins, kodėl ir kaip kaitomi veiksmažodžiai, mokysis juos kaityti. Tačiau svarbu ne iškalti atmintinai, o suprasti, kodėl taip reikia vartoti vieną ar kitą veiksmažodį, ir jį taisyklingai vartoti savo kalboje.</p> <p>Būtų puiku, jeigu kiekvieną vadovėlio 102 puslapio situaciją mokiniai suvaidintų klasėje. Apžiūrėkime pirmą piešinį: mergaitė rodo į save ir sako AŠ. Suvaidinkime: kiekvienas rodykime į save ir sakykime AŠ. Antras piešinys greta: mergaitė rodo į berniuką ir sako TU. Suvaidinkime tai su suolo draugu ar drauge. Trečias piešinys: du berniukai, vienas iš jų rodo į trečiąjį ir sako JIS. Ketvirtas piešinys: du vaikai, mergaitė rodo į mergaitę ir sako JI. Išeikite trys vaikai prieš klasę ir suvaidinkite abi šias situacijas. Penktas piešinys: du vaikai apsikabinę sako MES, šeštas piešinys: jie rodo į kitus du vaikus ir sako JŪS; septintas piešinys: berniukas rodo į kitus vaikus ir sako JIE, atitinkamai aštuntame piešinyje mergaitė sako JOS. Septintas ir aštuntas piešinys galėtų būti aiškesni: berniukas ir mergaitė turėtų mąstyti apie kitus (tada jie piešiami „burbule“) arba kalbėtis su kitais vaikais ar vaiku ir sakyti apie kitus toliau esančius JIE, JOS (kitame leidime tikimės, kad dailininkas ištaisys, o pratybų sąsiuvinyje šios dvi situacijos parodytos tiksliai). Todėl būtinai suvaidinkime dvi paskutines situacijas: du vaikai kalbasi apie kitus toliau esančius berniukus ir sako JIE, paskui apie kitas mergaites ir sako JOS. Perskaitykime plakatėlį MOKOMĖS! Sužinosime, kad žodžiais <i>aš, tu, jis, ji, mes, jūs, jie, jos</i> nieko nepavadiname, o tik nurodome asmenis. Paprastai asmuo yra žmogus. Bet kalboje <i>tu, jis, ji, jūs, jie, jos</i> galime pasakyti ir apie gyvūną, ir apie augalą ir apie debesis bei kitus daiktus.</p> <p>Iš karto pereikime prie pratybų sąsiuvinio piešinių (1 pratimas): dar kartą</p>
---	--

<p><i>sąsiuvinyje.</i></p>	<p>įsižiūrėkime į schematiškai nupieštas situacijas ir parašykime daugiau veiksmažodžių. Taigi pasimokome asmenuoti veiksmažodžius.</p>
<p>II <i>Vaikų anekdotų skaitymas.</i></p>	<p>Skaitome vadovėlio tekstus „Ir mes juokiamės!“, juos aptariame, pasijuokiamė iš šių vaikiškų anekdotų. Kurį anekdotą mokiniai jau girdėjo? Kuris labiausiai patiko? Kurį norėtų papasakoti namiškiams?</p>
<p>III <i>Į kokius klausimus atsako esamojo laiko veiksmažodžiai?</i></p>	<p>Tada skaitome straipsnį „Ką veikiu? Ką veiki? Ką veikia? ...“ ir aptariame, į kokius klausimus atsako pabraukti veiksmažodžiai. Tie klausimai keliami su asmenis nurodančiais žodžiais: <i>aš, tu, jis, ji, mes, jūs, jie, jos</i>. Kai prie šių žodžių yra derinami veiksmažodžiai – sakome veiksmažodžiai asmenuojami. Dar kartą stabelėkime prie šių žodžių: asmuo ir asmenuoti, taigi asmenuoti reiškia veiksmažodį pritaikyti žodžiams <i>aš, tu, jis, ji, mes, jūs, jie, jos</i>. Paasmenuokime keletą veiksmažodžių, tik ne aklai, o rodydami į draugus, kaip aptartose nupieštose situacijose arba vartodami juos sakiniuose.</p>
<p>IV <i>Esamojo laiko veiksmažodžių asmenavimo pratimai:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>vartojimas sakinyje,</i> - <i>klausimai,</i> - <i>kaip šie veiksmažodžiai padaromi,</i> - <i>jų rašyba.</i> 	<p>Pratybų sąsiuvinyje mokomasi pritaikyti (asmenuoti) veiksmažodžius sakiniuose. Atlikime antrą pratimą – visi kartu aptarkime, kuris veiksmažodis kuriam sakiniui tinka: <i>Kodėl tu nieko nedarai? Už lango mes matome medžius. Aš kiekvieną rytą darau mankštą. Jie visą laiką tyli. Jos dažnai valgo ledus. Jūs važiuojate atsargiai. Tu skaitai žinutę, o aš skambinu.</i> 3 pratime reikės parašyti pabrauktų veiksmažodžių klausimus (pateikiame iš eilės) <i>Ką veikiame? (einame) Ką veikia? (veikia) Ką veikiame? (nusiperkame) Ką veikiame? (nusivelkame) Ką veikiame? (jeiname) Ką veikiame? (matome) Ką veikia? (vingiuoja) Ką veikia? (ošia) Ką veikiame? (stebime) Ką veikiame? (sustojame) Ką veikia? (banguoja) Ką veikia? (mėlynuoja) Ką veikia? (skraido).</i> 4 pratimas moko atpažinti veiksmažodžius, kurie atsako į klausimą <i>Ką veikiate?</i>: mokiniai turi rasti ir pabraukti veiksmažodžius, kurie atsako į šį klausimą: <i>stovite, priglaudžiate, tiesiate, tupiate, nuleidžiate, atsistojate, kartojate, tiesiate, pasukate.</i> Pasiaiškinkime šių „ilgų“ veiksmažodžių sandarą ir rašybą. Plakatyje Mokomės! parodyta, kaip šie veiksmažodžiai padaromi. Galime grįžti prie trečio pratimo ir pabrauktuose veiksmažodžiuose nuspalvinti ia arba a po j. Taigi ir šių veiksmažodžių rašybą galime pasitikrinti jau išmokta „Ką veikia?“ taisykle: rašomi tie patys veiksmažodžiai, tik prie jų pridedama me arba te. Atkreipkime mokinių dėmesį, kad lietuvių kalboje prie <i>jis, ji, jie, jos</i> derinami veiksmažodžiai yra vienodi: <i>jis, ji rašo, myli, piešia, jie jos rašo, myli, piešia</i>. Pasimokykime asmenuoti ir rašyti šiuos sunkius veiksmažodžius – atlikime 5 pratimą. Čia veiksmažodžiai vartojami su <i>mes, jūs</i> žodžiais: <i>Mes čiuožiame su slidėmis. Jūs čiuožiame su slidėmis. Mes sportuojame salėje. Jūs sportuojate salėje. Mes skaičiuojame minutes. Jūs skaičiuojate minutes.</i></p>
<p>V <i>Pastabos.</i></p>	<p>Reikia pastebėti, kad tie mokiniai, kurie pakankamai gerai kalba lietuviškai, asmenuos iš kalbinės patirties, ir veiksmažodžių kaitymas neturėtų sudaryti jiems problemų. Tuomet reikia daugiau dėmesio skirti rašybai. Jos trečioje klasėje iki galo neišmokysime. Jeigu klasės mokiniai silpnai kalba lietuviškai, juos po truputį reikės mokyti asmenuoti veiksmažodžius, tik visada bus daugiau naudos, jeigu veiksmažodžius vartosime sakiniuose (kaip 5 pratime), o ne kalsime pavienius žodžius.</p>

4 tema. Pasakojimai apie dabartį

Tikslas – skaityti tekstus apie dabarties įvykius; mokytis asmenuoti esamojo laiko veiksmažodžius, juos vartoti savo kalboje, taisyklingai rašyti:

- skaitys **Leonardo Gutausko** pasakojimą „**Bičių duona**“ ir **Onos Jautakės** „**Geniuoko mirtis**“;
- aptars kūrinių temas, kodėl jos įdomios;
- reikš savo jausmus;
- mokysis atpasakoti skaitytą kūrinį;
- mokysis asmenuoti esamojo laiko veiksmažodžius, kelti jiems klausimus;
- mokysis vartoti įvairius veiksmažodžius sakiniuose, pasakojimuose;

Priemonės: Vad. P. 104–105. Pr. 2. P. 24–25.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Pirmo teksto skaitymas ir aptarimas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Vadovėlio gramatinės užduotys.</i></p>	<p>Ši tema tarsi apibendrina veiksmažodžio esamajam laikui skirtas pratybas. Trečiokai toliau mokosi asmenuoti šio laiko veiksmažodžius, vartoti pokalbiuose, pasakojimuose reikalingesnes, dažnesnes jų formas. Naujos teorinės medžiagos nepateikiama, todėl esant laiko trūkumui šią temą galima palikti savarankiškam darbui arba praleisti.</p> <p>Prieš skaitant Leonardo Gutausko pasakojimą „Bičių duona“, reikėtų paaiškinti kūrinio situaciją: knygos „Žvirblių sodyba“ (V.: Gimtasis žodis, 2016. P. 62–63) veikėjas Antaniukas stebi bites ir paaiškinimo kreipiasi į sodybos gaidį, kurį rašytojas vadina išminčius bajoras Gaidys. Šio veikėjo žodžiais L. Gutauskas aiškina jauniems skaitytojams daug įdomių dalykų apie gamtą. Šiame kūrinyje – apie bites. Dar išsiaiškinkime žodynėlyje surašytus žodžius. Paskui tegul mokiniai skaito savarankiškai (silpnoje klasėje gali būti ir kitoks skaitymo būdas). Kūrinį aptarkime pagal vadovėlio klausimus. Temą mokiniai turėtų nusakyti nesunkiai, nes ji jau pasakyta pavadinime – bičių duona, apie bites, apie bičių duoną ir pan. Antras klausimas iš dviejų dalių. Į pirmą atsakyti nesunku, o į antrą jau kiekvienas mokiny gali turėti savo atsakymą. Jeigu Gaidys išminčius, tai aišku, kad jis primena protingą, daug žinantį senelį (o gal mokslininką, gamtininką, bitininką...) Atsakydami į trečią ir ketvirtą klausimą mokiniai sužinos daug informacijos apie bites, apie vieną iš bičių produktų – bičių duonelę. Jeigu mokytoja jos turi, galėtų parodyti mokiniams. Medų jie tikriausiai visi žino, pažįsta, yra valgę. Paskutinis klausimas apie Gaidžio vardus. Paspėliokime, kodėl gaidys taip vadinamas: išminčius bajoras, didžiūnas – galbūt dėl savo išvaizdos; valandų meistrelis – kad visus anksti rytą žadina, kad anksčiau žmonės pagal gaidžio giedojimą orientuodavosi, kada keltis, nes neturėjo laikrodžių.</p> <p>Gramatinės užduotys skirtos esamojo laiko veiksmažodžių asmenavimui ir vartojimui tekste. Analizuokime tekste pabrauktus veiksmažodžius ir juos suskirstykime pagal klausimus (reikia labai atidžiai skaityti sakinius ir suprasti, kas juose veikia (<i>jis ar ji, jie ar jos</i>):</p> <p>Ką jis veikia? <i>stebi, nežino, klausia, atsako, gerbia</i></p> <p>Ką jie veikia? <i>triūšia, siurbia, kybo, slypi, atsiranda</i></p> <p>Ką ji veikia? <i>padirbėja, negyvena, iškepa</i></p>
---	---

<p>III</p> <p>Pratybų sąsiuvinio užduotys.</p>	<p>Ką jos veikia? <i>išsikepa</i></p> <p>Pasakojime vartojami esamojo laiko veiksmažodžiai. Kodėl? Paprasčiausias atsakymas būtų: bitės ir dabar gyvena, dirba, gamina savo duonele, todėl galima sakyti, kad pasakojime kalbama apie dabartį, todėl ir vartojami esamojo laiko veiksmažodžiai.</p> <p>Pratybų sąsiuvinyje trečiokai pirmiausia mokysis atpažinti esamojo laiko veiksmažodžius, kurie atako į klausimą <i>ką veikiu?</i> (1 pratimas). Donato pasakojime reikia pabraukti veiksmažodžius, kurie atsako į minėtą klausimą. Išsiaiškinkime su mokiniais, kad kai pasakojame apie save, savo vardu, sakome <i>aš</i> ir prie <i>aš</i> deriname veiksmažodžius. Todėl Donatas rašo: <i>Buvau dar mažas. Kartą jaučiu... Atidarau...</i> Sakiniuose to <i>aš</i> nekartojame, jis pasakytas pavadinime. Kad pasakoja pats autorius, pasakoja apie save, aiškiai parodo veiksmažodžiai <i>buvau, jaučiu, atidarau, skaitau...</i> Jeigu šiame pasakojime būtų pasakojama ne apie save, reikėtų vartoti žodžius <i>jis, berniukas, Donatas</i>. Galime pamėginti šį tekstą taip ir atpasakoti, t. y. jau ne autoriaus vardu (3 pratimas). Po truputį trečiokai mokosi asmenuoti veiksmažodžius (2 pratimas), kurie paimti iš Donato pasakojimo. Taigi pradžia yra, o mums reikia kaityti toliau pagal pavyzdį. Galima klasėje žodžiu išasmenuoti daugiau veiksmažodžių, netgi pažaisti veiksmažodžiais, pavyzdžiui, vienas mokinys pradeda asmenuoti kokį nors esamojo laiko veiksmažodį, kiti grandinėle tęsia.</p>
<p>IV</p> <p>Antro teksto skaitymas.</p>	<p>Onos Jautakės pasakojimas „Geniuo mirtis“ jautrus, jausmingas, gali kam ir nepatikti, bet, mūsų manymu, ir šia tema reikia kalbėtis su mokiniais. Taip ugdysime vaikų jautrumą, užuojautą, supratimą, kad gyvenime būna ir liūdnu dalykų. Tekstas gali būti skaitomas savarankiškai namie. Prie jo yra diferencijavimo ženklas – skirta gabesniems mokiniams. Tačiau kaip elgtis, sprendžia pats mokytojas atsižvelgdamas į savo klasės mokinių lietuvių kalbos lygį.</p> <p>Paaškindinkime mokiniams, kad šiame pasakojime autorė kalba veikėjos mergaitės Rozalijos vardu. Todėl jame daug sakinių su <i>aš</i> arba numanomu <i>aš</i> (<i>žinau, nuleidžiu</i> ir t. t.). Apmąstykite klausimus (jeigu skaitoma namie, tegul kiekvienas apmąsto savarankiškai, tariasi su namiškiais, o kitą savaitę trumpai aptarkime pavaizduotą įvykį). Įvykis – genelis gelbėjasi nuo vanago, atsitrenkia į langą ir žūsta. Nesunku suprasti ir pasakyti, ką padaro senelis ir Rozalija – jie palaidoja paukštelį po rožių krūmu.</p>
<p>V</p> <p>Dar dvi vadovėlio gramatinės užduotys.</p>	<p>Gramatinė užduotis šiek tiek sunkesnė už ankstesnę: reikia nurašyti tekste pabrauktus veiksmažodžius ir parašyti jų klausimus. Taip mokysime vartoti esamojo laiko veiksmažodžius su <i>mes, aš</i>. Dar svarbi veiksmažodžio forma su <i>tu</i>, todėl prašoma mokinių parašyti šių veiksmažodžių pagal pavyzdį (jų rašyba nesunki – kaip tariame, taip rašome).</p>
<p>VI</p> <p>Namų darbai.</p>	<p>Namų darbams skirtuose pratimuose kartojami klasėje aptarti esamojo laiko veiksmažodžių klausimai (1 ir 2 pratimas). Čia mokiniai ras visus klausimus: <i>Ką veikiu? Ką veikiame? Ką veikia? Ką veiki? Ką veikiate?</i> ir prie jų derins parašytus veiksmažodžius arba patys juos pritaikys (pavyzdžiai yra).</p> <p>Sunkesnė užduotis – parašyti pasakojimą kepurės vardu. Jeigu sunku, galima pasinaudoti šone surašytais klausimais. Svarbiausia – kalbėti kepurės vardu, t. y.</p>

	vartoti esamojo laiko veiksmažodžius ir juos derinti su žodžiu <i>aš</i> . Tai kūrybinė užduotis, todėl mokinių rašinius reikėtų kitą savaitę perskaityti klasėje garsiai, jais pasidžiaugti.
--	---

**V T E S T A S – baigus VIII vadovėlio skyrių „KAS DIDŽIAUSI NENUORAMOS?“
IX skyrių „KAS ĮDOMAUS VYKSTA DABAR?“**

Tikslas – įsivertinti, kaip geba suprasti tekste vaizduojamų įvykių nuoseklumą, ar atpažįsta į pasakojimą įterptą aprašymą; kaip geba kelti veiksmažodžio klausimus, kaip atpažįsta esamojo laiko veiksmažodžius ir moka rašyti jų galūnes:

- pažymės pasakojimo veikėjo veiksnių nuoseklumą;
- ras tekste aprašymą;
- parašys, į kokius klausimus atsako sakinių veiksmažodžiai;
- tekste atpažins esamojo laiko veiksmažodžius;
- įrašys esamojo laiko veiksmažodžių galūnes;
- atliktas užduotis įsivertins balais.

Priemonės: Vad. P. 90–105, Pr. sąs.1. P. 42, 60.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Testo užduočių paaiškinimas.</i></p>	<p>Kadangi integruotoje kalbos ugdymo sistemoje veiksmažodžio yra mokoma per pasakojimą, skyriuje „Kas didžiausi nenuoramos?“ mokiniai skaitė daug pasakojimų ir juose ieškojo veiksmažodžių, mokėsi suprasti jų reikšmę ir vartojimą. Šiuo testu siekiama patikrinti, kaip trečiokai supranta pasakojimo įvykių nuoseklumą, todėl skaitys pasakojimą, kuriame svarbi įvykių seka. Be to, viena užduotis susieta su aprašymu, kurio mokėsi VII skyriuje (šiam skyriui atskiro testo neskirta, nes trečiokai dar tik pradėjo mokytis aprašymo, į jį bus gilinamasi IV klasėje). Kita testo dalis skirta veiksmažodžio klausimams ir esamojo laiko veiksmažodžiams, kuriems daug dėmesio buvo skirta IX skyriuje „Kas įdomaus vyksta dabar?“. Testu siekiama, kad mokinys patikrintų ir įsivertintų tik pačius svarbiausius dalykus, kurių mokėsi.</p> <p>Kur bus atliekamas testas – klasėje ar namie –, sprendžia mokytojas atsižvelgdamas į laiko resursus. Svarbiausia, kad mokinys suprastų, jog šios užduotys skirtos pačiam patikrinti ir įsivertinti, ką jau moka, o ko dar reikia pasimokyti.</p> <p>Paašškinkime mokiniams, kad pirmiausia jie turi labai atidžiai perskaityti pirmos užduoties tekstą, jeigu bus nežinomų žodžių, juos išsiaiškinti (klausti mokytojo arba namiškių). Iš teksto seka kita užduotis – sunumeruoti veikėjo veiksmus. Ši užduotis labai svarbi aiškinantis, kaip mokinys supranta teksto turinį, o tuo pačiu ir pasakojimo nuoseklumą.</p> <p>Į tekstą įterptas trumpas katės aprašymas, kurį mokiniui reikia rasti ir pažymėti.</p> <p>Gramatinių užduočių nedaug, pavyzdžiui, dar netikrinama, kaip mokiniai geba asmenuoti veiksmažodžius. Siekiama išsiaiškinti, kaip jie atpažįsta įvairius veiksmažodžius tekste ir geba kelti jiems klausimus. Trečia ir ketvirta užduotis</p>
---	--

<p>II</p> <p>Testų atsakymai.</p>	<p>skirta esamojo laiko veiksmažodžiams – kaip juos atpažįsta tekste ir moka rašyti jų galūnes, nes tam skirtų pratybų atliko nemažai, be to, veiksmažodžių, kurie atsako į klausimą <i>ką veikia?</i> rašybos pradėjo mokyti jau II klasėje.</p> <p>1a. 1– lipa ir kalbina, 2 – pasistiebia ir čiumpa, 3 – užsikelia ir leidžiasi, 4 – surinka ir sviedžia.</p> <p>1b. Zenonas turi juodą kaip smala katę.</p> <p>2. <i>Pavalgiau</i> (ką veikia?), <i>lekiu</i> (ką veikiu?), <i>radau</i> (ką veikia?), <i>valė</i> (ką veikė?), <i>išgirdau</i> (ką veikia?), <i>miaukia</i> (ką veikia?)</p> <p>3. Bet kurie 10 iš šių: <i>lekiu, randu, išgirstu, miaukia, turi, prisipažįsta, neiškeliu, lipu, kalbinu, prisispaudžia, pasistiebiu, čiumpu, užsikeliu, leidžiuosi, dreba, suleidžia, surinku, suskausta, sviedžiu, šoka, pasilypėja, stveria</i></p> <p>4. <i>kniaukia, loja, žvengia, mūkia, kukuoja, krankia, suokia, švilpauja.</i></p>
-----------------------------------	--

X skyrius. KAS VYKO ANKSČIAU?

Tikslas – skaityti įvairius tekstus, kuriuose vaizduojama praeitis, anksčiau vykę įvykiai, veiksmai; mokyti kaityti būtojo kartinio laiko veiksmažodžius, toliau mokyti juos vartoti, susipažinti su būtojo dažninio laiko veiksmažodžiais.

1 tema. Pasaka apie praeitį. KĄ VEIKĖ?

Tikslas – skaityti lietuvių tautosakos kūrinius apie praeitį, mokyti juos sekti, įtvirtinti supratimą apie būtojo kartinio laiko veiksmažodžius, mokyti kelti jų klausimus, juos vartoti:

- skaitys lietuvių padavimą „Akmuo su vilko pėda“, sakmes „Duonos trupinėlis“ ir „Rožės saujoj“;
- aptars šiuos kūrinius pagal vadovėlio klausimus;
- mokysis sudaryti padavimo planą, sekti padavimą;
- toliau mokysis kelti būtojo kartinio laiko veiksmažodžių klausimus;
- išmoks pasekti pasirinktą sakmę;
- išsiaiškins, kodėl šiuose tekstuose vartojami būtojo kartinio laiko veiksmažodžiai;
- toliau mokysis kelti būtojo kartinio laiko veiksmažodžių klausimus;
- mokysis atpažinti būtojo dažninio laiko veiksmažodžius, kurie atsako į klausimą *ką veikdavo?*;
- mokysis sudaryti sakinius;
- plės žodyną sakmių, padavimo žodžiais, vaizdingais pasakymais.

Priemonės: Vad. P. 106–107. Pr. 2. P. 26–27.

<p><i>Mokytojai.</i></p>	<p>Su būtojo kartinio laiko veiksmažodžiais mokiniai jau susipažinę praktiškai – mokėsi kelti klausimą <i>ką veikė?</i>, vartoti šiuos veiksmažodžius. Ši tema skirta pagilinti mokinių supratimą apie praeitį reiškiančius veiksmažodžius, išsiaiškinti, kodėl jie vartojami. Šiam tikslui pasirinktas padavimas ir dvi trumpos sakmės. Kalbant apie šiuos kūrinius, reikėtų</p>
--------------------------	---

I

Padavimo skaitymas, jo aptarimas.

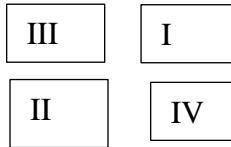
akcentuoti, kad tai žmonių pasakojimai apie seną praeitį, žilą Lietuvos senovę, aptarti, kaip galėjo atsirasti tokie pasakojimai.

Pirmiausia prisiminkime, kas yra **padavimas** (paaiškinta žodynėlyje), kokių padavimų esame skaitę anksčiau (apie Vilniaus įkūrimą, apie Puntuką, Kryžių kalną ir kt.). **Padavimas „Akmuo su vilko pėda“** neilgas, mokiniai jį gali perskaityti tyliai savarankiškai. Tada aptarkime kūrinį pagal klausimus. Kad mokiniai atsakytų į pirmą klausimą, reikia perskaityti papildomai pateiktą informaciją po teksto klausimais. Sužinome, kad akmuo su vilko pėda tikrai buvo Vilniaus vietovėje, kurią žmonės praminė Vilkpėde (ir pavadinimas nuo šių žodžių: vilkas + pėda). Matyt, tikrai buvo tas įspaudas akmenyje panašus į vilko pėdą, jei atsirado toks pasakojimas. Į antrą ir trečią klausimą trečiokai atsakys nesunkiai: ožkytė buvo greita, vikri, jauna, o vilkas sunkus, nevikrus, nes įklimpo į tešlą. Išižiūrėkime į skulptoriaus Kęstučio Musteikio skulptūros nuotrauką. Joje pamatysime ir grakščią ožkytę, ir vilko pėdą, ir patį padavimo tekstą. Visi kartu atsakykime į puslapio apačioje, šone, surašytus klausimus.

II

Padavimo plano sudarymas, mokymasis jį pasekti.

Dar viena užduotis – išmolti pasekti šį padavimą. Atsiverskime pratybų sąsiuvinį (P. 26). Pasimokykime planuoti padavimo tekstą. Pirmiausia tegul mokiniai sunumeruoja sukeistus paveikslėlius:

Taip sudarys paveikslėlių planą (1pratimas).

Toliau visi kartu sudarykime sakinių planą (2 pratimas): paprasčiausias būdas – kiekvienam paveikslėliui sugalvoti po sakinį, pavyzdžiui:

Akmuo su vilko pėda

Planas

1. Alkanas velnias pamato ožkytę.
2. Velnias pasiverčia vilku ir vejasi ožkytę.
3. Ožkytė šoka per akmenį, o vilkas jį paverčia tešlos gabalu.
4. Ožkytė pabėga, o vilkas įklimpsta.

Žinoma, planas gali turėti daugiau dalių, pavyzdžiui, antrą ir trečią dalį galima skirti pusiau. Žiūrėdami į planą ir į paveikslėlius mokykimos pasekti padavimą „Akmuo su vilko pėda“. Skatinkime mokinius vartoti gražius pasakymus, kurie yra kūrinio tekste ir surašyti 3 pratime.

III

Būtojo kartinio laiko veiksmazodžiai padavime, kodėl jie vartojami.

Padavime yra pabraukti keturi būtojo kartinio laiko veiksmazodžiai. Tegul mokiniai pasako, į kokį klausimą jie atsako: *vaikščiojo, išalko, pamatė, pasivertė – ką veikė?* Taigi klausimas mokiniams jau žinomas. Raskime daugiau tokių veiksmazodžių: *puolė, bėgo, leido, gulėjo* ir t. t. Dar viena užduotis – sugalvoti sakinių su veiksmazodžiais *stovyklavo, dainavo, šoko*. Šias užduotis galima atlikti žodžiu arba raštu – žiūrint, kiek laiko turime.

2 tema. Būtojo kartinio laiko veiksmažodžiai. Jų kaitymas.

Tikslas – skaityti tekstus, kuriuose yra įvairių būtojo kartinio laiko veiksmažodžių formų; susipažinti su būtojo kartinio laiko veiksmažodžių klausimais, mokytis asmenuoti būtojo kartinio laiko veiksmažodžius, toliau mokytis vartoti įvairias jų formas:

- skaitys juokavimus, kuriuose pavartotos įvairios būtojo kartinio laiko veiksmažodžių formos („Pasijuokime“);
- skaitys **juokų pasaką „Vaško kumelaitė ir buroko rateliai“**, aptars joje pavaizduotas situacijas;
- mokysis pasekti šią pasaką;
- susipažins su visais būtojo kartinio laiko veiksmažodžių klausimais, mokysis juos kelti;
- mokysis asmenuoti būtojo kartinio laiko veiksmažodžius;
- mokysis vartoti įvairius būtojo kartinio laiko veiksmažodžius sakiniuose;

Priemonės: Vad. P. 108–109. Pr. 2. P. 28–29.

<p><i>Mokytojai.</i></p> <p>I</p>	<p>Trečiokai jau supažino su veiksmažodžio asmenavimu, kai kalbėjo apie esamąjį laiką. Iš tiesų mokiniai jau anksčiau kėlė klausimą <i>ką veikia?</i>, kitus klausimus, kaip antai: <i>ką veiki?</i> <i>ką veikiau?</i>, vartojo atitinkamas veiksmažodžio formas. Šioje temoje mokysis kaityti būtojo kartinio laiko veiksmažodžius: kelti visus jų klausimus, sudaryti visas jų formas, jas vartoti sakinyje. Kartu trečiokai įtvirtins supratimą apie lietuvių kalbos veiksmažodžių asmenavimą</p>
<p><i>Juokavimų skaitymas, jų prasmės aiškinimasis.</i></p> <p>II</p>	<p>Perskaitykime temos pavadinimą ir paprašykime trečiokų, kad jie pasakytų būtojo kartinio laiko veiksmažodžių pavyzdžių arba pasakytų po sakinį, ką vakar veikė. Pasidžiaukime, jeigu vaikai pasakys teisingai. Po to skaitome po vieną juokavimą („Pasijuokime“), aptariame jį (kas vaikams juokinga, keista). Paaškindime mokiniams, kad tokie juokavimai labai seni, kad juos sukūrė mūsų proseneliai (kaip ir mįslės, patarles, žaidimus, dainas, pasakas), norėdami pajuokauti, galbūt ilgais vakarais palenktyniauti, kuris šmaikštesnis, gudresnis. Juokavimai gali būti visai bereikšmiai, svarbu, kad gražiai skambėtų. Iš vadovėlyje pateiktų juokavimų pats gražiausias, žaismingiausias Jono ir Petro pokalbis. Galima jį perskaityti vaidmenimis, o kas norės, galės namie pajuokauti su namiškiais.</p>
<p><i>Dalykinio straipsnio skaitymas.</i></p> <p>III</p>	<p>Atidžiai skaitome ir aiškinamės straipsnį „Ką veikiau? Ką veiki? Ką veikė?...“. Išsiaiškiname, į kokį klausimą atsako kiekvienas veiksmažodis, aptariame, kuriuos klausimus jau žinojome, o kurie nauji. Stabtelėjame prie dviejų paskutinių straipsnio sakinių – juose primenama, kas yra veiksmažodžių asmenavimas, kokie žodžiai nurodo asmenis – jie tie patys, kaip ir asmenuojant esamojo laiko veiksmažodžius.</p>
<p><i>Nupieštų situacijų analizė pratybų sąsiuvinyje, veiksmažodžių asmenavimas.</i></p> <p>IV</p>	<p>Vėl siūlome pratybų sąsiuvinio 28 puslapio situacijas (1 pratimas) suvaidinti klasėje, kaip darė susipažindami su esamojo laiko veiksmažodžių asmenavimu. Kartu pasakykime ir parašykime daugiau veiksmažodžių pavyzdžių. Taigi pasimokykime asmenuoti būtojo kartinio laiko veiksmažodžius.</p> <p>Vadovėlyje skaitome juokų pasaką „Vaško kumelaitė ir buroko rateliai“. Reikia</p>

Juokų pasakos skaitymas, pasakos juokai.

V

Vadovėlio gramatinės užduotys:

- būtojo kartinio laiko veiksmažodžių radimas tekste,

- rašybos taisyklių aiškinimasis.

VI

Namų darbai.

aptarti su mokiniais svarbias juokų pasakos detales. Kokia kumelaitė gali būti iš vaško, rateliai (vežimas) iš burokų, drabužiai iš grietinės, bateliai iš stiklo, skrybėlaitė iš cukraus! Štai todėl ši pasaka vadinasi juokų. O baigiasi ji taip, kaip ir turėjo baigtis – perskaitykime. Jeigu mokytojas matys reikalinga, detaliau analizuoti pasaką galima pagal vadovėlio klausimus. Ją siūloma išmokti sekti. Pratybų sąsiuvinyje yra su šia pasaka susijusi būtojo kartinio laiko veiksmažodžių užduotis, skirta namų darbams. Todėl būtų tikslinga mokytis sekti pasaką atlikus šią užduotį (namų darbų 2 pratimas).

Iš skaitytos pasakos mokiniai išrašo veiksmažodžius, kurie atsako į klausimus *ką veikė?* (*ganė, neleido, turėjo, nulipdė, padarė, pakinkė, ...*), *ką veikiau?* (*buvau, ganiau, norėjau, išvažiavau, atsipeikėjau, spėjau, pajojau, ...*). Nuspalvinkime šių veiksmažodžių galūnes. Tuomet juos pakeiskime, kad atsakytų į klausimą *ką veikei?*: *ganei, neleidai, turėjai, nulipdei, padarei, pakinkei, ...; buvai, ganei, norėjai, išvažiavai, atsipeikėjai, spėjai, pajojai, ...* Įsižiūrėkime į būtojo kartinio laiko veiksmažodžių galūnes.

Ką veikiau? *ganiau, norėjau, atsipeikėjau, ...* gale girdime **eu**, bet rašome **-iau** arba **-au** po **j**. Jau II klasėje mokėmės, kad lietuvių kalboje nėra dvibalsio **eu**, o yra **au** po minkštai tariamo priebalsio, todėl rašome minkštumo ženklą **i**: **-iau**. Galime ir kitaip – įsidėmėti šią būtojo kartinio laiko veiksmažodžių galūnę: *ką veikiau?* – *ganiau, norėjau, ...*

Ką veikei? *ganei, turėjai, nulipdei, padarei, pakinkei, ganei, norėjai, atsipeikėjai, spėjai, pajojai...* Visose galūnėse girdime **ei**, bet vienoje rašome **-ei**, o kitose **-ai**. Jau II klasėje pradėjome mokytis pasitikrinti pagal klausimą *ką veikė?* *ganė* – *ganei, padarė* – *padarei, turėjo* – *turėjai, norėjo* – *norėjai*. Šiai taisyklei mokytis bus skirta kita vadovėlio tema.

Pratybų sąsiuvinyje 29 puslapis skirtas namų darbams. 1 pratimo užduotis prašo išsmenuoti veiksmažodžius *šokau, nešiau, galvojau*. Kad mokiniams būtų lengviau, parašyta, kur pasižiūrėti, taip pat pateikti klausimai. 2 pratimas sunkesnis: reikės pakeisti skliaustuose parašytus veiksmažodžius į būtąjį kartinį laiką, kad jie tiktų sakiniui. Visi sakiniai yra skaitytoje juokų pasakoje, todėl mokinys galės pasitikrinti. Atlikęs šį pratimą, mokinys lengviau išmoks pasekti juokų pasaką „Vaško kumelaitė ir buroko rateliai“. Skirkime šią užduotį namų darbams – tegul vaikas išmoksta pasekti juokų pasaką ir ją paseka namiškiams.

Trečias pratimas – iš lapeliuose surašytų žodžių sudaryti sakinius. Iš pateiktų žodžių aišku, kad sakiniuose reikės vartoti būtojo kartinio laiko veiksmažodžius: *Jūs vakar klausėtės koncerto. Užvakar įvyko žirgų lenktynės. Vasarą mes keliovome po Lietuvą. Aš perskaičiau įdomią knygą.*

3 tema. Iš Lietuvos praeities. Taisyklė „JEIGU VEIKĖ, TAI VEIKELI..“

Tikslas – skaityti pasakojimą apie Lietuvos karalių Mindaugą, pagal mokinių amžiaus galimybes susipažinti su Lietuvos valstybės kūrimosi pradžia; apibendrinti būtojo kartinio laiko veiksmažodžių rašybą, išmokti jų rašybos taisyklę, toliau mokytis vartoti būtojo kartinio laiko veiksmažodžius:

- skaitys **Dalios Dilytės** istorinį pasakojimą „**Pasaka apie karalių Mindaugą**“;
- analizuos jame pateiktus faktus, susipažins su vienu kitu Lietuvos istorijos įvykiu;
- kalbės apie Liepos 6-ąją – Karaliaus Mindaugo dieną, apie žmonių vienybę;
- skaitys padavimą apie Pilėnus (pratybų sąsiuvinyje), atsakys į klausimus;
- ras būtojo kartinio laiko veiksmažodžius, rašys jų klausimus;
- išmoks būtojo kartinio laiko veiksmažodžių rašybos taisyklę, mokysis ją taikyti;
- pasitikrins, kaip išmoko rašyti veiksmažodžių ir daiktavardžių galūnes;
- aptars, kokiais skyrybos ženklais reikia skirti pokalbį rašte;
- plės žodyną žodžiais apie istoriją, praeitį.

Priemonės: Vad. P. 110–111. Pr. 2. P. 30–31.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Istorinio pasakojimo skaitymas, atsakymai į teksto klausimus.</i></p> <p>II</p>	<p>Lietuvos praeities tema vadovėlyje derinama su būtojo kartinio laiko veiksmažodžių mokymu. Pradinukai jau skaitė nemažai tekstų apie Lietuvai svarbias datas, įžymius žmones. Šiam kartui pasirinkta karaliaus Mindaugo tema. Tikriausiai mokiniai jau žino šį vardą. Vadovėlyje pateikiama ištrauka iš Dalios Dilytės knygos „Pasakos apie Lietuvos istoriją“ (V.: Metodika, 2012. P. 11–13). Knyga tikrai labai įdomi ir prieinama pradinukui.</p> <p>Dar kartą primenama labai svarbi būtojo kartinio laiko II asmens rašybos taisyklė. Ji vadovėlyje taip nevadinama, kadangi trečiokai dar nesusipažinę su veiksmažodžio asmenimis, o tik praktiškai pagal klausimus ir žodžius <i>aš, tu, jis, ji, mes, jūs, jie, jos</i> mokosi asmenuoti. Taisyklė pateikiama žaisminga eiliuota forma, todėl ją bus nesunku išmokti. Bet svarbiausia ne ją iškalti, o mokėti taikyti rašant būtojo kartinio laiko veiksmažodžius.</p> <p>Dalios Dilytės „Pasakos apie karalių Mindaugą“ pirma dalis pažymėta sunkesnės užduoties ženklu. Todėl šį tekstą geriau būtų skaityti mokytojui arba jį skirti tik gerai skaitantiems mokiniams, kurie jį pristatytų visai klasei. Taigi atsižvelkime į klasės mokinių lygį. Mokytojas būtinai paaiškina mokiniams su istorija susijusius žodžius (svarbiausi pateikti parašėje). Aptarti kūrinių galima pagal po juo pateiktus klausimus. Visų atsakymų ieškokime tekste – tikrai rasime. Tegul priima mokiniai šiuos Lietuvos valstybės kūrimosi faktus taip, kaip geba. Galbūt jie jau mokėsi JAV mokykloje apie Jungtinių Amerikos Valstijų susikūrimą, gali trumpai pakalbėti apie tai, palyginti. Prisiminkime (arba įsiminkime) Liepos 6-ąją – Karaliaus Mindaugo dieną (<i>Liepos</i> rašoma didžiąja raide, nes tai šventės pavadinimas). Kartu galime prisiminti ir kitas Lietuvai reikšmingas datas: Vasario 16-ąją, Kovo 11-ąją, Sausio 13-ąją.</p> <p>Antra pasakojimo dalis trumpesnė ir paprastesnė – ją skaito patys mokiniai.</p>
---	---

Svarbi pasakojimo mintis.

III

Vadovėlio gramatinės užduotys:

- būtojo kartinio laiko veiksmožodžių radimas,
- veiksmožodžių, kurie atsako į klausimą **ką veikėi?**, rašybos taisyklė.

Šiame pasakojime autorė panaudojo seną pasaką (ar pasakėčią) apie tėvą ir sūnus, kurie vis pešėsi ir negalėjo susitarti, ir kaip tėvas juos pamokė. Tegul mokiniai atsako į klausimus ir aptaria patarles, kurios irgi labai senos ir puikiai tinka skaityto pasakojimo pagrindinei minčiai išreikšti. Jeigu mokytojas turėtų virbų šluotą, galėtų ją atsinešti į klasę ir pademonstruoti, įrodyti patarlės (ir karaliaus Mindaugo) *Šluotos surištos neperlauši* teisybę.

Istorinis tekstas panaudojamas būtojo kartinio laiko veiksmožodžiams mokytis. Trečiokai I teksto dalyje randa 10 būtojo kartinio laiko veiksmožodžių, parašo, į kokį klausimą jie atsako: *gyveno, vadovavo, sudarė, baigėsi, įsikūrė, puldinėjo, plėšė, degino, nepajėgė, nusprendė, sukūrė, ... – ką veikė?*

Antroje dalyje vartojamos įvairesnės būtojo kartinio laiko veiksmožodžių formos. Mums svarbus žodžis *supratai*. Greta teksto pateikiamas plakatėlis **ĮSIŽIŪRĖKITE!** Jį aptarkime labai atidžiai: **ką veikė?** *metė, sakė, kalbėjo; ką veikėi?* *metei, sakei, kalbėjai*. Taigi jau anksčiau mokytasi taisyklė pakartota dar kartą. Puslapio paraštėje ji pateikiama eiliuota, linksma forma – pasimokykime, bet svarbiausia, kad mokiniai ją suprastų ir mokytųsi taikyti.

Jeigu **veikė**, tai **veikei**,
jeigu **matė**, tai **matei**,
kaip jis **jojo** ir tu **jojai**,
kaip jis **mojo** ir tu **mojai**.

Dar kartą aptarkime su mokiniais, kaip patikrinti būtojo kartinio laiko veiksmožodžių, kurie atsako į klausimą *ką veikėi?*, rašybą (pagal veiksmožodžius, kurie atsako į klausimą *ką veikė?*). Šią taisyklę galima parašyti dideliame popieriaus lape ir pasikabinti klasėje. Gali kiekvienas mokinys ją turėti pasikabinęs savo kambaryje arba pasidėjęs ant rašomojo stalo (mokytojo knygos prieduose pateiksime pavyzdį).

IV

Pratybų sąsiuvinio užduotys:

- padavimo apie Pilėnus skaitymas, atsakymai į klausimus,
- būtojo kartinio laiko veiksmožodžių radimas,
- išmoktos rašybos taisyklės

Pratybų sąsiuvinyje daug užduočių. Nebūtina jas atlikti visas, kai kurias galima palikti namų darbams – viskas priklauso nuo klasės lygio ir darbo tempo. 1 pratimas – pats įdomiausias turinio požiūriu: mokiniai skaito tekstą apie Pilėnus ir trumpai vienu dviem žodžiais atsako į klausimus. Pasiūlykime trečiokams šį pasakojimą garsiai perskaityti namiškiams. Tai išties vienas iš didvyriškiausių Lietuvos istorijos epizodų, kuriuo mes didžiuojamės. Gramatinė užduotis nesunki – rasti ir pabraukti būtojo kartinio laiko veiksmožodžius. Jų yra 15 (vienas kartojasi): *niokojo, apgulė, užsidarė, ...* Labai svarbus 2 pratimas – jame jau reikia taikyti išmoktą rašybos taisyklę: *niokojo – niokojai, sukrovė – sukrovei, ...* Ši taisyklė pakartota ir plakatėlyje **Mokykitės!** 3 užduotį – paieškoti informacijos apie Pilėnus – mokiniai galėtų atlikti namie, į talką kviestis tėvelius.

4 ir 5 pratimas ne tik moko taikyti aptartą būtojo kartinio laiko veiksmožodžių rašybos taisyklę, bet ir susipažinti, kaip lietuviškame rašte dažniausiai užrašomas pokalbis (veikėjų dialogas). Jeigu trečiokai to jau mokėsi

<p><i>taikymas,</i></p> <p>- <i>pokalbio užrašymas,</i></p> <p>- <i>pratimas rašybos įgūdžiams pasitikrinti,</i></p> <p>- <i>įsidėmėtinos rašybos žodžiai.</i></p>	<p>valstybinėje mokykloje, palyginkime skyrybos ženklų rašymą. Pavyzdys pateiktas plakatėlyje Įsižiūrėkite! : dvitaškis po autoriaus žodžių, nauja eilutė, brūkšnys, sakinio pabaigos skyrybos ženklas (. ? ! ...), kito pokalbio dalyvio žodžiai pradedami naujoje eilutėje, brūkšnys, kablelis, brūkšnys, autoriaus žodžiai. Žinoma, tai tik vienas, dažniausiai sutinkamas tekstuose variantas ir tik jo mokymosi pradžia.</p> <p>Šeštas pratimas skirtas pasitikrinti mokiniams, kaip jie jau geba rašyti daiktavardžius, kurių rašybos mokėsi, ir taikyti išmoktas veiksmažodžių rašybos taisykles. Šį tekstą mokytojas gali panaudoti kaip diktantą ar savarankišką darbą.</p> <p>Žodžiai, kuriuose reikia įrašyti raides: <i>kalbėjo, senovėje, lietuviai, nebijojo, priešų, vedė, matei, paveiksle, Lietuvą, priešų, brolių, Algirdą, vyrą, gyvenimą, sėdėjo, žirgų, kovojo, žinojai, skaitei.</i></p> <p>Atkreipkime mokinių akis į žodžius dar viename plakatėlyje: žodžiuose <i>Kęstutis, drąsus, drąsa</i> rašome nosines raides. Prisiminkime dar kokius žodžius rašome panašiai (<i>qžuolas, mįslė, žqsis, qgotis, qsa</i>).</p>
---	---

4 tema. Senos pasakos teisybė. KĄ VEIKDAVO?

Tikslas – skaityti pasaką, kurioje kartojasi veikėjų veiksmai, išsiaiškinti, kada vartojami būtojo dažninio laiko veiksmažodžiai, mokyti juos kaityti ir rašyti:

- skaitys **Aldonos Liobytės** pasakos „Šimto zuikių piemuo“ ištrauką „**Bernas ir vaivada**“;
- aptars pasakos veikėjus, įvykius;
- kalbės apie pasakos melus, kodėl veikėjas melavo;
- skaitys dalykinį straipsnį „**Ką veikdavau, Ką veikdavai? Ką veikdavo? ...**“;
- geriau susipažins su būtojo dažninio laiko veiksmažodžiais: kuo jie ypatingi, kada jie vartojami, kaip kaitomi;
- kartos būtojo kartinio laiko veiksmažodžių rašybą;
- mokysis vartoti ir rašyti būtojo dažninio laiko veiksmažodžius;
- plės žodyną senovėje vartotais žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 112–113. Pr. 2. P. 32–33.

<p><i>Mokytojai.</i></p>	<p>Su veiksmažodžio būtoju dažniniu laiku trečiokai dar tik pradeda pažinti. Nereikėtų tikėtis, kad visi vaikai jį iš karto supras ir greitai išmoks. Tačiau ir nekalbėti apie šį išskirtinį lietuvių kalbos reiškinį būtų nuodėmė – juk tai tik lietuvių kalbai būdinga ypatybė. Kitos baltų kalbos (latvių, prūsų) jo neturi.</p> <p>Mokydami būtojo dažninio laiko veiksmažodžių remiamės būtoju kartiniu laiku ir šiek tiek supaprastiname jo aiškinimą, neaptariame visų šių veiksmažodžio laikų vartojimo subtilybių. Pavyzdžiui, būtasis kartinis laikas kartais stilistiškai vartojamas ir praeityje ilgą laiką vykusiam, pasikartojusiam veiksmui reikšti. Mokiniam aiškiname tik patį ryškiausią šių laikų skirtumą: būtojo kartinio laiko veiksmažodžiai reiškia praeityje vieną kartą vykusį veiksmažodį, o būtasis dažninis reiškia veiksmažodį, kuris kartojosi (<i>važiavau – važiuodavau, skaičiau – skaitydavau</i>).</p> <p>Nelengva trečiokams paaiškinti ir priebalsių asimiliaciją prieš -dav-, todėl pateikiame pavyzdžius, juos paaiškiname, bet teorijos nemokome. Nenusiminkime,</p>
--------------------------	--

<p style="text-align: center;">I</p> <p><i>Pasakos skaitymas:</i> - <i>pasakos situacijos paaiškinimas,</i></p> <p>- <i>senovėje vartotų žodžių (archaizmų – be šio termino) aiškinimasis,</i> - <i>pasakos turinio aptarimas,</i></p> <p>- <i>gramatinė užduotis.</i></p>	<p>jeigu jie, rašydami būtojo dažninio laiko veiksmažodžius, darys klaidų. Veiksmažodžių rašybos mokysime ir IV klasėje, mokysis ir vidurinėje mokykloje.</p> <p>Prieš skaitant Aldonos Liobytės pasakos „Šimto zuikių piemuo“ ištrauką „Bernas ir vaivada“, būtina paaiškinti mokiniams aprašomą situaciją arba perskaityti pirmą pasakos dalį iš A. Liobytės knygos „Pasaka apie narsią Vilniaus mergelę ir galvažudį Žaliabarzdį“ (V.: Vaga, 1985. P. 16–18). Situacija tokia: vaivada pasamdė berną dirbti ir nenorėjo jam mokėti algos, o siekė, kad jis liktų jam visam laikui tarnauti kaip vergas. Vaivada liepė jam ganyti zuikius, o jeigu praganyt nors vieną, turės likti tarnauti visam laikui. Kadangi bernas pargindavo namo visus zuikius, vaivada išsiuntė pas berną dukrą, kad ši išviliotų nors vieną zuikutį. Bernas sutikdavo jai duoti zuikį, jeigu jį pabučiuos, bet zuikis pabėgdavo iš vaivadaitės, vos tik bernas sušvilpdavo stebuklinga dūdele. Panašiai nutikdavo ir vaivadienei – ji turėdavo pašokti. Net pats vaivada atėjo zuikio ir turėjo pabučiuoti arklį, tačiau zuikio nepavyko gauti. Todėl vaivada nebeleido bernui daugiau ganyti zuikių... Nuo čia ir prasideda vadovėlyje pateikta pasakos ištrauka.</p> <p>Perskaitykime pasaką ir išsiaiškinkime seniai jau nebevarojamus žodžius: <i>vaivada, bernas, vergas, muzikas, akėčios, menė</i> ir kt.</p> <p>Aptardami pasaką pirmiausia visi kartu išsiaiškinkime vaivados užduotį – dar kartą perskaitykime trečią pastraipą. Paaiškinkime mokiniams, ką reiškia <i>primeluoti pilną maišą</i>. Lietuvių kalboje yra toks pasakymas: <i>pilnas maišas</i> – labai daug, todėl primeluoti pilną maišą reiškia primeluoti labai daug. Tačiau pasakoje dar gražiau – ne tik pasakyta apie maišą, bet ir pats maišas, netgi nepaprastas, o odinis, pastatytas viduryje menės. Toliau raskime berno melus: apie akmenį, kuris Nemunu plaukia, apie drevę, kepsnius ir kirvelį, apie akėčias, medyje riešutus kremtančias. Kuris iš šių melų mokiniams netikėčiausias? Atsakymai gali būti įvairūs. Tačiau berno pasakyti melai jo neišgelbėjo. Mokiniams reikia pamėginti sugalvoti pasakos tęsinį. Leiskime jiems fantazuoti, kaip galėtų bernas išsigelbėti iš vaivados vergijos.</p> <p>Po teksto analizės galima rasti jame keletą būtojo kartinio laiko veiksmažodžių, kurie atsako į klausimą <i>ką veikiau?</i> ir pakeisti, kad jie atsakytų į klausimą <i>ką veikei?</i> – taip toliau įtvirtinama būtojo kartinio laiko veiksmažodžių rašyba. Galime pasiūlyti mokiniams pakeisti šiuos veiksmažodžius, kad jie atsakytų į klausimus <i>ką veikdavau?</i> <i>ką veikdavai?</i> Pažiūrėkime, ar jie prisimena, kas buvo kalbėta susipažįstant su veiksmažodžio laikais.</p>
<p style="text-align: center;">II</p> <p><i>Dalykinio straipsnio skaitymas ir analizė:</i> - <i>pavyzdžių aptarimas,</i></p>	<p>Dalykinis straipsnis „Ką veikdavau? Ką veikdavai? Ką veikdavo?...“ analogiškas kitiems panašiams straipsniams – trečiokai supažindinami su būtojo dažninio laiko veiksmažodžių reikšme ir kaitymu. Pirmiausia išanalizuokime pateiktas tos pačios pasakos ištraukas. Tai pasakos tęsinio fragmentai (visa pasaka užimtų labai daug laiko). Pasakoje yra dar vienas melas apie avižas, kuris taip pat neišgelbėjo berno – ponai pasakė „tikra teisybė“. Tada bernas pradėjo sakyti teisybę: ką padarė vaivadaitė ir vaivadienė norėdamos gauti zuikį. Perskaitykime tą ištrauką ir paaiškinkime, kad teisybė išgąsdino ponus – jiems buvo baisu, jog turėjo taip nusižeminti muzikui, ir jie ėmė šaukti „meluojai“, o to tik ir reikėjo bernui – jis laimėjo ir galėjo keliauti, kur nori.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - <i>būtojo dažninio laiko reikšmė,</i> - <i>būtojo dažninio laiko veiksmožodžių asmenavimas,</i> - <i>-dav- šiuose veiksmožodžiuose,</i> - <i>mokinių pasakojimai.</i> 	<p>Skaitykime toliau paaiškinimus – ką reiškia ištraukose pabraukti veiksmožodžiai: <i>užaugdavo, padarydavo, ganydavau, atnešdavo, pabučiuodavau, ateidavo, šokdavo.</i> Ir švada: <i>Kai mes pasakome, kad veiksmas vyko ne vieną kartą, o dažnai kartodavosi, vartojame būtojo dažninio laiko veiksmožodžius.</i></p> <p>Perskaitykime pateiktus pavyzdžius ir visi kartu juos pakaitykime. Pasakykime mokiniams, kad ir būtojo dažninio laiko veiksmožodžiai, kurie atsako į klausimus <i>ką jis, ji veikė? ką jie, jos veikė?</i> yra vienodi: <i>ganydavo, užaugdavo, atnešdavo, ...</i> Dar kartą palyginkime būtojo kartinio ir būtojo dažninio laiko veiksmožodžius (gramatinė užduotis prie kalbos ženklų). Visi būtojo dažninio laiko veiksmožodžiai turi dalelę (tai priesaga, bet vaikai dar nežino reikšminių žodžio dalių) -dav-, todėl nesunku tekste atpažinti būtojo dažninio laiko veiksmožodžius.</p> <p>Atlikime užduotis, parašytas puslapio apačioje: tegul vaikai pamėgina pavartoti būtojo dažninio laiko veiksmožodžių. Aptarkime, kodėl jie čia tinka (nes pasakojame, ką ne kartą, o daug kartų veikėme žiemą arba atrakcionų parke).</p>
<p style="text-align: center;">III</p> <p><i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>teksto skaitymas ir aptarimas,</i> - <i>būtojo dažninio laiko veiksmožodžių nurašymas,</i> - <i>būtojo dažninio laiko veiksmožodžių rašyba.</i> 	<p>Pratybų sąsiuvinio 1 pratimo tekstas sudarytas iš kelių lietuvių pasakų apie berniuką, kuris žvejodavo ežere, ir laumę, kuri vis norėjo jį pavogti. Perskaitykime ištrauką, tegul mokiniai pagalvoja, kaip Lukošius perkudravo laumę (svarbu, kad kalbėtų, o ką pasakys – ne taip svarbu). 2 pratimas – išrašyti iš skaityto teksto visus būtojo dažninio laiko veiksmožodžius ir nuspalvinti -dav-. Nurašymo užduotis pasirinkta tiksliai: rašydami vaikai mokysis, geriau įsidėmės būtojo dažninio laiko veiksmožodžius: <i>įleisdavo, žuvaudavo, atnešdavo, šaukdavo, atplaukdavo, pavalgydavo, nuplaukdavo, vogdavo.</i></p> <p>Po truputį pradėdame mokyti būtojo dažninio laiko rašybos – visi kartu atlikime 3 pratimą. Čia labai svarbu taisyklingai tarti ir išgirsti bei išsižiūrėti, kokia raidė rašoma prieš -dav-. Atidžiai perskaitykime plakatėlį Mokomės! Taigi būtojo dažninio laiko veiksmožodžio galūnių rašyba nesunki – girdime ir rašome -o, bet yra pavojus suklysti rašant priebalsę prieš -dav-, todėl mokykimės pasitikrinti – keiskime žodį. Tam skirtas 4 pratimas. Mokiniams reikės tarti ir pasitikrinti, ką rašyti: <i>liesti – liesdavo</i> (tariame <i>z</i>, bet <i>liesti</i> rašome <i>s</i>), <i>pešti – pešdavo</i> (<i>pešė</i>), <i>pirkdavo</i> (<i>pirko</i>) <i>laukdavo</i> (<i>laukė</i>), <i>tirpdavo</i> (<i>tirpo</i>), bet <i>veždavo</i> (<i>vežė</i> tariame ir rašome <i>ž</i>), <i>dirbdavo</i> (<i>dirbo</i> taip pat tariame ir rašome b). Taigi skirtingai tariami tik priebalsiai p, k, s, š, kiti kaip tariami, taip ir rašomi.</p>
<p style="text-align: center;">IV</p> <p><i>Namų darbai.</i></p>	<p>Namų darbams skirti pratimai įtvirtina mokinių supratimą apie būtojo dažninio ir būtojo kartinio laiko veiksmožodžius. Įdomus pirmo pratimo Sigutės Ach tekstas apie paršėlį ir saulėlydį. Sugretinti tokius nesulyginamus dalykus, matyt, autorę pastūmėjo spalva: rausvas paršelis, rausvas saulėlydis. Mokiniai randa ir pabraukia būtojo dažninio laiko veiksmožodžius: <i>trūkdavo, įbėgdavo, kriuksėdavo, šnopusdavo, trepsėdavo, nusileisdavo, kasdavo, lankydavosi, žiūrėdavo, mirguliudavo.</i> 2 pratimas moko skirti būtojo dažninio ir būtojo kartinio laiko veiksmožodžius, pasitikrinti būtojo dažninio laiko veiksmožodžių rašybą – kokią raidę rašyti prieš -dav-.</p>

Būtas daųninis laikas	Būtas kartinis laikas
<i>trūkdavo</i>	<i>trūko</i>
<i>įbėgdavo</i>	<i>įbėgo</i>
<i>kriuksėdavo</i>	<i>kriuksėjo</i>
<i>šnopuodavo</i>	<i>šnopavo</i>
<i>trepsėdavo</i>	<i>trepsėjo</i>
<i>nusileisdavo</i>	<i>nusileido, nusileisti</i>
<i>kasdavo</i>	<i>kasė</i>
<i>lankydavosi</i>	<i>lankė</i>
<i>žiūrėdavo</i>	<i>žiūrėjo</i>
<i>mirguliudavo</i>	<i>mirguliavo</i>

Kaip matome, ne visada padeda pasitikrinti būtas kartinis laikas, reikia paieškoti kitos ųodžio formos. Dalis būtojo daųninio laiko veiksmaųodųių rašomi taip, kaip tariami.

Trečias pratimas – įdomioji ųduotis. Mokinys perskaito tekstą, pabraukia būtojo daųninio laiko veiksmaųodųius ir aritmetikos veiksmais išsprendžia ųdavinį. Kokia iš to nauda? Vaikas pakartos mėnesius, savaitės dienas, skaičius. Jeigu per sunku, gali kviestis į talką namiškius arba paimti kalendorių ir paprasčiausiai suskaičiuoti vienos vasaros dienas, kuriomis ųvejodavo, padauginti iš trijų ir iš dešimt.

Trys vasaros mėnesiai: birųelis, liepa, rugpjūtis - 3
Savaitės – 13
Dienos $6 \times 13 = 78$
Per metus ųuvų $78 \times 2 = 156$
Per 10 metų pagavo ųuvų: $156 \times 10 = 1560$
ųinoma, atsakymas gali šiek tiek skirtis dėl skirtingo savaitių skaičiaus mėnesyje.

5 tema. Iš skaudųios praeities

Tikslas – skaityti tekstus apie Lietuvos partizanus, lietuvių tremtį, pagal mokinių galimybes susipaųinti su ųiais didvyriškais ir skaudųiais mųsų tautos istorijos epizodais, toliau mokytis vartoti savo kalboje būtojo daųninio ir būtojo kartinio laiko veiksmaųodųius, juos raųyti:

- skaitys **Dalios Dilytės** pasakojimą „**Miško brolių kalnelis**“;
- aptars pasakojime vaizduojamus įvykius, herojus;
- skaitys tremtinės **Elenos Miėdaųytės** pasakojimą „**Sena nuotrauka**“, aptars nuotrauką;
- skaitys kitus atsiminimus apie partizanus, tremtį (pratybų sąsiuvinyje);
- kalbės apie Lietuvos praeitį: kovas ų laisvę, nepriklausomybę, trėmimus į Sibirą, emigraciją;
- toliau mokysis atpaųinti ir raųyti būtojo daųninio laiko veiksmaųodųius;
- kartos būtojo kartinio laiko veiksmaųodųių raųybą;
- plės ųodyną skaitytų tekstų ųodųiais.

Priemonės: Vad. P. 114–115. Pr. 2. P. 34–35.

<i>Mokytojui.</i>	Yra skirtingų nuomonių apie tai, ar reikia pradinukams kalbėti apie Lietuvos pokarį, gyventojų trėmimus, priverstinę emigraciją. Vieni pedagogai, istorikai, visuomenės veikėjai sako, kad su ųiuo istorijos tarpsniu reikia supaųindinti mokinius kiek galima anksčiau, kad jie ųinotų tiesą, ugdytųsi patriotiškumą. Kiti teigia, kad tokio amųiaus
-------------------	---

<p><i>tremtį skaitymas.</i></p>	<p>nuotrauka“. Labai paprasta detalė – sena nuotrauka – padeda močiutei papasakoti vaikaičiui apie jos patirtus baisumus šaltoje Sibiro žemėje. Tai labai nedaug, tačiau ir tiek užtenka suvirpinti vaikų širdis. Perskaitykime šį autentišką pokalbį, išžiūrėkime į nuotrauką. Ji išties sena, jai 65 metai. Pasakotoja Elena Mioldažytė iš tiesų yra ta mažiausia mergaitė, apvilktą kartūno suknete (kitokios neturėjo) ir apauta sibirietiškais veltiniais (toks iš vilnos nuveltas apavas), o jos broliukas dėvi pilkos flanelės drabužėlius, kuriuos pasiuvo jų mama. Tikriausiai šiandien nė vienas neįsivaizduojame save taip apsirengusius. Bet ne tai svarbiausia. Pasakotoja paaiškina, kodėl lietuvius varė į gyvulinius vagonus ir vežė į šaltį, grūdo į barakus, kur karaliavo utėlės ir badas... Kiekvienas mokytojas jaus, kiek jis gali pasakoti savo klasės mokiniams, kiek jie supras.</p>
<p>VI</p> <p><i>Būtojo kartinio laiko veiksmažodžiai tekste.</i></p>	<p>Perskaite, jeigu manome, kad reikia, galime atlikti gramatinę užduotį. Mums svarbūs veiksmažodžiai: <i>nešiojai, mačiau, atsidūrei, verkei, bijojai, pradėjau, paaugau, stovėjau.</i></p>
<p>VII</p> <p><i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>veiksmažodžių klausimai;</i> - <i>būtojo kartinio laiko veiksmažodžių vartojimas, rašyba;</i> 	<p>Pratybų sąsiuvinyje 3 pratimo tekstas tęsia tremties temą. Labai paprastas pasakojimas apie obuolius. Tegul vaikai jį perskaito, trumpai pasako, ką jautė, suprato, ir atlieka užduotį – pabraukia veiksmažodžius ir parašo jų klausimus. Čia jau ras įvairių laikų veiksmažodžių: <i>auga</i> – ką veikia? <i>prinoksta</i> – ką veikia?, <i>nepasiekdavo</i> – ką veikdavo?, <i>sušaldavo</i> – ką veikdavo?, <i>atsiuntė</i> – ką veikė?, <i>padalijo</i> – ką veikė? <i>teko</i> – ką veikė?, <i>taupiau</i> – ką veikiau?, <i>sugalgydavau</i> – ką veikdavau?</p> <p>Dar kartą pakartokime būtojo kartinio laiko veiksmažodžių rašybą (4 pratimas): pagal pavyzdžius pakeiskime veiksmažodžius: <i>siuntė</i> – <i>siunčiau, siuntei; taupė</i> – <i>taupiau, taupėi; miegojo</i> – <i>miegojau, miegojai; žvejojo</i> – <i>žvejojau, žvejojai.</i></p> <p>Kiti pratimai skirti būtojo kartinio laiko veiksmažodžių rašybai įtvirtinti, nes juos mokiniai dažniau vartoja savo kalboje negu būtojo dažninio laiko veiksmažodžius. 5 pratimas atliekamas žodžiu: mokiniams reikia paaiškinti pabrauktų žodžių rašybą (pavyzdys pateiktas). 6 pratimo pabrauktus žodžius reikia pakeisti pagal pavyzdį: <i>atsakiau</i> – <i>atsakei, gimiau</i> – <i>gimei, atvykau</i> – <i>atvykai.</i> 7 pratime yra sakiniai, kuriuose trūksta asmenis nurodančių žodžių. Jie surašyti balionėliuose, su jais ir reikia sujungti sakinius. O 8 pratimas siūlo žodžiu pakaityti būtojo kartinio laiko veiksmažodžius. Taigi toliau įtvirtiname būtojo kartinio laiko veiksmažodžius: mokomės juos vartoti sakiniuose, patikrinti jų galūnių rašybą.</p>

XI skyrius. KAS DAR TIK BUS?

Tikslas – skaityti įvairius tekstus, kuriuose pasakojama apie ateitį, svajones; susipažinti su būsimąjo laiko veiksmažodžiais, mokytis juos kaityti ir vartoti.

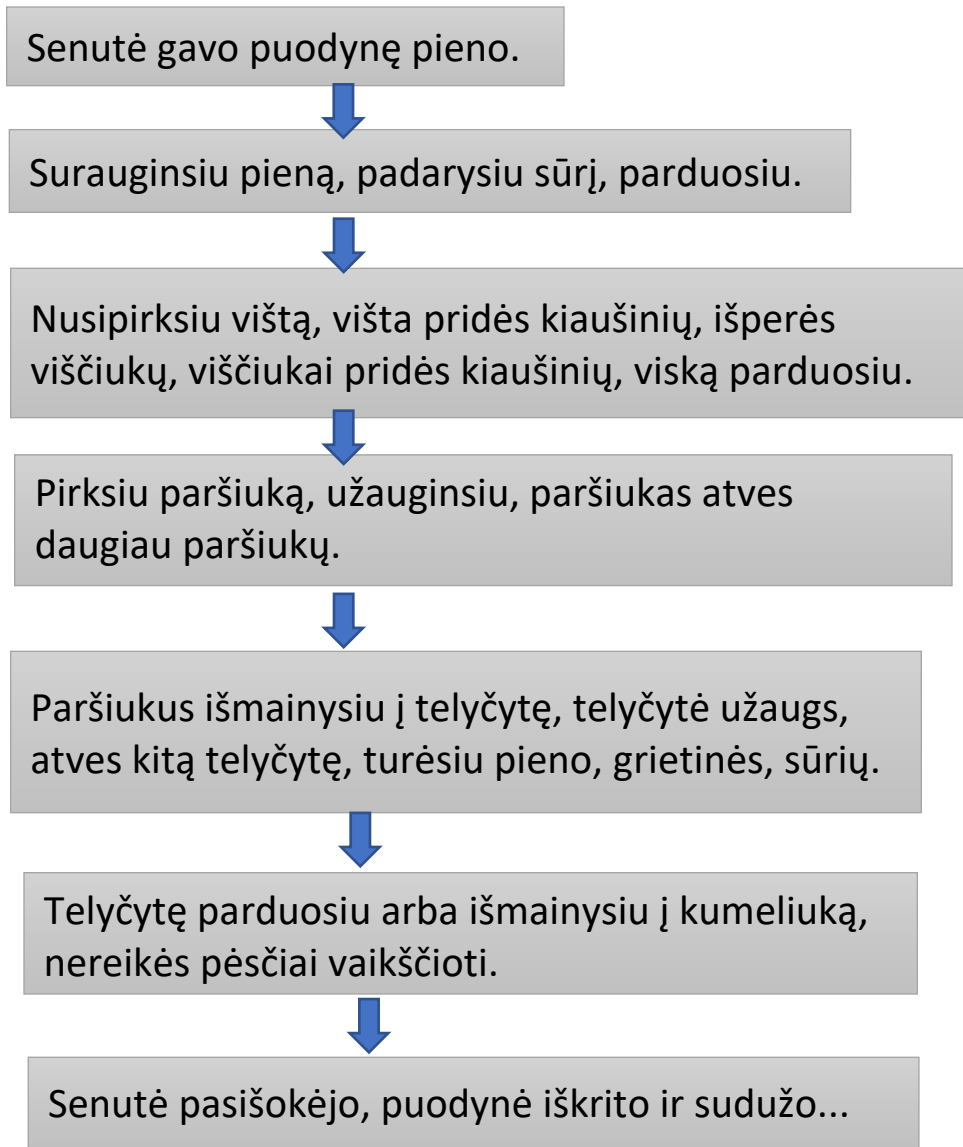
1 tema. Pasaka apie ateities svajones. KĄ VEIKS?

Tikslas – skaityti lietuvių pasaką apie ateities svajones, mokyti ją sekti; susipažinti su būsimąjo laiko veiksmažodžiais, mokyti juos kaityti, mokyti vartoti būsimąjo laiko veiksmažodžius savo pasakojimuose:

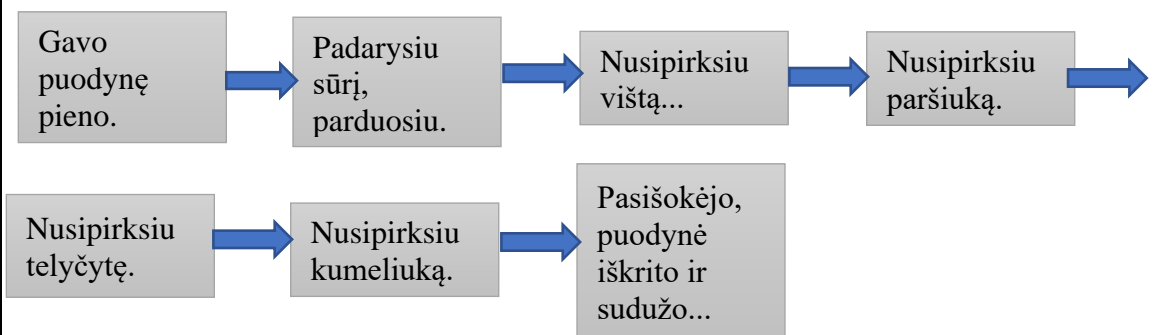
- skaitys lietuvių pasaką „**Tai bus gera**“
- sudarys pasakos įvykių grandinę, mokysis ją sekti;
- skaitys lietuvių patarlių („**Pagalvokime**“), jas aptars;
- skaitys dalykinį straipsnį „**Ką veiksiu? Ką veiksi? Ką veiks? ...**“;
- aptars, kada vartojami būsimąjo laiko veiksmažodžiai;
- mokysis kelti būsimąjo laiko veiksmažodžių klausimus;
- mokysis atpažinti būsimąjo laiko veiksmažodžius;
- pasakos apie ateitį, būsimus įvykius;
- rašys rašinėlį apie būsimą sekmadienį.

Priemonės: Vad. P. 116–117. Pr. 2. P. 36–37.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Pasakos skaitymas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Pasakos veiksmų grandinės sudarymas.</i></p>	<p>Būsimąjo laiko veiksmažodžius mokiniai vartoja pasakodami apie tai, kas bus rytoj, ką veiks savaitgalį, per atostogas, kuo bus užaugę ir pan. Taigi jiems reikalingi būsimąjo laiko veiksmažodžiai, todėl trečiokai su jais ir supažindinami. Bet kai kurių būsimąjo laiko veiksmažodžių rašyba trečiokams gali sudaryti sunkumų, nes jie dar nesimokė priebalsių supanašėjimo ir susilieimo, priesagų. Todėl būsimąjo laiko mokymą III klasėje tik pradedame, mokome praktiškai, o susidūrę su vienu ar kitu sunkesniu atveju, tik pataisome, paaiškiname, kad taip rašomas šis būsimąjo laiko veiksmažodis, pavyzdžiui: <i>veš, vešiu, veši, nors veža, vežė</i>. Tačiau <i>veš</i> padaromas iš <i>vežti + s = veš</i>, nes <i>ž</i> ir <i>s</i> susilieja ir tampa <i>š</i>. Tačiau to kol kas neaiškiname, juo labiau, kad daug būsimąjo laiko veiksmažodžių rašome taip kaip tariame.</p> <p>Savarankiškai ar visi kartu skaitome lietuvių pasaką „Tai bus gera“. Jau pasakos pavadinime pavartotas būsimasis veiksmažodžių laikas, o toliau tų veiksmažodžių dar daugiau. Aptarkime, kas pasakoje veikia, apie ką ši pasaka (neturtinga senutė, apie jos svajones). Mokiniai nesunkiai atsakys į pirmą klausimą. Paaiškinkime, jeigu nežinos, kas ta puodynė. Nuotraukoje puodynė panaši į ąsotį (niekaip nepavyko dailininkui gauti paprastos puodynės nuotraukos). Mokytojas gali ir lentoje nupiešti paprastą puodynę. Būtina pabrėžti, kad puodynė yra iš molio ir gali sudužti kaip ir stiklinis indas.</p> <p>Tada prisiminkime viską, apie ką svajojo senutė ir visi kartu sudarykime pasakos veiksmų grandinę. Kad mokiniams būtų lengviau ir aiškiau, galima šią grandinę sudaryti ne tik iš sakinių, bet ir iš paveikslėlių, tik mokytojui reikia iš anksto pasirūpinti tais paveikslėliais (tai gali būti paties mokytojo ar dailininko piešiniai, nuotraukos). Gali mokytojas piešti scematiškus piešinius lentoje (tokie piešiniai nereikalauja gebėjimo tikroviškai pavaizduoti daiktus). Taupydamas laiką mokytojas gali iš anksto ant atskirų lapų surašyti pasakos veikėjos svajones (numatomus veiksmus), paskui sudarant grandinę tie lapai eilės tvarka tvirtinami prie lentos.</p>
---	--

Gali būti ir paprastesnis veiksnių grandinės variantas (sutrumpintas)

III

Pagal sudarytą planą seka pasaką.

Ar trečiokai išiminė pasakos įvykių eigą, gali pasitikrinti pratybų sąsiuvinyje atlikę 1 pratimą: reikia sujungti pasakos sakinius eilės tvarka (pirmas ir paskutinis sakiny

<p>IV Būsimojo laiko veiksmažodžių klausimai.</p> <p>V Patarlių skaitymas ir aptarimas.</p> <p>VI Dalykinio teksto skaitymas.</p> <p>VII Žaidimas būsimojo laiko veiksmažodžiais.</p> <p>VIII Mokomės kaityti būsimojo laiko veiksmažodžius.</p> <p>IX Namų darbai: - būsimojo laiko veiksma- žodžių</p>	<p>parašyti ant spalvoto lapelio). Paraginkime mokinius pasekti pasaką: gali sekti vienas ar du mokiniai nuo pradžios iki pabaigos, o gali sekti ir grandinėle – kiekvieną veiksmą pasako vis kitas mokinys. Taip trečiokai pavartos būsimojo laiko veiksmažodžių.</p> <p>Kadangi pasakos tekste daug būsimojo laiko veiksmažodžių, raskime juos (pasakykime žodžiu). Atkreipkime mokinių dėmesį, į kokius klausimus atsako tie veiksmažodžiai: Ką veiksiu? – <i>surauginsiu, padarysiu, nunešiu, parduosiu, nusipirksiu, parduosiu, nusipirksiu, užsiauginsiu, nuvarysiu, išmainysiu, norėsiu, parduosiu, išmainysiu, panorėsiu. Ką veiks? – <i>pridės, išperės, pridės, atves, užaugs, atves, bus. Ką veiksime?</i> <i>turėsime.</i></i></p> <p>Lietuvių patarlėse gana dažnai vartojami būsimojo laiko veiksmažodžiai. Perskaitykite po vieną patarlę ir aptarkime, kada taip sakoma. Kai kurios patarlės labai aiškios: <i>Kas ars – nepavargs, / kas vogs – nepralobs.</i> Arimas – tai sąžiningas darbas, kurį dirbdamas būsi laimingas, nepavargsi, o vogdamas – tikrai nepraturtėsi. <i>Ką išmoksi – ant pečių nenešiosi.</i> Mokėjimas žmogaus nevargina, o tik padeda gyvenime. <i>Akys pamatys, rankos padarys.</i> Kai pamatai, koks darbas laukia, išsigąsti, bet darbščios rankos ir sunkų darbą padaro. <i>Kakta sienos nepramušite.</i> Taip sakoma apie labai sudėtingus dalykų, kurie nuo mūsų nepriklauso (juk išties kakta sienos negalima pramušti). <i>Pažiūrėsime, kuomet dugną dėsime.</i> Kitaip sakant, viskas paaiškės pabaigoje. <i>Kaip mokėsiu, taip ir šoksiu.</i> T.y. kaip mokėsiu, taip ir darysiu, gyvensiu. Tegul mokiniai išrenka jiems geriausiai suprantamą patarlę ir ją išmoka (nebūtinai visas patarles vaikai privalo suprasti).</p> <p>Skaitome dalykinį tekstą „Ką veiksiu? Ką veiksi? Ką veiks?...“ ir aiškinamės kiekvieną sakinį, kiekvieną pavyzdį. Pateikti visi klausimai: <i>ką aš veiksiu? ką tu veiksi? ką mes veiksime? ką jūs veiksitate? ką jis, ji, jie jos veiks?</i> Be pateiktų pavyzdžių, galima pasakyti ir daugiau.</p> <p>Gramatinės užduotys pateiktos kaip žaidimas: kiekvienas mokinys sugalvoja po klausimą apie ateitį ir parašo jį lapelyje (<i>Kas bus po 20 metų? Ką veiksime, kai užaugsime? Ką veiksi vakare? Ką veiksi rytoj? Ką veiksime vasarą? Ką veiks lūtas naktį? Ką veiks delfinai akvariume? Ką veiks prezidentas, kai baigs savo kadenciją?</i> ir t. t.). Lapelius sudėkime į dėžutę ar krepšelį. Paskui kiekvienas mokinys ištraukia po vieną lapelį ir atsako į jam kliuvusį klausimą. Taip trečiokai žaisdami mokysis vartoti būsimojo laiko veiksmažodžius.</p> <p>Dar du pratimus atlikime pratybų sąsiuvinyje. 2 pratimas skirtas ateities prognozėms: kiekvienas mokinys pažymi, kaip jam atrodo. Jeigu yra laiko, galime aptarti tas prognozes – tegul vaikai pasako, kaip jiems atrodo. 3 pratimas moko kaityti būsimojo laiko veiksmažodžius – prognozių sakiniuose kiekvienam klausimui yra pavyzdžių, jų reikia sugalvoti ir parašyti daugiau .</p> <p>Namų darbams skirti trys pratimai. Poeto Raimondo J. Nabo eilėraščių reikės ne tik perskaityti, jį suprasti, bet ir pabraukti būsimojo laiko veiksmažodžius, o paskui juos pakeisti pagal pavyzdį:</p> <p><i>iššukuosiu iššukuosi iššukuos</i></p>
--	--

<i>kaitymas,</i>	<p><i>pabarstysiu pabarstysi pabarstys</i> <i>nuplausiu nuplausi nuplaus</i> <i>nusagstysiu nusagstysi nusagstys</i> <i>aprengsiu aprengsi aprengs</i> <i>nušviesiu nušviesi nušvies</i> <i>nusilenksiu nusilenksi nusilenks</i> <i>palydėsiu palydėsi palydės</i></p>
- rašinėlis.	<p>Aptariant namų darbą reikėtų atkreipti mokinių akis į būsimąjo laiko veiksmažodžius, kurie baigiasi -iu (<i>ką veiksiu?</i>). Antrame pratime patarlės būsimąjo laiko veiksmažodžiai pritaikomi žodžiams, kurie nurodo asmenis, t. y. asmenuojami: <i>Aš daug norėsiu, maža turėsiu. Jis, ji daug norės, maža turės. Mes daug norėsime, maža turėsime. Jūs daug norėsite, maža turėsite.</i></p> <p>3 pratimo užduotis prašo parašyti linksmą rašinėlį apie ateinančią sekmadienį. Jau pavadinimas sako, kad rašinėlyje reikia išreikšti savo džiaugsmą. Kad būtų lengviau, sąsiuvinyje pateikti orientaciniai klausimai, kuriais vaikas gali pasinaudoti. Gali į talką kviestis tėvelius, kitus namiškius.</p>

2 tema. Visi svajojame!

Tikslas – susipažinti su Liutauro Degėsio eilėraščiu „Šventė“, pajauti jo ypatingumą, originalumą, skaityti pasakojimą apie vaikų svajones; toliau mokytis kelti būsimąjo laiko veiksmažodžių klausimus, kaityti veiksmažodžius, juos vartoti:

- skaitys **Liutauro Degėsio eilėraštį „Šventė“**;
- aptars eilėraščio vaizdus, eilėraštyje išsakytas keistas svajones;
- skaitys **Danieliaus Mušinsko pasakojimą „Šeštadienio svajonės“**;
- aptars pasakojimą pagal vadovėlio klausimus;
- mokysis kelti veiksmažodžiams klausimus *ką veiks? ką veiksime?* ir kt.;
- mokysis rasti tekste būsimąjo laiko veiksmažodžius;
- kalbės ir rašys apie savo svajones;
- plės žodyną skaitytų tekstų žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 118–119. Pr. 2. P. 38–39.

<i>Mokytojui.</i>	<p>Vadovėlyje pateiktas Liutauro Degėsio eilėraštis „Šventė“ šiek tiek sutrumpintas, nes visas eilėraštis trečiokams būtų per ilgas. Tačiau mokytojas gali vaikams garsiai perskaityti jį visą. Pateikiame visą eilėraštį:</p> <p style="text-align: right;">Liutauras Degėsys</p> <p style="text-align: center;">ŠVENTĖ</p> <p>Bus ir mūsų gatvėj šventė. Bus ir mums smagu gyventi, Mes išmoksime pleventi Ir skraidyti taip gražiai.</p>
-------------------	--

Mums kvepės laukinės žolės
Ir smaluotas juodas žuolis,
Mums mojuos miškų gražuolės
Ir apstulbę garvežiai.

Pasigavę paukščių saują,
Mes nuskrisim į pusiaują,
Ten žiūrėsime į saulę
Ir šypsosim atlaidžiai.

Mums – visų gėlynų grožis,
Mums byrės po kojom rožės,
Mes sėdėsime išsigožę
Ir tylėsime išdidžiai.

Mums uodai norės įtikti,
Mums vorai norės patikti,
Ir, atbėgę pasitikti,
Švelniai mus bučiuos ežiai.

Mes sėdėsime kamarėlėj
Ir laižysime karamelę,
Mums šypsosis kanarėlės
Ir pavasario vabzdžiai.

(Degėsys L. Gėlynas. Žvėrynas. V.: Kronta, 2006. P. 54.)

Eilėraštis ypatingas, kaip ir visa poeto L. Degėsio kūryba. Šis poetas mėgsta stebinti netikėtais vaizdais, netikėtomis mintimis. Jeigu trečiokams dar bus sunku tai suprasti, nenusiminkime. Akcentuokime, kas vaikams buvo įdomu, netikėta, keista, gal juokinga ar nesuprantama. Tai ir gali būti eilėraščio analizė. Jeigu mokytojas mano, kad šis kūrinys netinka jo mokiniams, gali jo neskaityti ir neanalizuoti, o pasirinkti kitą – **Danieliaus Mušinsko** pasakojimą „**Šeštadienio svajonės**“. Šis kūrinys labai nuoširdus ir paprastas. Jį trečiokai tikrai supras ir ne vienas jame atpažins save.

Visos šios temos gramatinės užduotys skirtos būsimojo laiko veiksmažodžiams mokytis: trečiokai kelia klausimus *ką veiksiu? ką veiksi? ką veiks? ką veiksime? ką veiksite?*, randa būsimojo laiko veiksmažodžius, mokosi juos vartoti savo kalboje.

Mokytojas skaito **Liutauro Degėsio** eilėrašį „**Šventė**“, vaikai atidžiai išklauso, o paskui pasako savo nuomonę – patiko ar ne šis kūrinys. Aptarkime eilėrašį pagal vadovėlio klausimus. Žinoma, keista mokiniams gali atrodyti tokie pasakymai: „išmoksime pleventi ir skraidyti, kvepės smaluotas žuolis“ (pabėgis). JAV gyvenantiems vaikams gali būti nesuprantama, kaip gali kvepėti smaluotas pabėgis –

Ž
išsigožti –
išsiskleisti,
išsikeroti, išsiskėsti
(Jis išsigožė krėslė
prie stalo.)

I

*Eilėraščio
klausymasis,
aptarimas.*

<p>II</p> <p><i>Būsimojo laiko veiksmazodžiai eilėraštyje.</i></p>	<p>paiškinkime. Juk ir dažais nudažyta namo siena kvepia, benzino kvapą jaučiame kolonėlėje ir pan. Kesta svajonė – pasigauti paukščių saują ir nusukti į pusiaują; priimkime tai kaip žodžių žaismą. O paskutinis posmas visai juokingas. Kas mums norės įtikti, patikti, kas mus bučiuos, ir dar švelniai (dygliuoti ežiai!) Jeigu mokiniams patiks eilėraštis, gali išmokti jį raiškiai skaityti.</p> <p>Eilėraštyje dominuoja būsimojo laiko veiksmazodžiai. Suskirstykime juos pagal klausimus, į kuriuos jie atsako (užduotį galime atlikti visi kartu žodžiu).</p>
<p>III</p> <p><i>Pasakojimo apie vaikų svajones skaitymas.</i></p>	<p>Susitarkime, kaip skaitysime Danieliaus Mušinsko pasakojimą „Šeštadienio svajonės“, ir perskaitykime jį. Aptarkime pagal vadovėlio klausimus vis grįždami į tekstą – tegul mokiniai randa atsakymus ir perskaito, o ne sako iš atminties. Kas įdomu? Visų pirma mergaitės pirmokės pasakymas „Jaunystėj ir aš važiuodavau prie jūros...“. Matyt, mergaitė buvo girdėjusi taip sakant suaugusiuosius. Dar įdomus pasakymas „Šuniui ant uodegos“, kurį Dovelės brolius suprato (arba nudavė supratęs) pažodžiui, nors toks pasakymas reiškia „nieko neišeis, nesigaus, prapuls“. Brolis turi aštrų liežuvį ir, matyt, mėgsta pasišaipyti iš sesutės (kad taip elgtis negražu, pasikalbėkime su mokiniais). Raskime tuos brolio pasakymus, pasakykime savo nuomonę apie juos.</p> <p>Graži pasakojimo pabaiga: brolis ir sesuo draugiškai išplauna grindis, kurios blizga lyg saulės nušviesta jūra. Pabaigoje pasakyta ir labai svarbi mintis: „Svarbu nenuleisti rankų (t. y. dirbti, veikti), ir svajonės išsipildys“.</p>
<p>IV</p> <p><i>Gramatinė užduotis.</i></p>	<p>Skaitytame tekste mokiniai randa tris sakinius, kuriuose yra būsimojo laiko veiksmazodžių, juos nurašo, parašo jų klausimus (pavyzdys pateiktas).</p>
<p>V</p> <p><i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - kaip atpažįstame būsimojo laiko veiksmazodžius, - mokomės juos vartoti, - kryžiažodis, 	<p>Atlikdami pratybų sąsiuvinio užduotis, mokiniai tegul pirmiausia pasitikrina, ar jie jau atpažįsta būsimojo laiko veiksmazodžius: perskaito 1 pratimo tekstą apie gražias berniuko svajones, jį trumpai aptaria, o paskui išrenka būsimojo laiko veiksmazodžius ir parašo jų klausimus: <i>išnaikins</i> – ką veiks?, <i>nusausins</i> – ką veiks?, <i>nebeliks</i> – ką veiks?, <i>atsodinsiu</i> – ką veiksiu? <i>sugrįš</i> – ką veiks? (2 pratimas). 3 pratimas siūlo mokiniams pasikalbėti apie jų būsimus gerus darbus Lietuvai. Atrinkime visi kartu tris, mokinių manymu, svarbiausius ir visi kartu juos parašykime tuščiuose lapeliuose pratybų sąsiuvinyje. Pagalba – tarsi užuominos – pateikta greta lapelyje, kuriame daug būsimojo laiko veiksmazodžių, jie atsako į klausimą <i>ką veiksime?</i> 4 pratimas moko kaityti ir vartoti sakiniuose būsimojo laiko veiksmazodžius. 5 pratime reikia įrašyti praleistus žodžius, kurie surašyti greta. Jie būsimojo laiko veiksmazodžiai, jų nereikia keisti, o tik atsirinkti, kur kuris tinka. 6 pratimas – pailsėti, pakeisti veiklą. Mokiniai tikriausiai prisimins Lietuvos miestus, palenktyniaus, kuri grupė greičiau išspręs kryžiažodį (jei sunku, gali pasižiūrėti į Lietuvos žemėlapi – tikriausiai jis kabo klasėje). Kryžiažodžio atsakymai:</p> <p>NIDA UTENA KAUNAS PALANGA KLAIPĖDA BIRŠTONAS MARIJAMPOLĖ</p>

- svajonės apie vasarą.	7 pratimas – savarankiškas darbas: parašyti, kur svajoja nuvažiuoti vasarą. Pagalbai pateikti žodžiai, tačiau iš jų reikia pasirinkti tuos, kurie mokiniui tinka. Būtų puiku, jeigu mokiniai spėtų perskaityti tuos trumpus rašinėlius draugams, jais pasidžiaugti.
-------------------------	---

3 tema. Skaitome apie išdaigas, apibendriname, ką išmokome

Tikslas – skaityti pasakojimus apie šiuolaikinių vaikų išdaigas, elgesį, jį vertinti; apibendrinti, ką išmoko apie veiksmožodžius, toliau mokytis vartoti veiksmožodžius:

- skaitys **Rebekos Unos** pasakojimą „Išpuolis mokyklos kieme“;
- aptars veikėjų elgesį, pasakys savo nuomonę apie veikėjus;
- apibendrins, ką sužinojo apie veiksmožodį: veiksmožodžių klausimai, laikai, kaitymas;
- toliau mokysis kelti įvairius veiksmožodžių klausimus;
- toliau mokysis rasti tekste veiksmožodžius, pasakyti jų laiką ir kodėl jie vartojami;
- toliau mokysis kaityti veiksmožodžius;
- atsakys į teksto klausimus;
- plės žodyną skaitytų tekstų žodžiais.

Priemonės: Vad. P. 120–121. Pr. 2. P. 40–41.

<p><i>Mokytojai.</i></p> <p>I</p> <p><i>Pasakojimo I dalies skaitymas, aptarimas.</i></p>	<p>Trečiokai skaitys jau žinomos lietuvių vaikų rašytojos Rebekos Unos knygos „Labas. Aš Tadas“ (V.: Alma littera, 2017. P. 12–13) ištrauką „Išpuolis mokyklos kieme“, kurioje pasakojama apie išdykusių mergaitę ir jos elgesį. Tas elgesys nelabai gražus, mergaitė mėgsta fantazuoti ir išsigalvoja visokių išdaigų. Tai lyg ir neigiamas pavyzdys, kuris gali šokiruoti kai kurių mokinių tėvus. Bet juk vaikų gyvenime yra išdaigų! Rašytoja ir aprašo vieną tokį įvykį. O skaitytojams reikia jį įvertinti. Tai puiki proga su trečiokais pakalbėti, kad mes visi esame labai skirtingi, kad kartais elgiamės ne taip, kaip dera, kad gal mes patys kalti, dėl to nederamo draugų elgesio. Žodžiu, klasėje laukia diskusija. Dar labai svarbus šio pasakojimo tęsinys. Ta pati išdykusi mergaitė susimąsto, keičiasi, pasirodo, ji gali būti visai kitokia, gera. Išvada – kiekvienas gali keistis, ypač jei su juo elgiamasi gražiai, jeigu jis mato gerą pavyzdį.</p> <p>Ši tema apibendrina, ką trečiokai išmoko apie veiksmožodį: kaip išmoko atpažinti veiksmožodžius tekste, kaip kelia veiksmožodžių klausimus, kaip geba kaityti (asmenuoti) veiksmožodžius. Tačiau svarbiausia – ar moka vartoti veiksmožodžius sakinyje, tekste.</p> <p>Pirmiausia galime trumpai paaiškinti mokiniams, kad jie skaitys pasakojimą apie mergaitę, kuri neseniai atėjo į naują mokyklą ir kuri kartais keistai elgiasi. Autorė pasakoja jau pažįstamo veikėjo Tado vardu. Skirkime mokiniams užduotį perskaityti pasakojimą ir įsidėmėti veikėjus. Tada pasiaiškinkime situaciją: kur viskas vyko, kokie vaikai dalyvavo tuose įvykiuose. Aptarkime kiekvieną klausimą. Įsivaizduokime, ką padarė Elzė, raskime, kaip atrodė Tadas, kai virš jo galvos Elzė susprogdino pilną dažyto vandens maišelį.</p>
--	--

II

Mokinių diskusija.

III

Pasakojimo tęsinio skaitymas, aptarimas. Kaip pasikeitė Elzė?

IV

Gramatinės vadovėlio užduotys.

V

Savarankiškas darbas pratybų sąsiuvinyje:
 - atsakymai į teksto klausimus,
 - kaip skiria veiksmažodžio laikus.

Būtinai skirkime laiko ir padiskutuokime, kaip trečiokai vertina šį Elzės poelgį. Įsivaizduokime save Tado vietoje. Ką jūs darytumėte, ką pasakytumėte Elzei. O gal reikia išsiaiškinti, kodėl Elzė taip elgiasi? Gal Elzei reikia padėti? Gal ją kas nors yra labai nuskriaudęs, ir ji pikta ant viso pasaulio?

Perskaitykime pasakojimo tęsinį (vad. P. 121). Prieš tekstą yra trumpas paaiškinimas: Elzė su mama, kuri seniau buvo Tado mamos draugė, pakviečiamos į svečius pas Tadą. Svečiuose jos nakvoja. Štai toliau ištraukoje mokiniai perskaitys, apie ką kalbėjosi Tadas ir Elzė, ką jie veikė.

Skirkime laiko perskaityti tekstą ir visi kartu aptarkime jį pagal klausimus prie teksto. Labai graži Tado malda prieš miegą – perskaitykime. O svarbiausia – du paskutiniai klausimai. Pakalbėkime, kokia dabar Elzė, kaip ji pasikeitė. Kas jai padėjo pasikeisti? Kokia ji yra iš tiesų? Gal visai ne „blogiukė“.

Iš eilės atlikime gramatinės vadovėlio užduotis (savarankiškai ar visi kartu): I teksto dalyje reikia rasti veiksmažodžių, kurie atsako į nurodytus klausimus; II teksto dalyje – visų laikų veiksmažodžių pavyzdžių, o kurio nerasta, sugalvoti. Tekste nėra būtojo dažninio laiko veiksmažodžių, todėl bet kurį kito laiko veiksmažodį galima pakeisti, kad jis būtų būtojo dažninio laiko, pavyzdžiui: *nakvos – nakvodavo, veikėm – veikdavom* ir pan.

Skirkime laiko ir pasiūlykime mokiniams pratybų sąsiuvinio 1 ir 2 pratimą atlikti savarankiškai. Paskui visi pasitikrinkime. Tegul kiekvienas mokinys išsiaiškina, ko dar nemoka, kas jam sunku. Ar gebėjo atsakyti į pirmo pratimo teksto klausimus? Ar atpažino tekste visus veiksmažodžius? Ar skiria veiksmažodžio laikus – kaip surašė pavyzdžius į antro pratimo lentelę?

Esamasis laikas	Būtasis kartinis laikas	Būtasis dažninis laikas	Būsimasis laikas
turi	priėjo	užsimiršdavo	pririnksiu
raudonuoja	raudonavo	patekdavo	valgysiu
taria	tarė	tardavo	tilps
laikosi	laikėsi	laikydavosi	neatsitiks
renka	rinko	rinkdavo	nepražus
prireinka	pririnko	pririnkdavo	pririnksi
keliauja	keliavo	kaliaudavo	suvalgysiu
parsiranda	parsirado	parsirasdavo	pasveiksiu
...	buvo	...	
	pyko		
	ramino		
	sakiau		
	parnešei		
	pažadėjai		
	pasakė		

Taigi tekste yra visų veiksmažodžio laikų pavyzdžių (jie juodos spalvos). Daugiausia – būtojo kartinio. Kodėl? Todėl, kad autorius pasakoja apie tai, kaip

VI

Namų darbai:

- *veiksmazodžių radimas tekste,*
- *jų klausimai,*
- *veiksmazodžių kaitymas laikais,*
- *rašinėlis (kaip gebame vartoti veiksmazodžius).*

vieną kartą Evaldukas nuėjo į mišką ir savo draugei, sergančiai Danutei, pririnko žemuogių. Tai jau buvo, pasakojama apie praeitį. Kartu pavartojama ir kitų laikų veiksmazodžių: būtojo dažninio laiko (*užsimiršdavo, patekdavo*), nes tuo metu veiksmas kartodavosi; būsimojų laiko (*valgysiu, pririnksiu, tilps, pasveiksiu, ...*), nes veikėjas galvodavo ar kalbėdavo apie ateitį. Mažiausiai yra esamojo laiko veiksmazodžių (*turi galvą*– senelis taip tada įvertino Evalduko supratimą, protą). Tegul mokiniai parašo daugiau esamojo ir būtojo dažninio laiko veiksmazodžių (lentelėje jie – mėlyni).

Namų darbams skirti 1, 2 ir 3 pratimas analogiškai atliktiems klasėje: mokinys perskaitys tekstą (1 pratimas), aptars jį su namiškiais, ras tekste veiksmazodžius ir viršuje parašys, į kokius klausimus jie atsako (2 pratimas): *prausiasi, pabeldžia, nukrinta, niežti – ką veikia?; atvažiuos, aplankys, ateis – ką veiks?; gausi, išgirsi – ką veiksi?; įsikandai, pamelavai – ką veikei?* Trečias pratimas skirtas veiksmazodžių asmenavimui ir rašybai. Mokiniam pateikta lentelė, įrašyta keletas veiksmazodžių (juoda spalva). Šiuos veiksmazodžius reikia pakaityti ir įrašyti į tą laiko skiltį, kur jų trūksta:

Esamasis laikas	Būtasis kartinis laikas	Būtasis dažninis laikas	Būsimasis laikas
<i>skrieja</i>	<i>skriejo</i>	<i>skriedavo</i>	<i>skries</i>
<i>laiko</i>	<i>laikė</i>	<i>laikydavo</i>	<i>laikys</i>
<i>peikia</i>	<i>peikė</i>	<i>peikdavo</i>	<i>peiks</i>
<i>piešia</i>	<i>piešė</i>	<i>piešdavo</i>	<i>pieš</i>

Ketvirtas pratimas – fantastinis rašinėlis „Po šimto metų“. Mokiniai gali pasinaudoti klausimais greta teksto, pakviesti į talką namiškius.

VI T E S T A S – baigus X vadovėlio skyrių „KAS VYKO ANKSČIAU?“ XI skyrių „KAS DAR TIK BUS?“

Tikslas – įsivertinti, kaip skiria dabartį, praeitį ir ateitį reiškiančius veiksmazodžius, kaip atpažįsta esamojo, būtojo kartinio, būtojo dažninio ir būsimojų laiko veiksmazodžius, geba kelti jų klausimus, kaip vartoja įvairių laikų veiksmazodžius, moka rašyti būtojo kartinio ir būtojo dažninio laiko veiksmazodžius:

- pažymės, apie kokį laiką kalbama sakinyje;
- ras tekste veiksmazodžius, parašys, į kokius klausimus jie atsako;
- parašys esamojo, būtojo kartinio, būtojo dažninio ir būsimojų laiko veiksmazodžių pavyzdžių;
- įrašys būtojo kartinio laiko veiksmazodžių galūnes, būtojo dažninio laiko raidę prieš **-dav-**;
- atliktas užduotis įsivertins balais.

Priemonės: Vad. P. 90–105, Pr. sąs.1. P. 42, 60.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Testo užduočių paaiškinimas.</i></p> <p>II</p> <p><i>Testų atsakymai.</i></p>	<p>Kadangi XI vadovėlio skyrius užbaigia programinį veiksmažodžio kursą III klasėje, todėl šeštasis testas skirtas tik veiksmažodžiui. Mokiniai pasitikrins, kaip atpažįsta veiksmažodžio laikus, kaip geba kelti jų klausimus, kaip geba vartoti įvairių laikų veiksmažodžius (pasakyti jų pavyzdžių), kaip rašo įvairias veiksmažodžių galūnes.</p> <p>Kur bus atliekamas testas – klasėje ar namie –, ir vėl sprendžia mokytojas atsižvelgdamas į laiko resursus. Svarbiausia, kad mokinys suprastų, jog šios užduotys skirtos pačiam pasitikrinti ir įsivertinti, ką jau moka, o ko dar reikia pasimokyti.</p> <p>Paaiškinime mokiniams, kad jie nuosekliai turi atlikti visas užduotis. Pirmoje užduotyje perskaito kiekvieną sakinį ir pagalvoja, apie kokį laiką – praeitį, dabartį ar ateitį – jame kalbama. Jeigu bus neaišku, gali mėginti kelti klausimus (<i>ką veikia? ką veikiamo? ką veikė? ką veiksi?</i> ir kt.).</p> <p>Antroje užduotyje pateiktas neilgas tekstas. Mokinys skaito ir išsiaiškina nežinomus žodžius (jų gali ir nebūti, nes ta tema mokiniai jau skaitė tekstus anksčiau). Užduotis žinoma – rasti ir pabraukti veiksmažodžius, viršuje parašyti jų klausimus.</p> <p>Trečia užduotis – parašyti visų veiksmažodžio laikų pavyzdžių. Taigi vaikai išsiaiškins, kaip jie skiria veiksmažodžio laikus ir geba vartoti įvairių laikų veiksmažodžius.</p> <p>Kaip visada, rašybos užduotis yra paskutinė. Ji skirta patikrinti, kaip mokinys išmoko rašyti būtojo kartinio ir būtojo dažninio laiko veiksmažodžių galūnes.</p> <p>1. Sakiniai apie praeitį: <i>Ožkytė šoko per akmenį. Seniau žmonės labai gerbdavo duoną. Vasarą aš važiuodavau prie jūros. Karalius Mindaugas sukūrė Lietuvos valstybę.</i></p> <p>Sakiniai apie dabartį: <i>Močiutė pasakoja apie tremtį. Prieš miegą mes su mama sukalbame maldą.</i></p> <p>Sakiniai apie ateitį: <i>Ką išmoksi – ant pečių nenešiosi. Kai užaugsiu, būsiu žvėrelių gydytoja.</i></p> <p>2. <i>puolė (ką veikė?), statydavo (ką veikdavo?), artindavosi (ką veikdavo?), subėgdavo (ką veikdavo?), padėdavo (ką veikdavo?), bėgo (ką veikė?), slinko (ką veikė?), sunyko (ką veikė?), sugriuvo (ką veikė?), primins (ką veiks?)</i></p> <p>3. Esamojo laiko: <i>puola, stato, artinasi</i> ir kt.; būtojo kartinio laiko: <i>puolė, statė, artinosi</i> ir kt.; būtojo dažninio laiko: <i>statydavo, padėdavo, gindavo</i> ir kt.; būsimąjo laiko: <i>statys, sunyks, primins.</i></p> <p>4. <i>Parsinešiau, perskaitei, žinojai, vesdavo, žaisdavo, perskaitysiu.</i></p>
---	---

XII skyrius. ŽALIO PAVASARIO ŠVENTĖS

Tikslas – skaityti įvairius tekstus, kuriuose pasakojama apie Velykas, jų papročius, Motinos dieną, tėvų ir vaikų bendravimą, mokyti liaudies dainų, eilėraščių, pasakoti švenčių įspūdžius.

1 tema. Velykų papročiai

Tikslas – skaityti apie šv. Velykų papročius, išmokti sūpuoklinę dainą, pasakoti savo įspūdžius:

- skaitys **Juozo Kudirkos** straipsnį „Velykų rytą“, kunigo **Antano Saulaičio** įspūdžius;
- aptars, ką naujo sužinojo apie Velykas iš skaityto straipsnio;
- sužinos apie sūpuoklines dainas, išmoks lietuvių dainą „**Supkit meskit mane jauną**“;
- aptars sūpuoklinės dainos turinį;
- pasakos, kaip šventė arba kaip švęs šv. Velykas.

Priemonės: Vad. P. 122–123.

<p><i>Mokytojui.</i></p>	<p>Kaip jau buvo rašyta apie kitas šventines temas, taip ir ši bei kitos šio skyriaus šventinės temos pateikiamos tik vadovėlyje, o pratybų sąsiuvinuose joms medžiagos nėra. Mokytojas, atsižvelgdamas į klasės, mokyklos tradicijas, pats sprendžia, kada skaitys vadovėlyje pateiktus proginius tekstus, kiek laiko jiems skirs. Einant šias temas atsisakyta ir gramatikos mokymo. (Šv. Velykos – kilnojama šventė, ji būna skirtingu laiku, todėl vienais metais gramatikos temos gali būti išeitos, kitais – ne.) Siūlome rašyti sveikinimus, leisti laikraštį, skirtą švenčių įspūdžiams, kurti eilėraščius.</p>
<p>I <i>Teksto apie Velykų papročius skaitymas, aptarimas.</i></p>	<p>Apie Velykas mokiniai skaitė ir kalbėjo I ir II klasėje, todėl III klasėje akcentuokime, ką naujo sužinojo apie šią šventę. Pasiūlykime trečiokams savarankiškai perskaityti Juozo Kudirkos straipsnį „Velykų rytą“, jį apmąstyti ir pasirengti atsakyti į teksto klausimus. Aptarkime straipsnį pagal vadovėlio klausimus, paklauskime mokinių, kas jiems buvo nauja, įdomu, ko anksčiau nežinojo.</p> <p>Kunigo Antano Saulaičio pastebėjimus apie katalikiškas šventes, atsakymus į klausimus mokiniai skaitė ir anksčiau. Vadovėlyje perskaity trumpus jo Velykų ryto įspūdžius. Paskatinkime vaikus papasakoti, kaip jie, jų šeima švenčia Velykas arba kaip planuoja švęsti. Mokytojas gali padėti įvairiais klausimais, pavyzdžiui: Kaip ruošiatės Velykoms? Kaip puošiate savo namus? Ar marginate margučius? Ką veikiate Velykų rytą? Kas labiausiai patinka šioje šventėje? Kas jums gražu? Kas teikia džiaugsmo? Su kuo susitinkate? Apie ką kalbate prie velykinio stalo? Ką vienas kitam linkite? ir kt.</p>
<p>II <i>Supimosi paprotys.</i></p> <p>II <i>Sūpuoklinės dainos mokymasis.</i></p>	<p>Trumpai supažindinkime mokinius su lietuvių papročiu suptis per Velykas ir pasimokykime dainuoti sūpuoklinę dainą. Perskaitykime Danutės Brazytės-Bindokienės to papročio aprašymą vadovėlio 123 puslapio viršuje, išsiaiškinkime nežinomus žodžius. Sūpuokles vaikai tikrai pažįsta, įsivaizduoja. Nauja – seniau jaunimas supdavosi ir dainuodavo tikėdamas, kad tada linai aukšti užaugs (nes iš aukštų linų gaunamas ilgas pluoštas, iš kurio suverpiami stipresni, gražesni siūlai). Jeigu turime, galime parodyti mokiniams linų ar jų pluoštą, lininių siūlų ar nors nuotrauką. Vadovėlyje yra žydinčių linų nuotrauka.</p> <p>Sūpuoklinės dainos pirmiausia reikėtų pasiklausyti – įrašų galima rasti ir internete arba gali padainuoti mokytojas. O gal mokykloje yra lietuvių liaudies dainų įrašų. Perskaitykime dainos tekstą, retesnių žodžių paaiškinimus žodynėlyje. Aptarkime dainą – tegul mokiniai atsako į klausimus. Visi kartu pasimokykime dainuoti šią dainą.</p>

Paraginkime vaikus ją padainuoti namiškiams ir juos pamokyti šios dainos.

2 tema. Velykų pasaka

Tikslas – susipažinti su eiliuotos pasakos apie margučius ištrauka, animaciniu filmu apie margučių marginimą, pasakoti, kaip margina margučius:

- skaitys **Jono Liniausko „Margučių pasakos“** ištrauką;
- aptars ištraukos turinį, kas joje tikroviška, o kas pasakiška;
- skaitys **Jūratės Leikaitės** straipsnį apie animacinį filmą „**Margučių rytas**“;
- sužinos, kaip filmo autorė margindavo margučius;
- sužinos, kaip buvo kuriamas animacinis filmas apie margučius;
- jeigu bus galimybių, pažiūrės šį filmą.

Priemonės: Vad. P. 124–125.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I <i>Eiliuotos poemos ištraukos skaitymas, aptarimas.</i></p> <p>II <i>Naujos pasakos kūrimas.</i></p> <p>III <i>Skaitome straipsnį apie animacinį filmą. Ką naujo sužinome?</i></p>	<p>Velykoms skirtos temos derinamos prie šios šventės datos. Antroji Velykoms skirta tema gali būti paliekama savarankiškam darbui namie, nes ji tikrai nesunki, joje kalbama apie vaikams gerai pažįstamus dalykus – margučius ir animacinį filmą. Galbūt mokinių tėvai gali pasisiūsti ir visi kartu pažiūrėti Jūratės Leikaitės animacinį filmą „Margučių pasaka“. Ir eiliuotos poemėlės ištrauką, ir internetinį straipsnį apie filmą galima skaityti vaikams ir tėvams drauge, kartu gražiai pabendrauti. Vis tik jeigu ši tema bus analizuojama klasėje, trumpai ją aptarsime.</p> <p>„Margučių pasaka“ paimta iš Jono Liniausko knygos „Pelyčių maratonas“ (V.: LRSL, 2018. P. 29). Mokiniai perskaito tekstą ir žodžiu atsako į klausimus – išaiškės, ar jie suprato ištraukos turinį. Aišku, kad poetas panaudoja vaikams nuo seno sekamą pasaką apie margučius – juos dažo, margina ir vaikams atneša kiškiai. Trečiokai jau supranta, kad tai tik graži pasaka mažiems vaikams, tačiau ji tikrai graži (ir sena), be to, ši pasaką įkvėpė ne vieną poetą, prozininką sukurti gražių kūrinių vaikams. Net velykiniuose atvirukuose dažnai piešiamas kiškis su margučių pintinėle, ir vaikai mėgsta jį piešti (pažiūrėkime į iliustraciją vadovėlio 124-ame puslapyje).</p> <p>Skaitytas kūrinys taip pat gali būti paskata vaikams sugalvoti naują pasaką apie margučius. Jos pradžia yra vadovėlyje: <i>Kartą gyveno...</i> Duokime valią vaikų fantazijai, tegul sugalvoja, kas gyveno, kaip margino margučius, kaip juos išnešiojo po vaikų namus. Nebūtinai tai turi būti kiškis (gal koks fantastinis padaras)... Po Velykų skirkime laiko žodiniams pasakojimams, kaip vaikai šiais metais margino margučius.</p> <p>Svarbiausias Jūratės Leikaitės straipsnio „Animacinis filmas „Margučių rytas“ tikslas – pažintinis. Jį skaitydami mokiniai sužino apie jau gana plačiai išgarsėjusį, labai įdomų lietuvių animacinį filmą „Margučių rytas“. Žinoma, puiku būtų, jeigu mokiniai jį galėtų pamatyti. Pati filmo režisierė ir dailininkė pasakoja apie šį filmą. Perskaitykime jos pasakojimą, aptarkime, kaip autorės šeima margindavo margučius. Ar žino JAV gyvenantys vaikai, kad dažnoje lietuvių šeimoje taip būdavo,</p>
--	---

o ir dabar dar yra. Stebina skaičiai – kiek daug margučių buvo numarginta kuriant šį filmą. Atkreipkime vaikų dėmesį į apdovanojimus. Ypač gražus Sidabrinės gervės prizas – raskime jį internete ir parodykime vaikams. Sidabrinė gervė įteikiama geriausiems Lietuvos filmams, spektakliams, aktoriams, režisieriams.

3 tema. Motinai – gražiausi žodžiai

Tikslas – susipažinti su vienu gražiausių lietuvių poezijoje eilėraščių apie motiną, skaityti apie mamos darbus, gerumą, kalbėtis apie mamas, parašyti rašinėį apie mamą:

- skaitys **Vinco Mykolaičio-Putino** eilėraščio „**Motinai**“ ištrauką;
- aptars eilėraščio vaizdus, nuotaiką, jame reiškiamus jausmus, gėrėsis eilėraščiu;
- skaitys **Sigito Poškaus** pasakaitę „**Vido mamaitė**“;
- aptars mamos darbus, jos gerumą, rūpestingumą;
- kalbės apie savo mamas, parašys rašinėį apie mamą;
- išmoks raiškiai skaityti eilėraščių, o jeigu norės – atmintinai.

Priemonės: Vad. P. 126–127.

Mokytojui.

Motinos dienos temos derinamos prie šios šventės datos. Geriausia būtų šiai šventei paskirti pamoką prieš Motinos dienos sekmadienį. Žinoma, kiekviena mokykla savaip švenčia šią šventę, todėl tikrai mokytojas laisvas rinktis, kaip elgtis su vadovėlyje pateikta medžiaga. Tik norime atkreipti dėmesį, kad **Vinco Mykolaičio-Putino** eilėraštis „**Motinai**“ labai meniškas, vienas gražiausių šios temos eilėraščių lietuvių literatūroje, todėl jis puikiai tinka deklamuoti šventėje. Be to, šis kūrinys ne kartą išbandytas su mokiniais Lietuvoje, jiems labai patikęs. Tikimės, kad jis patiks ir išeivijos vaikams. Šį kartą trečiokams pateikiama tik pusė eilėraščio – kitą dalį skaitys jau aukštesnėse klasėse, susipažindami su Vinco Mykolaičio-Putino kūryba.

Kitas temos kūrinys – **Sigito Poškaus** pasakaitė „**Vido mamaitė**“ iš vaikams jau pažįstamos knygos „Vieną kartą“ apie žiurkėną Vidą, kuris elgiasi kaip žmogus, ir jį supantys veikėjai taip pat gyvena žmonių gyvenimą. Ir dar: nebūtina klasėje skaityti abu kūrinius, pavyzdžiui, antrasis puikiai tiks savarankiškam skaitymui namie.

Vinco Mykolaičio-Putino eilėraščių „**Motinai**“ būtinai raiškiai perskaitykime patys, mokiniai tegul pasiklauso. Prieš skaitydami nuteikime vaikus klausytis ir įsivaizduoti, ką regi. Be to, reiktų mokiniams paaiškinti kai kuriuos žodžius, kad jie suprastų ir geriau įsijaustų į eilėraščių (**krištolas** – labai skaidrus stiklas; **varpai** – bažnyčių bokštuose kabinami varpai, kurie labai garsiai skamba ir toli girdėti; **pašvaistė** – raudonas dangaus kraštas leidžiantis saulei, dar gali būti gaisro pašvaistė, kai ugnis apšviečia dangų ir ji toli matyti; **vygė** – lopšelis, kuriame supamas kūdikis, ji nupiešta iliustracijoje). Po skaitymo tegul mokiniai laisvai pasidalija pirmaisiais įspūdžiais: ką regėjo, jautė, išgirdo.

Aptarkime eilėraščių vaizdus ir garsus vis pavartodami poeto žodžius: tegul mokiniai atsako į klausimus. Vaizdai labai ryškūs: labai skaidrus vakaras, raudona pašvaistė, motina prie vaiko lopšio meldžiasi, kad jis užaugtų didelis... Eilėraštyje yra ir

I

Eilėraščio klausymas, pirmųjų įspūdžių aptarimas.

II

Eilėraščių vaizdai, garsai.

<p>III Pasakaitės skaitymas. Mamytės darbai.</p> <p>IV Rašinėlis.</p>	<p>garsų: tolyje skamba varpai, galbūt girdisi vygės supimasis, motinos malda. (Poeto Vinco Mykolaičio-Putino tėviškė yra nelabai toli Igliaukos bažnytkaimio. Tikriausiai Igliaukos bažnyčios varpai buvo girdėti tėviškės sodyboje. Šiame eilėraštyje poetas tikriausiai prisimena ir savo motiną, kuri buvo labai mylinti ir tikinti kaimo moteris. Apie tai savo atsiminimuose yra kalbėjęs ir pats poetas: „Motina buvo labai geros širdies ir jautrios sielos, tyli, giliai pamaldi moteris. Vakarais, po visų darbų, vėliau už kitus eidama gulti, ji atsiklaupusi prie suoloelio, dar ilgai meldavosi[...] Atsigulęs pro praviras duris girdėdavau, kaip mama meldžiasi. Aš žinojau, kad ir už mane ji meldžiasi.“) (<i>Grinius-Vincas-Mykolaitis-Putinas-kaip-kurejas.pdf</i> P.120) Aptarę eilėraščių, išmokime jį visi kartu choru gražiai skaityti, o kas nori, gali išmokti atmintinai ir padeklamuoti savo mamytei.</p> <p>Sigito Poškaus pasakaitę „Vido mamaitė“ mokiniai gali perskaityti savarankiškai. Pasiūlykime atsakyti į po tekstu surašytus klausimus: suskaičiuoti Vido mamaitės darbus, palyginti juos su mokinių mamytėlių darbais, pamąstyti, kuriuos darbus galėjo atlikti sūnus (kuriuos darbus jau geba atlikti mokiniai?) Svarbus klausimas: kuris darbas Vido mamaitėi pats svarbiausias? Kada ji dirbo tą darbą? Ką mokiniai gali pasakyti apie Vido mamaitę? Kuo ji panaši į jų mamas?</p> <p>Skaitytas tekstas gali padėti mokiniams parašyti rašinėlį „Mano mamytės darbai“ arba „Kaip aš užvaduojau mamytę?“. Jeigu klasė nutars rašyti vieną iš šių temų, galima išleisti klasės knygą arba sienlaikraštį <i>Motinos diena</i>.</p>
---	---

4 tema. Motinos dienos pokštai

Tikslas – skaityti linksmą pasakojimą, kaip vaikai ruošėsi Motinos dienai, ir komiksą panašia tema, atsakyti į teksto klausimus, kurti pasakojimą pagal komiksą:

- skaitys linksmą **Kazio Sajos** pasakojimą „**Motinos diena**“;
- atsakys į teksto klausimus, reikš savo nuomonę;
- pasakos, kaip mokiniai ruošėsi Motinos dienai;
- su namiškiais aptars komiksą;
- pasakos įvykį žiūrėdami į paveikslėlius;
- jei norės, parašys pasakojimą pagal paveikslėlius.

Priemonės: Vad. P. 128–129.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p>	<p>Ši tema – linksmi pasakojimai apie pasiruošimą Motinos dienai. Mokiniais jau pažįstamo rašytojo Kazio Sajos pasakojimas iš taip pat žinomos knygos „Dėmesio! Žiūrėk mane“ (P. 11 – 12), kuri buvo sukurta kartu su poete Violeta Palčinskaite pagal anksti mirusio dailininko Povilo Kuprio iliustracijas. Viena iš jų yra ir vadovėlyje.</p> <p>Komiksas taip pat panašia tema, tik jame tortą sugadina šuo. Komiksą siūloma skaityti namie kartu su namiškiais, jį aptarti. Tačiau trūkstant laiko, namie galima perskaityti ir pirmąjį tekstą.</p> <p>Mokiniai gali savarankiškai perskaityti Kazio Sajos pasakojimą „Motinos diena“.</p>
-----------------------------------	---

<p><i>Linksmo pasakojimo skaitymas.</i></p> <p style="text-align: center;">II</p> <p><i>Komikso skaitymas ir pasakojimas pagal jį.</i></p>	<p>Retesni žodžiai paaiškinti žodynėlyje, o pasakojimo turinys labai paprastas: brolis ir sesuo mamytei kepa tortą. Sesuo į jį įpila mėgstamų mamos kvepalų ir sugadina tortą. Viskas baigiasi laimingai – visa šeima skaniai pasijuokia iš kvepiančio torto. Pasiūlykime mokiniams išžiūrėti į Povilo Kuprio iliustraciją – ji tikrai labai nuotaikinga. Ir vaikai gali papasakoti, kaip jie ruošėsi Motinos dienai. Gal ir jie kepė tortą.</p> <p>Skaitytos istorijos pradžia tiks ir komikso pasakojimui. Šį komiksą siūloma aptarti su namiškiais. Aptariamai veikėjų veiksmai, skaitomi jų žodžiai. Manome, kad trečiokai nesunkiai supras, kas vaizduojama, kas atsitiko: šuo išvertė torto tešlą sau ant galvos. Tėtis išgelbėjo šventę – jis pasiūlė vaikams nueiti į parduotuvę. Ten jie gavo tortą ir pasveikino mamytę. O kaip jautėsi šunelis? Šią istoriją mokiniai gali pasakoti žodžiu arba gali užrašyti – kaip kas geba. Svarbu, kad trečiokai tikrai įtvirtins daug žodžių, mokysis pasakoti.</p>
--	---

XIII skyrius. SAKINIAI – MŪSŲ MINTYS

Tikslas – skaityti įdomius tekstus, kuriuose pasakojami netikėti įvykiai, perteikiami įvairūs jausmai, vartojami įvairios intonacijos sakiniai; tyrinėti tekstų sakinius, mokytis juos intonuoti, suprasti, kodėl vartojami tokie sakiniai, toliau mokytis sudaryti įvairius sakinius, juos rašyti.

1 tema. Įvairios mintys – įvairūs sakiniai

Tikslas – skaityti tekstą, kuriame reiškiami įvairūs jausmai, aptarti sakinių įvairovę, skyrybos ženklus, mokytis sudaryti sakinius:

- skaitys **Rimanto Černiausko** pasakojimą „**Kažkas atsitiko**“;
- aptars, kokie jausmai ir kaip reiškiami pasakojime;
- skaitys **Dalios Kudžmaitės** eilėraštį „**Taškas**“, jį aptars;
- skaitys dalykinį straipsnį „**Kokie būna sakiniai?**“;
- daugiau sužinos apie sakinius, jų įvairovę;
- mokysis kelti sakinio žodžių klausimus;
- toliau mokysis sudaryti sakinius, juos rašyti.

Priemonės: Vad. P. 130–131. Pr. 2. P. 44–45.

<p><i>Mokytojai.</i></p>	<p>Sintaksės teorijos trečiokai dar nesimoko, tačiau praktiškai susipažįsta su sakinių įvairove, mokosi kelti sakinio žodžiams klausimus, sudaryti sakinius, rašyti sakinio skyrybos ženklus. Iš tiesų skaityti įvairios intonacijos sakinius, suprasti sakinio mintį, sudaryti sakinius mokiniai mokėsi nuo pirmos klasės. Trečioje klasėje tarsi apibendrinama, ką jau moka ir toliau gilinamos žinios apie sakinį. Svarbiausia – mokytis vaikus reikšti savo mintis aiškiais sakiniais, todėl reikia mokytis kelti sakinio žodžiams klausimus ir išplėsti sakinius, juos rašyti. Lietuvių kalboje pagrindinių sakinio žodžių tvarka, skirtingai nuo anglų ir vokiečių kalbų, laisva (veiksnyis ir tarinys gali keistis</p>
--------------------------	---

<p>I</p> <p><i>Pirmo teksto skaitymas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - mokymasis intonuoti sakinius, - sakinių aptarimas. 	<p>vietomis), todėl sudaryti neišplėstą sakinį nesunku. Kai jį reikia išplėsti, padeda veiksniai ir tariniai keliami klausimai (su sakinio dalių terminais trečiokai nesupažindinami).</p> <p>Tegul mokiniai tyliai perskaito Rimanto Černiausko pasakojimą „Kažkas atsitiko“ iš jau žinomos knygos „Slieko pasaka“ (P. 42–43), išsiaiškina nežinomus žodžius ir trumpai aptaria ištraukos turinį. Įvykis keistokas ir neeilinis: dingo mokytojai, jie neatėjo į pamokas, ir vaikai nutarė eiti jų ieškoti. Tokie nepaprasti nutikimai, keisti veikėjai būdingi visai R. Černiausko knygai „Slieko pasaka“.</p> <p>Kad atkreiptume mokinių dėmesį į sakinių įvairovę, visi pasimokykime tekstą skaityti garsiai ir raiškiai, perskaitykime (po pastraipą ar grandinėle). Tada atlikime vadovėlio gramatines užduotis ir aptarkime sakinius. Išties šio teksto sakiniai labai įvairūs: trumpi, sudaryti tik iš dviejų žodžių (<i>Nusileido mėnuo. Patekėjo saulė. Medžiai neišsilakstė.</i>), sudaryti iš trijų (<i>Patvoryje snaudė katinas.</i> ir kt.) ir daugiau žodžių. Sakinius mokiniai skaitė įvairia intonacija (ar vartoti šį žodį, sprendžia mokytojas), kitaip sakant, įvairiai: ramiai, klausdami, stebėdamiesi ir pan. Paanalizuokime skyrybos ženklus sakinių gale. Jie tokie patys, kaip anglų kalboje. Kodėl vartojami tokie sakinio ženklai? Aptarkime su vaikais: kai veikėjas klausia – rašomas klaustukas (<i>Ar jūs nieko nematote?</i>), kai nustemba, įsako – šauktuką (<i>Į namus!</i>), kai ramiai pasako – tašką (<i>Saulė švietė.</i>).</p>
<p>II</p> <p><i>Sakinių intonavimo pratybos.</i></p>	<p>Sakinių intonavimo pratybas pratęskime pratybų sąsiuvinyje: skirkime mokiniams laiko pasimokyti skaityti 1 pratimo tekstą. Paaiškinkime situaciją: šeima vasarojo kaime ir, vasaros pabaigoje išvažiuodami į miestą, pamiršo savo augintinį – triušuką. Tada paanalizuokime teksto sakinius: yra sakinių, kuriuos sudaro tik vienas žodis, o yra ir ilgų (paieškokime tokių sakinių).</p>
<p>III</p> <p><i>Mokomės sakinio žodžiams kelti klausimus.</i></p>	<p>Paanalizuokime vieną kitą sakinį pagal plakatėlio „Įsižiūrėkite!“ klausimus: <i>kas sakinyje veikia? ką veikia? ką veikė?</i></p> <p><i>Kas vingiuoja? Ką veikia kelias?</i></p> <p style="text-align: center;">↓ ↓</p> <p style="text-align: center;"><u>Kelias</u> iš sodybos <u>vingiuoja</u> girios pakraščiu.</p> <p><i>Kas liko sodyboje? Ką jis padarė?</i></p> <p style="text-align: center;">↓ ↓</p> <p style="text-align: center;"><u>Jis</u> <u>liko</u> sodyboje.</p>
<p>IV</p> <p><i>Eilėraščių apie skyrybos ženklus.</i></p> <p>V</p>	<p>Dažniausiai vartojamas ženklas sakinio gale – taškas. Perskaitykime Dalios Kudžmaitės eilėraščių „Taškas“. Kas jame kalba? – taškas. Tegul mokiniai atsako ir į kitus eilėraščių klausimus. Labai taikliai taškas pasako apie save, perskaitykime dar kartą du pirmuosius posmus. Juk išties taškas labai svarbus – jau senuose raštuose jis skyrė vieną sakinį nuo kito – vieną mintį nuo kitos. Pažaiskime su tašku – paverskime tašką kableliu. Ar jis reikalingas? Pažiūrėkime, kiek kablelių skaitytame tekste. Paaiškinkime mokiniams, kad dar mokysimės, kur sakinyje reikia rašyti kablelius.</p>

Dalykinio
straipsnio
skaitymas:

- kokie
žodžiai
sudaro
sakinį,
- į kokius
klausimus
atsako
sakinio
žodžiai,
- sakinio
plėtimas.

Straipsnį „**Kokie būna sakiniai?**“ skaitome ir aiškinamės po pastraipą. Taip mokiniai pakartos ir apibendrins viską, ką iš kalbos praktikos žino apie sakinius. Visi kartu atlikime vadovėlio gramatinės užduoties. Pirmiausia aptarkime pateiktus dviejų žodžių sakinius: iš kokių žodžių jie sudaryti ir į kokius klausimus tie žodžiai atsako:

kas? ką veikė?

Medžiai šlamėjo.

Šiame sakinyje yra daiktavardis *medžiai* ir veiksmažodis *šlamėjo*. Atsako į klausimus ***kas? (Kas šlamėjo?)*** ir ***ką veikė? (Ką veikė medžiai?)*** Panašiai išanalizuojame ir kitus sakinius.

Dabar pasimokykime išplėsti sakinius. Vienas pavyzdys yra vadovėlyje. Pateiksime kitą pavyzdį:

Koks katinas? Kur snaudė? Kada snaudė? Kaip snaudė?

Katinas snaudė.

Juodas katinas vakare ramiai snaudė prie krosnies.

Arba

Vakare prie krosnies ramiai snaudė juodas katinas.

Du pirmuosius (pagrindinius) sakinio žodžius *katinas* ir *snaudė* bei žodžius, kuriems kėlėme klausimus iš veiksmažodžio, galime kaitalioti vietomis – sakinio prasmė nepasikeis.

Kiti pavyzdžiai:

Kur tupėjo?

Koks žvirblis?

Kada tupėjo?

Dar koks žvirblis?

Kaip tupėjo?

Tupėjo žvirblis.

Krūmė visą naktį tyliai tupėjo liūdnas ir alkanas žvirblis.

Kaip nusileido?

Koks mėnuo?

Kur nusileido?

Dar koks mėnuo?

Kada nusileido?

Nusileido mėnuo.

Pamažu už miško rytą nusileido didelis ir linksmas mėnuo.

(Ryte tyliai į jūrą nusileido jaunas ir išbalęs mėnuo. Liūdnas, apsiniaukęs mėnuo vidurnaktį pamažu nusileido už miško.)

Suskirstykime tekstą sakiniais: pratybų sąsiuvinyje skaitome 2 pratimą ir aptariame sakinių ribas, (pradžią ir pabaigą), kaip sakome tuos sakinius (ramiai, klausiamo, ar reiškiamo kokius nors jausmus – baimę, stebimės ir pan.) Aptarę parašome reikiamus

VI

Teksto skirstymas
sakiniais. Skyrybos
ženklai sakinio
gale.

	<p>skyrybos ženklus:</p> <p>Giedriui kliba dantis. Reikės eiti pas dantų gydytoją. Oi, kaip baisiai Giedrius bijo danties traukimo! Ką daryti? Giedrius kūkčioja. Tėtis veža ir ramina sūnų. Štai tas baisusis dantų gydytojo kabinetas! Labai baltas krėslas, panašus į lovą. Giedrius sėdasi, užsimerkia ir išsižioja. Po minutės atsimerkia. Kas ten gydytojo delne? Juk tai Giedriaus dantukas!</p>
<p>VI Sakinių sudarymas.</p>	<p>Trečią pratimą skirkime trumpam savarankiškam darbui – pažiūrėkime, kaip kuris mokinyš geba sudaryti sakinius. Paskui visi pasitikrinkime. Žodžių tvarka sakiniuose gali skirtis.</p> <p>Pernai Gabija buvo Lietuvoje. Jūroje plaukioja daug jachtų. Tėtis man nupirko mažą šuniuką. Sename ažuole čiulba paukščiai.</p>
<p>VII Sakinių plėtimas.</p>	<p>Ketvirtame pratime pateiktas sakinyš, klausimai ir žodžiai, kuriais galima išplėsti šį sakinį. Mokiniai panašias užduotis jau atliko, šią gali atlikti poromis su suolo draugu ar drauge arba individualiai. Paaiškinkime trečiokams, kad visų žodžių, surašytų lapelyje, vartoti nebūtina – reikia pasirinkti. Pavyzdžiai:</p> <p>Linksmi vaikai vakar parke gražiai žaidė slėpynes. Laimingi vaikai sekmadienį kieme triukšmingai žaidė futbolą.</p> <p>Penktas pratimas – žaidimas sakiniaus. Reikia sukurti sakinių piramidę: pirmą sakinį Pavasaris. plečiame vis po vieną žodį, pavyzdžiui:</p> <p style="text-align: center;">Pavasaris. Atėjo pavasaris. Atėjo šiltas pavasaris. Anksti atėjo šiltas pavasaris Netikėtai anksti atėjo šiltas pavasaris. Netikėtai anksti šiemet atėjo šiltas pavasaris.</p>
<p>VIII Kaip patys gebame sudaryti sakinius?</p>	<p>Žinoma, gali būti ir kitokių variantų.</p> <p>Šeštąs pratimas – paprastų, pranešančiųjų, sakinių ir klausimų rašymas. Kiekvienas mokinyš turi sugalvoti apie save tris sakinius ir paklausti tris klausimus bendraamžio ar bendraamžės, pavyzdžiui:</p> <p style="text-align: center;">Aš esu Rugilė. Gyvenu Čikagoje. Mano</p> <div style="border: 1px solid black; background-color: #e1f5fe; padding: 5px; width: fit-content; margin-left: auto; margin-right: auto;"> <p>Priminkime, kaip laiške rašome, kai kreipiamės: <i>Tu, Tavo, Jūs</i> ir pan.</p> </div>

	tėvai lietuviai. Koks Tavo vardas? Kur gyveni? Ką mėgsti veikti?
--	---

2 tema. Žaidžiame sakiniiais

Tikslas – skaityti tekstus, kuriuose yra įvairių sakinių, sakinių su derinimo klaidomis, žaisti sakiniiais, sudarinėti sakinius, juos plėsti, rašyti skyrybos ženklus, mokytis taisyti netaisyklingus sakinius:

- skaitys Nijolės Jankutės pasakojimą „Keista kalba“;
- aptars pasakojimo veikėjų kalbą, kuo ji ypatinga;
- klausysis ir mokysis skaityti Sigito Poškaus ištrauką „Karalius kuria įstatymus“ iš pjesės „Šokanti karvė“;
- mokysis skaityti ištrauką vaidmenimis, aptars ištraukos savitumą;
- taisyys sakinių sudarymo klaidas;
- patys sudarys įvairius sakinius, juos rašys;

Priemonės: Vad. P. 132–133. Pr. 2. P. 46–47.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Pirmo teksto skaitymas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - veikėjų kalbos aptarimas, - sakinių taisymas. <p>II</p> <p><i>Gramatinės vadovėlio užduotys.</i></p> <p>III</p> <p><i>Eiliuoto dramos</i></p>	<p>Tema tęsia pirmąją – analizuojami kūrinių sakiniai, jais žaidžiama, atliekamos įdomiosios užduotys. Mokiniai skaitomuose tekstuose ras ir netaisyklingų sakinių, mėgins juos taisyti. Tokių netaisyklingų pavyzdžių pateikiame tikslingai – tegul mokiniai įsitikina, kad žodžius sakiniuose reikia ne bet kaip vartoti, o juos derinti vieną su kitu, kitaip galime nesuprasti minties, kuri reiškia sakiniu.</p> <p>Skaityme Nijolės Jankutės pasakojimą „Keista kalba“ iš mokiniams jau žinomos knygos „Kelionė į septintą stotį“ (P. 38–39). Prisimenamos veikėjos Karilė ir teta Teodora. Perskaitykime miestelio žmonių dialogus. Kas nustebino Karilę? Raskime netaisyklingus sakinius. Kodėl žmonės taip kalba, Karilei paaiškina teta: tie žmonės belinksniai. Žodis paaiškintas žodynėlyje. Tie žmonės nemoka kaityti daiktavardžių ir jiems priklausančių žodžių (IV klasėje mokiniai susipažins su linksniais ir linksniavimu). Visi kartu ištaisykime netaisyklingus miestelio žmonių sakinius: <i>O aš einu pirkti pieno. Nebeturiu pusryčiams. Pas siuvėją. Siuva man ilgą suknelę. (Man siuva ilgą suknelę.) O aš suknelę pirkau krautuvelyje.</i></p> <p>Galime dar kartą prisiminti sakinio intonaciją – rasti tekste ir nurašyti sakinių, kuriais klausiama ir kuriais ramiai kas nors pasakoma: <i>Kur skubi? Kur bėgi? Miestelis buvo pilnas žmonių.</i> Kita užduotis – iš pateiktų pavienių nesuderintų žodžių sudaryti 3 sakinius. Mokiniams reikės pamėginti derinti žodžius vieną su kitu: <i>Vaikai mėgsta ledus. Per gatvę bėga didelis šuo. Vakar mes žiūrėjome įdomų filmą.</i> (Sakinių žodžių tvarka gali būti ir kitokia.)</p> <p>Eiliuotą dramos ištrauką turėtų raiškiai perskaityti mokytojas. Būtinai</p>
---	---

<p>teksto klausymas.</p>	<p>perskaitykime scenos aprašymą (parašyta kursyvu). Pasiaiškinkime retesnius žodžius – jie yra žodynėlyje. Po to tegul mokiniai skaito po eilutę ir aiškinasi, kas joje rašoma. O rašomi visai paprasti dalykai: žuvys plaukia, paukščiai skrenda, vaikas geria šiltą pieną ir t. t. Pasirodo, kad tai karaliaus įstatymai. Juokingi ar ne? Galime mėginti suskaičiuoti, kiek „įstatymų“ sukūrė karalius, o sekretorius užrašė. Išmokime skaityti šią ištrauką vaidmenimis: vienas vaikas skaito sekretoriaus žodžius, o kitas – karaliaus.</p>
<p>IV Žaidimas sakiniiais.</p>	<p>Pažaiskime teksto sakiniiais: karaliaus diktuojamus 6 įstatymus perrašykime paprastais trumpais sakiniiais. Pavyzdys yra vadovėlyje. Dar įdomiau yra žaisti su pratybų sąsiuvinio 1 pratimo tekstu. Reikia perskaityti Rudnosiuko sutrumpinimus ir juos iššifruoti:</p> <p><i>Kartą gyveno policininkas geras. Jis stovėjo viduryje gatvės ir rašė eilėraščius gražius be galo...</i></p> <p><i>Ežy, man labai skauda pilvą, atvažiuok ir atvežk piliuliy.</i></p>
<p>V Taisome sakinius.</p>	<p>Perskaitykime antro pratimo užduotį. Tegul mokiniai mėgina ją atlikti savarankiškai, paskui visi kartu pasitikrina.</p> <p style="text-align: center;">iau oje</p> <p style="text-align: center;">Aš gimti Kanada. Mano vardas Tomas. Mano</p> <p style="text-align: center;">ė ius is is</p> <p style="text-align: center;">šeima didelis. Aš turiu du broliai ir trys seserys.</p> <p style="text-align: center;">a</p> <p style="text-align: center;">Mano tėtis kalbėti angly kalba, o mamytė angly ir</p> <p style="text-align: center;">i iu</p> <p style="text-align: center;">truputis lietuviškai. Aš norėti išmokti kalbėti lietuviškai.</p> <p style="text-align: center;">os iu a</p> <p style="text-align: center;">Mano seneliai yra iš Lietuva. Aš norėti aplankyti Lietuva.</p>
<p>VI Sudarome įvairios intonacijos sakinius.</p>	<p>Perskaitykime, kas parašyta plakatėlyje „Mokomės!“. Kiekvienas mokinys tegul sugalvoja ir parašo užduotyje nurodytus sakinius. Paskui aptarkime ne tik sakinius (ar taisyklingai suderinti žodžiai sakiniuose), bet ir skyrybos ženklus sakinių gale.</p>
<p>VII Namų darbai.</p>	<p>Namų darbų užduotys skirtos sakinių sudarymui, jų klausimams ir plėtimui.</p>

1 pratimo Vytauto V. Landsbergio tekstas – vėl apie Rudnosiuką: mokinys jį perskaito ir pabraukia ilgiausią sakinį, o jis yra visa antroji teksto pastraipa. 2 pratime pateikta užduotis – suskirstyti tą ilgą sakinį į trumpesnius:

Šiandien rūkas Vilniuje kaip Londone. Vilnelė putoja kaip Niagara. Neryje tarsi Nile turškiasi išbadėję krokodilai. Gedimino bokštas pasviro kaip Pizos. Lietuvos kino studija persikėlė į Holivudą. Juokingi ir mokiniui įdomūs sakiniai!

Dar viena jau mokiniui pažįstama užduotis – išplėsti sakinius, kurie paimti iš skaitytų kūrinių (3 pratimas). Pavyzdys pateiktas. Kitus sakinius galima išplėsti taip (kiekvienas mokinys šią užduotį atliks pagal savo jėgas): *Vasarą darbščios bitės iš pievų gėlių renka saldų nektarą. Mano vaško kumelaitė netikėtai pasibaidė. Didelis ir sunkus akmuo plaukia Nemunu. Molinė senutės puodyne sudužo į akmenis.* 4 pratime užkoduota mįslė. Jei mokinys išbrauks nereikalingą skiemenį *tra*, ją perskaitys ir įmins. Mįslė:

~~T~~rab~~ė~~traga ~~t~~ražir~~t~~ragas ~~t~~rapli~~e~~trani~~t~~raniu ~~t~~ra~~k~~etr~~a~~liu.

Bėga žirgas plieniniu keliu

T	R	A	U	K	I	N	Y	S
---	---	---	---	---	---	---	---	---

XIV skyrius. KO IŠMOKOME III KLASĖJE?

Tikslas – apibendrinti ir pakartoti, ką mokėsi III klasėje:

- prisiminti skaitytus kūrinius ir jų autorius, aptarti, kurie labiausiai patiko, pasitikrinti, kiek jų įsiminė;
- pakartoti lietuvių kalbos garsus;
- pakartoti daiktavardžius: daiktavardžių skaičių, giminę, klausimus, rašybą;
- pakartoti veiksmažodžius: veiksmažodžio laikus, klausimus, kaitymą, rašybą;
- pakartoti sakinius: kokios intonacijos būna sakiniai, sakinių skyrybos ženklus, žodžių derinimą.

1 tema. Gražiausi žodžiai, įdomiausios mintys

Tikslas – prisiminti skaitytus kūrinius ir jų autorius, aptarti, kurie kūriniai labiausiai patiko, kodėl, skatinti mokinius skaityti lietuviškas knygas:

- skaitys kūrinių ištraukas („Iš kokių kūrinių? Kas jų autoriai?“), pasakys kūrinius, jų autorius;
- vartys vadovėlį, prisimins kitus skaitytus kūrinius ir jų autorius;
- kiekvienas mokinys išsirinks jam labiausiai patikusį kūrinių, paaiškins, kodėl jis patiko;
- kalbės apie lietuvių vaikų rašytojus, kuriuos įsiminė;
- kalbės apie lietuvių rašytojų knygas, kurias turi namie ar kurios yra mokyklos bibliotekoje, numatys, ką skaitys vasarą;
- įsivertins skaitymo ir teksto supratimo gebėjimus.

Priemonės: Vad. P. 134. Pr. 2. P. 48–49.

Mokytojui.

I

*Skaitytų kūrinių
ištraukų
skaitymas: iš kur,
kas jų autoriai.*

Ši tema skirta prisiminti ir apibendrinti, ką trečiokai skaitė per visus mokslo metus. Vaikai prisimins lietuvių rašytojus, su kurių kūrinių ar jų ištraukomis susipažino vadovėlyje, o gal skaitė jų knygų. Tegul mokiniai varto vadovėlį, prisimena skaitytus kūrinius, kiekvienas išsirenka jam labiausiai patikusį. Dar svarbu kiekvienam įsivertinti skaitymo gebėjimus: skaitymo techniką ir kaip supranta perskaitytą tekstą. Tegul įvertina draugai, pats mokinys, savo pastabas pasako mokytojas. Raskime už ką pagirti kiekvieną mokinį, nekritikuokime, pasiūlykime paskaityti vasarą. Trečiųjų pasiekimus mokytojas gali surašyti į lenteles (žr. šios knygos priedą nr. 2).

Galime dirbti visi kartu, o galima susiskirstyti į grupes ir palenktyniauti, kuri grupė greičiau pasakys, iš kokių kūrinių paimtos vadovėlio 134 puslapio ištraukos ir kas jų autoriai. Galima susitarti, kiek laiko negalima vartyti vadovėlio, ir suskaičiuoti, kiek užduoties įvykdyta. Kad būtų patogiau, išdalykime mažus lipnius lapelius, kuriuose mokiniai užrašo kūrinių pavadinimą ir autorių ir prideda prie teksto. Kitas būdas – nukopijuoti vadovėlio puslapį ir tegul mokiniai pavadinimus ir autorius rašo prie ištraukų. Įsivertinkime, kaip prisimename skaitytus kūrinius ir jų autorius (vaikai tikrai visų neprisimins). Tada pasiūlykime pavartyti vadovėlį ir rasti likusius atsakymus. Taip vaikai prisimins visus skaitytus kūrinius.

Spindi ledinis langas,
Briedžio ragais išrašytas.
Janina Degutytė
„*Naujieji metai*“

Tai gražiai skambėjo žodžiai:
Laukas, pieva, kelias, upė.
Justinas Marcinkevičius „*Tai
gražiai mane augino*“

Kad ir pats mažiausias daiktas ar padaras gali būti svarbus.
Kęstutis Kasparavičius „*Visi daiktai svarbūs!*“

Debesėlius čiupinėja vėjas,
todėl jie tokie garbanoti.
Jonas Liniauskas „Ginčas“

Bet tas skambesys atsiliepdavo
kiekvieno širdyje. Ramybė ir
šventė įžengdavo į sielą.
*Antanas Ramonas „Sidabrinis
stirnelės varpelis“*

Tu jau didelis, gali gyventi tenai, viršuje, kur vėjas,
saulė ir paukščiai. Tik atsimink, tu turi bėgti į jūrą...
Janina Degutytė „Šaltinėlis“

O gal tu nori būti beraštis
kaip pilkas žvirblis?
*Rimantas Černiauskas
„Kažkas atsitiko“*

Tu poterį kalbėdama
Meldeisi už mane...
*Vincas Mykolaitis-
Putinas „Motinai“*

Trenktukė įkišo nosį į gretimą kambarėlį
– iš siaubo jai net plaukai sugulė.
Renata Šerelytė „Maumo namuose“

Kartą du marsiečiai sėdo
į skraidančią lėkštę,
užvedė variklį ir pakilo į
orą. Lėkštė labai garsiai
burzgė ir skleidė žalius
dūmus.
*Kęstutis Kasparavičius
„Marsiečiai“*

Pats medis eiti negali. Užtat
žmogaus rankos jam padeda.
*Rimantas Budrys „Ąžuolas ir
qžuoliukas“*

Spintoje labai gera žaisti slėpynes.
*Rebeka Una „Štai kaip atrodo
mano kambarys“*

Neilgai trukus palei takelį nudryko
skėčių, skėtelių, skėtaičių eilė. Raibo
akys nuo jų įvairybės.
*Vytautė Žilinskaitė „Skėčiai, skėteliai,
skėtaičiai“*

Angele sarge, mano mielas,
Saugok mane, tu man paskirtasis...
Rebeka Una „Išpuolis mokyklos kieme“

Oi, mirk iš juoko! Nei
tėtis, nei mama nežino,
kas yra giminės medis.
*Vytautas Račickas
„Giminės medis“*

Narsi širdis gali plakti ir
pilkos pelytės krūtinėj. Kailis
nesvarbu.
*Nijolė Kepenienė „Kailiai ir
širdys“*

O juk Jaunius nusipelnė
kapo, ir net ne paprasto, bet
didelio milžinkapio.
*Dalia Dilytė „Miško brolių
kalnelis“*

Aš toks apvalus, aš geltonas auksinis.
Aš riedu per kambarį kaip apelsinas...
Judita Vaičiūnaitė „Sviedinys“

Blogų vaikų nėra.
*Gendrutis Morkūnas „Ką
veiks neklaužados?“*

II

*Renkamės, kuris
kūrinys labiausiai
įsiminė, patiko.*

III

*Kryžiažodžio
sprendimas.*

Pasiūlykime mokiniams dar kartą pavartyti vadovėlį ir kiekvienam pasirinkti labiausiai patikusį kūrinį. Pasirinkęs tegul kiekvienas perskaito garsiai to kūrinio keletą sakinių, pasako, kodėl patinka tas kūrinys. Mokytojas gali stebėti, kaip mokinys skaito, pasižymėti.

Mokiniams patinka kryžiažodžiai. Pratybų sąsiuvinyje (1 pratimas) siūloma išspręsti kryžiažodį „LIETUVOS RAŠYTOJAI“. Susitarkime, kaip spręsimė – individualiai, grupėse ar visi kartu. Atlikime pratimo užduotį iki galo: tegul kiekvienas lapeliuose įrašo mylimiausio rašytojo pavardę, labiausiai patikusio kūrinio pavadinimą. Spręsdami kryžiažodį mokiniai prieš langelius gali parašyti rašytojo vardo pirmąją raidę (jo kryžiažodyje nerašėme, kad nebūtų per sunku).

Kryžiažodžio atsakymai:

Viktoras	MILIŪNAS
Violeta	PALČINSKAITĖ
Janina	DEGUTYTĖ
Leonardas	GUTAUSKAS
Rebeka	UNA
Antanas	VAIČIULAITIS
Gendrutis	MORKŪNAS
Kazys	SAJA

Vytautas	RAČICKAS
Tomas	DIRGĖLA
Renata	ŠERELYTĖ
Liutauras	DEGĖSYS
Neringa	VAITKUTĖ
Sigitas	POŠKUS

<p style="text-align: center;">IV</p> <p><i>Skaitymo gebėjimų pasitikrinimas.</i></p>	<p style="text-align: center;">Ona Kęstutis Rimantas</p> <p style="text-align: center;">JAUTAKĖ KASPARAVIČIUS ČERNIAUSKAS</p> <p>Likusius pratybų sąsiuvinio šios temos pratimus mokiniai gali atlikti klasėje arba namie (kartojimo skyriuje namų darbai nenurodomi, kad mokytojas, skirdamas užduotis, galėtų elgtis atsižvelgdamas į turimą laiką ir kaip jo mokiniams geriausia). Antro pratimo užduotis paaiškina mokiniui, kaip pasirengti skaityti tekstą klasėje. Jeigu jį skaitys namie, pagalbos gali kreiptis į namiškius. Draugai ir mokytojas įvertina skaitantįjį: ar skaito sklandžiai sakiniiais, ar žodžiais (stabelėja po kiekvieno žodžio) ar skaito skiemenuodamas (kadangi mokinys ruošėsi skaityti, skiemenuoti jau neturėtų, gal tik labai ilgus žodžius <i>įsivaizduokim, pavadintum</i>). Jeigu mokinys skaito namie, tegul jį įvertina namiškiai – kaip, jų manymu, vaikas skaito. Nenuliūdinkime prasčiau skaitančiųjų, o pasiūlykime daugiau paskaityti lietuviškų knygų vasarą. Trečio pratimo užduotys taip pat susiję su tekstu – išsiaiškinsime, ar mokinys supranta skaitomą tekstą: ar geba sugalvoti jo pavadinimą, atsakyti į teksto klausimus. Ketvirtas pratimas žaidybinio pobūdžio, vaikams gerai žinomas: apibrėžti savo ranką ir parašyti pirštų pavadinimus, kurie išvardyti skaitytame tekste.</p>
---	---

2 tema. Lietuvių kalbos garsai, žodžiai, sakiniai...

2 a tema. Lietuvių kalbos garsai

Tikslas – pakartoti lietuvių kalbos garsus, įsivertinti savo tarimą, numatyti, kaip jį tobulinti:

- skaitys Juozo Erlicko, Violetos Palčinskaitės posmus, įsivertins, kaip taria eilėraščio garsus;
- skaitytus posmus išanalizuos garsais: pasakys **balsius, priebalsius, dvibalsius**, ras žodį su **priebalsių minkštumo ženklu i**;
- pasitikrins, ar skiria lietuvių kalbos garsus: **balsius, priebalsius, dvibalsius**;
- pasitikrins, ar atpažįsta **priebalsių minkštumo ženklą i**, kaip moka rašyti žodžius su priebalsių minkštumo ženklu;
- kartos **ilguosius ir trumpuosius lietuvių kalbos balsius**, žodžių su jais rašymą;
- kartos žodžių su panašiai skambančiais priebalsiais rašymą;
- kartos žodžių su dvibalsiais rašymą.

Priemonės: Vad. P. 135. Pr. 2. P. 50–51.

<p><i>Mokytojui.</i></p>	<p>Mokytojai visada atkreipia dėmesį į mokinių tartį, taiso klaidas. Trečios klasės pabaigoje įvertinkime savo mokinius: kaip jie taria lietuvių kalbos garsus, ypač ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius. Būtinai pagirkime kad ir už mažiausią pažangą, pasiūlykime ir per vasaros atostogas nepamiršti tarties pratybų, pavyzdžiui kartoti kokį nors eilėrašį, juokavimą ar pan. Galime net atspausdinti pavyzdžių ir išdalyti mokiniams. Mokslo metų pabaigoje taip pat pakartojami lietuvių kalbos</p>
--------------------------	---

I

Eilėraščio skaitymas,
mokymasis raiškiai
skaityti.

garsai – ką apie juos mokiniai sužinojo, ko išmoko I – III klasėje. Ketvirtoje klasėje vaikai daugiau sužinos apie garsus ir, baigdami pradinę mokyklą, turės elementarų supratimą apie lietuvių kalbos garsyną.

Skirkime mokiniams laiko pasimokyti skaityti **Juozo Erlicko** eilėraščio posmus („**Upė tai ar kelias?**“). Tada paprašykime mokinių atidžiai klausytis ir labai aiškiai, raiškiai perskaitykime eilėrašį, kad jie girdėtų, kaip taisyklingai reikia tarti visus žodžius, ypač su dvibalsiu **ie**, su trumpaisiais ir ilgaisiais balsiais. (Kadangi su mišriaisiais dvigarsiais trečiokai dar nesupažindinami, jų garsai traktuojami atskirai kaip balsės ir priebalsės.)

Balsiai/balsės:

u ē a e a...

Dvibalsiai: ai ie...

Upė tai ar kelias?
Ar žiedai, ar sniegas...
Mėlynom akelėm
Vasara atbėga.

Priebalsiai/priebalsės:

p t r k l s...

Žodžiai su priebalsių
minkštumo ženklu:
kelias, akmenėliai

Pievoj ievos skraido,
Vaikas vaikos sliėką,
Kaip knygelėj raidės
Akmenėliai miega.

II

Pasitikriname, kaip
tariame lietuvių
kalbos garsus.

III

Eilėraščio garsų
analizė.

Svarbiausia šioje užduotyje – tarimas. Todėl visi chorą du tris kartus paskaitykime eilėraščio posmus. Tada galima pasiklausyti, kaip eilėrašį skaito ir jo garsus taria kiekvienas mokinys. Kiekvieną pagirkime už pastangas ir taktiškai paaiškinkime, kuriuos garsus reikėtų pasimokyti tarti.

Nagrinėkime eilėraščio garsus: tegul mokiniai skaito po žodį ar eilutę ir pasako **balsius/balses, priebalsius/priebalses, dvibalsius** ir jų raides, žodžius su **priebalsių minkštumo ženklu i**. Jei ties kuriuo nors garsu mokinys suklyps – suklys, tarkime jį, aiškinkimės, kaip jis tariamas: atvira burna ar lūpos beveik sučiauptos – jaučiame kliūtį burnoje.

IV

Pratybų sąsiuvinio
užduotys:

- eilėraščio
garsų
analizė,

Panaši užduotis atliekama pratybų sąsiuvinyje (1 pratimas), tik čia jau einama giliau – apie lietuvių kalbos garsus prisimenama viskas, ką mokėsi I – III klasėje. Pirmiausia perskaitykime **V. Palčinskaitės** eilėrašį „**Stogai**“, išsiaiškinkime mokiniams nežinomus žodžius (jeigu tokių yra), pasimokykime chorą skaityti eilėrašį. Tada analizuokime eilėraščio garsus. Mokytojas su mokiniais sprendžia, kaip bus atliekama užduotis – individualiai, o paskui pasitikrinama, ar dirbs kolektyviai. Pateikiame atliktas užduotis.

STOGAI ←

1. Eilėraščio pavadinimo priebalses
nuspalvinome rusvai, balses – melsvai,

dvibalsių raides – žalsvai.

Nuo stogų,
Nuo stogų
Linksmą pasaką seku.

2. Pirmo posmo trečios eilutės trumpuosius balsius žyminčias balses nuspalvinome šviesiai mėlynai (melsvai), ilguosius balsius žyminčias balses – tamsiai mėlynai (čia dar ir pabraukėme, kad būtų aiškiau).

Kur lietus per naktį šoko?
Čia, ant stogo,
Čia, ant stogo.

Katinas tingėt išmoko
Irgi čia,
Ant šilto stogo.

3. Tariame trečio posmo pirmos eilutės žodžius. Čia kietai tariamų priebalsių raides nuspalvinome rudai, minkštai tariamų – geltonai.

O prie kamino prigludę
Vėjai kalbina saulutę:

4. Nurašėme eilėraščio žodžius su priebalsių minkštumo ženklu:

– Tai bus džiaugsmo,
Tai bus juoko –
Nusirisk ant mūsų stogo!

čia, džiaugsmo

5. Nurašėme žodžius, kuriuose yra dvibalsių:

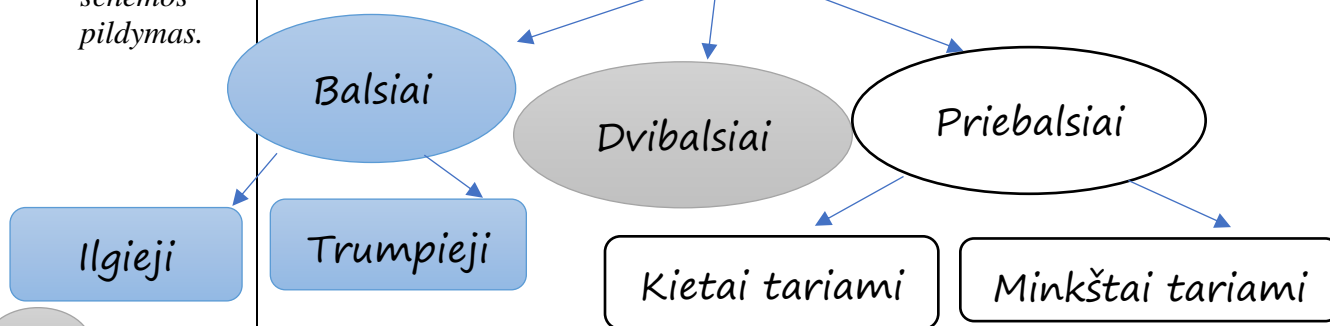
stogai, nuo, lietus, prie, vėjai, saulutę, tai, džiaugsmo, juoko

Violeta Palčinskaitė

Antrą pratimą atlikime visi kartu: apibendrinkime, ką žinome apie lietuvių kalbos garsus – užpildykime schemą:

- lietuvių kalbos garsų schemas pildymas.

LIETUVIŲ KALBOS GARSAI

V
Rašybos pratimai:
- ilgųjų ir trumpųjų balsių rašymas,

Kiti pratimai skirti pakartoti ir įtvirtinti žodžių, kurių rašyba nesiskiria nuo taisyklingo tarimo, rašymui (fonetinei rašybai). Visus pratimus galima atlikti individualiai, o paskui pasitikrinti arba kolektyviai.

Trečio ir ketvirto pratimų tekstuose reikia įrašyti praleistas balses. Jeigu mokiniai užduotį atliks savarankiškai, paaiškinkime jiems, kad aiškiai tartų kiekvieną žodį,

įsiklausytų, koks balsis – ilgasis ar trumpasis – tariamas, ir tik tada rašytų. Gali žodžius labai aiškiai diktuoti mokytojas, o vaikai kartoja ir įrašo atitinkamą balsę:

Buvo senis ir senutė. Susitarę bulves skuto. O
kai vakaras atėjo, sekti pasakas pradėjo. Buvo ...

u ū ū u ĳ y ū u e è ų ū ū ų
Aš ein__ mišk__. T__ lu, ram__. B__ t kas ten __ žia? Ži__ riu –
e è y i e è y i i y
s__ nas med__ s. Jo kamien__ – d__ delė drevė. O ten b__ tės
ū ų u ū ĳ y y i ĳ y y i i y
d__ zgia. Iš kur jos? J__ k sod__ bos tol__. Mat__ t, pal__ ko av__ lį.
e è u ų
Kv__ pia med__ s.

- panašiai
tariamų
priebalsių
rašymas,

Penktas pratimas leis mokiniam pasitikrinti, ar skiria panašiai skambančius lietuvių kalbos priebalsius. Tačiau tai dar ne priebalsių asimiliacijos (supanašėjimo) atvejai. Paprasčiausiai lietuvių kalbos skardieji ir duslieji priebalsiai (šių terminų trečioje klasėje dar nevartojame, su priebalsių supanašėjimu tik praktiškai susipažįstame mokydami būsimojo dažninio laiko veiksmažodžių rašybos) skamba panašiai. Mokiniai skaitys juokus, aiškiai tars kiekvieną žodį ir įrašys tinkamą priebalsę: kiekvienai priebalsių porai skirtos dvi eilutės, jose reikia bandyti tarti vieną iš duotos poros priebalsių:

b arba p	Bu vo bu vo kaip ne buvo: be brai u pėje pra žuvo.
g arba k	Kar vė g ervę sk rist vadino, g aidys kir minus aug ino.
d arba t	D ramblys ta sė šiaudų kė dę, ant jos d ramblio dė dė sė di.
ž arba š	Ž uvys š oko ir d ainavo, ž ąsysis š ešką pa sigavo.
z arba s	M usės z ujo, ra tą s uko, s uko, s uko, kaip ne suko!

Įrašę raides, galime aptarti, kokie čia juokai, kas yra nepaprasta.

- priebalsių
minkštumo
ženklų
rašymas,

Šeštasis pratimas – priebalsių minkštumo ženklų rašybai mokytis. Atlikime jį visi kartu. Labai svarbu mokytis taisyklingai tarti žodžių kietuosius ir minkštuosius priebalsius, jausti, girdėti jų tarimą. Be to, mokiniai jau turi žinoti, kad po visada minkštai tariamo priebalsio *j* minkštumo ženklas *i* nerašomas.

<p>- <i>dvibalsių rašymas.</i></p>	<p>Dan(įu)tė ir T(įo)mas ž(iū)rėj(įo) filmą. Staiga sužaibav(įo), sudundėj(įo). Pradėj(įo) lyti. T(įo)mas išj(įu)ngė televizor(ių), Dan(įu)tė pasislėpė von(io)je. Ji labai bij(įo) žaib(įo). Brol(iu)kas nesij(įuo)kė iš ses(įu)tės. Jis j(įą) ramino.</p> <p>Septinto pratimo tekste mokiniai įrašys dvibalsių raides. Ir vėl aiškiai tariamas kiekvienas žodis, įsiklausoma, įrašomos tinkamo dvibalsio raidės.</p> <p>Mamytė liepė man nupirkti pieno, duonos ir sviesto. Aš dūkau kieme su draugais ir labai nenorėjau eiti. Parašiau laiškelį, pririšau prie pintinės. Ją padaviau savo mokytam šuniui Reksui. Tuoj šuo grįžo su pintine kaulų. Visi juokėsi.</p>
------------------------------------	--

2b tema. Lietuvių kalbos žodžiai: daiktavardžiai

Tikslas – pakartoti lietuvių kalbos daiktavardžius: daiktavardžių skaičių, giminę, klausimus, kaitymą, rašybą:

- skaitys **Gendručio Morkūno** tekstą „**Po savaitės...**“, pasakys jo temą;
- skaitytame tekste ras **daiktavardžius**, pasakys jų **skaičių** ir **giminę**;
- skaitys ir analizuos **Viktoro Miliūno** tekstą (pratybų sąsiuvinyje), pasakys jo temą, sugalvos pavadinimą;
 - išanalizuos skaityto teksto daiktavardžius: į kokius klausimus jie atsako, kokia jų giminė, koks jų skaičius;
 - kartos daiktavardžių klausimus, kaitys daiktavardžius;
 - prisimins įvairių vardų, pavadinimų rašymą didžiąja raide;
 - kartos daiktavardžių galūnių rašybą.
- apibendrins, ką žino apie daiktavardžius;

Priemonės: Vad. P. 135. Pr. 2. P. 52–53.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Teksto skaitymas ir</i></p>	<p>Pakartojama, ką trečiokai mokėsi apie daiktavardį. Mokytojui labai svarbu išsiaiškinti, ar vaikai tekste atpažįsta daiktavardžius, ar supranta, ką jie pavadina (aplinkos daiktus, gyvūnus, augalus, žmones, reiškinius ir kt.), kurios jie giminės, kokio skaičiaus, kaip moka kelti daiktavardžių klausimus, rašyti daiktavardžių galūnes, o svarbiausia – ar geba tinkamai vartoti daiktavardžius savo kalboje. Visa tai ir kartojama: darbas pradedamas vadovėlyje, tęsiamas pratybų sąsiuvinyje.</p> <p>Lietuvių kalbos daiktavardžių kaitymo (linksniavimo) sistema sudėtinga, ne su visais jos tipais trečiokai susipažino, ne visus galūnių rašybos atvejus mokėsi. Todėl šis darbas bus tęsiamas ir ketvirtoje klasėje.</p> <p>Skirkime mokiniams laiko perskaityti trumpą Gendručio Morkūno tekstą „Po</p>
---	--

<p><i>aptarimas.</i></p>	<p>savaitės...“. Išsiaiškinkime nežinomus žodžius. Tada aptarkime jo temą (apie berniuką ir atostogas, Bernardas prie jūros, laimingas berniukas ir pan.). Tegul vaikai paspėlioja, kodėl Bernardas smėlyje parašė tokius žodžius (gali prisiminti, kaip jie patys jaučiasi nuvažiavę prie jūros).</p>
<p style="text-align: center;">II</p> <p><i>Daiktavardžiai tekste:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - jų skaičius, - giminė. 	<p>Atliekame gramatinę užduotį. Kad visi mokiniai prisimintų, ką mokėsi apie daiktavardį, šią pirmą užduotį galime atlikti visi kartu. Iš teksto išrenkame 10 daiktavardžių, parašome jų skaičių ir giminę. Prisiminkime, kad daiktavardis, kuris reiškia vieną daiktą, yra vienaskaitos, o kuris reiškia daugiau negu vieną, yra daugiskaitos skaičiaus. Jeigu nežinome, kokios giminės daiktavardis, žiūrime, kuris žodis - tas ar ta – jam tinka, pavyzdžiui: tas lagaminas, ta jūra.</p>
<p style="text-align: center;">III</p> <p><i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - teksto skaitymas, aptarimas, 	<p>Teksto daiktavardžiai: (po) <i>savaitės</i> – vns., mot. g. (skaičius aiškus tik iš sakinio, teksto); <i>Bernardo</i> – vns., vyr. g. (berniuko vardas); <i>tėvams</i> – dgs., vyr. g.; <i>atostogos</i> – dgs., mot. g. (šis daiktavardis turi tik daugiskaitą); <i>vasarą</i> – vns., mot. g.; <i>jūros</i> – vns., mot. g.; <i>lagaminus</i> – dgs., vyr. g. <i>kopas</i> – dgs., mot. g.; <i>vietą</i> – vns., mot. g.; <i>žmonių</i> – dgs., vyr. g.; <i>pėdų</i> – dgs., mot. g. <i>raidėmis</i> – dgs., mot. g.; <i>smėlyje</i> – vns. vyr. g.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - nurodytų daiktavardžių radimas tekste, 	<p>Pratybų sąsiuvinyje daiktavardžius kartojame detaliau. Užduotys gali būti atliekamos individualiai, grupelėmis arba silpnoje klasėje kolektyviai. Atlikus užduotį, ji aptariama.</p> <p>Skaitomas 1 pratimo tekstas, pasakoma jo tema (apie krankliuką, krankliukas, žmonės ir krankliukas). Mokiniai gali sugalvoti skirtingus pavadinimus („Krankliukas Pėteris“, „Pėteris“, „Žvejo krankliukas“ ir pan.).</p>
<ul style="list-style-type: none"> - daiktavardžių nagrinėjimas. 	<p>Gramatinė užduotis – rasti ne bet kokius daiktavardžius, o tik tuos, kurie pavadina žmones, gyvūnus ir jų kūnų dalis.</p> <p><u>Pėteris</u> – <u>krankliukas</u> tokiu vardu. Juodas kaip derva, mažomis <u>akutėmis</u>. Pernai pavasarį <u>žvejys Englinas</u> ėjo per pušyną ir rado iš lizdo iškritusį. Parsinešė namo, augino, jaukino. Kai pirmą kartą išleido į kiemą, šis dairėsi į pušyną, į marias, į <u>žmones</u>. <u>Žvejys</u> paklausė, kaip jam patinka šis pasaulis. <u>Krankliukas</u> atsitūpė <u>žvejui</u> ant <u>peties</u> ir kažką į <u>ausį</u> pasakė. <u>Žvejys</u> liepė nuo tos dienos <u>krankliuką</u> vadinti <u>Pėteriu</u>.</p> <p><u>Pėteris</u> buvo naminis <u>paukštis</u>. Ne kaip <u>višta</u>, žinoma. Jis ir skraidė, ir krankė kaip <u>kranklys</u>. Visiems <u>žmonėms</u> jis labai patiko. O <u>vaikams</u> užvis labiausiai.</p> <p>Toliau prisimenami daiktavardžių klausimai, jų giminė ir skaičius (2 pratimas): mokiniai turi iš skaityto teksto išrašyti 9 daiktavardžius ir parašyti kiekvieno daiktavardžio klausimą, giminę ir skaičių:</p> <p><i>krankliukas</i> – kas?, vyr. g. vns.; <i>vardu</i> – kuo?, vyr. g. vns.; <i>derva</i> – kas?, mot. g., vns.; <i>akutėmis</i> – kuo? mot. g., vns.; <i>pavasarij</i> – ką? (kada?), vyr. g., vns.; <i>žvejys</i> – kas?, vyr. g., vns.; <i>Englinas</i> – kas?, vyr.</p>

IV

Žinių apie daiktavardį apibendrinimas.

g., vns.; (*per*) *pušyną* – ką (*per* ką?), vyr. g., vns.; (*iš*) *lizdo* – ko? (*iš* ko?, *iš* kur?), vyr. g., vns.; *kartą* – ką?, vyr. g., vns.; (*i*) *kiemą* – ką? (*i* ką?, *kur?*), vyr. g., vns. ir t. t.

Jeigu mokiniams dar per sunku nagrinėti daiktavardžius su žodžiais *per*, *i*, *iš* (su prielinksniais, bet jų dar nežino), galima pasiūlyti imti daiktavardžius be jų (*pasaulis*, *žvejui*, *krankliuką*, *Pėteriu*, *paukštis*, *višta*, *žmonėms* ir kt.)

Visi kartu atliekame 3 pratimą – užpildome schemas:

V

Daiktavardžių kaitymas.

Kaip mokiniai, keldami klausimus, geba kaityti daiktavardžius? Visi kartu žodžiu atlikime 4 pratimą. Pavyzdys, kaip jį atlikti, pateiktas. Paverskime šią užduotį žaidimu: kaitykime žodžius grandinėle arba vienas mokinys sako daiktavardžio klausimą, kiti – daiktavardžius, kurie atsako į tą klausimą, ir sakinius. Sakiniai labai svarbūs, kad trečiokai ne tik formaliai kaitytų daiktavardžius, bet ir mokytųsi juos vartoti.

Kiti pratimai skirti daiktavardžių rašybai. Pirmiausia pakartokime vardų, pavadinimų rašymą – 5 ir 6 pratimas.

VI

Daiktavardžių rašymas didžiąja raide.

KAIP ATSIRADO LIETUVIŲ PAVARDĖS

Senovėje lietuviai vadinosi tik vardais – Vytautas, Mažvydas, Radvilas, Kęstutis, Algirdas, Birutė, Laima, Gabija, Vaiva... Vėliau tame pačiame kaime atsirado keli Vyteniai, keli Daugardai... Prie vardo reikėjo paaikškinimo. Tada kalvis Vytenis tapo Vyteniu Kalviu, o jo

VII

Daiktavardžių galūnių rašybos kartojimas.

sūnus – Kalvaičiu. Krikštijami lietuviai gavo šventus vardus: Jonas, Petras, Ona, Marija... Iš šių vardų vėliau atsirado pavardės: Jonaitis, Petraitis, Jonaitytė, Petrailytė...

Dar viena užduotis – parašyti Lietuvos miestų, upių ir ežerų pavadinimų (6 pratimas) pavyzdžių. Jeigu mokiniai jų nežino, gali pažiūrėti į Lietuvos žemėlapi. 5 miestų pavadinimai: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys (arba kt.)

5 upių pavadinimai: Nemunas, Neris, Šešupė, Nevėžis, Merkys (arba kt.)

5 ežerų pavadinimai: Platelių, Dusia, Metelys, Vištytis, Sartai (arba kt.)

Visi kartu prisimename, kaip patikrinti daiktavardžių galūnių rašybą – aptariame plakatėlius **Prisimename!** prie 7 pratimo. Tada mokiniai savarankiškai atlieka šį pratimą, po to visi kartu patikrina. Galima ir kitaip – mokiniai iš eilės skaito sakinius arba mokytojas diktuoja pratimą, o trečiokai aiškina, kokią raidę ir kodėl reikia rašyti.

Gatvėje (kur? kame?) daugybė žmonių (*n* tariame minkštai, rašome priebalsių minkštumo ženklą *i*; dgs. ko?) ir automobilių (*l* tariame minkštai, rašome priebalsių minkštumo ženklą *i*; dgs. ko?). Štai vaikas neša lagaminą (ką?). Mergina per petį (per ką?) persimetusi rankinę (ką?). Mamytė stumia dvynuką (ko? kieno?) vežimėlį (ką?). Vežimėlyje (kur? kame?) miega du mažyliai (ko? mažylio, tai kitose galūnėse **ia**). Prie ledų (dgs., prie ko?) kavinės stovi močiutė. Matyt, močiutei (ko? močiutės, tai kitose galūnėse **e**) parūpo ledai. Jos pintinėje (kur? kame?) raudonuoja obuoliai (ko? obuolio, tai kitose galūnėse **ia**). Jauna moteris žiūri į gėles (ko? gėlės, tai kitose galūnėse **e**), pasodintas vazose (kur? kame?). Stotelėje (kur? kame?) sustoja autobusas. Vieni keleiviai (ko? keleivio, tai kitose galūnėse **ia**) išlipa, kiti įlipa. Būreliai (ko? būrelio, tai kitose galūnėse **ia**) vaikų traukia į parką (į ką? kur?) .

2c tema. Lietuvių kalbos žodžiai: veiksmažodžiai

Tikslas – pakartoti lietuvių kalbos veiksmažodžius: veiksmažodžių klausimus, laikus, kaitymą, rašybą:

- skaitytame **Gendručio Morkūno** tekste ras **veiksmažodžius**, pasakys jų klausimus ir **laiką**;
- pakeis teksto veiksmažodžių laiką;
- pratybų sąsiuvinyje skaitys įvairius tekstus, ras veiksmažodžius, pažymės jų laiką ir klausimus;
- kaitys įvairių laikų veiksmažodžius;
- kartos veiksmažodžių galūnių rašybą.
- apibendrins, ką žino apie veiksmažodžius;

Priemonės: Vad. P. 135. Pr. 2. P. 54–55.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p>I</p> <p><i>Veiksmažodžiai tekste:</i></p> <ul style="list-style-type: none">- jų radimas tekste, klausimai, kodėl vartojami, <p>- kaip geba vartoti įvairių laikų veiksmažodžius.</p> <p>II</p> <p><i>Pratybų sąsiuvinio užduotys:</i></p>	<p>Kartojama ir apibendrinama, kas buvo mokytasi apie veiksmažodį: veiksmažodžio reikšmė, klausimai, veiksmažodžio laikai, kaitymas, vartojimas pasakojime, sakinyje. Trečioje klasėje daug dėmesio buvo skirta esamajam ir būtajam kartiniam veiksmažodžio laikui, kiek mažiau – būtajam dažniam ir būsimajam, tačiau ir šiuos laikus buvo mokytasi vartoti kalboje. Lietuvių kalbos veiksmažodis sudėtingas, nelengva jo rašyti, todėl jo bus mokomasi ir ketvirtoje klasėje.</p> <p>Gendručio Morkūno tekstas mokiniams jau pažįstamas, todėl toliau tęsiamos gramatinės užduotys. Pirmiausia mokiniai randa 5 veiksmažodžius ir pasako jų klausimus, pavyzdžiui: <i>prasidėjo</i> – ką veikė?, <i>nuvažiavo</i> – ką veikė?, <i>nulėkė</i> – ką veikė?, <i>susirado</i> – ką veikė?, <i>nebuvo</i> – ką veikė? (kas pasakyta apie žmones?), <i>išvedžiojo</i> – ką veikė? Kaip matome, tekste vartojami būtojo kartinio laiko veiksmažodžiai, kurie atsako į klausimą <i>ką veikė?</i> Tegul mokiniai savais žodžiais paaiškina, kodėl tekste vartojami būtojo kartinio laiko veiksmažodžiai (nes rašoma jau apie buvusius įvykius, apie tai, kas jau buvo, praėjo).</p> <p>Kaip trečiokai geba vartoti įvairių laikų veiksmažodžius, parodys kita užduotis: reikia skaityti tekstą ir būtojo kartinio laiko veiksmažodžius paversti a) esamojo laiko veiksmažodžiais, b) būsimojo laiko veiksmažodžiais, du pirmuosius pasakyti būtoju dažniniu laiku. Kad mokiniams būtų lengviau, galima vieną du pavyzdžius parašyti lentoje: <i>prasidėjo</i> – <i>prasideda</i>, <i>prasidės</i>, <i>prasidedavo</i>; <i>nulėkė</i> – <i>nulekia</i>, <i>nulėks</i>, <i>nulėkdavo</i> ir t. t.</p> <p>Pirmiausia pakartokime visus veiksmažodžio laikus. Stipresnėje klasėje mokiniai galbūt pajėgūs šias užduotis atlikti savarankiškai, o silpnesnėje atlieka visi kartu. Skaitykime 1 pratimo eiliuotą tekstą, trumpai pasiaiškinkime jo turinį (ar mokiniai pažįsta minimus paukščius), raskime ir pabraukime veiksmažodžius. Lapelyje reikia parašyti klausimą, į kurį atsako posmo veiksmažodžiai, ir jų laiką.</p>
---	---

<p>- <i>esamojo laiko veiksmazodžiai,</i></p>	<p><u>Šoka</u> šarka, <u>šoka</u> varna, <u>šoka</u> visi paukščiai, ir tas garnys ilgasparnis, ir tas <u>kleketuoja</u>, gervė <u>trimituoja!</u> <i>Kazys Boruta</i></p>	<p><i>Ką veikia? Esamasis laikas</i></p>
<p>- <i>būtojo kartinio laiko veiksmazodžiai,</i></p>	<p>Lygiai taip pat skaitykime 2 pratimo eiliuotą tekstą, išsiaiškinkime nežinomus žodžius, atlikime užduotis: Tetervinas <u>ūžė</u>, <u>malė</u>, genys stuobry gūžtą <u>kalė</u>, kuosa <u>rinko</u> šile uogas, strazdas <u>švilpė</u> lizde nuogas, o kikilis laibakojis iš smagumo <u>kratė</u> kojas. <i>Kazys Boruta</i></p>	<p><i>Ką veikė? Būtaasis kartinis laikas</i></p>
<p>- <i>būsimojo laiko veiksmazodžiai,</i></p>	<p>Skaitomas 3 pratimo posmas, išsiaiškinami nežinomi žodžiai, randami veiksmazodžiai, užpildomas lapelis: Gandre gandrinike, Pelkių šeiminike, Kada <u>vesi</u> pačią, Kada <u>kviesi</u> svečią? Kur svečius <u>sodinsi</u>, Kuo gi juos <u>vaišinsi</u>? <i>Zita Gaižauskaitė</i></p>	<p><i>Ką veiksi? Būsimasis laikas</i></p>
<p>- <i>būtojo dažninio laiko veiksmazodžiai.</i></p>	<p>Pakartokime ir būtajį dažninį laiką – atlikime 4 pratimą (kas nori, jį gali atlikti po 2-o pratimo). Perskaitykime K. Kasparavičiaus tekstą, jį pasiaiškinkime, aptarkime (ištrauka iš knygos „Sapnų katytė“, visa tai lyg sapnas). Atlikime gramatines užduotis: Rytais senelė <u>kepavo</u> bandeles. Ir tada pro kaminą <u>išvinguriuodavo</u> kvapnūs dūmų kamuoliai. Rausvi, kvepiantys braškėm, kai bandelės <u>būdavo</u> įdarytos braškių uogiene, ir gelsvi – kai persikų džemu. Jei <u>kepavo</u> bandeles su abrikosų cukrinukais, dūmai <u>būdavo</u> švelniai oranžiniai</p>	

kaip rytmečio saulė, o jei su obuoliais – geltoni.

Kęstutis Kasparavičius

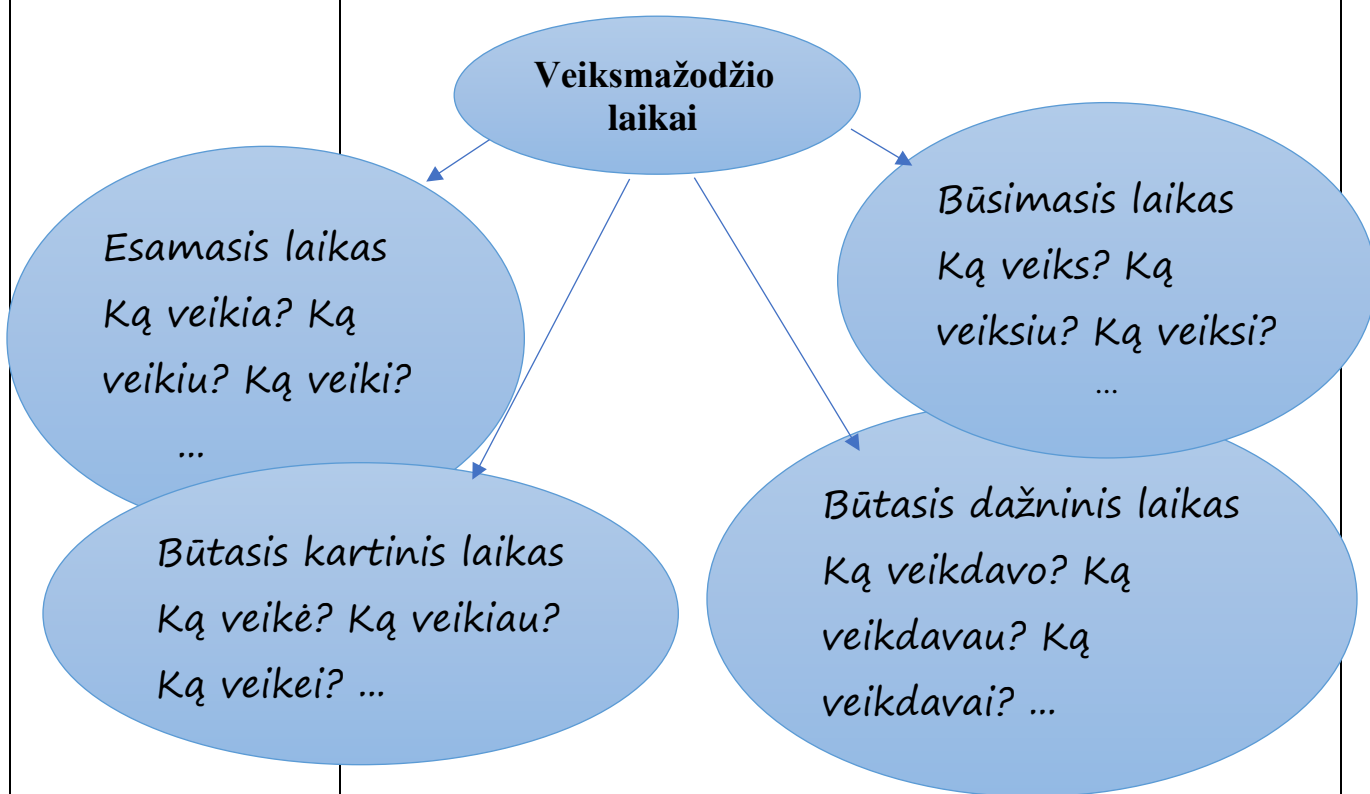
*Ką veikdavo? Būtais
dažninis laikas*

Išsiaiškinkime, kodėl šiame tekste vartojami būtojo dažninio laiko veiksmažodžiai. Labai gražiai pasako pirmasis žodis *rytais*, taigi senelė bandeles kepėdavo kiekvieną rytą, tai kartodavosi, būdavo dažnai.

Pakartoję visus pagrindinius veiksmažodžio klausimus, veiksmažodžio laikus, juos apibendrinkime – visi kartu užpildykime schemą (5 pratimas):

III

*Veiksmažodžio laikų
apibendrinimas.*

IV

*Veiksmažodžių
kaitymas
(asmenavimas).*

Šešto pratimo eilėraštyje mokiniai randa veiksmažodžius. Šis tekstas pasirinktas veiksmažodžių esamojo ir būtojo kartinio laiko asmenavimo pradžiai – jame rašoma: *aš sakau, aš pavargau* ir t. t.

Oi, oi, oi! Aš jums sakau:
Aš be galo pavargau.

Įkritau ryte į balą.
Po pietų apliejau stalą.

Vakare kaip koks stuobrys
Nepataikiau į duris.

Kai trenkiaus į durų staktą,
Tai susimušiau sau kaktą.
Violeta Palčinskaitė

Išasmenuokime po vieną esamojo ir būtojo kartinio laiko veiksmažodį:

Aš sakau, tu sakai, jis sako, ji sako, mes sakome, jūs sakote, jie sako, jos sako.

Aš pavargau, tu pavargai, jis pavargo, ji pavargo, mes pavargome, jūs pavargote, jie pavargo, jos pavargo.

Galima iš teksto pasirinkti daugiau veiksmažodžių arba sugalvoti patiems ir juos išasmenuoti raštu arba žodžiu.

Būtojo dažninio laiko ir būsimojo laiko veiksmažodžius siūloma asmenuoti tik žodžiu (8 pratimas), nes mokiniam gali būti dar per sunku rašyti minėtas veiksmažodžių formas.

Veiksmažodžių kartojimą baigiame rašybos užduotimi (9 pratimas). Mokytojas, atsižvelgdamas į klasės lygį, sprendžia, kaip mokiniai atliks šį pratimą. Jeigu dirbame visi kolektyviai, rašykime kaip aiškinamąjį diktantą – tegul mokiniai iš eilės komentuoja praleistų raidžių rašymą. Jeigu dirbama individualiai, pabaigus pasitikrinama, aptariama.

Vakar aš parašiau (ką veikiu?, dvibalsis **au** po minkštai tariamo priebalsio) laišką seneliams. Paklausiau (ką veikiu?, dvibalsis **au** po minkštai tariamo priebalsio) apie jų sveikatą, kaip jiems sekasi. O tu ar parašei (ką veikė? *paklausė*) laišką savo seneliams? Juk žadėai (ką veikė? *žadėjo*) greit parašyti. Mūsų seneliai visada labai laukia (ką veikia?) laiškų. Ir mes laukiamo (ką veikiame?) laiškų iš Lietuvos. O jie ilgai keliauja

V

Veiksmažodžių
rašybos kartojimas.

<p style="text-align: center;">VI</p> <p><i>Dėl namų darbų.</i></p>	<p>(ką veikia?)!</p> <p>Anksčiau mūsų šeima kas vasarą skrisdavo (skristi) į Lietuvą. Kai lėktuvas nusileisdavo (nusileisti) Vilniuje, senelis pasitikdavo (pasitiko, pasitikti) mus aerouoste. Jis verkdamo (verkė, verkti) iš džiaugsmo.</p> <p>Ką iš kartojimo puslapių mokytojas skiria namų darbams, sprendžia pats. Galima skirti tuos pratimus, kurių galbūt nespėjo atlikti klasėje. Galima ir visai neskirti namų darbų – juk pavasaris. Galimos ir individualios užduotys tiems mokiniams, kuriems dar sunkiau sekasi. Tikslingiausia būtų susitarti, kad šie mokiniai papildomai paskaitytų.</p>
---	---

2d tema. Lietuvių kalbos sakiniai

Tikslas – pakartoti lietuvių kalbos sakinį: sakinio intonaciją, skyrybos ženklus, sakinio žodžių klausimus, sakinio sudarymą, plėtimą:

- skaitys V. Račicko tekstą „Edvardukas jau ketvirtoje klasėje“, aptars teksto sakinius, jų skyrybos ženklus;
- skaitys ir analizuos tekstą (pratybų sąsiuvinyje), pasakys jo temą, jį atpasakos;
- aptars skaityto teksto sakinius;
- aiškinsis, kokie žodžiai sudaro sakinį;
- sakinio žodžiams kels klausimus, prisimins, į kokius klausimus gali atsakyti sakinio žodžiai;
- kartos, kaip plečiami sakiniai, juos plės;
- sudarys sakinius;
- sudarys sakinių planą rašiniui pasirinkta tema;
- parašys rašinėlį.

Priemonės: Vad. P. 135. Pr. 2. P. 56–58.

<p><i>Mokytojui.</i></p> <p style="text-align: center;">I</p> <p><i>Teksto skaitymas, sakinių aptarimas.</i></p>	<p>Nors apie sakinį mokiniai kalbėjo palyginti neseniai, siūlome dar kartą stabtelėti ties šia tema. Sakinio intonavimo, ženklų rašymo sakinio gale problemos bendros visoms kalboms. Todėl vaikai tikrai turi supratimą apie sakinį iš anglų kalbos pamokų. Daugiau dėmsio skirkime lietuvių kalbos sakinio sudarymui, sakinio žodžių klausimams ir sakinio plėtimui.</p> <p>Raiškiai perskaitykime trumpą Vytauto Račicko knygos „Kita šlepetės istorija“ (V.: LRSL, 1998. P. 6) ištrauką. Aptarkime ištraukos sakinius. 1–3 pranešamuosiuose sakiniuose pasakoma informacija paprastai, pranešama, jie skaitomi ramiu balsu, kuris pradžioje sakinio kyla, pabaigoje nusileidžia, gale rašomas taškas (<i>Edvardukas jau ketvirtoje klasėje. Mokosi Karaliaus Mindaugo mokykloje. Tai pati geriausia mokykla Vilniuje.</i>) Ketvirtu sakiniu klausiama: <i>Netikit?</i> Balsas kyla, žodis pabrėžiamas, gale rašomas klaustukas. Jeigu sakinyje turėtų klausiamąjį žodį, būtų pabrėžiamas minčiai svarbesnis</p>
--	---

II

Pratybų sąsiuvinio užduotys:

- teksto skaitymas, jo tema,
- žodžiai, kurie sudaro sakinį,
- sakinio žodžių klausimai,
- sakinio plėtimas,

žodis (Palyginkime: *Ar netikit?* *Ar jūs manimi netikit?* *Ar jūs manimi netikit?* *Ar jūs manimi netikit?*) Paskutiniu sakiniu liepiama, raginama, balsas pakeliamas: *Na, tai nueikit pas Tikį, ir jis patikins!* Gale – šauktukas. Šias intonacijos subtilybes aptarti nebūtina, svarbiausia mokytis raiškiai kalbėti ir skaityti.

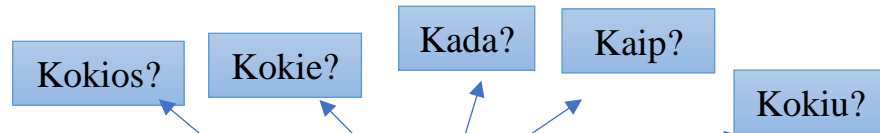
Pratybų sąsiuvinyje skaitomas **Vytauto Tamulaičio** tekstas apie vasarą, pasakoma jo tema (vasara, nuostabi vasara, džiaugiamės vasara ir pan.). Tekste žodžiais nupieštas nuostabus vasaros vaizdas. Aptarkime jį, pasiūlykime mokiniams papasakoti, ką jie mato skaitydami šią ištrauką (jeigu bus neaiškių žodžių, išsiaiškinkime).

Toliau pakartokime, kas sudaro sakinį – atlikime 2 pratimą:

Pievos ir laukai kvepia medumi. Pakelėm žaliuoja jovarai. Kiekvieną vakarą ilgai skamba dainos. Jų aidas skardi slėniuose ir miškuose.

Taigi kiekviename sakinyje yra **daiktavardis**, kuris atsako į klausimą **kas?** (pirmame net du), ir **veiksmazodis**. Galime pasakyti mokiniams, kad tas daiktavardis, kuris atsako į klausimą **kas?**, yra tarsi koks sakinio veikėjas (IV klasėje sužinos apie veiksnį), o veiksmazodis parodo, **ką** tas veikėjas **veikia**, **veikė** arba **veiks**.

Tačiau sakiniuose yra ir daugiau žodžių, kurie atsako į įvairius klausimus: trečiame pratime pateiktas pavyzdys:

Žalios pievos ir platūs laukai vakare labai kvepia šviežiu medumi.

Greta plakatėlyje surašyti dažniausi sakinio žodžių klausimai. Jų gali būti ir daugiau (atsiverskime 44–45 sąsiuvinio puslapį). Panašiai išplečiame kitus sakinius (gali mokiniai palenktyniauti, kuris ar kuri grupė parašys ilgiausią sakinio variantą).

Skamba dainos. Vakaris skamba dainos. Šiltais vasaros vakarais kaime skamba gražios dainos. Gražiais ir šiltais vasaros vakarais sename kaime gražiai skamba liūdnos ir linksmos jaunimo dainos. Ir pan.

Žaliuoja jovarai. Prie kelio žaliuoja aukšti jovarai. Prie plataus kelio visą vasarą žaliuoja aukšti ir šakoti seni jovarai.

Berنيukas bėga per pievą. Mažas berniukas bėga per žalią pievą. Mažas linksmas berniukas greitai bėga per plačią žalią pievą.

Žiogeliai groja smuikais. Žali žiogeliai vakarais groja savo mažais smuikais. Žali maži žiogeliai tyliais vasaros vakarais garsiai groja savo skambiais nematomais smuikais.

Žinoma, trečiokai taip neišplės sakinių, bet ir už bandymus reikia pagirti.

<p>- <i>kūrybinis darbas – rašinėlis apie vasarą.</i></p>	<p>Sakinio kartojimą baigiame kūrybiniu darbu – rašinėliu apie vasarą. Pirmiausia pasirinkime arba sugalvokime temą (4 pratimas), tada parašykime rašinėlio planą (5 pratimas). Jeigu mokiniai rašinėlį rašys kolektyviai, tai planą sudaro visi kartu. Jeigu rašys kiekvienas savo temą, planą sudaro kiekvienas. Būtinai perskaitykime paaiškinimą lapelyje. Tai lyg atmintinė, patarimai, apie ką rašyti, užuominos. Susitariame, kur ir kada rašysime rašinį. Gali būti labai įvairių variantų: visi kartu rašo klasėje (siūlo sakinius, juos aptariame, rašome lentoje ir sąsiuviniuose), kiekvienas rašo namie, kitą savaitę skaito draugams, aptariame.</p>
---	--

VII TESTAS – baigus III klasę

Tikslas – įsivertinti rašytinės lietuvių kalbos pasiekimus baigus lituanistinės mokyklos III klasę: kaip skaito ir supranta tekstą, kaip geba sukurti savo tekstą; kokios lietuvių kalbos gramatikos žinios: ką žino apie daiktavardį ir jam priklausančius žodžius, apie veiksmažodį, kaip geba vartoti daiktavardžius ir veiksmažodžius, juos taisyklingai rašyti :

- skaitys ir atliks teksto supratimo užduotis;
- parašys pasakojimą pagal paveikslėlių seriją;
- ras tekste daiktavardžių, juos išnagrinės;
- ras tekste veiksmažodžių, pažymės jų laiką;
- pasitikrins žodžių rašybos gebėjimus.

Priemonės: Vad. P. 4–135, Pr. sąs.1. P. 58–60.

<p><i>Mokytojui.</i></p>	<p>Kaip ir kiti testai, šis, paskutinis, mokslo metų testas gali būti atliekamas klasėje arba namie. Svarbu, kad kiekvienas mokinys pats įsivertintų, ką jis pasiekė per visus mokslo metus šeštadieninėje lituanistinėje mokykloje, ką išmoko dirbdamas su vadovėlio „Aš – trečiokas“ komplektu. Tikrinamos tik rašytinės kalbos žinios, nes testas – rašytinis. Kaip mokinys kalba, t. y. kokie jo sakininės kalbos pasiekimai, mokytojas žino, nes mokinį stebėjo ir vertino, su juo bendravo visus mokslo metus, todėl reikėtų tai aptarti su mokiniu ir jo tėvais.</p> <p>Teste visų pirma tikrinami patys svarbiausi mokinio gebėjimai – teksto suvokimo ir rašymo, nes per teksto suvokimą ir sudarymą savaime atsiskleis vaiko žodynas, gebėjimas vartoti daiktavardžius bei veiksmažodžius (juos kaityti, t. y. derinti sakinyje, rašyti).</p> <p>Kadangi trečioje klasėje jau buvo mokomasi elementarios gramatikos, kita testo dalis skirta patikrinti, kaip mokinys įsisavino tą gramatikos kursą: kaip atpažįsta daiktavardžius, jiems priklausančius žodžius, kelia jų klausimus, kaip skiria daiktavardžių skaičių ir giminę; kaip atpažįsta veiksmažodžius, skiria jų laikus.</p> <p>Mokytojams visada labai rūpi vaiko rašybos gebėjimai – ar jis nedaro klaidų. Rašybos taisyklėms visus mokslo metus buvo skiriama daug dėmesio. Todėl teste yra užduotis patikrinti, kaip mokinys geba taikyti išmoktas rašybos taisykles, t.</p>
--------------------------	---

I

Testo užduočių paaiškinimas.

y. išmokus žodžių rašybos atvejus rašyti be klaidų.

Pirma užduotis – perskaityti tekstą – ištrauką iš mokiniams jau žinomos Julijos Švabaitės-Gylienės knygos „Gabriuko užrašai“. Žodžiai taip pat visi jau turėtų būti žinomi, nes ne kartą vartoti I – III klasėje aptariant įvairias su gyvūnais susijusias temas. Kaip mokinys suprato šį pasakojimą, išaiškės atliekant 1a, 1b, 1c, 1d užduotis.

Antra užduotis – parašyti pasakojimą apie kačiuko nuotykį pagal trijų paveikslėlių seriją. Pasakojimas turi būti ne mažiau kaip 3 sakinių. O kiek daugiau – neribojama. Kadangi ši užduotis kūrybinė, kol kas siūlome jos balais nevertinti. Tegul kiekvienas vaikas pasidžiaugia savo pasakojimu, nelygina jo su kitais, galbūt parašytais daug geriau. (Ateityje, jeigu mokytojai bus kitos nuomonės, bus atsižvelgta.) Netgi galima kiekvienoje klasėje susitarti, kiek balų skirsime už šį rašinėlį, ir visiems skirti po lygiai.

Kitos testo užduotys skirtos gramatikai. 3 užduotis – iš teksto apie kačiuką nurašyti 6 daiktavardžius, juos išnagrinėti, kaip jau yra nagrinėję daug kartų. 4 užduotis – parašyti klausimus su daiktavardžiais pavartotiems žodžiams (tai būdvardžiai, su kuriais trečiokai dar tik pradėjo pažinti, nesimokė teorijos, o tik vartoti praktiškai). 5 ir 6 užduotys skirtos veiksmažodžiams, panašias užduotis vaikai atliko, kai ėjo veiksmažodžio temas. Atliekdami 7-ą užduotį mokiniai turės taikyti išmoktas žodžių rašybos taisykles ir įrašyti praleistas raides.

II

Testo atsakymai.

Testo atsakymus mokiniai ras pratybų sąsiuvinio 60 puslapyje. Pasitikrins ir įsivertins užduotis balais, o paskui juos susiskaičiuos. Kadangi kūrybinę užduotį vieni vertins, kiti – ne, bendro galimų balų skaičiaus nepateikėme.

Atsakymai:

1a. „Pūkutis“, „Renkame kačiuko vardą“, „Kaip mes rinkome kačiuko vardą“ ir pan.

1 b. Aprašymas prasideda sakiniu „Iš tikro mūsų kačiukas visai ne rainas.“, baigiasi sakiniu „Apie tas jo akis lyg pieštuku apvesti juodi ratukai.“

1c. + krūtinė, kaklas, pilviukas balti, + akys didelės kaip kokie kukuliai, + ant nugarytės šviesiai rudi, juodi ir balti lopinėliai.

1 d. + kačiukas buvo minkštas kaip pūkas.

2. Pagal kiekvieną paveikslėlį reikia parašyti nors po vieną sakinį, pavyzdžiui:

Kartą Pūkutį vijosi didelis šuo. Pūkutis šoko į medį. Berniukas jį iškėlė iš medžio. Pilnesnis variantas: Kartą Pūkutis išėjo į kiemą. Jį pamatė didelis kaimynų šuo. Tas šuo puolė Pūkutį, pradėjo garsiai loti. Pūkutis labai išsigando ir šoko į medį. Jis įsilipo aukštai, o išlipti bijo. Tupi ant šakos ir gailiai miaukia. Tada atėjo Aldutės broliukas ir iškėlė Pūkutį iš medžio.

3. kačiukui – kam?, vns., vyr. g.; **vardą** – ką?, vns., vyr. g.; **Rainiukas** – kas?, vns., vyr. g.; **Aldutė** – kas? vns., mot. g.; **krūtinė** – kas? vns., mot. g.; **kojytės** – kas? dgs., mot. g.; (gali būti ir kiti žodžiai)

4. Rainas (koks?), ilgi (kokie?), žalios (kokios?)

5. Esamojo laiko veiksmažodžiai: *esu, išauga, nukerta, iškulia, sumala*; būtojo kartinio laiko: *tarė, įkaitinau, nukalė, suarė, pasėjo*; būsimojo laiko: *iškeps, kvėpės, neprilygs*.

	<p>6. <i>Nukalti – nukaldavo, suarti – suardavo, išaugti – išaugdavo, nukirsti – nukirsdavo.</i></p> <p>7. Vasarą, pievose, parkuose, gėlių, kvepia žiedai, miške raudonuoja, samanų, kelia, kepures, paukščiai, čiulba, švilpauja, dainuoja, girdėjai, suokia, matei, pilką paukštelį, garsų.</p>
--	--

PASKUTINĖ MOKSLO METŲ IR VADOVĖLIO TEMA – ATISISVEIKINIMAS

Tikslas – pasidžiaugti visus mokslo metus tarpusavyje trukusiu bendravimu lietuvių kalba ir su vadovėliu „Mes – trečiokai“ bei pasiekimais mokantis lietuvių kalbos.

<i>Mokytojui.</i>	<p>Kiekviena mokykla ir kiekviena klasė turi savitas mokslo metų baigimo tradicijas. Vadovėlis siūlo, kaip atsisveikinti su juo. Tačiau kiekvienas mokytojas, kiekviena klasė gali tai daryti savaip. Mūsų manymu, svarbu kartu su mokiniais pasidžiaugti kad ir mažiausiais pasiekimais mokantis lietuvių kalbos ir nuteikti vaikus vasarą žaidžiant, keliaujant, ilsintis nepamiršti lietuvių kalbos: ja kalbėti, skaityti lietuviškas knygas.</p>
<i>Mokiniam.</i>	<p>Visi kartu chorą pasimokykime skaityti Marcelijaus Martynaičio eilėrašį (be pavadinimo) (P. 136), aptarkime jo esmę: eilėraštyje gražiai įprasminama meilė Lietuvai, jos kalbai. Gali vaikai pasakyti, kas jiems gražu, ką jie jaučia skaitydami šį eilėrašį. Galima ir paprasčiausiai patylėti, o paskui dar kartą visiems tik perskaityti tuos du prasingus posmus.</p> <p>Perskaitykime vadovėlio linkėjimus. Jie visi skirti kiekvienam vaikui, visi svarbūs. O svarbiausias vadovėlio linkėjimas yra susijęs su lietuvių kalba ir perrašytas iš poeto eilėraščio: „tegul nepabosta kasdieną mokytis lietuviškus žodžius“.</p>

PRIEDAI

1 priedas. Lietuvių kalbos sandara

1 plakatas. Lietuvių kalbos garsai

Plakate pateikiamas lietuvių kalbos garsų skirstymas, su kuriuo mokiniai susipažino I – III klasėje. Ši schema nepilna, nes trečiokai dar nesimokė mišriųjų dvigarsių, su jais susipažins ketvirtoje klasėje. Kadangi pradinių nesupažindinami su fonetine transkripcija (specialiais garsų ženklais), tenka kai kuriuos garsus žymėti raidėmis: **a** ilgąjį garsą žymime **a** raide ir **ą** nosine, **e** ilgąjį garsą žymime **e** raide, ir **ę** nosine, **y** ilgąjį garsą žymime dar ir **į** nosine raide, **ū** ilgąjį – ir **ų** nosine.

Schema galima padidinti ir pasikabinti klasėje arba mokinys nukopijuotą ją gali turėti ant suolo.

2 plakatas. Daiktavardis

Šis plakatas primins trečiokams, ką jie mokėsi III klasėje apie daiktavardį. Kadangi neįmanoma sutalpinti visų tipų daiktavardžių kaitymo pavyzdžių, plakate pateikiami tik dažniausiai vartojami.

3 plakatas. Daiktavardžio rašybos taisyklės

Rašybos taisyklės šiek tiek supaprastintos, kad vaikams būtų lengviau įsidėmėti. Tačiau nereikia taisyklių mokytis atmintinai – pakaks pasižiūrėti, žinoti vieną kitą pavyzdį.

4 plakatas. Veiksmažodis

Svarbiausia, kad šiame plakate mokiniai ras visų veiksmažodžio laikų asmenavimo pavyzdžius ir galės pagal juos kaityti kitus veiksmažodžius.

5 plakatas. Veiksmažodžio rašybos taisyklės

Veiksmažodžių rašybos taisyklės pateiktos sutrumpintos. Naudingiausia mokiniams – pavyzdžiai. Pagal juos galės rašyti ir kitus veiksmažodžius.

(Toliau žiūrėti naujame puslapyje.)

o oras, voras, vaiko
kelionė, kelio, jojo

ė ėda, mėta, gėlė

a (ą) akys, lapo, lapą
ąžuolo, javo, koja

e (ę) eglė, lekia, lėkęs
Kęstutis, garbė

y (į) ypač, kyla, ausys
kely(je), širdy(je)
įnašas, mįslė, pušį

ū (ų) ūdra, lūpa, liūdna,
ačiū, akių, jūra, sauju

b batas, labas, robotas

d darbas, kada, dūmas

g galva, gultas, guolis

k kopa, takas, lakūnas

l lapas, lūpa, malonus

m mažas, namas, mums

n naras, noras, ponų

p parkas, proga, lapų

r ramus, rūmas, dabar

s saga, supo, namas

t takas, rūta, stogas

v vakaras, tavo, vokas

z zurza, zondas

ž žaibas, mažas, gražus

Ilgieji

Kietai tariami

Prieš a, (ą), ai, au, o, u, ū
(u), ui uo garsus

LIETUVIŲ KALBOS GARSAI

Balsiai

Dvibalsiai

Priebalsiai

Trumpieji

Minkštai tariami

Prieš ė, e (ę), i, ie, y, (i)
garsus.

a aš, kas, mama
kelias, žalia

e ežys, mesti, name

i ima, šilas, turi

u upė, šukos, imu
lašiuukas, lietučiu

ai aidas, kaimas, vaikai
keliai, mojai

au ausys, laukas, buvau
siautė, kėliau, jautė

ei eiti, greitas, matei

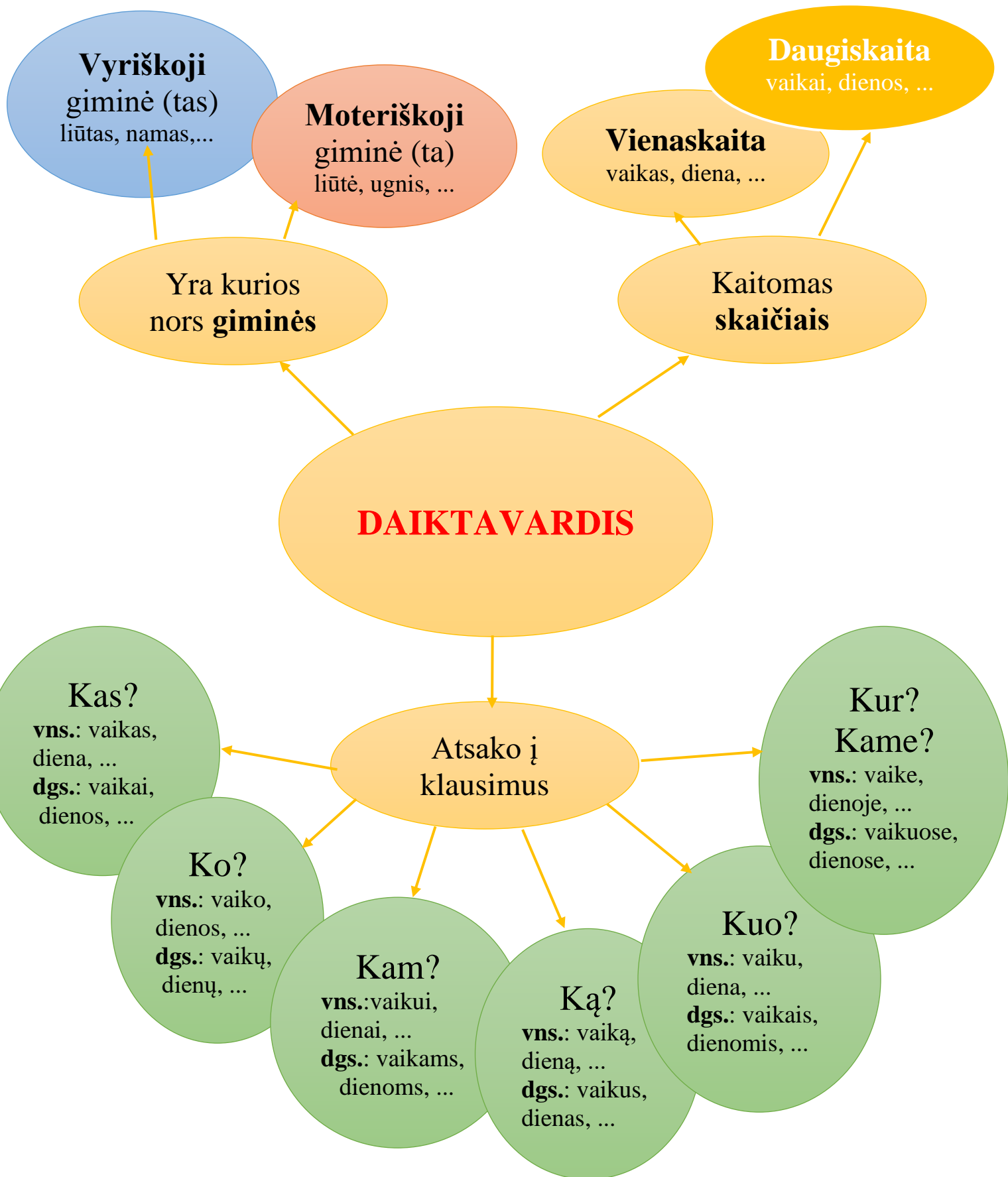
ui uiti, puikus, laikui
kiškiui

ie ieva (tariame jieva)
pienas, namie

uo uodas, puodas, akmuo
liuoksi, juodas

j – visada tariamas minkštai
Kai prieš a, u, ū, o, (ai, au, ui,
uo) tariami minkštai, rašomas
priebalsių minkštumo ženklas.

kėlė, lėlytė, kelia, įvykiai,
švieselė, mergelė, eži, ežiukė,
kiškis, liūtė, vėžlių, svajonė,
berželio, bitė, širdyje, jūra,

Daiktavardžio rašybos taisyklės

1

Jei vienaskaitos daiktavardis atsako į klausimą **ką?**, jo gale rašome nosinę raidę:

-ą, -ę, -į, -ų, -(i)ų

lap**ą**, kat**ę**, med**į**, sūn**ų**, traktori**ų**

2

Jei daugiskaitos daiktavardis atsako į klausimą **ko?**, jo gale rašome nosinę raidę:

-ų, -(i)ų

vaik**ų**, puš**ų**, žoli**ų**, kompiuteri**ų**

3

Jei vienaskaitos ar daugiskaitos daiktavardis atsako į klausimą **kur? kame?**, jo gale rašome **-e**

name**e**, klasėj**e**, kelyj**e**, miestuose**e**

4

Jei vienaskaitos daiktavardis atsako į klausimą **kas?** ir jo galūnė **-ė**, (**ko?** -ės), tai visur kitur rašome **e (-ę)**

kėd**ė** – kėd**e**i, kėd**ę**, kėd**e**, kėd**es**

5

Jei vienaskaitos daiktavardis atsako į klausimą **ko?** ir jo galūnė **-io**, (-ios) tai visur kitur, kur girdime **e**, rašome **ia**
broli**o** – broli**ai**, broli**ams**, broli**ais**
kel**io** – kel**iai**, kel**iams**, kel**iais**
vyšni**os** – vyšni**a** (kas?), vyšni**ai**, vyšni**ą**,
vyšni**a** (kuo?), vyšni**as**

Aš kalu, keliu, tyliu, rašau
Tu kali, keli, tyli, rašai
Jis kala, kelia, tyli, rašo
Ji kala, kelia, tyli, rašo
Mes kalame, keliame, tylime, rašome
Jūs kalate, keliate, tylite, rašote
Jie kala, kelia, tyli, rašo
Jos kala, kelia, tyli, rašo

Esamasis laikas

Aš kalsiu, kelsiu, tylėsiu, rašysiu
Tu kalsi, kelsi, tylėsi, rašysi
Jis kals, kels, tylės, rašys
Ji kals, kels, tylės, rašys
Mes kalsime, kelsime, tylėsime, rašysime
Jūs kalsite, kelsite, tylėsite, rašysite
Jie kals, kels, tylės, rašys
Jos kals, kels, tylės, rašys

Būsimasis laikas

VEIKSMAŽODIS

Būtasias kartinis laikas

Aš kaliau, kėliau, tylėjau, rašiau
Tu kalei, kėlei, tylėjai, rašei
Jis kalė, kėlė, tylėjo, rašė
Ji kalė, kėlė, tylėjo, rašė
Mes kalėme, kėlėme, tylėjome, rašėme
Jūs kalėte, kėlėte, tylėjote, rašėte
Jie kalė, kėlė, tylėjo, rašė
Jos kalė, kėlė, tylėjo, rašė

Būtasias dažninis laikas

Aš keldavau, tylėdavau, rašydavau
Tu keldavai, tylėdavai, rašydavai
Jis keldavo, tylėdavo, rašydavo
Ji keldavo, tylėdavo, rašydavo
Mes keldavome, tylėdavome, rašydavome
Jūs keldavote, tylėdavote, rašydavote
Jie keldavo, tylėdavo, rašydavo
Jos keldavo, tylėdavo, rašydavo

Veiksmožodžio rašybos taisyklės

1

Esamojo laiko veiksmožodžiai:

ką veikia? – galūnė **-ia**, po j **-a**:

lek**ia**, švieč**ia**, moj**a**, kovoja

lek**ia** + **me** = lek**iame**, švieč**ia** + **te** = švieč**iate**

2

Būtojo kartinio laiko veiksmožodžiai:

ką veikiau? galūnė **-iau** (dvibalsis **-(i)au**)

ką veikėi? lėk**ei** galūnė **-ei**, nes **ką veikė?** lėk**ė**

šviet**ei**, nes šviet**ė**; raš**ei**, nes raš**ė**

moj**ai** galūnė **-ai**, nes moj**o**

kovoj**ai**, nes kovoj**o**, joj**ai**, nes joj**o**

3

Būtojo dažninio laiko veiksmožodžiai:

ką veikdavo? lėk**davo**, nes pakeitus žodį – lėk**ė**

liep**davo**, nes liep**ė**

ves**davo**, nes vesti

neš**davo**, nes neš**ė**

2 priedas. Mokinių pasiekimų lentelės

Kad mokslo metų pabaigoje mokytojui būtų lengviau apibendrinti trečiųjų lietuvių kalbos mokymosi rezultatus, siūlome tris mokinių pasiekimų lenteles. Jose surašyti tik patys svarbiausi mokinių gebėjimai,

1 lentelė. **Kalbėjimo ir skaitymo** pasiekimai

Mokinio vardas	Žodynas	Dalyvavimas pokalbiuose	Pasakojimas	Kalbos taisyklingumas	Skaitymo technika	Teksto supratimas	Teksto atpasakojimas	Kitos pastabos

2 lentelė. **Žodžių rašybos, sakinio, teksto sudarymo pasiekimai**

Mokinio vardas	Ilgųjų ir trumpųjų balsių, dvibalsių rašymas	Priebalsių, minkštumo ženklo <i>i</i> rašymas	Daiktavardžių vns. <i>ką?</i>	Daiktavardžių dgs. <i>ko?</i>	Daiktavardžių vns. ir dgs. <i>kur? kame?</i>	Veiksmažodžių es. l. <i>ką veikia?</i>	Veiksmažodžių būt. k. l. <i>ką veikei?</i>	Sakinio sudarymas	Teksto sudarymas

3 lentelė. **Kalbos sandaros supratimas**

Mokinio vardas	Skiria lietuvių kalbos garsus: balsius, priebalsius, dvibalsius	Atpažįsta daikta-vardžius tekste, kelia jų klausimus	Pasako daikta-vardžio giminę, skaičių	Kaito daikta-vardžius pagal klausimus	Atpažįsta veiksmažodžius tekste, kelia jų klausimus	Skiria veiksmažodžio laikus	Kaito veiksmažodžius pagal klausimus	Kelia klausimus sakinio žodžiams, išplečia sakinį

3 priedas. Vadovėlio komplekto literatūros šaltiniai

Literatūros šaltiniai pateikti ir vadovėlio, ir abiejų pratybų sąsiuvinių gale. Juos pateikiame ir mokytojo knygoje, kad pedagogui būtų po ranka, čia pat. Be to, čia tekstas surašytas netaupant vietos, todėl ir informacija naudotis bus patogiau. Žinodamas vadovėlio, pratybų sąsiuvinio kūrinio, jo ištraukos šaltinį, mokytojas gali tą knygą surasti mokyklos ar asmeninėje bibliotekoje ir perskaityti visą tekstą vaikams ar panaudoti jį kaip papildomą medžiagą.

Vadovėlio kūrinų šaltiniai

- P. 6** Marcinkevičius J. Eilėraščiai. Mažosios poemos. V: Vaga, 1974. P. 270.
- P. 7** Degutytė J. Pelėdžiuko sapnas. V.: Vaga, 1969. P. 35–37.
- P. 10** Morkūnas G. Blusyno pasakojimai. V.: Nieko rimto. 2008. P. 102–103.
- P. 11** Dirgėla T. Apie raganos Šiokios tokios vaikus. V.: Dominicus Lituanus. 2018. P. 38–39.
- P. 12** Kasparavičius K. Trumpos istorijos. V.: Nieko rimto. 2006. P. 7.
- P. 14** Račickas V. Šlepetė-3. V.: V. Račickas, 2000. P. 14–17.
- P. 17** Jonynienė S. Lietuvos laukai. Chicago, 2005. P. 22, P. 23.
- P. 18** Gaižauskaitė Z. Kur keliauji, debesėli. Kaunas, Aušra, 2008. P. 54.
Erlickas J. Aš moku augti: eilėraščiai ne suaugusiems. V.: Tyto alba, 2003. P.101.
Černiauskas R. Slieko pasaka. V.: Versus aureus, 2007. P. 17.
Jautakė O. Ponia Pelargonija. V.: Kronta, 2009. P. 67.
- P. 20** Liniauskas J. Suvyniota diena, arba Kokio dydžio būna didelė meilė. V.: Alma littera, 2011. P. 88.
- P. 21** Černiauskas R. Slieko pasaka. P. 45.
- P. 22** Lietuvių tautosaka. T. 5. V.: Mintis, 1968. P. 662–683.
- P. 23** Degutytė J. Saulėtos dainelės. V.: Vaga, 1972. P. 14.
- P. 26** Una R. Kiemo seklys Tomas (ir Valius ~~kartais~~). V.: 2017. P. 16–21.
- P. 27** Šerelytė R. Trenktukė – liūno vaikas. P. 13–15.
- P. 28** Adomaitytė G. Debesėlis ieško vardo. V. 2017. P. 19.
- P. 29** Žilinskaitė V. Nebijokė. V.: Vaga, 2000. P. 35–39.
- P. 32** Kasparavičius K. Trumpos istorijos. P. 23.
- P. 33** Palčinskaitė V. Skersgatvio palangės. V.: Alma littera, 2003. P. 231.
- P. 34** Genys. 1986, Nr. 12. P. 2–3.
Kandrotas V. Laikrodžių istorijos. Kaunas: Terra Publica, 2011. P. 28–29.
Kasparavičius K. Apie daiktus. Trumpos istorijos. V.: Nieko rimto, 2013. P. 28.
- P. 36** Liniauskas J. Pelyčių maratonas. V.: LRSL, 2018. P. 29.
- P. 37** Balys J. Raštai. T. 2. V.: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2000. P. 41–43.
Sužeistas vėjas. Sudarė Norbertas Vėlius. V.: Vyturys, 1987. P. 186.
- P. 38** Baltrukonytė J. Torčiukas ant debesėlio. Stebuklo namo istorijos. V.: Alma littera, 2013. P. 38– 54.
- P. 40** Palčinskaitė V. Sapnų taškuota sraigė. V.: Vaga.: 1997. P. 13.
- P. 42** Ramonaitė V. Ažuolėlis. Skaitiniai. Vadovėlis III klasei. Kaunas, 1990. P. 46–48.
- P. 43** Lietuvių tautosaka. T 5. P. 244.
- P. 44** Palčinskaitė V., Saja K. Dėmesio Žiūrėk į mane. V.: Alma littera, 2013. P. 43–44.
- P. 45** Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 155.
- P. 48** Una R. Labas, aš Tadas. V.: Alma littera, 2017. P. 12–13.
- P. 49** Marcinkevičius J. Laukinė kriaušė. V.: Vaga, 1982. P. 93.
- P. 50** Kepenienė N. Pupyte ir jūra, ir sriuba. Klaipėda: Libra Memelensis, 2007. P. 8–10.
- P. 51** Miliūnas V. Evalduko metai. V.: Versus aureus, 2007. P. 14–18.
- P. 52** Račickas V. Penktoji šlepetė plius: apysaka. V.: Vytautas Račickas, 2011. P. 22–25.

- P. 53** Lietuvių tautosaka T. 5. P.164.
- P. 54** Jonynienė S. Lietuvos laukai. P. 79.
- P. 55** Buračas B. Lietuvos kaimo papročiai. V.: Mintis, 1993. P. 122 – 150.
- P. 56** Ramonas A. Vilniaus legendos. Pasakos. V.: Lietus, 2001. P. 77–84.
- P. 58** Degutytė J. Saulėtos dainelės. P. 48.
- P. 59** Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 664, 671, 675, 674, 38.
Vai žydėk, žydėk, balta obelėle V.: VGLL.1954. P. 71, 105.
- P. 60** Poškus S. Vieną kartą. V.: Alma littera, 2009. P. 26–27.
- P. 61** Buračas B. Lietuvos kaimo papročiai. P.159.
- P. 62** Baranauskas A. Anykščių šilelis. V: Vaga, 1966. P. 14–15.
- P. 63** Budrys R. Kiekvienas turi savo taką. V.: Vaga, 1979. P. 102–103.
- P. 64** Jautakė O. Ponia Pelargonija. P. 66–69 ir CD.
- P. 66** Morkūnas G. Vasara su Katšuniu V.: Tyto alba. 2005. P. 7–8.
- P. 68** Sadauskas R. Katino dienos. Gyvenimas, žygiai, darbai. V.: Žuvėdra, 2018. P. 152.
- P. 69** Lietuvių liaudies dainynas. T.1. Vaikų dainos. Parengė P. Jokimaitienė. V: Vaga, 1980. P. 404.
- P. 70** Poškus S. Vieną kartą. P. 18.
- P. 71** Marcinkevičius M. Voro koja. V.: „Švieskime vaikus“, 2016. P. 17–18.
- P. 72** Kepenienė N. Pupyte ir jūra, ir sriuba. P. 49–50.
- P. 74** Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 661, 673, 681.
Nė velnio nebijau. Lietuvių liaudies pasakos. Paruošė Aldona Liobytė. V.: Vyturys, 1988. P.175–176.
- P. 76** Buivydaitė B. Auksinis batelis. V.: Vaga, 1984. P. 76–80.
- P. 78** Račkaitis V. Pavasario žvanguliai. V.: Vaga, 1984.
- P. 79** Skučaitė R. Laiškas sekmadieniui. V.: Vaga, 1998. P. 41.
Liniauskas J. Vandenu abėcėlė. V.: Vaga, 2003. P. 20.
Geda S. Strazdelio dainos. V.: Kronta, 2005. P. 11.
Degutytė J. Rinkiniai raštai. V.: Vaga, 1988. P. 296.
- P. 80** Vaičiulaitis A. Pasakos. V.: Vyturys, 1989. P. 33–35.
- P. 84** Lietuvių tautosaka. T.1. Dainos. V.: VPMLL.1962. P. 603–604.
- P. 85** Aušta aušrelė. Lietuvių liaudies dainos. Kaunas: Šviesa, 1989. P. 28.
- P. 86** Vaitkutė N. Klampynių kronikos. V.: Nieko rimto, 2018. P. 5–7, 18–19.
- P. 88** Vaičiūnaitė J. Aitvaras. V.: Alma littera, 2005. P. 38.
- P. 89** Zurba A. Voveriukai, voveriukai. Apysaka. V.: Gimtasis žodis, 2014. P. 46–51.
- P. 90** Marcinkevičius M. Voro koja. P. 14–15.
- P. 91** Račickas V. Patricija, Antanas, jo tėtis ir mama. V.: Vytautas Račickas, 2009, P. 132–136.
- P. 92** Morkūnas G. Vasara su Katšuniu. P. 35–36, 52, 11, 31, 38.
- P. 94** Jankutė N. Kelionė į septintą stotį. V.: Gimtasis žodis, 2007. P. 41–42.
- P. 95** Navakauskas Č. Vėtrungė šen, vėtrungė ten. Kaunas: Šviesa, 2009. P. 12.
- P. 96** Kepenienė N. Džiovintas debesėlis. Pasakos. Klaipėda: Libra Memelensis, 1999. P. 71–72.
- P. 99** Beresnevičius G. Kaukų šeimynėlė. V.: Nieko rimto, 2009. P. 25–26.
- P. 100, 101** Čepauskaitė D. Baisiai gražūs eilėraščiai. Kaunas: Žalias kalnas, 2017 (psl. nežymėti).
- P. 103** Bitutė. 2017 m. Kovas – balandis. P. 38.
Bitutė. 2016. Kovas – balandis. P. 38.
Genys, 1987. Nr. 5; Genys. 1982. Nr.4.
Bitutė 2013. Rugsėjis – spalio. P. 34.
Bitutė 2014. Rugsėjis – spalio. P. 38.
- P. 104** Gutauskas L. Žvirblių sodyba. V.: Gimtasis žodis, 2016. P. 62–63.
- P. 105** Jautakė O. Rožiniai debesėliai. V.: Žuvėdra, 2006. P. 74–76.

- P. 106** Kviklys B. Mūsų Lietuva. T. 1. 2-oji (fotografuotinė) laida. V.: Mintis, 1989. P. 167.
- P. 107** Sužeistas vėjas. Sudarė Norbertas Vėlius. P. 229.
Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 50.
- P. 108** Čir vir vir pavasaris. Sudarė Kazys Grigas. V.: Vaga. P. 93, 99.
- P. 109** Lietuvių tautoska. T. 4. V.: Mintis, 1967. P. 561.
- P. 110** Dilytė D. Pasakos apie Lietuvos istoriją. V.: Metodika, 2012. P. 11–13.
- P. 111** Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 247.
- P. 112** Liobytė A. Pasaka apie narsią Vilniaus mergelę ir galvažudį Žaliabarzdį. V.: Vaga, 1985. P. 16–18.
- P. 114** Dilytė D. Pasakos apie Lietuvos istoriją. P. 36–41.
- P. 116** Lietuvių tautoska. T. 4. P. 314–315.
- P. 117** Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 30–34.
- P. 118** Degėsys L. Žvėrynas. Žolynas. V.: Kronta, 2006. P. 54.
- P. 119** Mušinskas D. Dovilė ir džentelmenas. V.: Gimtasis žodis, 2009. P. 50–52.
- P. 120** Una R. Labas. Aš Tadas. P. 69–73, 151, 158–159.
- P. 122** Kudirka J. Velykų šventės. V.: Mokslas, 1992. P. 53–55.
Saulaitis A. Kaip atrodo dvasios? ir kiti mažųjų klausimai, į kuriuos atsakė kun. Antanas Saulaitis/
sudarė Gabrielė Gailiūtė. V.: Tyto alba, 2009. P. 136.
- P. 123** Brazytė-Bindokienė D. Lietuvių papročiai ir tradicijos. Chikago, 1989. P. 179.
Lietuvių tautosaka. T. 1. Dainos. V.: PMLL, 1962. P. 232.
- P. 124** Liniauskas J. Pelyčių maratonas. P. 51–52.
- P. 125** bitute.lt/news/133/36Marguciu-rytas-su-3000-kiausiniu/.
- P. 126** Mykolaitis-Putinas V. Poezija. T. 1. V.: Vaga, 1973. P. 180.
- P. 127** Poškus S. Vieną kartą. P. 130.
- P. 128** Palčinskaitė V., Saja K. Dėmesio! Žiūrėk į mane. P. 11–12.
- P. 130** Černiauskas R. Slieko pasaka. P. 42–43.
- P. 131** Kudžmaitė D. Ilgas ilgas sakinukas. V.: Vaga, 1985. P. 10–11.
- P. 132** Jankutė N. Kelionė į septintą stotį. P. 38–39.
- P. 133** Poškus S. Šokanti karvė, arba Maišatynė. V.: Odilė, 2017. P. 102–104.
- P. 135** Genys. 1993. Nr. 9. P.14.
Morkūnas G. Vasara su Katšuniu. P. 201.
Račickas V. Kita šlepetės istorija: apysaka vaikams. V.: LRSL, 1998. P. 6.
- P. 136** Martynaitis M. Seno smuikininko dainelės. Eilėraščiai vaikams ir jų tėveliams. V.: Dominicus lituanus, 2010. P. 12.

Pirmojo pratybų sąsiuvinio kūrinų šaltiniai

- P. 2** Degutytė J. Pelėdžiuko sapnas. V.: Vaga, 1969. P. 40.
Sužeistas vėjas. Lietuvių liaudies mitologinės sakmės. Sudarė N. Vėlius. V.: Vyturys, 1987. P. 28.
- P. 3** Degutytė J. Pelėdžiuko sapnas. P. 42.
- P. 4** Minelga J. Pabūk, varnėne, svečiuose. V.: Džiugas, 1995. P. 36.
Bėk, Pilypai, iš kanapių. Lietuvių liaudies skaičiuotės. Sudarė B. Kazlauskienė. V.: Vyturys, 1989.
P. 48, 54.
- P. 6** Kandrotienė D. Pasaiba ir maumų medis. Kaunas: Debesų ganyklos, 2016. P. 7.
- P. 7** Kasparavičius K. Kiškis Morkus Didysis. V.: Nieko rimto, 2008. P. 14.
- P. 8** Kasparavičius K. Trumpos istorijos. V.: Nieko rimto, 2006. P. 56.
- P. 9** Kazys Binkis Kiškių sukilimas. V.: Vaga, 1978. P. 46–47
- P. 10** Lietuvių tautosaka. T.5. V.: Mintis, 1968. P. 851.

- P. 14** Kazitėnas A. Miško pasaulis. V.: Mintis, 1990. P. 110.
- P. 16** Matutis A. Tai margumai genelio. V.: Vaga, 1983. P. 77.
Paltanavičius S. Labas, kaip gyveni? V.: Nieko rimto, 2010. P. 61–62, 65.
- P. 17** Lietuvių tautosaka. T. 5. P.112, 124, 125, 155 247 281 284 345
Lietuvių pasakėčios. Kaunas: Vaiga, 2016. P. 239.
- P. 19** Landsbergis V. V. Arklis Dominyko kelionė į žvaigždes. V.: Dominicus Lituanus, 2007. P. 39.
Dirgėla T. Domas ir Tomas. Išklersio autobuso detektyvas. Antroji knyga. V.: Tyto alba, 2017. P. 42–44.
- P. 20** Šerelytė R. Krakatukų pievelė. V.: Alma littera, 2007. P. 6–8.
- P. 21** Kandrotienė D. Pasaiba ir maumų medis. Kaunas: Debesų ganyklos, 2016. P. 15–16.
- P. 22** Kandrotienė D. Pasaiba ir maumų medis. Kaunas: Debesų ganyklos, 2016. P. 8.
- P. 23** Kandrotienė D. Pasaiba. Kaunas: Debesų ganyklos, 2015. P. 9.
- P. 24** Kandrotienė D. Pasaiba. Kaunas: Debesų ganyklos, 2015. P. 9.
- P. 26** Kasparavičius K. Trumpos istorijos. V. Nieko rimto, 2006. P. 35, 52.
- P. 28** Genys. 1986. Nr. 12. P. 3.
Kandrotas V. Laikrodžių istorijos. Kaunas: Terra Publica, 2011. P. 32.
Kasparavičius K. Apie daiktus. Trumpos istorijos. V.: Nieko rimto, 2013. P. 28.
- P. 30** Degėsys L. Žvėrynas. Žolynas. Vilnius:Kronta, 2006. P. 84.
Degutytė J. Saulėtos dainelės. V.: Vaga, 1972. P. 19.
Palčinskaitė V., Saja K. Dėmesio! Žiūrėk į mane. V.: Alma littera, 2013. P. 25–26.
- P. 31** Kepenienė N. Netikri padavimai. Klaipėda: Libra Memelensis, 2008. P. 12.
- P. 32** Adomaitytė G. Čiobrelų dvaras. V.: edukologija, 2013. P. 20 – 23.
- P. 33** Kuzavinis K., Savukynas B. Lietuvių vardų kilmės žodynas. V.: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994. P. 7.
- P. 34** Baltrukonytė J. Filmukai. V.:Alma littera, 2016 (puslapiai nežymėti).
- P. 35** Vainilaitis M. Margaspalvė uodega. V.Kronta, 2006. P. 38.
- P. 37** Jautakė O. Kai aš buvau Kleo. V.: Gimtasis žodis, 2009. P. 24 – 25.
- P. 36** Eklė G.U. Brolis, kurio nereikėjo. V.: „Švieskime vaikus“, 2016. P. 16–17.
- P. 40** Dirgėla T. Apie raganos Šiokiostokios vaikus. V.: Dominicus Lituanus, 2018. P. 75.
- P. 42** Tamulaitis V. Vytuko užrašas. V.: Gimtasis žodis, 2004. P. 34.
Mieželaitis E. Žalioji poliklinika. V.:Vyturys, 1989. P. 32–34.
- P. 44** Gulbė karaliaus pati. Lietuvių liaudies pasakos. V. Vyturys, 1986. P. 276.
- P. 45** Adomaitytė G. Laumių stalas. Ryčio ir Vakarės nuotyčiai. V.: Gimtasis žodis, 2011. P. 64.
- P. 46** Morkūnas G. Vasara su Katšuniu. V.: Tyto alba, 2005. P. 9.
- P. 47** Uliūnė U. Miegančios boružės. V.: Nieko rimto, 2007. P. 38.
- P. 48** Marcinkevičius M. Voro koja. V.: „Švieskime vaikus“, 2016. P. 20.
Lietuvių tautosaka. T. 5. V.: Mintis, P. 265, 110, 119, 145, 356.
- P. 50** Poškus S. Pietų skaitiniai. Klaipėda, 2014. P. 10.
Savickytė R. Adelės dienoraštis. Žiema. V.: „Švieskime vaikus“, 2016. P. 56.
- P. 52** Una R. Aš esu Tomas, seklys. V.: „Švieskime vaikus“, 2016. P. 8 – 9.
Norvilas G. Vėžlys Dūmas. Kaunas: Žalias kalnas, 2018. P. 14, 32.
- P. 53** Liobytė A. Tėveli, būk mažas. V.: Vaga, 1983. P. 72.
- P. 54** Gulbė karaliaus pati. Lietuvių liaudies pasakos. Sudarė Aldona Liobytė. V.: Vyturys, 1986. P. 216.
Lietuvių tautosaka. T. 5. T. 5. 528.
- P. 56** Palčinskaitė V. Vaikų kambarys. Eilėraščių rinktinė. V.: Nieko rimto, 2017. P. 28.
Beresnevičius G. Kaukų šeimynėlė. V.: Nieko rimto, 2009. P. 57.
- P. 58** Dirgėla T. Apie raganos Šiokiostokios vaikus. V.: Dominicus Lituanus, 2018. P. 36 – 37.

P. 59 Savickytė R. Adelės dienoraštis. Ruduo. V.: „Švieskime vaikus“, 2014. P. 42 – 44.

Antrojo pratybų sąsiuvinio kūrinų šaltiniai

- P. 1** Gutauskas L. Žvirblių sodyba. Pasakojimai. V.: Gimtasis žodis, 2016. P. 64.
- P. 3** Matutis A. Milžinų šaukštas. Kaunas: Šviesa, 1982. P. 49–54.
Marcinkevičius. M. Voro koja. V.: „Švieskime vaikus“, 2016. P. 22.
- P. 4** Geda S. Strazdelio dainos. V.: Kronta, 2005. P. 67.
- P. 5** Jautakė O. Ponia Pelargonija. V.: Kronta, 2009. P. 76–79.
- P. 6** Kandrotienė D. Pasaiba. Kaunas: Debesų ganyklos, 2015. P. 17.
- P. 8** Bakas V. Ką manė kamanė. Kaunas: Žalias kalnas, 2019. P. 42.
- P. 10** Miliūnas V. Evalduko metai. V.: Versus aureus, 2007. P. 182–184.
- P. 11** Una R. Aš esu Tomas, seklys. V.: „Švieskime vaikus“, 2016. P. 58–59.
- P. 12** Šukys J. Gramatikos šalyje. Kaunas: Šviesa, 1982. P. 73.
- P. 13** Boruta K. Dangus griūva. V.: Vaga, 1965. P. 31–32.
- P. 14** Sužeistas vėjas. Sudarė Norbertas Vėlius. V.: Vyturys, 1987. P. 11–12.
- P. 16** Lietuvių tautosaka. T. 5. Vilnius: Mintis, 1968. P. 556, 543, 460.
- P. 19** Žilinskaitė V. Tiputapė. V.: Lietus, 1996. P. 84–85.
- P. 21** Geda S. Strazdelio dainos. P. 12.
- P. 27** Šukytė V. Karalaitis ir šunys. V.: Žara, 2011. P. 77–79.
- P. 30** Kai milžinai gyveno. Padavimai apie miestus, ežerus, kalnus, akmenis. V.: Vaga, 1983. P. 21–22.
- P. 31** Tamulaitis V. Vytuko užrašai. V.: Gimtasis žodis, 2004. P. 93.
- P. 33** Ach S. Ambrozijus pradeda pirmas. V.: Nieko rimto, 2006. P. 42–43.
- P. 34** Garmutė A. Motinėle, auginai. Kaunas, 1993. P. 58–59.
- P. 35** Auryla V. Lietuvių egzodo vaikų ir jaunimo literatūra. 1945–1990. Kaunas: Šviesa, 2003. P.128.
- P. 35** Švabaitė-Gylienė J. Gabriuko užrašai. V.: Lietus, 1993. P. 17.
- P. 37** Nabus R. J. Debesėlis. V.: Mažoji raidė, 2014. P. 39.
Lietuvių tautosaka. T. 5. P. 300.
- P. 38** Gutauskas L. Kam katinui ūsai? V.: Tyto alba, 1996. P. 44.
- P. 40** Miliūnas V. Evalduko metai. V.: Versus aureus, 2007. P. 28.
- P. 42** Una R. Aš esu Tomas, seklys. V.: „Švieskime vaikus“, 2016. P. 24–30.
- P. 44** Paltanavičius S. Tukas lieka vienas. V.: Nieko rimto, 2016. P. 8–9.
- P. 46** Landsbergis V. V. Rudnosiuko istorijos. V.: Vaga, 2004. P. 57–58.
- P. 47** Ten pat. P. 59.
- P. 49** Saja K. Slėpynės. V.: Typoart, 2016. P. 6–7.
- P. 50** Palčinskaitė V. Vaikų kambarys. Eilėraščių rinktinė. V.: Nieko rimto, 2017. P. 12.
- P. 51** Buvo senis ir senutė. Lietuvių liaudies pasakos. V.: Vyturys, 1989. P. 6.
- P. 52** Miliūnas V. Evalduko metai. P. 64–65.
- P. 54** Boruta K. Dangus griūva. P. 189.
Gaižauskaitė Z. Kur keliauji, debesėli. Kaunas: Aušra, 2008. P. 91.
Kasparavičius K. Sapnų katytė. V.: Nieko rimto, 2011. P. 15–16.
- P. 55** Palčinskaitė V. Vaikų kambarys. Eilėraščių rinktinė. P. 146.
- P. 56** Tamulaitis V. Naktis ant Nemuno V.: Gimtasis žodis, 2005. P. 37.
- P. 58** Švabaitė-Gylienė J. Gabriuko užrašai. P. 22–24.
- P. 59** Gutauskas L. Žvirblių sodyba. Pasakojimai. 2016. P.77.